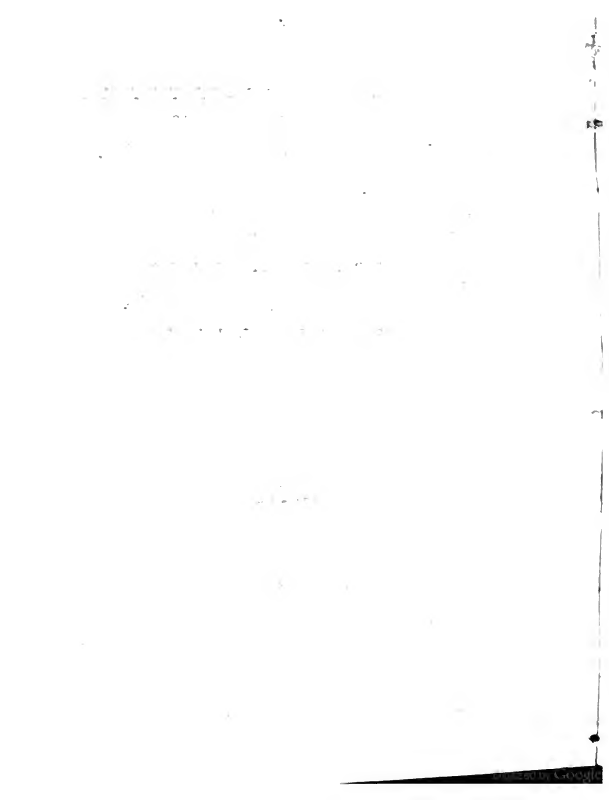
CRITICE APOLOGETICA
VETERUM ECCLESIÆ PATRUM
ADVERSUS HÆRETICOS
JOANNEM DALLÆUM, ET JOANNEM CLERICUM,
aliosque Novatores
DISSERTATIONIBUS ADORNATA
A PATRE MAGITRO
PETRO THOMA SANTABARBARA
CARMELITA.
DISSERTATIO QUINTA ET SEXTA.

VENETIIS, MDCCLVIII.
TYPIS ANTONII BASSANESII AD S. CANTIANUM.
CUM FACULTATE ET PRIVILEGIO.

INDEX LOCORUM,

QUÆ IN HAC CRITICE APOLOGETICA VETERUM ECCLESIÆ PATRUM CONTINENTUR.

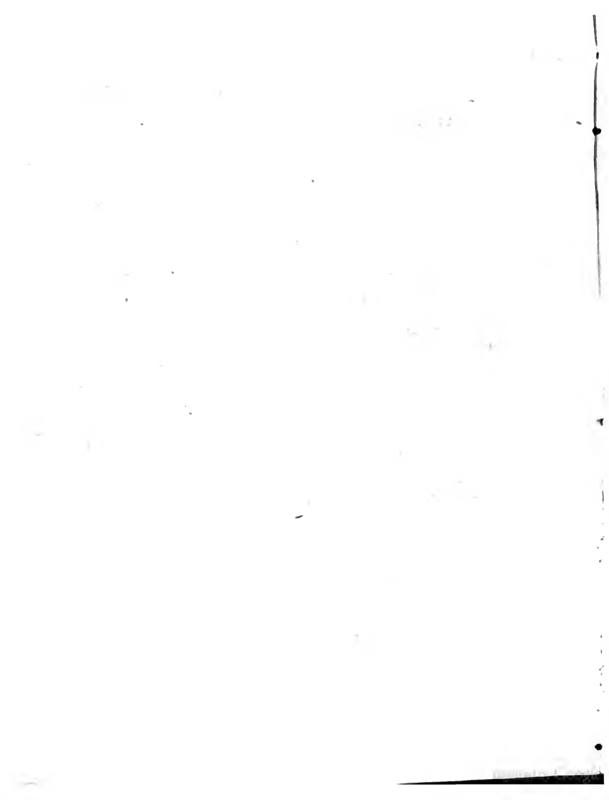
LOCUS II.

DISSERTATIO V.

De Patrum Linguis, Idiotismis, & Doctrinis haud obscuris.

DISSERTATIO VI.

De Probandorum Dogmatum Medio.

CRITICÆ APOLOGETICÆ

LOCUS II.

DE PATRUM DOCTRINA

PROLUSIO.

ETſi Theologum abundare oportet Catholicæ Fidei inſtitutis, Criticæque præceptis propter Patrum auctoritatem, quam non libri iis ſuppoſiti, ſed germana ipſorum opera faciunt: tamen eum ſcientia augere poſſunt iſti Doctores, qui vel latinis, vel græcis litteris orthodoxa dogmata illuſtrant, vel ad utilitatem cum græcis latina perſpicue conjungunt, & Catholicis ita magnum afferunt adjumentum, ut non modo græcarum litterarum rudibus, verum etiam doctis ſuæ eruditionis vim, firmitudinem, & claritatem oſtendant.

Sed haſce res inficiatus Dallæus, atque in errore multum verſatus, exinde contendit, pleraque greca, ac latina Patrum vocabula, & documenta obſcuritate involvi: Patres ipſos in Dogmatum ſententiis non conſtare; neque adeo has eſſe medium ſufficiens ad illa probanda: nec denique Patrum auctoritatibus traditionem evinci: quam etiam errore Rivetus affectus negat, & Joannes Clericus inſequitur Platoniſmo, quod antiquiſſimis Patribus de Verbo Dei loquentibus temere appingit.

Ut igitur iſti errores evertantur, ad alterum, & ultimum hujuſce operis locum accedimus, quem Diſſertationibus quatuor inſtruemus; quarum in priore agemus de Patrum linguis, idiotiſmis, ac doctrina haud obſcura: qua in re nobis elaborandum eſt, ut ratiocinemus de Sacræ Scripturæ obſcuritate; de aliquot Patrum vocibus; de quorumdam Fidei myſteriorum comparatione; de Patrum ſilentio; de nonnullis horum intelligendorum regulis; ac tandem de ipſorum Dialectica.

Tum autem probandorum Fidei dogmatum medium ita proponemus, ut enucleatis nonnullis, quæ vel antea poſuimus, vel inſignes Theologi docuere, oſtendamus, ipſum medium e communibus, aut communioribus Patrum teſtificationibus, quibus antiquitas Eccleſiaſtica Fidem

dem præstitit, sumendum esse atque tenendum.

Exinde de notissima Fidei traditione, hujusque notionibus; ac postremo de illo Platonismo commentitio differemus.

Et quoniam harum disceptationum argumenti tum reliqua omnia quæ Dallæus duos in libros de usu Patrum distribuit, tum alia, quæ iis Clericus addidit, refutare conabor: idcirco hic superiorum Dissertationum ordinem ita tenebo, ut hujusce operis Critici, quemadmodum id titulo signatur, finem faciam, Domino adjuvante.

DISSERTATIO V.

De Patrum Linguis, Idiotismis, & Doctrinis haud obscuris.

Cum pluribus locis præclara veterum ingenia, & apertas sanctorum Ecclesiæ Doctorum virtutes soleo mirari, tum maxime in his doctrinæ studiis, quæ admodum expetita vel antiquiores Patres latini in Græciam, vel e Græcia in latinos orthodoxi veteres transtulerunt; quorum multi quoniam Ecclesiasticorum Scriptorum ætatem, temporum descriptiones, Sacerdotum officia, ac præsertim sacrorum dogmatum caussas, & genera aperiunt: sane ut Catholicam eorum doctrinam patentem esse ostendamus: idcirco hanc Dissertationem adversus Dallæum, qui contrarium temere vult, instituimus.

§. I.

Nonnulla observantur.

Cum itaque Dallæus ea documenta, quæ Patres scriptis mandarunt, quibusque orthodoxa dogmata evincuntur, obscura esse generatim prætexat: jam adversus hanc falsam ejus opinionem primum observamus, quod generalia Patrum instituta, & particularia argumenta,

perta sint, atque clara. Etenim antiqui Patres aut plura numina vel ab Ethnicis, vel ab Hæreticis conficta rejecerunt, & Patrem, Filium, ac Spiritum Sanctum, tres quidem Personas distinctas, sed unum Deum esse, monstrarunt: aut crimina adversus Christianam religionem ficta diluerunt: aut alias hæreses refutarunt: aut etiam plura certa de Sacramentis Baptismi, Confirmationis, Pœnitentiæ, Eucharistiæ, Ordinis, ac reliquorum, quæ Apostolica Ecclesia credidit, docuerunt: quibus in rebus, ac cæteris dogmatibus tum generales veterum institutiones, tum particulares argumentationes, quibus universalem scopum suum ostenderunt, spectandæ sunt, & inspiciendi ii loci, quibus illas Gentilium calumnias, atque hæreticorum objecta exagitarunt: nihil enim in aliqua controversia elucescit magis, quam quod ad oppositiones refellendas adhibetur. Quare & generalis veterum scopus, qui in eorum scriptis liquido apparet, & singularis quæque ratio, qua ille docetur, ita afferri debent, ut consequentia vel particularia Patrum enuntiata a suis antecedentibus evellenda non sint: secus istorum sequeretur confusio.

Hinc quamvis nonnulli antiquissimi Scriptores non passim in libris suis, sed aliquoties quopiam verbo aut improprio, aut subobscuro usi fuerint: tamen id ex eorum scopo, ex particularibus argumentis, ex enuntiatis, ex connexis, exve aliis locis, in quibus res proprie, & clare tractantur, certe patescit.

§. II.

Dallæi opinatio affertur, & veterum, minusque antiquorum criticorum judiciis convellitur.

EXinde Dallæus de solis latinis, & grecis Patribus, cum alterius linguæ Scriptores Ecclesiastici pauci sint, sermonem habens, audacter asseruit, „ non facile esse, Pa„ trum (*a*) scripta intelligere tum „ propter linguas, & idiotismos, „ ac plerasque voces, „ quibus utun„ tur, tum propter rerum explican„ darum obscuritatem, & variis Rhe„ toricæ, ac Dialecticæ artificiis im„ peditam rationem.

Contra quam falsam opinionem nos dicimus, quod latinam, græcamque linguam, & Dialecticæ, ac Rhetoricæ jura, legesve callentibus facile est intelligere latinorum, græcorumque Patrum conscripta, linguas, idiotismos, argumentationes, quædam Rhetorica, & claram Catholicæ fidei doctrinam ab ipsis Patribus traditam, & ita defensam, ut plerarumque vocum ab illis adhibitarum significatio ad res ipsas, quas iidem orthodoxi veteres docent, referatur, easque declaret. Hanc assertionem quædam testimonia ante producta, & aliqua etiam nunc afferenda commonstraut.

Certe S. Epiphanius Hæreticorum Valentinianorum audaciam antiquiorum Patrum scriptis sic fregit: (*b*) *Nos autem partim iis, quæ a nobis breviter sunt disputata, partim quæ ab aliis id genus scriptoribus elucubrata sunt, contenti; cum nonnullos quoque videamus de hoc argumento scripsisse, præsertim Clementem, Irenæum, & Hyppolythum, aliosque complures, qui admirabili quadam facultate illorum dogmata refutarunt: non multum in eo, ut dictum est, elaborare studuimus, satis, superque illorum opera factum arbitrati: idque ipsum apud nos existimantes, neminem esse paululum intelligentem, cui vel ex ipsis illorum libris, ac dogmatibus non ea facile occurrant, quæ ad illos refellendos idonea sunt.*

S. Hieronymus epistola ad Magnum Urbis Romæ oratorem Patrum eruditionem defendit hoc pacto: (*c*) *Quid loquar de Melitone Sardensi Episcopo ..., & Irenæo ...! qui origines hæreseon singularum, & ex quibus Philosophorum fontibus emanarint, multis voluminibus explicarunt . . . extant & Julii Africani libri . . ., & Athanasii Alexandrini . . ., Titi quoque Bostrensis Episcopi, Cappadocumque Basilii, Gregorii, Amphilochii: qui omnes in tantum Philosophorum doctrinis, atque sententiis suos refarciunt libros, ut nescias, quid in illis primum admirari debeas, eruditionem sæculi, an scientiam scripturarum! Veniam ad latinos, quid Tertullianus eruditius, quid acutius? ... Cyprianus, quod idola Dii non sint, qua brevitate, qua historiarum omnium*

(a) *Dall. lib. 1, de usu Pat. cap. 5. pag.* 170.
(b) *S. Epiph. hæres.* 31. *n.* 33. *pag.* 205. *Tom.* 1.
(c) *S. Hieron epist.* 70. *pag.* 426. *Tom* [illegible]

nium scientia, quarum verborum, & sensuum splendore perstringit. Hilarius meorum Confessor temporum, & Episcopus, duodecim Quintiliani libros & stylo imitatus est & numero: brevique libello, quem scripsit contra Dioscorum medicum, quid in litteris possit, ostendit. Juvencus Præsbiter sub Constantino historiam Nominis Salvatoris versibus explicavit, nec pertimuit Evangelii majestatem sub metri leges mittere. De cæteris vel mortuis, vel viventibus taceo, quorum in scriptis suis & vires manifestæ sunt & voluntas.

S. Augustinus Juliano Pelagiano plures Patrum (a) auctoritates, quas antea adduximus, objecit, deque singulis illis veteribus dixit, quod (b) „ Irenæus, & Cyprianus, & Reti„ cius, & Olympius, & Hilarius, „ & Gregorius, & Basilius, & Am„ brosius, & Joannes .... tibi sunt „ terribiliores, quia oppugnas Ca„ tholicam fidem ..., quam contra „ inimicos etiam vos nondum na„ tos, unde nunc revelamini, aper„ tissime, ac fortissime defenderunt.

Marcianus Imperator de Patrum doctrinis, ac testimoniis, quæ contra Eutychianos Chalcedonense Concilium attulerat, ita locutus est: (c) „ Neque enim quemlibet ita simpli„ ciorem credimus, ut legentes tan„ tas Doctrinas sic clares pronun„ tiantes Fidem orthodoxam, ha„ ctenus in errore permaneat.

Photius de S. Athanasii Episcopi Alexandrini conscriptis sic agit: (d) *Lectæ Athanasii Epistolæ variæ, quas inter, & de ejus secessu tanquam Apologia, collocantur nonnullæ: eleganter simul & splendide, clareque compositæ, persuadendi insuper vi, ac venustate floridæ, ut jucundum sit, quam ibi Apologiam* scribit, *audire*. (e) *Legi magni Athanasii* in Ecclesiasten, & Cantica Canticorum commentarium. *Dilucide dicit, ut in omnibus suis scriptis. Earum tamen epistolarum gratiam, & venustatem, quibus secessum excusat suum, quæque ad exilium pertinent, exponit, neque hic liber, neque alius ejus, qui quidem in meas inciderit manus, ἀρχαΐζεται sæpe fert. Lecti sunt ejusdem Sancti (f) Viri contra Arium, ejusque dogmata libri quinque. Hujus dictio perspicua, ut & in cæteris ejus omnibus, sobria item & candida, vehemensque, ac profunda, & argumenta valide torquens: ejus vero ubertas in his, ac fœcunditas admodum sane fuit mirabilis. Dialecticis adhæc usus est argumentis, non illis nude propositis, & ipsismet ex arte petitis vocibus, quod pueri, recentioresque discipuli, juveniliter sese, ac gloriose ostentantes solent; verum Philosophorum more, magnifice prolatis, ac per nudas dumtaxat notiones, & has quidem bene ornatas. Sacræ quoque Scripturæ testimoniis, ac demonstrationibus valide communitur: &, ut uno verbo absolvam, solus hic liber ad Arianismum universum refellendum sufficere queat. Immo qui Gregorium Theologum, sanctumque Basilium dixerit, ex hoc tanquam fonte haustos egregios illos, & limpidos librorum suorum rivos contra eundem errorem profudisse, sane a scopo minime aberrarit.*

Hic

(a) *Vide priorem Dissertationem.*
(b) *S. Aug. lib. 2. cont. Julian. cap. 10. n. 37.*

Concil. Labb.
(d) *Phot. in Bibl.* Cod. 32.
(e) *ibid.* Cod. 139.
(f) Cod. 140.

Hic etiam Photius de S. Basilio Magno dicit : (*a*) *Legimus Beatum Basilium* in opus sex dierum , seu de mundi fabrica . *Præstantissimus est in libris omnibus : plura enim dictione significante, propria, & omnino civili, ac panegyrica, si quis alius, uti novit: sensuumque ordine, ac puritate primus, & nemini secundus apparet. Jam persuadendi quoque vim, ac jucunditatem cum perspicuitate amat.*

Idem Criticus de S. Gregorio Nysseno hæc scribit : *Lectus est* Gregorii Nysseni Episcopi (*b*) *similiter* pro Basilio adversus Eunomium liber sextus *illi, si quis Rhetorum illustris, & jucunditatem auribus instillans. Sed nec ipse quidem ordine Eunomii scriptum reprehendit. Quamobrem & Theodoro concisior est, & Sophronio latior. Abundat enim enthymematis, atque exemplis: illud autem vere pronuntiaverim, quantum Gregorius venustate, splendore, & mirifica jucunditate antecellit Theodoro, tantum etiam argumentorum copia, & ubertate eundem vincere connititur.* (*c*) *Lectum est alterum ejusdem Gregorii Nysseni opus de eadem ipsa re: in quo rationibus validioribus cum Eunomio manus conferens, cum vi expugnat, omnia impietatis fundamenta labefactans. Venustas vero orationis & splendor jucunditate mixtus, etiam in hoc opere decenter se ostendit.*

Scriptor idem S. Joannis Chrysostomi opera ita pertractat: (*d*) „ Legimus Chrysostomi in Genesim Homilias unam & sexaginta in tria distributa Volumina ... concionatus est deinceps de S. Cruce; hinc de proditione Judæ, atque ita ordine, prout festi dies, sive argumenta inciderunt, homiliæ quoque aptatæ sunt. Jam post Resurrectionis homilias, in Apostolorum acta continenter verba fecit, quemadmodum ipse octavam supra vicesimam, quæ sequitur, in Genesim Orationem auspicatus ostendit, quam, ut apparet, cum reliquis hujus argumenti longo post tempore habuit: quinquaginta enim illis in Acta homiliis recitandis unum ferme annum insumpsit, cum non quotidie unam, sed quinto tantum, aut septimo die, & aliquando rarius etiam eas recitarit: & quidem, ut ipsemet tradit, cum tertium jam annum præsul esset. Quas vero in Genesim scripsit, quo sunt tempore habitæ, non potui cognoscere tantum si illas a se habitas homilias sermone illo XXVIII. meminit, quas tertio Episcopatus anno composuit: neque de aliis, quam in Acta scriptis ibi mentionem facit, quod equidem hactenus non potui deprehendere: Præsul nimirum cum esset, etiam has contexuerit: viginti quidem & septem secundi anni Quadragesima, cæteras dein triginta quatuor, anno quarto. Dictio hic illius de more perspicua, & pura, splendida insuper, ac fluens apparet, multam interim cum sensuum varietatem, tum gratissimorum exemplorum copiam exhibens. „

Tum Photius ipse de quibusdam S. Cyrilli Alexandrini scriptis hæc docet: (*e*) *Lectus est* B. Cyrillus Alexan-

(a) *Phot. ib. Cod.* 141.
(b) *Phot. Cod.* 6.
(c) *Cod.* 7.
(d) *Phot. Cod.* 174.
(e) *Phot. Cod.* 49.

xandriæ Episcopus adversus Nestorii blasphemias libris quinque. „ Servat „ in his quoque suum dicendi chara- „ cterem, & sermonis proprietatem. „ Clarior vero est, quam ad Hermiam „ scribens. „ Et postea itidem ait: (*a*) *leguntur* Cyrilli thesauri. „ Epiche- „ rematis refertus est liber, pugnat- „ que valide, ac varie cum Arii, & „ Eunomii furibunda rabie. Etenim „ & logicis argumentis sapienter il- „ lorum destruit amentiam: quibus „ cum S. Scripturæ adnectit, adte- „ xitque testimonia; quam sit illa do- „ ctrina futilis, omni ex parte divul- „ gat. Adhibet nuda quoque S. Scri- „ pturæ testimonia, ut quo se fastuosi „ vertant, obsepti undique, atque „ conclusi non habeant. Est autem „ inter omnia ejus scripta liber hic „ maxime perspicuus, iis potissimum, „ qui logicorum argumentorum sen- „ sum capere possunt. „

Demum de Theodoreto ita loquitur: *lecta est* Theodoreti historia Ecclesiastica. *Omnium, quos proxime nominavi, convenientem magis historiæ stylum adhibet. Clarus enim & grandis est, minimeque redundans: nisi quod translationibus* interdum παραβόλως *confidenter, & pene* παρονόλως coacte utatur.

§. III.

Ex his ratio conficitur.

ISTæ perspicuæ antiquorum Patrum, aliorumque Criticorum, qui post illos floruerunt, sententiæ adversantur opinationibus Dallæi, atque commentis, eaque delent. At si quis est talis, quales esse quidam videntur, qui in hoc ipso, in quo illæ veterum Orationes exultant, me vehementer accuset, quod aliquas eorum auctoritates rursum adduxerim: non est ista mea culpa, sed temporis. Nunc enim Dallæum iterum oppugnatum esse oportebat: idque a me & mos Theologorum, & hujus operis institutum, & fides Catholica postulabat. Nam cum perspicerem, ne Eruditis quidem omnibus re etiam probata, si modo easdem auctoritates silentio præteriissem, fore, ut ipsum censorem opportune persequi haud possem: rem huc deduxi, ut tum falsa Dallæi opinio convelleretur, cum hic doctiorum Patrum, & Criticorum judicio reprobaretur.

Quod quidem judicium tanta firmitate S. Epiphanius dixerit in illo censore exturbando, ut contra eundem, qui *Patrum scripta facile haud intelligi* effutit, apertissime dixerit, quod ex *Scriptorum* Valentinianos exagitantium *libris*, ac *dogmatibus* vel *paululum intelligenti facile occurrant ea*, quæ *ad illos* hæreticos *refellendos idonea sunt*. Proinde *dogmata*, quæ Patres tradunt, quibusque Hæretici refelluntur, *facile* in ipsorum *libris occurrunt*, & intelliguntur.

Hinc secundum S. Hieronymum *S. Irenæus hæresum origines explicavit: S. Cyprianus verborum, & sensuum splendore fulsit:* S. Hilarius, *quid litteris posset, ostendit:* Juvencus *versibus Salvatoris historiam explicuit: ac cæterorum in Scriptis & vires manifestæ sunt, & voluntas, seu scopus*. Itidem S. Augustinus prædicat, quod *SS. Irenæus, Cyprianus, Basilius, Gregorius, Ambrosius, & Joannes Chrysostomus catholicam fidem apertissime defen-*

defenderunt. Præterea Marcianus Imperator docet, Patrum *doctrinis orthodoxam fidem clare pronuntiari*. Non igitur obſcuri linguarum idiotiſmi; non obſcuræ pleræque voces; non rerum explicandarum obſcuritates; non Dialecticæ, ac Rhetoricæ artificiis impeditæ rationes in veterum libris apparent; quia in iis & *verborum*, adeoque idiomatum, atque eloquentiæ, & *ſenſuum*, atque adeo rerum enodandarum *ſplendor*; & res ipſæ *explicatæ*, ac ſic declaratæ multæ earum voces; & *vires*, atque adeo rationes ſunt *manifeſtæ*; quibus latini, & græci Patres *apertiſſime defenderunt Catholicam fidem*. Quid clarius Dallæum refellit, quam & *clara* iſthæc *doctrina*, & *orthodoxa fides* a Patribus *aperte defenſa?* Quis etiam manifeſtius Dallæum ipſum oppugnat, quam Photius? qui æqua criſi confirmat, S. Athanaſium in *omnibus ſcriptis ſuis eleganter, clare, & dilucide dicere;* ac præcipue in *libris* contra *Arii* hæreſim compoſitis *uſum* eſſe *dictione perſpicua, Sacræ Scripturæ teſtimoniis, validis argumentis Dialecticis, & vocibus non ex arte juveniliter petitis, ſed prolatis per nudas dumtaxat notiones, & bene ornatas*. Ex quo S. Athanaſii opere *tanquam ex fonte S. Gregorius Nanzianzenus, & S. Baſilius egregios ſuos, ac limpidos libros contra eundem errorem conſcriptos hauſerunt. Atque etiam Baſilius præſtantiſſimus eſt in libris omnibus, ac plura dictione ſignificante & panegyrica utens, perſpicuitatem amat*. Cujus Frater S. Gregorius *Nyſſæ Epiſopus, ac Rhetorum illuſtris, in libris contra Eunomium exaratis abundat argumentorum copia, validioribus rationibus, & orationis venuſtate, atque ſplendore*. Tum denique in S. Joannis Chryſoſtomi *hoſpicua, pura, ſplendida, & fluens apparet, multam cum ſenſuum varietatem, tum exemplorum copiam exhibens*. Ac S. Cyrillus Alexandrinus in Libris *adverſus Neſtorii blaſphemias clarior eſt, quam ad Hermiam ſcribens:* atque etiam adverſus *Arii, & Eunomii rabiem in Theſaurorum libro logica argumenta, & S. Scripturæ teſtimonia adhibet; qui liber eſt maxime perſpicuus. Tandem Theodoreti ſtylus in hiſtoria Eccleſiaſtica clarus, & grandis eſt, minimeque redundans;* ac proinde ſcriptor iſte ut quædam *clare* deſcribat, *interdum translationibus confidenter*, ſive animoſe, & *fere coacte*, ſive quaſi neceſſario *utitur*.

Hæ bonæ Photii rationes Dallæum ipſum, qui ad inveſtigandam illius Criticen minime oculos adhibuit, omnino ſubvertunt. Quamvis enim concedamus, aliqua in nonnullis paucorum veterum ſcriptis dumtaxat ſubobſcura videri; tamen falſiſſimum eſt, & pleraſque complurium Patrum voces, ac notiones, quibus præcipue res fidei tractant, obſcuras eſſe, & ipſorum rationes variis logicæ, & Rhetoricæ artificiis impeditas. Nam Patres ipſi „ plura dictione ſignificante, eleganti, & clara utuntur; perſpicuitatem amant, atque abundant orationis venuſtate, ac ſplendore „ dum vel S. Scripturas exponunt, vel „ errores validis Dialecticæ argumentis, validioribus rationibus „ & ita nullo modo impeditis depellunt. Plerique igitur Patrum idiotiſmi, pleræque dictiones, pleræque voces, pleræque res iſtis ſignificatæ, pleraque argumenta, pleraque fidei dogmata ex logica, & Rhetorica, ex litteris ſacris, exque Eccleſiæ Catholicæ traditione & *ornate* exponuntur & *clare*.

§. IV.

Dallæi objecta diluuntur.

QUas veterum auctoritates Dallæus
adducit, & incaſſum obtendit:
illæ hic afferendæ ſunt, ſuperva-
caneis iſtius verbis dimiſſis; qui ita
fatur „ Partium altera (*a*) S. Scriptu-
„ ræ, ut ei definiendæ litis jus eri-
„ piat, obſcuritatem objicit, merito
„ negans, explicandis, ac dirimen-
„ dis hiſce controverſiis idoneos eſſe
„ libros obſcure ſcriptos. Ego vero
„ haud ſcio, annon de pleriſque ve-
„ teris Eccleſiæ ſcriptoribus merito
„ id uſurpari poſſit, quod Hierony-
„ mus (*b*) de quorundam in S. Scri-
„ pturam commentariis dixit, *pleriſ-*
„ *que nimium diſertis accidere*, *ut*
„ *major ſit intelligentiæ difficultas in*
„ *eorum explanationibus*, *quam in iis*,
„ *quæ explanare conantur*, id eſt, com-
„ mentarios illos eſſe textu S. Scri-
„ pturæ intellectu difficiliores. Nam
„ ad veterum libros probe intelligen-
„ dos imprimis neceſſaria eſt lingua-
„ rum, quibus plerique ſcripti ſunt,
„ græcæ ſcilicet, ac latinæ, accura-
„ ta cognitio. Scio pleroſque inter-
„ pretibus ſive latinis, ſive vernacu-
„ lis fidem habere, immo & eo ven
„ tum eſſe, ut nonnulli non dubita-
„ rint de Patribus Græcis, nulla græ-
„ cæ linguæ ſolida cognitione inſtru-
„ cti, judicare; quod magnæ fuiſſe
„ temeritatis nemo inficiabitur. Res
„ ipſa per ſe ſatis docet, penitus in-
„ troſpiciendam ſcriptoris mentem,
„ maxime in rebus magni momen-
„ ti, quantum conducat ejus linguam
„ phraſes, vocabula, connexioniſqu.
„ ipſorum inter ſe rationem ad un-
„ guem callere, cum quælibet lin-
„ gua habeat neſcio quam vim ſigni-
„ ficandi ſingularem, & quaſi inna-
„ tam; quam nemo, quantumvis eru-
„ ditus, diſertus, ac fidus ſit, aſſe-
„ quitur, ut interpretando non de-
„ ferat, ac diluat. Sed quod utile eſt
„ in omnibus aliis argumentis; in
„ hoc neceſſarium evaſit: adeo exi-
„ gua ſeu eruditione, ſeu fide inſtru-
„ cti, ad hoc opus ſe accinxere ple-
„ rique ſive veteres, ſive recentiores
„ Patrum interpretes. „

„ De Ruffini fide ſupra jam dixi
„ quam ſit autem periculoſum ejus
„ interpretationi credere, vel hoc e-
„ xemplo diſce. Ille in Eccleſiaſtica
„ Euſebii (*c*) hiſtoria martyres Lug-
„ dunenſes ita apud Paganos loqui
„ facit, ad pugnandum Thyeſtæarum
„ Epularum crimen: *multum erratis*
„ *o viri*, *putantes humanis viſceribus*
„ *veſci eos*, *qui ne mutorum quidem*
„ *animalium carnibus utuntur*. Pame-
„ lius ardentiſſimus latinarum tradi-
„ tionum admirator hæc verba arri-
„ puit, & ex iis conficit, jam ætate
„ Irenæi uſitatum fuiſſe in Galliis apud
„ Chriſtianos a carnibus abſtinere,
„ hodierno ſcilicet Romanorum ri-
„ tu. Atqui de *carnibus* nihil apud
„ Euſebium hiſtoriæ authorem legi-
„ tur: longe alia hæc leguntur: „
πῶς ἄν παιδία φαγοιεν οἱ τοιοῦτοι οἷς μη
δέ ἀλόγων ζώων αἷμα φαγεῖν ἔξον:
quomodo hi infantes comederent, *qui-*
bus ne mutorum quidem animalium
ſanguinem guſtare licet. „ Nempe ex
„ Apoſtolico decreto Chriſtiani tum
„ ab eſu ſanguinis, *&* *ſuffocati ab-*
„ *ſtinebant*. Hieronymus Ruffino vir

(a) *Dall. lib. 1. de uſu Pat. cap. v. pag. 120. & ſeq.*

(b) *Hier. epiſt. ad Cypr.*

(c) *Euſeb. Hiſt. Eccl lib. v. ex verſ. Ruf.*

„ fuit (fateor) haud paulo doctior „ interpres, nescio an fidelior, ac „ religiosior. Anastasius, qui ante „ 800. annos vixit, qualiter se ges- „ serit in Synodi VII. interpretatio- „ ne, non ita pridem monuit: ta- „ men præfatione ad VII. Synodum „ extra omnem dubitationis aleam „ ponit, nihil in sua editione non „ verum, non certum; falsum con- „ tra, & supposititium quicquid apud „ Græcos vel superat, vel desit. Si „ reliqui interpretes ea essent fide, „ quam iste sibi arrogat, facile Græ- „ cis codicibus carere possemus, & „ æquo animo ferre pinguem illam „ latinitatem, qua iste in sua versio- „ ne usus est, sed neque fidem in „ his, quæ de se prædicat, ab om- „ nibus impetravit, neque si is es- „ set, qui vult haberi, hoc est, si „ si ipsi archetypo præstaret; eodem „ quoque loco, ac numero cæteri „ interpretes censeri possent, maxi- „ me recentiores; primo diversus „ ipsarum linguarum genius, etiam „ ubi abest partium studium, efficit „ tamen, ut apud interpretem non- „ nulla interdum occurrant ambi- „ gue dicta, quæ plane, ac sine ul- „ la ambiguitate auctor scripserat: „ cujus generis memorabile dabo e- „ xemplum. Athanasii interpres quen- „ dam, ejus ex libro de Synodis „ Arimini, & Seleuciæ locum sic „ tradit: (a) *Duo Dionysii ante eos* „ *septuaginta fuere, qui Samosaten-* „ *sem sustulerunt, quorum alter Ro-* „ *mæ, alter Alexandriæ Præsul erat.* „ Baronius aliqua horum verborum „ ambiguitate deceptus scribit, te- „ stari Athanasium, (b) *a duobus* „ *Dionysiis, Romano, & Alexandri-* „ *no, sublatum fuisse Paulum Samo-* „ *satenum.* Unum hoc dico, si Atha- „ nasium græce legisset, clare ani- „ madversurum eum fuisse, non a „ duobus Dionysiis, sed a septua- „ ginta illis Episcopis sublatum me- „ morari ab Athanasio Paulum. Sic „ enim græca citra ullam ambigui- „ tatem habent: „ *Διονύσιοι γὰρ δύο γεγόνασιν ἔμπροσθεν πολὺ τῶν ἑβδομήκοντα τὸν καθελόντα τὸν Σαμοσατέα, τούτων ὁ μὲν τῆς Ῥώμης ὁ δὲ τῆς Ἀλεξανδρείας ἦν Ἐπίσκοπος.* „ Quod vero idem Annalista „ in alia parte operis, (c) quæ Euse- „ bius de Christiana quadam nobi- „ li, & Alexandrina muliere scripserat, „ Maximinum illam „ *φυγῇ ζημιώσαι*; ea perinde accipit, ac si dixisset au- „ ctor, eam (d) *fuga*, „ ex urbe Alexan- „ dria, & ex Ægypto elapsam esse: „ hoc inquam, non interpretis, sed „ ipsius Baronii peccatum est teme- „ re studentis, quæ de illa muliere „ a veris historicis traduntur, ea ad „ Catherinam suam accomodare. De- „ scriptus enim ab ipso Eusebii in- „ terpres diserte habet, eam *fuga* „ *mulctatam* & omnibus *facultatibus* a „ Maximino.

„ Sed præter ipsam linguarum di- „ versitatem, ex interpretum animo „ plerumque etiam oriuntur magnæ „ versionum a suis fontibus discre- „ pantiæ, si cui animus est pericu- „ lum facere, conferat Præfationem „ græcam Origenis in libros contra „ Celsum cum interpretatione cu- „ jusdam Christophori: percurrat ex „ libro quinto hunc locum pro in- „ vocatione Sanctorum: *Vota, &* „ *preces omnes, & gratiarum insuper* „ *actio-*

(a) *Athan. Tom. 1.*
(b) *Bar. ad an. 165. §. 11.*
(c) *Bar. ad an. 307.*
(d) *Eus. lib. 8. cap. 15.*

„ *actiones ad Deum sunt per Angelum transmittendæ, qui per Pontificem, & vivens verbum & Deum angelis præfectus est* videtur velle „ Christum Angelorum quempiam „ constituisse, qui preces nostras excipiat, & per quem vota nostra „ ad Deum deferantur: At nihil „ tale Origenes, sed prorsus contra „ *omnem precationem, omne votum, omnem orationem, & gratiarum actionem mitti oportet ad Deum, qui est super omnia, per summum Sacerdotem, qui est verbum vivens, & Deus supra omnes Angelos.* „ Nec dissimi„ lis est ratio Historiæ Ecclesiasticæ „ Joannis Christophorsoni. Ostendit „ enim variis in locis præter aucto„ rum, quos interpretatur, mentem „ vehemens in interprete partium „ studium. Exempli gratia: ille Cle„ mentem Alexandrinum quodam „ apud Eusebium loco hæc loquen„ tem inducit „ (a) *Episcopus adolescentulum &c. ad extremum baptismi Sacramento illuminavit, postea sigillo Domini, idest, Sacramentum Confirmationis, tanquam perfecta, tutaque ejus animi custodia obsignavit.* „ Hæc ipsius sunt, Eusebii non sunt, „ non sunt Clementis, cujus græca „ ita habent: „ Ο δὲ Πρεσβύτερος τὸν νεανίσκον τότε λευταῖον ἐφώτισε, κὴ μετα τυτο ὑφηκε τῆς πλείονος ἐπιμελείας, καὶ παραφυλαῆς ὡς τὲ τέλειον φυλακτήριον επιςήσας τὴν σφραγῖδα τῦ Κυρίυ. *Sigillum Domini* „ adolescenti adhibitum „ fuisse dicit a Præsbytero, qui ipsum „ baptizavit: „ *Sigillum Domini esse Sacramentum Confirmationis* „ non „ dicit; immo id *Dominicum sigillum* „ non Chrisma, sed illum ipsum fuisse „ baptismum, quo tinctus fuerat, „ adolescens, perspicue significat, „ ut vident, qui græce sciunt, ne„ que aliter cæperat Ruffinus, „ *tum vero*, inquit, *Prasbyter adolescentem suscepit &c. & ad ultimum etiam baptismi gratiam tradidit. Post hæc veluti confidens gratiæ, qua fuerat communitus, paulo indulgentius juvenem habere cœpit.* „ Aliud ejusdem Chri„ stophorsoni. Ecclesia Smyrnensis „ de Paganis verba faciens „ (b) *illud quidem*, inquit, *miseri penitus ignorabunt, nimirum nos non aliquando in animum posse inducere, ut Christum deseramus, qui pro salute omnium, qui in toto Mundo salvi sint futuri, crucis tormenta perpessus sit, vel alium quempiam aliquando colamus, ut Deum. Illum enim, qui vere Dei filius est, adoramus. Martyres autem ut discipulos, & imitatores Domini propter incredibilem benevolentiam, quam in proprium Regem, & magistram declaraverunt, merito amplexamur.* „ Hæc Christophorsonus, „ eo ipso, quod negat quempiam a „ Christianis, *ut Deum coli*, innuens „ *coli* aliquos *religiose tametsi non ut* „ *Deum*. At veteres illi Smyrnenses „ simpliciter negant, fieri posse, ut „ alium præter Christum colant: „ Martyres vero a se *amari* profi„ tentur: „ Αγνοῦντες ὅτι ὔτε τὸν χριςὸν ποτὲ καταλιπεῖν δυνησόμεθα . . . ὔτε ἕτερὸν τινα σέβειν τῦτον μέν γὰρ ὄντα τῦ Θεῦ προσκυνῦμεν. τοὺς δε μάρτυρας ὡς μαθητας τῦ Κυρίυ κὴ μιμητὰς ἀγαπῶμεν αξίως. „ Idem alibi Ire„ næum de Paschali jejunio reddens „ (c) *quidam namque se unum diem jejunare oportere existimant, alii duos*

 non

(a) *Euseb. lib.* 3. *c.* 17.
(b) *Euseb. lib.* 4. *Hist. cap* 14.

(c) *Eus. lib. v. Hist. Eccl. cap.* 24.

non pauci plures, *multi quadraginta*. „ Greca nihil hujusmodi tiniunt, sed significant, suisse, qui „ diem esurialem horis quadraginta „ diurnis, nocturnisque metirentur: „ ὅς μὲν γὰρ οἴονται μίαν ἡμέραν δεῖν αὐτὸς νης ευειν, οἱ δὲ δύο κ πλείονας οἱ γαρ τεσσαρακον τας ωρας ἡμερινας, κ νυκτερινας συμμετροῦσι τὴν ἡμεραν αὐτῶν: „ est & hoc Christophorsoni. Sozomenus de Liberio Episcopo „ Romano scribit, quod eum Constantius Augustus „ (*a*) εβιάζετο ὁμολογῶ μὴ εἶνε τῷ Πατρὶ τὸν ὁμοόμουσιον, „ id est, *quod eum compulerit confiteri non esse Filium Patri consubstantialem*; & paucis interjectis, quod eum Basilius, & „ Eustathius, & Eleusius Principes „ Arianorum Episcopi Παρασκευάζουσι συναινὲς ἦν suo cuidam de fide „ male sano libello; quæ verba significant, eos *effecisse*, ut liberius, „ huic suo libello *consentiret*. Christophorsonus in interpretatione Sozomeni sua, ut hanc a Pontifice „ labem amoliretur, verba sui auctoris sic reddidit; Constantius „ *compellere tentavit eum fateri, Filium non esse Patri consubstantialem*: Sic quoque mox de Episcopis Arianis; *Conantur, ut Liberius* „ *huic* (libello) *consentiret*. Simile „ studium Joannem Portesium transversum egit, dum quæ Eusebius „ de ædificato, & exornato a Constantino (*b*) templo Hierosolymitano „ scribit, ita interpretatus est: *sed* „ *huc accessit aurearum imaginum, argentearumque vis infinita*. Eusebius nihil habet de imaginibus. „ Ædem *donariis aureis, argenteisque* „ *lapillisque exornatam* fuisse dicit: „ *imaginem* ulla in ea fuisse nullus „ dicit: „ εκόσμει δ' αὐτὸν αδιηγήτοις κάλλεσι πλείστων ὅσων αναθημάτων χρυσοῦ κ αγύρου, κ λιθῶν Πολυτελῶ ὀν διαλλαττούσαις ὕλαις, αναθήματα „ non sunt „ imagines, sed donaria. Lucas de „ Judaico Hierosolymorum templo, in „ quo ex Mosis disciplina nullas fuisse „ imagines certum, atque confessum „ est (*c*) λίθοις, inquit, καλοῖς, κ αναθήμασι κεκομήται, id est, ut habet vetus interpres latinus *bonis* „ *lapidibus*, & non *imaginibus*, sed „ *donis ornatum* erat. Bellarminus „ inter cætera, quæ pro auriculari „ confessione adducit, hæc ex Gregorii Nysseni epistola ad Letojum „ describit: " *recte habuerit, si hodierno die non solum eos, qui ex regeneratione per lavacri gratiam transmutati sunt, adducamus, sed eos etiam, qui per pænitentiam, & Confessionem, a mortuis operibus ad viventem viam ascendunt, ad viventem spem tanquam manu deducamus*. Hæc latine apud Bellarminum. Græca auctoris nihil habent de *Confessione*, cujus vocabulum interpres dolo pro Επιστροφῇ *Conversione* substituit. αλλακτοις δὶα τῆς μετανοίας τε κ ἐποπροφῆς ἀπο τὸν κεκοων οἱς τὴν ζαισαν Ὁδὸν Πάλιν ἐπανιόνται *sed eos etiam, qui per pænitentiam, & controversionem a mortuis operibus ad viventem viam ascendunt*: „ ut habet Nysseni editio novissima „ Parisiensis. Pejor etiam fuit quidam. Is enim hæc (*d*) Augustini „ laudans, " *colimus ergo Martyres eo cultu dilectionis, & societatis, quo in* hac vita *coluntur Sancti homines Dei, quorum cor ad talem* pro Evange-

(*a*) *Sozom. lib. 4. Hist. c. 17.*
(*b*) *Eus. de vita const. lib. 3.*
(*c*) *Luc. 21. 5.*
(*d*) *S. Aug. lib. cont. Fau. c. 21.*

gelica *veritate passionem paratum esse censemus*: „ Hæc, inquam, francice interpretans, *& in hac vita*, „ omisit; quæ tamen singularem hoc „ loco vim habent. Illud vero quis „ ferat, quod pro *Dilectione*, quam „ Martyribus exhiberi ait Augustinus, hic noster interpres *Devotionem* posuit, quæ lingua francica „ cultum religiosum sonat? Sed omnium impudentiam longe superavit Francisci Veroni temeritas. Is enim in nova novi fæderis „ interpretatione Francica cum ad „ caput Actuum Apostolicorum pervenisset, quo loco hæc Lucæ verba leguntur, λειτουργούντων δὲ αὐτῶν „ τῷ Κυρίῳ, id est, ut habet latina „ vulgaris editio, (*a*) *ministrantibus* „ *autem illis Domino*: Pro his sua „ reponere non dubitavit: id est, si „ quis hæc latine desideret, *Missam* „ *autem illis Domino dicentibus*: Sume in manus Theodoretum, ubi de „ Eucharistia agens; inquit, " (*b*) Οὐδὲ γὰρ μετὰ τὸν ἁγιασμὸν τὰ μυστικὰ σύμβολα τῆς οἰκείας ἐξίσταται φύσεως μένει γὰρ ἐπὶ τῆς προτέρας οὐσίας, καὶ τοῦ σχήματος, καὶ τοῦ εἴδους; *neque enim symbola mystica post Sanctificationem recedunt a sua natura; manent enim in priore substantia, & figura & forma*. „ Cardinalis vero Perronius ex eodem „ linguæ græcæ penu, ex quo habuit μιαίνειν, idem esse, quod nobis fumare est, obtrusit inauditam „ hujus loci interpretationem quasi „ vellet Theodoretus signa Eucharistica manere in figura, & forma „ prioris substantiæ, quod tacite, & „ indirecte transsubstantiationi patrocinaretur. Certum quidem est, „ hanc expositionem non solum auctoris scopo, sed etiam recepto „ Græcorum stylo repugnare. Idem „ alibi ex imis ratæ, & singularis „ grammaticæ, ei soli cognitæ, penetralibus extundit insignem quandam emendationem inscriptionis „ Epistolæ Constantini Imperatoris „ ad Miltiadem Episcopum Romanum in historia (*c*) Ecclesiastica „ Eusebii. Legit enim; " *Constantinus Augustus Miltiadi Episcopo Romano longum tempus*, „ aut, *prolixam occasionem*; præter fidem exemplarium omnium, cum manuscriptorum, tum typis editorum, quæ „ legunt, *Constantinus Augustus Miltiadi Episcopo Romanorum, & Marco*: Veritus, ne Imperator contra „ decorum peccasse putaretur, si Marcum istum cum Pontifice Romano componeret, atque æquipararet. Atque hinc satis patet, quam „ sit ad probe capiendam veterum „ mentem necessaria Græce, latinæque linguæ cognitio; ex quo illud, quod nos initio constituimus, evidenter consequitur, nempe, haud facile esse eorum scripta „ intelligere. Quis enim nescit, „ quam non levi negotio parabilis „ sit duarum istarum linguarum omnibus numeris absoluta scientia? „ Profitentur tum Græci tum latini „ se e Patrum authoritate pendere; „ nec dum tamen inter eos convenit. „ Suave est, exercitatissimos utrinque „ pugiles in hac palæstra apud Synodum Florentinam certantes spectare; „ pluresque horas, ac totos interdum „ dies in enucleandis pauculis vel „ Ephesinæ Synodi, vel Epiphanii, „ vel

(a) *Act.* 13. *v.* 2.
(b) *Theod. Dial.* 2.

(c) *Eus. lib.* x. *Hist. Ecc. c.* 5.

„ vel Basilii voculis consumentes, „ rem eo tandem deduci, ut quantumvis utrique de suarum expositionum perspicuitate glorientur; Patrum sensus multo fiat postremo „ obscurior, quam ante fuit, offusis „ in res ipsas, per tam longas altercationes tenebris. Satis quidem probabiliter alii aliorum argumenta „ confutant, sed mirum quam parum solide sua ipsi adstruant. Latini sane, quorum ut causa melior, ita & disputatio fælicior fuisse creditur, in loco quodam Basilii triumphant; ipsi tamen adeo „ jejuna Dialectica usi sunt ad persuadendam, quam afferebant, explicationem, ut etiamnum in postrema operum (a) Basilii, quam „ Fronto recensuit, editione interpretatio latina explicationem latinorum rejecerit. “ Hoc pugnæ genus super quibusdam controversis capitibus animadvertere licet. „ Tertulliani „ quicquam ne fingi potest obscurius „ hoc loco e quarto libro contra Marcionem! Christus *acceptum Panem*, „ *& distributum discipulis, Corpus illum suum fecit* “ (b) hoc est Corpus meum *dicendo, id est, figuram Corporis mei*. „ Si Augustino credita transsubstantiatio: (c) Quid sibi volunt „ hæc ejus verba, *non enim Dominus dubitavit dicere*, hoc est Corpus meum, *cum figuram daret Corporis sui*! unde fit, ut quæ de hoc „ argumento habent, non minoribus „ sint tenebris obsita, nec solutu faciliora, quam quæ ad controversias aliquando pertinere causa videntur. Explica hæc verba ex Justino contra Tryphonem. *Deum, qui* „ *Moysi apparuit & Patriarchis, Filium fuisse: Non Patrem*; eo, quod „ Pater nunquam locum mutet, nec „ ascendat, nec descendat: *A nemine* „ *unquam visum Patrem, sed Filium* „ *quidem, & Angelum ejus, qui sit* „ *etiam Deus, per voluntatem Patris*. „ Vix enim hæc sic resolvi possunt, „ quin diversitas naturæ in Patre, „ & in Filio ponatur, quod Arianum est. Expende etiam, quæ de „ hoc argumento habet (d) Tertullianus. *Patrem esse totam substantiam, Filium vero derivationem* „ *totius, & portionem*. (e) “ Sic Dionysius Alexandrinus Filium *opus*, aut *Figmentum Patris* vocat. „ Immo ipsi „ lxxx. Patres, qui Paulum Samosatenum damnarunt, dicunt, *Filium non esse ejusdem essentiæ cum* „ *Patre* “ qua ratione ὁμοούσιον negant, quod postea in Concilio Nicæno constitutum fuit. „ Hæc ipsa observatio levi negotio probare posset, & in aliis Ecclesiæ cum Macedonio, Pelagio, Nestorio, Eutychete, & Monothelitis, Patres „ obscurissime de hisce rebus locutos, antequam in quæstionem vocarentur. Olim ista scripta sunt „ Hieronymo: “ *Antequam in Alexandria quasi Dæmonium meridianum Arius nasceretur, innocenter* quædam, *& minus caute locuti sunt* Ecclesiastici; quæ *non possunt perversorum hominum calumnias declinare* „ inter „ recentiores doctissimi hoc ipsum animadverterunt, Cardinalis Perronius, ac “ Petavius: „ Amabo te, „ confer antiquissimorum de Divi-

„ ni-

(a) *Basil. orat. in Sac. Bapt.*
(b) *Tert. lib. 4. cont. Mar. c. x.*
(c) *S. Aug. cont. Adim. c. 10.*
(d) *Tert. adver. Prax.*
(e) *Dion. Alex. apud Ath. T. 1.*

„ nitate & æternitate Filii Dei dicta
„ cum iis, quæ de Eucharistiæ na-
„ tura aliquando apud ipsis occur-
„ runt; enimvero patebit, hæc ab
„ ea, quæ nunc obtinet super po-
„ steriore capite sententia non esse
„ alieniora, quam illa sunt a do-
„ ctrina olim in Concilio Nicæno
„ illustrata, & recepta. Filium esse
„ Patri consubstantialem Nicææ de-
„ finitum fuit, id Antiochiæ nega-
„ tum affirment ergo, vel negant
„ Patres, Eucharistiam esse Corpus
„ Christi realiter, sententiæ suæ non
„ adversabuntur vehementius, quam
„ Antiocheni Patres in speciem con-
„ tradixerunt Nicænis. Adde quod
„ quemadmodum Ariani jure nonpo-
„ tuerunt in sententiam suam tra-
„ here voces istas, quæ Patribus an-
„ tiquissimis obiter tantum, in alia
„ argumenta, nullo Consilio ut hoc
„ agerent, innocenter exciderunt:
„ Sic æquius, si verum amamus, ne-
„ que a me, neque a te afferri, tan-
„ quam sententias in controversiis re-
„ cens natis pronuntiatas, ea, quæ
„ Patribus scripta sunt in alia argu-
„ menta. Et quemadmodum fideles,
„ qui post vetustissimos illos Patres
„ vixerunt, illorum sententias ad
„ veritatem, quam profitebantur,
„ revocare conati sunt, qua ratione
„ Athanasius erga (a) Dionysium
„ Alexandrinum, & Patres Antioche-
„ nos se gessit: Sic nostræ sunt par-
„ tes, nullum lapidem non mo-
„ vere, ut, quam commodissime fie-
„ ri potest, exponamus quicquid in
„ eorum scriptis videtur cum ortho-
„ doxa fide de Eucharistia, & aliis
„ capitibus pugnare. Exempli gra-
„ tia, si Dionysii Alexandrini vocu-
„ la, qua Christum Patris opus,
„ ποίημα vocat, & alia nonnulla,
„ qualia antecedentibus, & conse-
„ quentibus mutila nobis objiciun-
„ tur, solitaria ex auctoris oratione
„ avulsa obtruderentur: Quis non
„ pronuntiaret, nodum esse insolu-
„ bilem? & tamen Athanasius locis
„ notatis aliter docet, & ex Lucæ
„ tum e loco ipso petita, tum aliun-
„ de illata, ostendit, voces illas du-
„ riores licet, bonum sensum habe-
„ re; quod ut capiamus plenius, ad
„ alias obscuritatis Patrum causas per-
„ gendum est. Inter illas principem
„ constituo, quod interdum student
„ animi sui sensa penitus occultare,
„ aut saltem ostendere non nuda, &
„ aperta, sed objecto velo. Habe-
„ bant enim meditationes nescio
„ quas: Quas inutile, immo & no-
„ xium infirmis, & plebeis aperire
„ existimabant, ut ex Clemente Ale-
„ xandrino patet. Is stromatis initio
„ de Consilio suo agens, hæc ha-
„ bet: *Nonnulla consulto prætermit-
„ to, timens scribere, quæ etiam ca-
„ vi dicere, non utique invidens;
„ neque enim fas:* " *Sed eis metuens, qui in ea inciderent, ne in aliam forte partem accipientes laberentur, & puero gladium, ut proverbio fertur, præbere inveniremur:* Cæterum subjungit, se *quædam ænigmatice significaturum, adeo ut in quibusdam insistat, alia tantum dicat, & occultans aperiat, & tacens ostendat:* „
„ Sed quod maximi est momenti,
„ hac ipsa methodo usi sunt circa
„ quædam capita, quæ hodie in con-
„ troversiam vocantur circa scilicet
„ Sacramenta Ecclesiæ. Cum enim
„ ea mysteria nonnisi clam, & seor-
„ sim

(a) *Athan. de fide Dion. Alex. & de Syn. Arim & Seleu.*

,, ſim apud ſuos celebrarent , neque
,, ad ea contemplanda vel ethnicos,
,, vel Catechumenos, immo, ut qui-
,, dam volunt, neque ullos alios,
,, quam qui myſteriorum erant par-
,, ticipes, admitterent: Sic etiam in
,, tractationibus ſuis, maxime in ho-
,, miliis, quas ad populum habituri
,, erant, nunquam, niſi obſcure, de
,, iis agebant, ut de Euchariſtia an-
,, notarunt Perronius, Cauſabonus,
,, Petavius, & alii. Aſpice, quam
,, diligenter (*a*) Theodoretus, & Epi-
,, phanius ſibi caveant, ne Eucha-
,, riſtiæ materiam nomine proprio
,, indicent, ut ſemper eam deſignent
,, vocibus generalibus. Verebantur
,, ſcilicet, ne rei ipſius conſpectus,
,, ſermoque de materia, & ratione
,, Sacramentorum ſimplex, & aper-
,, tus hoc, vel illud ſtudium immi-
,, nuerent. Cum ergo, cum in hoc
,, argumento, cum in aliis, ipſis
,, propoſitum fuerit, mentem ſuam
,, caligine quadam veluti involvere;
,, non debet mirum videri, ſi quæ
,, ſcripſerunt, ſæpe obſcura videan-
,, tur. Sed eſt aliquid amplius: quan-
,, doque enim accidit, ut etiam, ubi
,, obſcuritati non ſtudent, obſcuri
,, tamen ſint. Sunt quibus obſcuri-
,, tatem conciliavit earum artium
,, ignorantia, quæ linguam fingunt,
,, & bene loqui docent. Alii ita noti
,, erant, ut eos neque ars, neque
,, ſtudium emendare potuerit. Epi-
,, phanium abſque injuria in priori
,, ordine collocari puto. Fuit qui-
,, dem vir ille doctus, ſed gramma-
,, ticæ, ac rethoricæ admodum ru-
,, dis, ut ſatis apparet ex ejus ope-
,, ribus, in quibus non ſolum ora-
,, tionis nitorem, ſed etiam ſeriem,
,, & ſyntaxin, periodorumque ſtru-
,, cturam, orationis omnis lucem
,, unicam, plerumque deſideres: Quæ
,, quidem vitia variis in locis ob-
,, ſcuritatem pariunt, quod querun-
,, tur ejus interpretes. Studuere alii
,, eleganter loqui, ſed votis ſucceſ-
,, ſus defuit. His accenſeri poteſt
,, Victorinus ille, de quo Hierony-
,, mus, " (*b*) *Victorino Martyri*, in-
quit, *in libris ſuis*, *licet deſit eru-
ditio*, *tamen non deeſt eruditionis vo-
luntas*. ,, Hujus quoque cenſus Ruf-
,, finus fuit, cujus latinitatem, acy-
,, rologias, & alia vitia ſevere ca-
,, ſtigat magnus antiquitatis cenſor
,, Hieronymus. (*c*) Et is tamen Ruf-
,, finus plurima ſcriptitavit; quin
,, & ſuos admiratores habuit. Ejuſ-
,, modi vitia in ſuorum Græcorum
,, nonnullis ſcriptoribus notat in Bi-
,, bliotheca ſua Photius: Quid ſtro-
,, matibus, & aliis Clementis Præſ-
,, byteri Alexandrini operibus varie-
,, gatum, & ornatum magis? textus
,, eſt enim totus ille ſcriptor allu-
,, ſionibus ad hiſtorias, ſententias,
,, apophtegmata, & adagia littera-
,, rum tum ſacrarum, tum propha-
,, narum. Hic vividis earum colo-
,, ribus illuſtratus aſſurgit, alibi um-
,, bris obſcuratus quodammodo de-
,, liteſcit: Quid dicam de Tertullia-
,, no, qui præter ſtyli Carthaginen-
,, ſis indolem, Orationis ſuæ ſplen-
,, dorem tanta eruditione, tam mul-
,, tis vocibus aut novis, aut e juriſ-
,, prudentia translatis, tot ſubtiliter
,, dictis obſcuravit, ut *lectores ad
nutum attentiſſime ſagaces* (ut non-
,, nemo dixit) ſibi poſcat. (*d*) No-
,, ſtratem

(a) *Petav. in Epiph. pag. 367.*
(b) *Hier. epiſt. ad Magn.*
(c) *Hier, Apol. 2.*
(d) *Rigal.*

„ stratem Hilarium rerum, & elocu-
„ tionis majestate sublimem, co-
„ thurnumque illum gallicum, quem
„ in eo observat Hieronymus, pru-
„ dens mitto. Hoc unum dicam.
„ Scribendi, scripturasque (a) ex-
„ plicandi ratio, quæ ab ini-
„ tio simplex, aperta, & succincta
„ apud Christianos fuerat, brevi im-
„ mutata est, & subtilitatis, orna-
„ mentorumque humanorum sordes
„ contraxit, ut apud Epiphanium
„ testatur Methodius: " (b) *Docto-
res, non jam quod optimum est, gra-
vitatisque plenum, student; sed id
dumtaxat, quod placet, & quod se-
cundo favore fertur, respiciunt, uti
sophistæ facere consueverunt, qui ora-
tionum suarum mercedem accipientes,
doctrinæ, & eruditionis suæ laudi-
bus, tanquam prætio redimuntur: ac
priscis quidem temporibus summa erat
in explicando brevitas; cum in id il-
li potissimum incumberent, non ut oble-
ctarent, sed ut prodessent auditoribus*.
„ Idipsum graviter, & eloquenter suo
„ more queritur Gregorius Nazian-
„ zenus: „ (c) *Fuit quoddam tempus,
cum res nostræ florerent, ac præclare
se haberent; cum nimirum superflua
hæc, & verborum lepore, atque arte
fucata tractandæ Theologiæ ratio ad
divinas causas ne aditum quidem ha-
beret, verum idem erat calculis lude-
re juventutis celeritate aspectum fal-
lentibus aut omnigenis, & lascivis cor-
poris nexibus spectatores ludificari; quod
novi quidpiam & curiosi de Deo vel
dicerent, vel audirent. Simplex contra,
ingenuaque Oratio, atque doctrinæ pie-
tas existimabatur. At postquam Sexti,
& Pyrrhones, & contradicendi libi-
dine incitata lingua, velut gravis qui-
dam, & malignus morbus in Ecclesias
nostras infæliciter obrepsit, quodque A-
ctorum liber de Athenienfibus narrat;
ad nihil aliud vacamus, quam ad novi
aliquid dicendum. O quis Hieremias
confusionem nostram, caliginemque de-
plorabit! qui solus lamentationes cala-
mitatibus exæquare novit*. „ Enimve-
„ ro non dissimulat Hieronymus in
„ Epistola ad Pammachium, scripta
„ sua lectorem eruditum poscere,
„ artiumque Dialecticæ, & Rhetori-
„ cæ non imperitum: idemque judi-
„ cium faciendum est de scriptis O-
„ rigenis, Methodii, Eusebii, Ter-
„ tulliani, Cypriani, Minutii, La-
„ ctantii, Hilarii, & aliorum, quos
„ eodem dicendi genere usos fuisse
„ contendit, quanquam vero sapien-
„ tum neminem inficiaturum putem,
„ quin metaphoræ, & figuræ, & alia
„ rhetorica ornamenta, dialecticæ ar-
„ gutiæ, omniumque ejusmodi libe-
„ ralium disciplinarum artificia plu-
„ rimum obscuritatis in orationem in-
„ vehant: libet tamen ad argumen-
„ ti hujus majorem elucidationem
„ probationes quasdam, & exempla
„ subtexere. (d) Hieronymus hoc sa-
„ tis docet, cum commentariorum
„ quorundam ex eo arcessit obscuri-
„ tatem, quod nimium essent diserti.
„ Quis Chrysostomi, Hilarii, Ambro-
„ sii non observavit hyperbata! unum
„ exemplum ex Hieronymo referam.
„ Is cum ad Eustochium scriberet,
„ narrat, se, quod sæcularium litte-
„ rarum libros studiosius legeret, pro-
„ tractum fuisse ad tribunal Domini,
„ ibique acriter cæsum, ejus peccati
„ pœnas dedisse. „ *Nec vero*, inquit,

(a) *Hier. Ep. 3. ad Paul.*
(b) *Meth. ap. Epiph. hær. 64.*
(c) *Greg. Naz. Orat. Athen.*
(d) *Hier. Epist. ad Cyp.*

sopor ille fuerat, *aut vana somnia*, *quibus sæpe deludimur*. *Testis est tribunal illud*, *ante quod jacui*. *Testis judicium triste*, *quod timui*. *Sed mihi nunquam contingat*, *in talem incidere quæstionem: liventes*, *fateor*, *habuisse me scapulas*, *plagas sensisse post somnium*, *& tanto dehinc studio Divina legisse*, *quanto non ante mortalia legeram*. „ Quis non credat hanc „ narrationem esse veram? atqui cer„ tum est, hoc nihil fuisse aliud, „ quam somnium, & confictum mo„ re Rhetorum ad deterrendos lecto„ res a nimio librorum Ethnicorum „ studio. Cum enim Ruffinus obie„ cisset, ipsum ne curatum quidem „ abstinere a gentilium litterarum li„ bris lectitandi: Hieronymus post „ varia adversus criminationem istam „ allata, *hæc*, inquit, *dicerem*, *si quippiam vigilans promisissem: nunc autem novum imprudentiæ genus objicit mihi somnium meum*. Eumque ad Prophetas amandat dicentes, *somniis non esse credendum; quia*, inquit, *nec adulterii somnium ducit me ad Tartarum*, *& injuria a se exigi sponsionem somnii*. „ Quis scit, annon „ Malchi vita, quam ille tanta arte, „ totque adhibitis ornamentis pingit, „ ejusdemque modi cum ejus, tum „ aliorum scripta sint pariter ingenii „ ipsius, & industriæ specimina? Nec „ sane dissimulat ipse de vita Pauli „ Eremitæ (*a*), hoc factum fuisse ju„ dicium a quibusdam malevolis suis: „ & probabile est, epistolam 47. com„ ptam ac disertam ejusdem esse in„ genii, argumento ad faciendum elo„ quentiæ periculum, declamatorio „ more, suscepto, ac conficto. Nec „ abnuit Amerinus in Epistolæ præ„ fixa periocha. Satis jam vides, quan„ tis veterum libros tenebris Rheto„ ricæ artes involverint. Dum enim „ frequentius, & liberius pigmentis „ istis Oratoriis indulgent, factum est „ magno nostro malo, ut res ipsæ, „ genuinique ipsorum sensus nos fu„ gerent. Quis idonee cavebat, non „ fuisse adhibitas easdem artes in Eu„ charistiæ negotio, ut Divinorum „ mysteriorum tum dignitatem, tum „ reverentiam auctum irent? item de „ Præsulum dignitate, ut iis popu„ lorum observantiam conciliarent? „ ac denique de cæteris religionis ca„ pitibus, quæ hodie in controver„ siam vocantur? an est probabile, „ ipsos umbris, & luminibus suis pe„ percisse in iis argumentis, quibus „ ista tanto poterant esse usui? Huc „ refero, quod non raro apud eos „ occurrit, scilicet ut negent, vel „ affirment quædam quasi simplici„ ter; quæ tamen reipsa neque ne„ gant, neque affirmant, nisi com„ parate cum aliis rebus tantum! „ Quis Hieronymum non putet Mar„ cionitarum, & Encratitarum æstro „ percitum fuisse, dum in nuptias „ tam (*b*) impotenter invehitur in „ libris contra Jovinianum, usque „ adeo ut in hæc verba proruperit: „ *Si corruptio ad omnem coitum pertinet*, *incorruptio autem proprie castitatis est*, *præmia pudicitiæ nuptiæ possidere non possunt:* Et infra. *existimo*, *quod qui uxorem habet; quando revertitur ad id ipsum*, *ne tentet eum satanas*: *in carne seminet*, *& non in spiritu*. *Qui autem in carne seminat* (*non ego*, *sed Apostolus loquitur*) *metit*

(a) *Hier. in Vit. Hilar.*

(b) *Hier. in lib. adv. vet. Nov.*

tit corruptionem. „ Sed in Epiſtola „ ad Pammachium docet, locos iſtos, „ aliosque ejuſdem generis compara- „ te, non abſolute, accipiendos, ſe- „ que hoc unum velle, tantam eſſe vir- „ ginum fælicitatem, & puritatem, „ ut ad eos collati conjuges nullius „ eſse dignitatis videantur: quæ qui- „ dem clavis magni eſt uſus in re- „ ſerandis Patrum ſenſibus; eaque „ ſolertiſſime uſi ſunt VII. Synodi „ Patres in ſolvendis quibuſdam lo- „ cis, quos Iconoclaſtæ objiciebant, „ hunc maxime ex Chryſoſtomo: „ (a) *per Scripturas fruimur præſentia Sanctorum, habentes imagines non corporum ipſorum, ſed animarum: quæ enim dixerunt, ſunt eorum imagines animarum*. Hunc item ex Ambroſio: *curæ nobis non eſt coloribus depingere in tabulis facies carnales Sanctorum: nam iſtis non indigemus: Sed per virtutem imitari eorum vivendi rationem*. Tertium denique ex Aſterio: *Chriſtum ne pingas in ſtragulis, ſed potius ſuppedita pauperibus iſtorum ſumptuum expenſas: ſufficit enim ipſi, quod ſemel ſe demiſit, cum carnem noſtram aſſumpſit*. „ Volunt Nicænæ Synodi „ Patres, illos comparate loqui, & „ hoc tantum ſignificatum velle, Imagines Chriſti, & Sanctorum intue- „ ri, longe minoris eſse ad pietatem „ uſus, quam, vel ea, quæ ſcripſe- „ runt, legere, vel vitam eorum imi- „ tari, vel beneficentia pauperes pro- „ ſequi. Gregorius P. R. I. ad Augu- „ ſtini quæſtionem de Conſanguinita- „ tis gradibus, intra quos matrimo- „ nium contrahere licet, hæc, Beda „ teſte, reſponderat: „ *Neceſſe eſt*, (b) *ut jam tertia, vel quarta generatio fidelium licenter ſibi jungat, nam ſecunda, quam diximus, ſe omnino debet abſtinere*. „ Quis non putet, hanc „ fuiſse ejus mentem, ut quæ per- „ ſonæ in tertio gradu & ultra con- „ ſanguineæ ſunt, eas, fas ſit apud „ Chriſtianos, connubio jungi; cum „ ſequentibus poſt Gregorium ſæcu- „ culis placuiſset, ad ſeptimum uſ- „ que conſanguinitatis gradum con- „ jugii prohibitionem extendere. Il- „ lamque Gregorianam indulgentiam „ non generaliter omnibus fidelibus, „ ſed ſpecialiter uni Anglorum genti „ recens ad Chriſtum converſæ con- „ ceſsam eſse; ſuamque hanc gloſsam „ ipſi Gregorio affingere, ſcripta ejus „ nomine ad Fælicem Meſsanæ Epi- „ ſcopum Epiſtola: *quod autem*, inquit, *ſcripſimus Auguſtino Anglorum gentis Epiſcopo, Alumno videlicet, ut recordaris, tuo, de conſanguinitatis (c) conjunctione, ipſi & Anglorum genti, quæ nuper ad fidem venerat, ne a bono, quod cæperat, metuendo auſteriora recederet, ſpecialiter, & non generaliter cæteris me ſcripſiſſe cognoſcas*. „ Baronius Epiſtolam, in qua hæc „ continentur, pro genuina habet. „ Nos Blondello noſtro aſsentimur, „ qui ſpuriam eſse demonſtravit. Ve- „ tus tamen eſt. Ergo Baronius ne- „ ceſsario fateri debet, ſupra allata „ Gregorii verba, hoc, quem Epi- „ ſtola exhibet, ſenſu ſcripta eſse. „ Nos concedimus, impoſtorem, qui „ eam olim procudit, exiſtimaſse, „ ita inflecti poſse Gregorii legem. „ Scio, iſtas & pſeudo-Gregorii & „ Nicænorum Patrum ſolutiones non „ carere ſuis difficultatibus. Sed pa- „ tet ex eorum ſententia, poſse &

(a) *Syn. VII. Act. 6.*
(b) *Beda Hiſt. Angl. lib. I.*

(c) *Greg. Ep. 32.*

„ debere veterum auctorum scripta „ nonnunquam longe aliter, quam „ sonant, accipi. Unde sequitur, in- „ terdum esse difficillima. Jam ut „ Patrum Rhetorica homiliis, & ser- „ monibus caliginem multam affu- „ dit, sic eorum Dialectica, quæ de „ controversiis, & polemice scripse- „ runt, sexcentis difficultatibus im- „ plicavit. Quippe dum disputant, „ tanta animi contentione in scopum, „ quem sibi proponunt, feruntur, ut „ de cæteris securi, haud raro im- „ prudenter effutiant, quæ cum cæ „ teris religionis Christianæ capitibus „ pugnant. Fit etiam nonnunquam, „ ut, dum totis viribus errorem quem- „ piam oppugnant, in contrarium „ impingere videantur. *Vehemens cum adversarii contentio* (verba sunt Theodoreti) *fecit, ut modum* (*a*) *excederent; quod & iis, qui arbores colunt, evenire solet, cum enim in curvam planam viderint, non solum ad rectam normam exigunt, sed in alteram quoque partem inflectunt, ut per nimiam in contrarium inflexionem ad rectum statum perducatur*. Sic Dionysii Alexandrini sibi objecta, tan- „ quam Arianismo faventia, verba „ explicabat Athanasius: *non scripsit*, inquit, *simpliciter, quasi fidem expositurus, sed occasione temporis, & personæ; ut agricola, qui alias, atque alias arbores aliter pro subiecti soli ratione curat, minime culpari debet, quod hanc amputet, illam inserat, illam plantet, aliam rursus evellat; sed potius ob multiplicem solertiam in admiratione esse ... quæ autem scribuntur, aut fiunt per œconomiam, maligne non sunt accipienda, nec ad cuiusque libitum trahenda*. Alibi sic sol- „ vit Patrum Antiochenorum dictum „ quoddam negantium filii consub- „ stantialitatem; ostendit enim ipsis „ propositum tantum fuisse (*b*) Pauli „ Samosateni sententiam confutare, „ qui Patris, & Filii unam, eandem- „ que esse personam, non vero utrius- „ que distinctam subsistentiam, vole- „ bat. Eadem methodo Basilius ex- „ ponit, quod scripserat Gregorius „ Neocæsariensis, (*c*) *Patrem & Filium cogitatione nostra duos, at hypostasi unum esse*. Respondet enim, *sic locutum non dogmatice, sed disputando*. „ Unde apparet, in scriptis ejus- „ modi sententiam, adversus quam „ Patres pugnant, esse normam eo- „ rum omnium, quæ affirmant, aut „ negant. Hinc variantur sensus eo- „ rum, licet nonnunquam iisdem „ vocibus eos exprimant, quas ad- „ hibere solent hæretici. Cum dispu- „ tant adversus Valentinianos, aut „ Manichæos, videntur cum Pela- „ gianis facere. Eadem ratione si- „ cubi manus cum Pelagianis confe- „ runt, videntur cum Manichæis sen- „ tire: si adversus Arium feruntur, „ videntur a Sabellio minus esse alie- „ ni. Vicissim cum Sabellium ado- „ riuntur, ad Arium accedere viden- „ tur, ut animadvertit Episcopus Bi- „ tuntinus (*d*) de Augustino. Inter „ opera Athanasii extat tractatus qui- „ dam, in quo neque nitorem, ne- „ que acumen jure desideres. Cæte- „ rum ejus scriptor duarum (*e*) in „ Christo naturarum distinctionem „ tanto nisu constituit, ut ad Nesto- „ rii placita deflectere videatur. Si „ ea legas, quæ initio disputationis „ haben-

(*a*) *Theod. Dial.* 3. *cap* 30.
(*b*) *Athan. de Syn. Arim.* 2. *Seleuc.*
(*c*) *Basil. Epist.* 64.
(*d*) *Cornel. Musso comment. in epist. ad Rom. c.* v. *pag.* 270.
(*e*) *Tom.* 1. *Op. Ath. pag.* 316.

„ habentur: at postremum caput ostendit, auctorem in recta fuisse „ sententia. Eadem de causa Julius „ Episcopus Romanus in errorem Eutychianum impingere videbatur in „ epistola, quam scribit Gennadius, „ fuisse olim utilem adversus eos, „ qui duas personas (a) in Christo ponebant, *nunc autem*, inquit ille, *perniciosa probatur: fomentum enim est Eutychianæ, & Timotheanæ impietatis:* Quod ipsum fecit, ut alii scriptores, Gennadio recentiores, Julii „ eam esse negaverint, (b) eique ab „ Hæreticis suppositam fuisse censuerint. Attende nunc, quanta nobis „ cautione opus sit, apud istos tam „ multis spinis obsitos Scriptores versantibus, quamque acri judicio distinguenda apud eos sit & causa a „ probationibus, & rei caput, & summa a parergis, & hyperbolæ orationis ab ipsa auctoris sententia. „ Atque hinc expende, num verum, „ atque æquum sit, uno, aut altero „ verbo, quæ contra Valentinianos, „ & Marcionitas, vel Nestorianos, „ & Eutychianos disputantibus exciderunt, ea decidi, quæ nunc inter „ nos vel de libero arbitrio, vel de „ proprietatibus carnis Christi, vel „ de Eucharistia disputantur. Notandum quoque est, institutorum, sive consuetudinum, tam in rebus „ sæcularibus, quam in Ecclesiasticis „ inprimis mutationem, significationis item vocabulorum variationem, „ non parum conferre ad difficultates, quas in legendis, & intelligendis Patribus offendimus. Nemo est „ in utrisque partibus, qui mundi, „ & Ecclesiæ faciem immutatam fuisse vel nesciat, vel neget. Doctrinam nunc non moror. Quid factum „ est vetere disciplina? Quid severitate, & Canonibus antiquis! Quid „ baptismi, & Eucharistiæ mysticis „ cærimoniis? quid ritibus in Clericorum Ordinatione observatis? „ Omnia ista defossa sunt. Alia Ætas alios mores postulavit. Cum ergo veterum libri ad ista, quæ nos „ latent, allusionibus scateant, necessario consequitur, ut laboriosum sit „ admodum, sensum eorum in ejusmodi locis percipere, sed longe major confusio a vocibus ipsis, quas „ mutata significatione retinuimus. „ Papam, Patriarcham, missam, „ oblationem, stationem, Processionem, peccata mortalia, pœnitentiam, confessionem, satisfactionem, „ meritum, indulgentiam, cum veteribus dicimus, sed sensu, ab eo, „ quem tum habebant, non minus „ alieno, quam illorum ætas distat a „ nostra: cum apud utrarumque partium eruditos constet, voces istas „ & antiquam amisisse, & novam nactas esse significationem. Sed hæc „ quidem hactenus satis, & forsan „ plus satis, de obscuritate veterum „ scriptorum Ecclesiasticorum. Ex „ quibus concludimus longe majoris „ molis esse, quam Vulgus putat, „ ex Patrum scriptis pernoscere, quid „ senserit illorum temporum Ecclesia de iis religionis capitibus, quæ „ hodie controvertuntur. „

Attende, quæso: nam Dallæus, quid a Patribus antiquioribus constanter dicatur, quid ipsum agatur, nequaquam perspexit. Quo igitur, inquis, modo? quia cum S. Augusti nus,

(a) *Genn. in Catal.*

(b) *Facun. Hermi. Lib. 1. c. 3. pag. 40.*

tus, Marcianus Imperator, ac Photius, supra laudati liquido doceant, a S. *Irenæo* adversus *Hæreticos*, utique Valentinianos, & Marcionitas, *catholicam fidem aptissime esse defensam;* ab aliisque Arium, Eunomium, ac Nestorium *clarius* exagitatos; atque etiam Patrum *doctrinis*, *quæ orthodoxam fidem clare pronuntiant*, Eutychianos eversos: cum hæc, inquam, illi declarent: tum Dallæus *tantas doctrinas*, quibus suam depravatam opinionem amoveret, non requisivit. Infirmus accusator: ne dicam impudentem, & acerbum; qui veteres ausus est accusare, quod ipsis imprudentibus, cum adversus relatos hæreticos disputarent, nonnulla verba fidei rebus obscuritatem afferentia exciderunt: in quo imprudentiæ genere ipse censor offendit, non videns eruditissimos Patres, & Criticos scriptores; qui *fidei* dogmata uno, vel altero verbo ab antiquioribus Patribus non obscurata, sed *apertissime defensa, & clare pronuntiata* diserte testantur. Ex plerisque igitur veterum locis, quos præsertim S. Augustinus, & Concilium Chalcedonense a Marciano indicatum tractarunt, quibusque *fidem orthodoxam aperte ostenderunt*, *claræ Patrum doctrinæ*, amplissimæ authoritates, & firma argumenta adversus nuperos Heterodoxos elici queunt & afferri.

Cum itaque ab his antiquis judicibus & criticis Dallæi crimina rescindantur: cumque ea, quæ pro nobis sunt, amplificanda sint, & augenda; quæ autem pro adversario, infirmanda, atque frangenda: Hinc de omnibus singillatim agamus, & ampliationis notas scribamus, oportet.

De obscuritate Sacræ Scripturæ exponendæ Patrum interpretationibus.

Nihil unquam obscurius mysteriis, quæ a Divinis litteris referuntur, visum est, atque creditum; quod quidem heterodoxus Dallæus, contra quam alii hæretici errore putant, intellexit, & fassus est: sed tamen a vero aberravit, dum multa Patrum dicta obscura esse contendit, ut horum interpretationes, quibus ii quædam fidei mysteria in Sacris Scripturis contenta aperiunt, nequaquam teneret.

Hujus erroris amputandi causa animadvertimus, quod in Divinis litteris & aliquot historiæ liquido narrantur, & Decalogi præcepta facile cognoscuntur, quæ ad legem naturalem a Deo in omnium animis descriptam attinent, ac possunt superno ipsius auxilio observari.

Multa autem Sacræ Scripturæ oracula, multa ejus capita, multaque mysteria, præsertim quæ ad res Fidei catholicæ spectant, obscuritatibus involvuntur; ideoque Patrum explicationibus, quarum pleræque ab eruditis claræ noscuntur, illustrari utique debent.

Has Scripturæ Divinæ obscuritates Dominus suis Discipulis, qui de ejus resurrectione quæstionem habebant, monstravit, cum *incipiens a Moyse*, (a) *& omnibus Prophetis*, *interpretabatur illis in omnibus Scripturis*, *quæ de ipso erant*. (b) S. Lucas quoque testatur, quod *vir Æthiops*, *Eunuchus potens Candacis Reginæ Æthiopum* ... *vene-*

(a) *Luc. ult. v.* 27.
(b) S. *Lucas Act. Apost. cap.* XIII. v. 27. & 28. & *sequ.*

venerat adorare in Jerusalem. Et revertebatur sedens super currum suum, legensque Isaiam Prophetam. Dixit autem Spiritus Philippo: accede, & adjunge te ad currum istum. Accedens autem Philippus, audivit eum legentem Isaiam Prophetam, & dixit: putasne, intelligis quæ legis? qui ait: & quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi? rogavitque Philippum, ut ascenderet, & sederet secum. Locus autem Scripturæ, quam legebat, erat hic: (*a*) tanquam ovis ad occisionem ductus est, & sicut agnus coram tondente se, sine voce, sic non aperuit os suum. In humilitate judicium ejus sublatum est. Generationem ejus quis enarrabit, quoniam tolletur de terra vita ejus? *respondens autem Eunuchus Philippo, dixit: obsecro te, de quo Propheta dicit hoc? de se, an de alio aliquo? aperiens autem Philippus os suum, & incipiens a Scriptura ista, Evangelizavit illi Jesum.*

S. Petrus Apostolorum Princeps quibusdam Hebræis, ac Gentibus etiam Fidelibus hoc dixit: (*b*) *Salutem arbitremini; sicut & charissimus Frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis; sicut & in omnibus Epistolis, loquens in eis de his; in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles depravant, sicut & cæteras Scripturas ad suam ipsorum perditionem.*

S. Justinus Martyr ubi de Christo, ejusque Passione adlatum Isaiæ locum tractavit, & aperuit; tum pleraque Sacras litteras obscuras esse docuit, Tryphonem judæum ita allocutus: *Nosti, inquam,* (*c*) *Prophetas, quæcumque fecerunt, aut dixerunt, ea signis, & imaginibus, ut inter nos convenit, involvisse, ut non facile pleraque ab omnibus intelligerentur; & veritatem his dictis, & factis insitam abscondisse, ut & qui eam invenire, & discere studerent, non sine labore id assequerentur.*

Origenes in Commentariis ad Psalmum primum, clausas, obsignatasque esse Scripturas Divinas, ex eo Psalmo, atque ex S. Joannis Apostoli Apocalypsi declarat, de quo dogmate addit, *quod sane apud illos in confesso est,* (*d*) *qui Divinarum litterarum notitiam vel mediocriter affecuti sunt: quæ quidem ænigmatum involucris, at parabolis, tenebrosisque sermonibus, ac diversis aliis obscuritatis generibus, quæ hominis ingenio difficile comprehenduntur, refertæ sunt.*

S. Joannes Chrysostomus, ut ad Sacras Scripturas legendas nonnullos adhortaretur, docuit, aliqua historica quidem & morum præcepta in iisdem Scripturis esse clara; sed tamen ab aliquot earum orationibus obscuritatem afferri, ideoque has a sapientioribus explicari debere. Quo S. Doctor significavit, quædam sane in veteri, & novo Testamento extantia, atque ad res Historiæ Sacræ, & sanctimoniæ pertinentia, ab *Idiotis* etiam audiri posse & intelligi: verumtamen in illis mysteria *recondita* esse & *obscura*; atque adeo ab Ecclesiastico *Doctore* aperienda: quod laudati Eunuchi exemplo Chrysostomus statuit, atque firmavit: qui aliquos profecto, ut libros spiritales vel legerent, vel haberent, ab iisque morum sanctitatem

(a) *Is.* 53. 7.
(b) II. *Pet.* 3. v. 15. & *sequ.*
(c) *S. Just. M. in Dial. cum Tryph. Jud. num.* 90. *pag.* 187.
(d) *Orig. Apud S. Epiph. hær.* lxiv. *num.* vi. *pag.* 530.

tem poſtularent, monuit his verbis:
„ Ubicumque (*a*) fuerint libri ſpiri-
„ tales, illinc omnis expellitur vis
„ Diabolica, multaque inhabitanti-
„ bus accedit virtutis conſolatio:
„ quandoquidem ipſe etiam per ſe
„ librorum aſpectus ſegniores nos red-
„ dit ad peccandum: ſive enim quid-
„ piam auſi fuerimus eorum, quæ
„ prohibita ſunt, noſque ipſos red-
„ diderimus pollutos; reverſos do-
„ mum, ac libros intuentes acrius
„ condemnat conſcientia, reddimur-
„ que lentiores ad eadem repeten
„ da ... quod ſi acceſserit diligens
„ lectio, non aliter, quam in ſacris
„ aditis, rebus divinis initiata ani-
„ ma, ſic repurgatur, meliorque red-
„ ditur, Deo cum ipſa per illas ſcri-
„ pturas colloquente. Quid igitur,
„ inquiunt, ſi non intelligamus ea,
„ quæ continentur libris? maxime
„ quidem: etiamſi non intelligas il-
„ lic recondita: tamen ex ipſa le-
„ ctione multa naſcitur ſanctimonia,
„ quamquam fieri non poteſt, ut om-
„ nia ex æquo ignores .... Signa,
„ miracula, hyſtoriæ non cuivis no-
„ ta, manifeſtaque ſunt? prætextus
„ iſte eſt, & cauſatio, pigritiæque
„ velamentum. Non intelligis quæ
„ inſunt. Quomodo poſſis aliquando
„ intelligere, qui ne leviter quidem
„ inſpicere velis? ſume librum in
„ manus, lege hiſtoriam omnem;
„ & quæ nota ſunt, memoria te-
„ nens ea, quæ obſcura ſunt, pa-
„ rumque manifeſta, frequenter per-
„ curre. Quod ſi non poteris aſſi-
„ duitate lectionis invenire quod di-
„ citur: accede ad ſapientiorem,
„ vade ad Doctorem, communica de
„ iis, quæ ſcripta ſunt, declara ve-
„ hemens ſtudium. Et ſi viderit te
„ Deus tantam animi alacritatem
„ adhibere, non deſpiciet tuam vi-
„ gilantiam, ac ſollicitudinem, ve-
„ rum etiam ſi nullus homo te do-
„ cuerit, quod quæris; ipſe ſine du-
„ bio reſerabit. Memento Eunuchi
„ Reginæ Æthiopum, qui cum eſ-
„ ſet homo barbarus, innumeriſque
„ diſtentus ſollicitudinibus, & unde-
„ quaque circumſcriptus negotiis;
„ nec intelligeret, quæ legebat; le-
„ gebat tamen in curru ſedens. Quod
„ ſi in via tantam præſtitit diligen-
„ tiam, cogita, qualis fuerit domi
„ verſans. Si tempore profectionis
„ non ſuſtinuit abſque lectione ma-
„ nere, multo minus domi ſedens.
„ Si nihil intelligens legebat, nec
„ deſtitit a lectione; multo minus
„ poſtquam didicerat. Nam ut ſcias
„ quod non intellexerit, quæ lege-
„ bat: audi quid dicit Philippus: „
Num intelligis quæ legis? *Atque il-
le his auditis non pudefactus eſt nec
erubuit, ſed inſcitiam ſuam confeſſus
eſt, aitque*, quinam poſſum, niſi
quis mihi oſtenderit? *Cum nondum
haberet, qui viam commonſtraret,
tamen legebat, eoque cito conſecutus
eſt ductorem: novit propenſam illius
animam Deus, ſtudium amplexus eſt,
miſit Doctorem illico.*

S. Hieronymus Epiſtola ad Paulinum incitans ſacrarum litterarum ſtudium, & in hiſce quantum ſit difficultatis, atque obſcuritatis, oſtendens; de Dei ſapientia ſic loquitur: (*b*) *Hæc ſapientia in myſterio abſcondita eſt, de qua & noni Pſalmi titulus prænotatur*, pro occultis

(a) *S. Joan. Chryſ. Concione 3. de Laz. pag. 739. & ſeq. Tom. 2.*

[b] *S. Hieron. Ep LIII. ad Paulinum pag. 272. Tom. 1.*

cultis Filii: *in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi: & qui in mysterio absconditus erat prædestinatus est ante sæcula, prædestinatus autem, & præfiguratus in lege, & Prophetis. Unde & Prophetæ appellabantur, videntes, quia videbant eum, quem cæteri non videbant*. Abraham vidit diem ejus, & lætatus est. (*a*) *Aperiebantur Cœli Ezechieli, qui populo peccatori clausi erant*. Revela, inquit David, (*b*) oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua: *Lex enim spiritualis est, & revelatione opus est, ut intelligatur, ac revelata facie Dei gloriam contemplemur; liber in Apocalypsi septem sigillis signatus ostenditur; quem si dederis homini scienti litteras, ut legat; respondebit tibi: non possum; signatus est enim. Quanti hodie putant, se nosse litteras, & tenent signatum librum, nec aperire possunt, nisi ille reseraverit*, qui habet clavem David, (*c*) qui aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. *In actis Apostolorum sanctus Eunuchus, immo vir (sic enim eum scriptura cognominat) cum legeret Isaiam, interrogatus a Philippo*, putasne intelligis quæ legis? (*d*) *respondit*, quomodo possum, nisi aliquis me docuerit? *Ego, ut de me interim loquar, nec sanctior sum hoc Eunucho, nec studiosior, qui de Æthiopia, id est, de extremis mundi finibus venit ad templum, reliquit aulam regiam: & tantus amator legis, divinæque scientiæ fuit, ut etiam in vehiculo sacras litteras legeret: & tamen cum librum teneret, & verba Domini cogitatione conciperet, lingua volveret, labiis personaret; ignorabat eum, quem in libro nesciens venerabatur. Venit Philippus, ostendit ei Jesum, qui clausus latebat in littera. O mira Doctoris virtus! Eadem hora credit Eunuchus, baptizatur, fidelis, & sanctus est, ac de discipulo magister: plus in deserto fonte Ecclesiæ quam in aurato* Synagogæ templo reperit. *Hæc a me perstricta sunt breviter (neque enim Epistolaris angustia evagari longius patiebatur), ut intelligeres, te in Scripturis Sanctis, sine prævio, & monstrante semitam non posse ingredi. Taceo de Grammaticis, Rhetoribus, Philosophis, Geometris, Dialecticis, Musicis, Astronomis, Astrologis, Medicis, quorum scientia mortalibus vel utilissima est, & in tres partes scinditur*, τὸ δόγμα, τὴν μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν. *Ad minores artes veniam, & quæ non tam* λόγῳ, *quam manu administrantur. Agricolæ, cæmentarii, fabri, metallorum, lignorumve cæsores, lanarii quoque, & fullones, & cæteri, qui variam supellectilem, & vilia opuscula fabricantur, absque Doctore non possunt esse, quod cupiunt. Sola Scripturarum ars est, quam sibi omnes passim vindicant: hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc universi præsumunt, lacerant, docent, antequam discant. Alii adducto supercilio, grandia verba trutinantes, inter mulierculas de sacris litteris philosophantur. Alii discunt, proh pudor! a fœminis, quod viros doceant, & ne parum hoc sit, quadam facilitate verborum, immo audacia edisserunt aliis*, quod ipsi non intelligunt. *Taceo de mei similibus, qui si forte ad Scripturas Sanctas, post sæculares litteras*

(a) *Jo.* 8. 56.
(b) *Ps.* 118. *v.* 18.
(c) *Apoc.* 3. 7.
(d) *Act.* 8. 31.

teras venerint, & sermone composito aurem populi mulserint, quicquid dixerint, hoc legem Dei putant. Nec scire dignantur, quid Prophetæ, quid Apostoli senserint, sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia; quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus depravare sententias, & ad voluntatem suam scripturam trahere repugnantem .... Isaiam Hieremiam, Ezechielem, & Danielem quis possit vel intelligere, vel exponere? quorum primus non prophetiam mihi videtur texere, sed evangelium secundus virgam nuceam, & ollam succensam a facie Aquilonis, & pardum spoliatum suis coloribus, & quadruplex diversis metris nectit alphabetum, tertius principia, & finem tantis habet obscuritatibus involuta, ut apud Hebræos istæ partes cum exordio Geneseos ante annos triginta non legantur. Quartus vero, qui & extremus inter quatuor Prophetas, temporum conscius, & totius mundi φιλοιςωρ., lapidem præcisum de monte sine manibus, & regna omnia subvertentem claro sermone pronuntiat ... Apocalypsis Joannis tot habet Sacramenta, quot verba. Parum dixi pro merito voluminis. Laus omnis inferior est, in verbis singulis multiplices latent intelligentiæ.

Denique S. Augustinus in Epistola ad Volusianum cum de sacris litteris disserit; hæc apta ad quæstionem, in qua versamur, edocet: (*a*) *Modus autem ipse dicendi, quo Sancta Scriptura contexitur, quam omnibus accessibilis, quamvis paucissimis penetrabilis, ea, quæ aperta continet, quasi amicus familiaris sine fuco ad cor loquitur indoctorum, atque doctorum. Ea vero, quæ in mysteriis occultat, nec ipsa eloquio superbo erigit, quo non audeat accedere mens tardiuscula, & inerudita, quasi pauper ad divitem, sed invitat omnes humili sermone, quos non solum manifesta pascat, sed etiam secreta exerceat charitate, hoc in promtis, quod in reconditis, habens. Sed ne aperta fastidirentur, eadem rursus operta desiderantur, desiderata quodammodo renovantur, renovata suaviter intimantur.*

Ex illis igitur Divinis oraculis, atque ex his veterum textibus certe colligitur, plerasque Sacras litteras *obscuritate* involvi, & in *singulis* earum *verbis multiplices intelligentias*, sensus, ac *Sacramenta latere*; quæ proinde ut a Patribus enucleata accipi debent, atque teneri. Quapropter Deus Reginæ Candacis Eunucho, qui neque Christi mysteria ab Isaia prædicta percipiebat, *necdum Doctorem* habebat, misit Philippum: quo quidem docente non autem privato Eunuchi spiritu declarante, idem Eunuchus Isaiæ praeditiones comprehendit: quippe quas eodem suo privato spiritu antea non intelligebat: non igitur privato cujusque spiritu edisserente, sed Ecclesiasticorum Doctorum interpretatione Sacræ litteræ declarantur, & intelliguntur: quos *Doctores* ad easdem scripturas exponendas adhiberi oportere, laudati Patres eo Eunuchi exemplo statuunt, ac docent; quorum doctrinam uti explicandæ S. Scripturæ regulam habemus, atque defendimus.

Contra hoc Dallæus profert quædam S. Hieronymi verba; quæ tamen cum hujus testimonio a nobis allato conferenda sunt, & enucleanda.

Siquidem Cypriano Presbytero psal-mi

(a) S. Aug. Ep. 137. ad Volu. num. 18. pag. 400.

mi octogesimi noni explicationem poscenti S. Doctor ita respondit: (*a*) „ A me postulas, ut difficillimum psalmum qui apud græcos, & latinos „ octogesimus nonus inscribitur, tibi „ edisseram, non composita verborum „ oratione, plausuque populari, qui „ solet imperitorum aures decipere, „ atque palpare; sed oratione simplici, & Ecclesiastici eloquii veritate: ut scilicet interpretatio nostra non alio interprete indigeat; „ quod plerisque nimium disertis accidere solet, ut major sit intelligentiæ difficultas in eorum explanationibus, quam in his, quæ explanare conantur. „

Ecquid Dallæus argutus est? Culpæ quippe quia illa S. Hieronymi antecedentia callide omisit, ut Ecclesiasticorum Doctorum commentarios, quibus Sacras Scripturas exponunt, iisdem Divinis litteris obscuriores esse, in illisque operibus difficiliores earum explicationes haberi, contenderet, deque catholicæ Patrum doctrinæ claritudine temere dubitaret. At de Patrum Scriptis non loquitur Hieronymus; (*b*) qui ut quempe Ecclesiæ Doctorem in explicandis sacris Scripturis clarum ab iis, qui *composito sermone aures populi mulciunt*, & *quicquid dixerint*, *hoc legem Dei putant*, plane distinguit ad Paulinum scribens: ita in Epistola ad Cyprianum eos Patres, qui oratione simplici, & *Ecclesiastico eloquio* veritate Sacras litteras interpretati sunt, quales plerique fuerunt, minime petit: ideoque Dallæus frustra sumit, Hieronymum de scriptis veterum commentariis, in quibus Divinæ scripturæ explanationes ea obscuriores, obscurioraque dogmatum sensa inveniantur tractare.

Quamobrem de plerisque veteris Ecclesiæ scriptoribus, & de quorumdam veterum scriptis, quibus isti Divina oracula exposuerunt, illa Hieronymi verba falso Dallæus usurpat, ac præterea bifariam refellitur: primum quod S. Doctor in allata Epistola ad Magnum, in aliisque dogmaticis operibus plerorumque Patrum testimoniis, ac volumina, in quibus horum *eruditio*, *S. Scripturæ scientia*, *verborum splendor*, & plurium dogmatum veritas lucent, producit, & celebrat; sicque non vult, hosce obscuros fuisse: deinde quod in litteris ad Paulinum, & Cyprianum arguit plerosque *nimium* disertos ab iisdem Magistris Ecclesiasticis alios, quippe qui ab ipsis magistris sacras *litteras non discebant*, & *dictis aures imperitorum mulcentibus*, ac non adeo commentariis exaratis, *ad suam voluntatem trahebant repugnantes scripturas*; quo fiebat, ut *major* esset difficultas in intelligendis eorum explanationibus, quam in his, quæ explanare vocibus suis conabantur: non ergo in utraque Epistola de plerisque Ecclesiæ scriptoribus, nec de scriptis quorumdam commentariis in Sacras Scripturas Hieronymus verba fecit: sed, cum in adductis litteris Ecclesiæ Magistros, eorumque eloquii Ecclesiastici veritatem, & claritudinem commendarit; sane claros plerorum-

(a) *S. Hier. Ep.* 140 *ad Cypr. pag.* 1043. *Tom.* 1.

(b) S. Hieronymus non de Patribus, sed de his loquitur, qui *post sæculares litteras sermone composito*, *sive quodam facilitate verborum*, *aures populi mulciunt*, & *quicquid dixerint*, *legem Dei putant*: quod ut in epistola ad Paulinum, ita in altera ad Cyprianum significat Tyronem dicta composita, non scripta, neque commentarios Ecclesiasticorum Doctorum, qui multo post sæculares litteras interpretati sunt [illegible] Scripturam.

que veterum libros, claras S. Scripturæ expoſitiones, claraſque ipſorum doctrinas adſignificavit.

Cum igitur S. Scripturæ obſcuritatibus involvantur, neque ad dirimendas Fidei quæſtiones, Dallæo fatente; valeant, nec cujuſque ſpiritu privato ediſſeri poſſint: ideo Patrum interpretatione exponendæ ſunt præſertim in Fidei dogmatibus.

De latinis quorumdam Græcorum veterum verſionibus.

QUid rurſus loquar de Dallæo? qui eodem in loco non conſiſtens, ſed diverſas diſputationes ingrediens, ac nihil excipiens, falſo dicit, quod latinæ nonnullorum Græcorum Patrum, Scriptorumque interpretationes haud ſinceræ, græcis illorum veterum textibus afferant obſcuritatem. Nam vitioſæ iſtæ verſiones vel ex linguæ græcæ ignoratione, vel ex interpretum ſimulatione, & artificio natæ, græca authorum Eccleſiaſticorum volumina obſcurare non poſſunt.

Equidem haud ignoramus, ad intelligendos Græcorum Patrum libros neceſſariam eſſe linguæ Græcæ cognitionem ita accuratam, ut græcorum vocabulorum radices, eorumque ſignificationes ab antiquis Græcis Scriptoribus tum prophanis, tum Eccleſiaſticis denotatæ percipiantur. Ac non modo Græcorum, verum etiam Latinorum Patrum linguas eruditi intelligentes declarant, in utrorumque voluminibus ipſorum mentem, verborum, locorumque connexum, & præcipue argumentorum omnium vim, eſſe aſpicienda Theologis, atque interpretibus, ut eorumdem operum vel in alias linguas translatorum recta intelligentia habeatur.

Nec vero fieri poteſt, ut græcæ linguæ voces, ac notiones, quantumvis propriæ, non diſcernantur: quandoquidem eas latini eruditiores patefecerunt ex claro antiquiorum Græcorum inſtituto.

Hoc porro inſtitutum tenentes plerique veteres Græci Eccleſiaſtici, ſuis in libris *aperte*, & *clare* locuti ſunt, quemadmodum S. Hieronymus, S. Auguſtinus, Marcianus Imperator, ac Photius, ſupra adducti teſtantur.

Quare ſi quis vel ex antiquis, vel ex recentioribus illorum veterum græcorum aut volumina, aut quædam enuntiata in latinum minus bene tranſtulerit; certe eorumdem operum, vocumque claritates neutiquam adulterinis verſionibus ſublatæ per ſe cognoſcuntur, illæque iſtis anteſtant; quæ quidem græcorum textuum per ſe ſpectatorum claritudines nonnullis ipſis exemplis, quæ Dallæus male movet, plane oſtenduntur.

Inprimis Euſebius ex Lugdunenſium Martyrum actis refert, Paganos Chriſtianis Thyeſtea, & Œdipia, in quibus hi infantes comederent, ſeque inceſto flagitio polluerent, objeciſſe: quam calumniam Martyr Bibliades his verbis obtrivit: (a) πῶς ἂν παιδία φάγοιεν οἱ τοιοῦτοι, οἷς μηδὲ ἀλόγων ζώων αἷμα φαγεῖν ἐξῆν: *Quomodo infantes comederent hi, quibus ne mutorum quidem animantium ſanguinem deguſtare licet?*

Equidem me aſſertorem accommodo veritati; cum illud enuntiatum in vetuſtis græcis Euſebii Manuſcriptis eſſet: quo dicto græco Ruffinus, qui ali-

(a) *Euſeb. lib. v. hiſt. Eccl. cap. 1 pag. 174.*

aliquas græcas Origenis homilias, & libros antea a nobis adductos ſua latina verſione depravarat, abuſus eſt; dum illud ipſum pronuntiatum ſic tranſtulit: ut in eo & alia pro aliis, & præſertim *carnem* pro *ſanguine* poneret. Non igitur, ut Pamelius vult, ex iſta minus recta Ruffini verſione, ſed ex certis aliorum antiquorum Patrum teſtificationibus abſtinentiam carnium, quibus Eccleſia Apoſtolica in Quadrageſimæ diebus, aliiſque vigiliis abſtinuit, Critici Theologi probant.

Quis eſt autem, qui non videat, Dallæum falli, cum ea græca Bibliadis, & Euſebii verba afferat ad oſtentandam obſcuritatem plurium vocum græcarum, ac textuum, qui in veterum græcorum operibus continentur? nam & græca vox *αἷμα* Græcis vel rudibus *ſanguinem* clariſſime ſignificat, & argumentum illud ab Euſebio relatum idcirco perſpicuum eſt; quia, cum ex decreto Apoſtolico ad Eccleſiaſticam diſciplinam mutabilem ſpectante tum Chriſtianorum nemini licuiſſet, *mutorum* animantium *ſanguinem* deguſtare: eo magis humanas infantium carnes edere execrabantur ipſi priorum ſæculorum Chriſtiani, qui videlicet cum ab illius ſanguinis eſu, ut Dallæus affirmat, abſtinuiſſent, magis, magiſque has carnes hominum neutiquam comederunt; quod clariſſimum eſt. Claræ igitur ſunt Græcorum veterum voces, planæ argumentationes, apertaque monimenta, nothis Ruffini latinis verſionibus minime obſtantibus.

Num autem dubitas, quin Dallæus S. Hieronymum Ruffino fideliorem interpretem ſibi videre videatur: non illum pudet, fateri neſcire, quod neſciat, quomodo neſcit? cunctis notum eſt argumentum, quo S. Doctor, (*a*) uti antea vidimus, comprobavit, adulterinas fuiſſe Ruffini verſiones, quibus e greco in latinum Origenis libros de principiis haud probe tranſtulit; quoniam in eiſdem libris latine verſis non modo plura mutavit, ſed neque exſcripſit maximos Origenis errores: quos tamen cum S. Hieronymus in ſua latina interpretatione non omiſerit, neque ullam mutationem fecerit: hic certe illo interpres fidelior fuit ac doctior.

Atque etiam mihi Dallæus videtur non omni animi perturbatione vacare: cui quidem cenſori Conciliorum, ſeptimi, & octavi, latinæ interpretationes, quas Anaſtaſius Bibliothecarius fecit, quaſque antea defendimus, probatæ ſunt: verumtamen idem cenſor falſum hoc adiicit, quod Anaſtaſius ſuam latinam octavæ ſynodi verſionem archetypo græco præſtare velit, ac propterea fidem ab omnibus minime impetret.

Quis iſtud Dallæi figmentum non videt? Anaſtaſii namque verba, quæ jam ante retuli, hæc ſunt: „ quid„ quid in latino actionum octavæ ſy„ nodi reperitur, ab omni eſt fuco „ falſitatis (*b*) extraneum; quidquid „ vero amplius ſive de Diœceſi Wul„ garica, ſive aliunde in græco ejuſ„ dem ſynodi codice forſitan invenie„ tur, totum eſt mendacii venenis „ infectum. „

Dallæus igitur non attento, ſed perturbato animo iſta intuitus eſt; quibus Anaſtaſius aperte declarat ſuam latinam verſionem ab omni falſitate, qua Græci *Diœceſim Wulgaricam* ſibi

(a) *Videſis II. Diſſertationem.*

(b) *Anaſt. præf. in Syn.* VIII. *Tom.* X. *Conc. Lab.*

bi attribuendam, idque octavæ synodi canonibus addendum post ipsam synodum contendebant, alienam esse, & extraneam. Non igitur Anastasius voluit, suam latinam interpretationem authographo, quod in eadem synodo exaratum fuit, quodque incorruptum a Dallæo supponitur, præstantiorem fuisse. Quandoquidem ille noni sæculi scriptor, qui ipsi synodo adfuerat, de primario ejus græco codice, quem ipse habuerat, & in latinum transtulerat, locutus non est, cum ipsius interpretis versio neque falsa, neve adulterina archetypum græcum inviolatum declaret. Proinde Anastasius significavit, suam interpretationem alteri græco codici, qui apud Græcos extabat, quique illius Diœcesis additamento depravatus *forsitan* inveniri poterat, præferendam esse.

Hic etiam Anastasium ipsum crassa latinitate abutentem censor sinistre inducit; cum ille non pingui, sed media latinitate Ecclesiastica, & Ecclesiastico eloquio usus sit: quæ, ut S. Hieronymus vel ab ipso adversario laudatus præmonuit, dilucidam, & simplicem rerum Ecclesiasticarum expositionem faciunt, & narrationem.

Dehinc partem doctrinæ Patrum attingere, & locum aliquem ex S. Athanasii scriptis afferre Dallæus adnisus: tamen ejus loci claritatem vidit, atque affirmavit contra sua enuntiata. Quamquam enim vetus S. Athanasii operum latinus interpres ex falsa versione, & Baronius ex non recta linguæ græcæ intelligentia existimarint, S. Athanasium in libro de synodis Arimini, & Selecuiæ testari, quod *Paulus Samosatensis a duobus Dionysiis, Romano, & Alexandrino sublatus fuerit:* nihilo secius idem Dallæus asseverat, Baronium, „ si Athanasium „ græce legisset, clare animadversu„ rum fuisse, a septuaginta Episco„ pis sublatum Paulum „ illum: quibus ipse censor evertit suum pronuntiatum, quo ait, „ non facile esse „ Patrum scripta intelligere tum pro„ pter linguas, & idiotismos, cum „ propter rerum explicandarum va„ riis Rhetoricæ & Dialecticæ arti„ ficiis obscuratam rationem. „ Hæc autem illo censoris argumento refelli, non percipit nemo. Etenim *clare*, atque adeo facile, ac sine obscuro Rhetoricæ, ac Dialecticæ artificio & illa, quæ Dallæus affirmat, & alia, quæ laudatus Photius generatim adstruit, in S. Athanasii operibus animadvertuntur. Ergo facile est, Athanasii scripta, græcos idiotismos, eloquentiam, rerum descriptiones, rationes, ac dogmata intelligere, pretertim cum ista liquido describat, Photio adnotante, ac Dallæo concedente.

Jam vero S. Athanasius eo loci, quem Dallæus attingit, clarissime probavit, eam vocem, qua Dei Filius Patri consubstantialis nuncupatur, & creditur, propterea servandam esse, quia eadem unus Dionysius Romanus Pontifex, & alter Alexandrinus Episcopus usi fuerant diu ante illos septuaginta Episcopos, qui anno 270. Antiochiæ congregati, deposuere Paulum Samosatensem heterodoxum eodem vocabulo abutentem. Quocirca Athanasii græca jam allata sic in latinum a nuperis ejus operum editoribus bene transferuntur: *Diu namque* (a) *ante illos septuaginta, qui Samosatensem deposuerunt, duo Dionysii extitere, quorum alter*

(a) S. *Athan. de Syn. Arim. & Seleuc.* Tom. 1 pag. 737.

alter Romæ, alter Alexandriæ Episcopus erat.

Quæ autem de S. Catharina Martyre (*a*) jam dicta sunt: ea Dallæus hic repetit, Baronium falso accusans, quod iste hæc Eusebii (*b*) φυγῇ ζημιώσας de illius fuga intellexit. Ast φυγή vel fugam, vel exilium, & ζημιόω aut damnum inferre, aut ignominia notare, aut punire adsignificat, quemadmodum (*c*) Pausanias, ac Budæus docent. Non igitur a Dallæo in invidiam vocandus erat Baronius, qui Græcos secutus, & periphrasi usus, exposuit, virginem illam, quæ impudicum Maximini amorem interruperat, ab eo *bonis omnibus spoliatam*, ac sic quasi *ignominia notatam*, fugæ se commendasse: quod quamvis obscurum haud sit: nihilominus illas græcas Eusebii voces Valesius clarius sic in latinum vertit, ut id significent, quod eam Maximinus *exilio damnavit:* (*d*) quæ verba tamen, uti prædiximus, de S. Catharina Martyre accipi nequeunt.

Sed nunc opus est tuto, claro, atque integro Origenis loco; de quo modica in falsum aucta Dallæus retulit; cujus mendacia antecedentibus, & consequentibus Origenis improbantur; qui Celso quærenti, *quinam* angeli sint: „ (*e*) respondet, „ fatemur, Angelos esse *administratorios:* „ *Spiritus in ministerium missos propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis:* „ (*f*) illos modo ad „ purissima, eaque cælestia loca, aut „ etiam supra cælos ad puriores sedes ascendere, προσάγοντας τὰς τῶν „ ἀνθρώπων ἐντεύξεις, ad offerendas „ hominum preces: modo illuc delabi, ut unicuique afferant, quod „ illi Deus pro meritis conferri jussit. Etsi vero Angeli, quos a suo „ officio sic appellatos didicimus, Dii „ etiam aliquando in sacris scripturis nominantur, propterea quod „ divini sunt: nusquam tamen ibi „ præceptum reperias, ut, qui Deo „ debetur cultus, eodem prosequamur eos, quorum nobis ministrandi, Deique dona afferendi negotium est. Nam omnes postulationes, precationes, orationes, gratiarum actiones ad Deum oportet „ dirigere per summum Sacerdotem „ omnibus Angelis superiorem, & verbum vivum & Deum. Quin & „ hoc ipsum verbum orabimus, illi feremus preces, illi gratias agemus, illi vota faciemus: si modo „ propriam precationis possumus ab „ impropria secernere notionem. „

Hanc Origenis auctoritatem, præsertim quæ preces nostras a sanctis Angelis ad Deum *adducendas*, sive *offerendas* spectat, auferre Dallæus conatus est, dum nihil tale, quod ad rei substantiam attinet, in illo Origenis Opere extare affirmat, & fallit mendaciis. Quamvis enim Christoforus ille, quem censor ipse affert, plures græcas Origenis voces sua versione miscuerit, & *Angelum* pro Angelis posuerit: nihilominus ista, *preces* sunt *ad Deum per Angelos transmittendæ, fere.* Continentur in illo græco, ac genuino Origenis textu, nimirum προσάγοντας ἐντεύξεις, quæ haud obscure denotant, plures Angelos a Deo quodammodo præfectos, aut

(a) *Differt. II.*
(b) *Euseb. lib 8. hist. Eccl. c. 14. pag. 351.*
(c) *Pauf. ad Phil.*
(d) *Euseb. ibid.*
(e) *Orige. lib. v. contr. Celf. num. 4. pag. 579. Tom. 1.*
[f] *ad Heb. 1.*

aut constitutos esse, ut *hominum preces* excipiant, ipsique Deo *offerant*, sive ut per eos eædem *preces*, atque adeo vota ad Deum deferantur: quod cum in iis illo græco Origenis textu inveniatur, ab eoque significetur, atque a Christophoro in latinum quadamtenus recte transferatur: non solum nobis sufficit, sed quoque monstrat, Dallæum mentiri, qui nihil tale in eo loco haberi asseverat: nec tamen idem Christophorus aut Origenis Præfationem in libros contra Celsum, aut alia subsequentia textus modo adlegari græca verba bene in latinum vertit. Quandoquidem Origenes verbis illis vel a Dallæo in latinum recte translatis non dixit, *unum Angelum*, qui preces nostras excipiat, a Deo præfectum fuisse; sed protulit, Christum *Deum*, & hominem *supra Angelos* esse: cui quidem vota, preces, & gratiarum actiones, quæ latriæ *cultum Deo debitum* includunt, fieri debent: veruntamen sanctos Angelos etiam precari possimus, quæ preces impropriæ ab Origene appellantur; quod videlicet istæ non latriæ cultum, sed Duliæ venerationem proprie contineant. Itaque Origenes liquido tradit, *hominum* preces a sanctis Angelis *Deo offerri*, aut per eos ad Deum transmitti, & adduci; nosque iisdem Angelis preces facere posse.

Clemens vero Alexandrinus suo integro contextu græco, quem Dallæus latine omisit, baptismatis Sacramentum a Sacramento Confirmationis plane distinguit, dum de S. Joanne Apostolo hæc narrat: „ Cum ergo ad „ quandam (*a*) Urbem venisset haud „ longe dissitam a Civitate Epheso, „ cujus etiam nomen a nonnullis refertur; Fratresque suis sermonibus „ consolatus fuisset: ad extremum viso juvene quodam statura corporis „ egregio, vultu non invenusto, & „ ferventi indole prædito; conversus „ ad eum, quem ordinarat ἐπισκόπῳ „ Episcopum: hunc, inquit coram „ universa Ecclesia, & sub testimonio Christi, studiose tibi commendo. Cum vero Episcopus eum ju„venem suscepisset, & curæ sibi in „ posterum fore polliceretur: iterum „ Joannes eadem, quæ prius, mandare, & contestari non destitit. „ Post hæc Joannes quidem Ephesum regressus est: (*b*) πρεσβύτερος „ Presbiter vero adolescentem sibi „ traditum in domum suam suscepit, educavit, fovit atque conti„nuit. τὸ τελευταῖον ἐφώτισε κ̀ μετὰ τοῦτο ὑφῆκε τῆς πλείονος ἐπιμελείας, κ̀ παραφυλακῆς; ὡς τὸ πλεῖον αὐτῷ φυλακτήριον ἐπιστήσας τὴν σφραγῖδα τοῦ Κυρίου: (*c*) tandem eum baptizavit; & „ post hæc Sacerdos de pristina cura, „ atque custodia paulatim remisit; „ cum amplius ipsum Domini sigil„lo velut custode confirmasset. „

Quare Dallæus perperam objicit, quod Clemens Domini sigillum esse Sacramentum Confirmationis non dixerit: quæ argutio eo refutatur; quia neque Clemens baptisma Sacramentum græce, & expresse appellavit; sed tamen, ut vident Theologi, qui græca sciunt, illa voce hoc intellectum voluit: sicut ergo *baptizandi* verbo Sacramentum baptismatis intellexit: ita *Sigilli*, & *Confirmandi* voci-

(a) *Clem. Alex. apud Eus. lib.* III *hist. Eccl. cap.* 23. *pag.* 100.

(b) πρεσβύτερος *præsbiter*.

(c) [illegible] ab [illegible], & [illegible] ducitur quod superfirmare, & *confirmare* ex Aristoteli, aliaque significat.

vocibus significavit Confirmationis sacramentum a baptismo distinctum; quippe quod illi juveni *baptizato post*, *& amplius* traditum fuerit: quæ Dallæus debuit aspicere, & Ruffinum, quem antea carpserat, mittere; (*a*) qui sane quædam Eusebii græca in latinum non transtulit, aliis additis, aliisque mutatis.

At enim latina græcæ historiæ ecclesiasticæ Eusebii versio, quam Christophorsonus adornavit, integra haud est, ac laborat ex aliquo; sicuti in eo loco perspicitur, ubi Eusebius affert Smyrnensis Ecclesiæ Epistolam, in qua & S. Polycarpi Smyrnensis Episcopi martyrium, & Paganorum tumultus, quo ejusdem martyris Corpus Christianis dandum negabant, describuntur; cujus tumultus græcam descriptionem in latinum Valesius sic vertit: „ quidam suggesserunt Nice-
„ tæ (*b*) Herodis Patri, Fratri au-
„ tem Dalces, ut Proconsulem adi-
„ ret, moneretque, ne cadaver illius
„ donaret, ne forte, ut dicebant,
„ relicto Crucifixo, hunc deinceps
„ Christiani colere inciperent; & isti
„ quidem hæc dicebant suggerenti-
„ bus, atque instantibus Judæis; qui
„ etiam nostros sollicite observave-
„ rant, cum e rogo corpus auferre
„ tentarent. Stulti, qui ignorarent,
„ nos nec Christum unquam posse
„ relinquere ...., nec alium quem-
„ quam colere. Illum enim utpote
„ Filium Dei *προσκυνοῦμεν* adoramus.
„ Martyres vero tanquam discipulos,
„ & imitatores Domini merito amo-
„ re prosequimur. „

Hæc patefaciunt, cultum illum, quo Ecclesiastici Smyrnenses *alium quempiam colendum* esse inficiabantur, propriam, & strictam adorationem fuisse: Christum enim *utpote Filium Dei* a se *adorari* veteres illi statim subjunxere: qui proinde non simpliciter, ut Dallæus falso argumentatur; sed ea *adorationis* ratione illico addita negarunt, *alium* quempiam *coli*, videlicet cultu latriæ, quæ uti pium *amorem*, quo *martyres*, cæterosque sanctos ipsi antiqui Ecclesiastici *prosequebantur*; ita Duliam, sive religiosum cultum eadem latria inferiorem, qui Christi martyribus, & sanctis tribuitur, minime excludit. Illi igitur Ecclesiastici Smyrnenses plane locuti sunt, & argumentati.

Dehinc S. Irenæus Lugdunensis Episcopus de jejunio antepaschali sic agit: (*c*) *οἱ μὲν γὰρ οἴονται μίαν ἡμέραν δεῖν αὐτοὺς νηστεύειν, οἱ δὲ δύο, καὶ πλείονας οἱ γὰρ τεσσαράκοντας, ὥρας ἡμερινὰς, καὶ νυκτερινὰς συμμετροῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν.* Quidam enim existi-
„ mant, unico die sibi esse jejunan-
„ dum, alii vero duobus, & plures
„ alii quadraginta, horis diurnis,
„ nocturnisque diem suum comme-
„ tientes. „

Et quidem post *τεσσαράκοντας quadraginta* virgulam (*d*) Ruffinus statim apposuit; quam etiam eruditus Savilius in suo græco Eusebii codice legit; Eandemque habet ipsius Historici codex Regius Parisiensis. Eaque virgula hac ratione comprobatur, quia Irenæus de illis *pluribus*, qui *quadraginta* diebus *jejunandum* putabant, addidit, quod *horis diurnis*,

(a) Christophorsonus, & Valesius illa Eusebi græca haud recte in latinum verterant, pluribus adjectis.

(b) *Euseb. Lib. 1. Hist. Eccl. cap. 15. pag. 147 & seqq.*

[c] *S. Iren. in Epist. ad Vict. R. P. apud Euf. lib v. Hist. Eccl. c. 74.*

[d] *Ruff. Lib. v. Hist. Eccl. Euseb.*

nis, *nocturnisque* unumquemque jejunii sui *diem commetirentur*, *Horae* autem *diurnae*, *nocturnaeque* unius diei naturalis vigintiquatuor sunt; non sunt quadraginta; qui numerus proinde non ad illas horas, quas ultimo loco Irenæus attulit, sed ad eos *dies*, de quibus proxime antea verba fecit, refertur. Hinc Dallæus falso dicit, quod græca Irenæi nihil hujusmodi tinniant, sed significent, fuisse, qui diem suum esurialem horis quadraginta, diurnis, nocturnisque, metirentur. Etenim istæ *horae ut diurnae*, ac *nocturnae* e græco Irenæi textu expressæ, & *diem* constituentes, non quadraginta, sed viginti quatuor semper apud omnes fuere, recte igitur vox τεσσαρακοντας *quadraginta* statim post se virgulam habet, ac *dies* prius nominatos, non *horas* posterius subiunctas, respicit, hoc itaque plano modo Irenæus indigitavit, antepaschale quadraginta dierum jejunium a *pluribus* Christianis veteribus adibitum esse; atque unumquem diem esurialem horis *diurnis* duodecim, & duodecim *nocturnis* constitisse.

Sed me etiam alia movet ad refellendum Dallæum; qui clarum testimonium, quod fidei Liberii R. Pontificis quarto sæculo illustris Sozomenus quinto sæculo clarus impertitus est, elevare frustra conatur, istius scriptoris antecedentibus, non consequentibus, memoratis; quorum proinde utrumque afferamus necesse est. Nam Sozomenus scripsit, quod (*a*) Constantius Liberium „ ἐ-„ βιαπτα cæpit compellere, ut filium „ Patri non consubstantialem profi-„ teretur. Instabant, & Imperato-„ rem ad hoc impellebant Basilius, „ Eustachius, & Eleusius, qui præ-„ cipua apud ipsum auctorinate pol-„ lebant: qui cum ea, quæ contra „ Paulum Samosatensem, & contra „ Photinum Episcopum Sirmii decre-„ ta fuerant, ac præterea fidei for-„ mulam in dedicatione Antiochen-„ sis Basilicæ editam in unum tunc „ libellum conjecissent; perinde qua-„ si quidam sub obtentu vocabuli „ consubstantialis propriam hæresim „ stabilire conarentur: effecerunt, ut „ Liberius, & Athanasins, & Ale-„ xander, Severianus, & Crescens „ Africæ Episcopi consentirent. Con-„ senserunt pariter Ursacius, & Ger-„ minius Episcopi Sirmii, & Valens „ Mursæ, & quotquot ex Orientis „ partibus aderant Episcopi. Sed & „ confessionem a Liberio vicissim su-„ sceperunt, qua eos, qui filium se-„ cundum substantiam, & per om-„ nia Patri similem non esse dicerent, „ alienos ab Ecclesia pronuntiaret: „ nam cum Eudoxius, & qui cum „ illo opinioni Ætii favebant, An-„ tiochiæ Hosii Epistolam accepis-„ sent; sparsis rumoribus divulgave-„ rant, Liberium quoque consubstan-„ tialis vocabulum condemnas se, & „ Filium Patri dissimilem confiteri. „ His per occidentalium legatos con-„ fectis, Imperator Romam redeun-„ di potestatem Liberio concessit. Scri-„ pserunt etiam Episcopi, qui Sir-„ mium convenerant, ad Fælicem, „ qui tum Romanæ Ecclesiæ præsi-„ debat, & ad clerum ejusdem civi-„ tatis, ut Liberium susciperent; „ utque ambo sedem Apostolicam gu-„ bernarent, & simul sacerdotio fun-„ gerentur absque ulla dissensione; „ &

[a] *Sozom. lib. IV. Histor. Eccl. cap. 15. pag. 147.*

„ & quicquid molestiæ acciderat propter Fælicis ordinationem, atque absentiam Liberii oblivioni traderent, nam Liberium utpote virum undequaque egregium, & qui *ἐὰν δοξίως ὑπὲρ τοῦ δόγματος ἀντιτόντα τῷ Βασιλεῖ* pro dogmate fortiter restitisset Imperatori, populus Romanus impense diligebat, adeo ut ejus causa gravissimam seditionem excitaverit, & ad cædes usque proruperit, post hæc vero cum Fælix modico tempore supervixisset: Liberius solus Ecclesiam administravit, quod quidem Divina providentia ita dispensavit, ne sedes Petri dehonestaretur a duobus Prælulibus simul gubernata. Quod discordiæ signum, & ab Ecclesiasticis legibus alienum est. „

Nihil isto sermone clarius, in quo primitus vox *ἐβιάζετο conatum* esse significat, quemadmodum de illa docet (*a*) Ammonius. Hinc quamvis Valesius eandem vocem bene ita verterit, cepit *compellere*: tamen melius illo alio modo in latinum transfertur, ac Sozomeni textus prior sic redditur: „ Constantius conatus est, „ ut Liberius filium Patri non esse „ consubstantialem profiteretur. „

Non igitur, uti Dallæus perperam interpretatur, Constantius Liberium *compulit*, aut cogendo induxit, ut Dei Filium Patri consubstantialem non esse fateretur: Sed id fallaciæ Constantius frustra conatus est; quippe cujus conatui Liberius obstitit; quæ res gesta ex Sozomeni subsequentibus, atque connexis evidenter ostenditur; in quibus scriptor ille palam testatus est, quod Liberius *pro dogmate Imperatori fortiter restitisset*. Dogma autem ipsum erat Dei filium Patri esse consubstantialem: quod evertere Constantius impie conabatur; hoc ergo dogma Liberius defendit, hoc professus est, ac pro hocce *fortiter restitit Imperatori*; cujus proinde *conatus*, quem illud verbum græcum significat, irritus fuit quo argumento, ac reliquis Sozomeni dictis ea quæ Dallæus, aliique objiciunt, refelluntur. Hinc enim Basilius, Eustathius, & Eleusius Episcopi Ariani solum effecerunt, ut Liberius Pauli Samosateni, & Photini errorum damnationi consentiret; non ut consubstantialis vocabulum, quo idem Hæretici Ariani in libelli sui male sani parte abusi fuerant, condemnaret. Quoniam huic damnationi ille Pontifex summus non modo non consensit; verum etiam fortiter repugnavit, Sozomeno teste, cujus testificatione, ac græco verbo deinceps allato, non autem Christophorsoni versione deficiente, labes, quam Dallæus Liberio temere aspergit, eluitur, atque hic Pontifex catholicam fidem, quæ Dei Filium Patri consubstantialem docet; semper tenuisse monstratur: qui etiam *pronunciavit*, eos, qui ipsum Dei filium secundum substantiam, & per omnia Patri similem non esse effutiebant, a catholica Ecclesia utique alienos esse: in quo quidem non peccavit Liberius, quia eo pronuntiato Ætii errorem, quo is Patri filium Dei dissimilem ajebat, coarguit, atque damnavit: simulque idem Pontifex a seipso omnem erroris suspicionem avertit, dum Dei Filium Patri consubstantialem esse propugnavit: quare cum Eudoxius,

E 2 alii-

[a] *Amm. cit. in lex. g. l.*

aliique Ætii hæresi faventes *Sparsis rumoribus divulgassent a Liberio consubstantialis vocabulum condemnatum, & Dei Filium Patri dissimilem* pronuntiatum fuisse: certe ii serpentes rumores, quos nonnulli veteres excipiebant, & de Liberio aliter, atque res erat, loquebantur, falsitate ne utiquam caruerunt, quandoquidem fallum est, Dei Filium Patri dissimilem declaratum esse a Liberio; utpote qui impiam illam Ætii dissimilitudinem relato suo *pronuntiato* eliminarit, atque proscripserit; quam proscriptionem ab eo Pontifice summo vere latam fuisse, Sozomenus sine sparsi rumoris, aut dubitationis, aut falsi enuntiati nota testatur. Falsum igitur est, Liberium consubstantialis vocabulum condemnasse: utraque enim propositio *sparsis rumoribus* nitebatur: uti ergo una, ita & altera falsitatibus haudquaquam vacavit; & quemadmodum iidem sparsi rumores de illa dissimilitudine, quam Liberius fassus esset, haud veri evincuntur; sic ipsi rumores de consubstantialis vocabulo, quod is condemnasset, falsissimi commonstrantur præsertim cum pro eo *dogmate Liberius Imperatori fortiter restitisset*: *quod dogma* a Liberio propugnatum esse adversus Constantium, Sosomenus asserit suis in consequentibus; quæ dubio procul ad antecedentia referuntur, in quibus idem scriptor narrat, Constantium conatum esse, ut Liberium ad consubstantialis dogma condemnandum adduceret. Hoc itaque *dogma* in consequentibus Sozomenus intelligi voluit: hoc Liberius non arguit: hoc deniqe tuitus est, *fortiter Imperatori resistens*: atque adeo consubstantialis vocabulum non damnans, sed *egregie* defendens. Quicquid itaque quidam veteres de iis Liberii gestis secus scripserunt: id ex sparsis rumoribus falsis ortum habuit; ac proinde verum non est. Irriti igitur Constantii conatus; falsi illi rumores; veræ Liberii defensiones fuere: quibus is consubstantialis vocem, dogma ac fidem servavit.

Dallæi quoque conatus, quos in sacras imagines temere paravit, frangamus; qui quidem, dicimus, quod *ἀναθήματα donaria*, & λίθοι πολυτελοι, non imagines ut Christophorsonus perperam vertit, sed *gemmæ* appellantur, quas ad ornandam Hierosolymitanam Christianorum Ecclesiam Constantinus magnus misit, (*a*) Eusebio referente.

Verum in Judaico templo nulla imagines extitisse, errore affirmat Dallæus, quem sacer Paralipomenon textus refellit, ubi de Salomone sanctum Domini templum edificante hæc scripta sunt: (*b*) „ fecit quoque domum Sancti Sanctorum: longitudinem juxta latitudinem domus, cubitorum viginti: & latitudinem similiter viginti cubitorum: & laminis aureis texit eam, quasi talentis sexcentis, sed & clavos fecit aureos, ita ut singuli clavi siclos quinquagenos appenderent: cænacula quoque texit auro, fecit etiam in domo Sancti Sanctorum מעשה צעצעים כרבים שנים Cherubim duos opere statuario & texit eos auro, alæ Cherubim viginti cubitis extendebantur, ita ut una ala haberet cubitos quinque, „ &

[a] *Euseb. Lib.* III. *de vit. Const. cap.* 40. pag. 540.

[b] *Paral. lib.* II. *cap.* 3. v. 8. & *seqq.*

„ & tangeret parietem domus, & altera quinque cubitos habens, alam tangeret alterius Cherub. Similiter Cherub. alterius ala quinque habebat cubitos, & tangebat parietem & ala ejus altera quinque cubitorum, alam Cherub alterius contingebat. Igitur alæ utriusque Cherubim expansæ erant, & extendebantur per cubitos viginti: ipsi autem stabant erectis pedibus, & facies eorum erant versæ ad exteriorem domum. Fecit quoque velum ex hyacinto purpura, coco, & bysso: & intexuit ei Cherubim. „

His Salomon imitatus Moysen, cui Deus ista præcepit: „ Duos quoque Cherubim (*a*) aureos & productiles facies ex utraque parte Oraculi. Cherub unus sit in latere uno, & alter in altero. Utrumque latus Propitiatorii tegant, expandentes alas, & operientes oraculum, respiciantque se mutuo versis vultibus in Propiatorium, quo operienda est Arca; in qua pones testimonium, quod dabo tibi. Inde præcipiam, & loquar ad te supra Propitiatorium, ac de medio duorum Cherubim qui erunt super arcam Testimonii, cuncta, quæ mandabo per Te Filiis Israel. „

Atqui istæ imagines vere, ac proprie erant *aureæ Cherubim* statuæ: vere, ac proprie *utrumque latus Propitiatorii tegebant*, *expandentes alas & operientes oraculum: & respiciebant se mutuo versis vultibus in propitiatorium*, quod & *factum erat de auro mundissimo*, (*b*) ut inibi Sacra Scriptura testatur; & *quo aperta* erat *arca*, *super* quam *Cherubim* positi sunt; quorum proinde statuæ veræ erant ac propriæ: nam & *Propitiatorii*, ac *Cherubim auream* compositionem; & proprium utrumque ipsius Propitiatorii latus a Cherubim *alas expandentibus tectum*; & ipsorum positionem super propriam *arcam* Domini, quæ omnia veris, ac propriis statuis, & imaginibus certissime competunt, sacer textus distincte recenset. Sic igitur Cherubim imagines, quas in interiori Templi parte sive in *domo Sancti Sanctorum* Salomon collocavit, propriæ fuerunt, & veræ. Quia Sacra Scriptura uti ipsius *domus longitudinem viginti cubitorum*, ac *latitudinem similiter. cubitorum viginti*; eamque domum *laminis aureis tectam* enarrat: ita exhibet *Cherubim duos auro tectos*, in eademque domo positos; quorum *alæ viginti cubitis extendebantur*, ipsique *erectis pedibus stabant*; qui *pedes erecti*, & *extensio* illa veris, & propriis statuis, sicut viginti cubitorum latitudo, similisque longitudo veræ, ac propriæ Sancti Sanctorum domui, conveniunt. Jam vero ille voces מעשה צעצעים per sese, ac primitus significant *Opus motionum* sive manuum motu, & artificio factum; cujus partes a se invicem divelli facile haud possunt, quales partes solidum statuarum corpus habet: unde eadem hebræa vocabula vetus latinus interpres sic transtul *fecit Cherubim duos opere statuario*, vel, ut septuaginta interpretes græce vertunt, ἐκ ξύλων *ex* lignis, vel etiam, ut recentior Joannes Clericus legit, *opere sculptili*; quæ rectæ versiones illis Hebreis vocibus respondentes ostendunt, illas Cherubim imagines veras, propriasque fuisse, utpote statuas sculptiles, aut factas ex li-

[a] Ex. xxv. v 58. & seq.

[b] Ex. 25. ver. 17.

lignis. At si Rab. Salomon illa vocabula (*a*) ita explicavit, *fecit Cherubim duos opere puerorum*, sive ad imaginem puerorum: tamen hæc explicatio est, non versio ex servatis צעצעים litteris. Nimirum Rabbinus ille litterarum צ, & צ, quæ bis in eo Hebræo vocabulo extant, permutatione in duplicem א fecit צאצאים quod est idem, ac *Pueri*: quam mutationem (*b*) Calmet, & alii non observantes, sacra illa vocabula hebraica sic vertenda esse, *opere puerorum*, minus bene putarunt: quia ipsa duo nomina suis servatis litteris differunt: unum enim artificum *motiones*, & alterum *pueros*, qui ab illis *motionibus* aperte distinguuntur, per se adsignificat: si igitur illa litterarum permutatio admittatur: certe non versio, sed minus stricta enodatio videtur; qua illæ propriæ Cherubim imagines, quas idem Rab. Salomon in Templo reapse positas adstruit, non ad animalium figuras, sed ad puerorum hominum speciem factæ censentur, & conformatæ.

Quis nunc effutiat, cum veri imaginum characteres in illis Cherubim statuis eluceant, certum & confessum esse, nullas in judaico templo imagines omnino extitisse? Nullas quidem fictorum numinum imagines neque in arca Testimonii, neque illo in Templo fuisse, certissimum est: sed cum instituto Divino aureæ, & veræ Cherubim statuæ (*c*) super arcam positæ fuerint & expansæ; maneatque de his ad unum omnium & Judæorum & Christianorum firma consensio; intelligi quoque necesse est, proprias non falsorum numinum, sed Cherubim, imagines eodem in templo fuisse: quia eas & Salomon *fecit*, & *auro texit in domo Sancti Sanctorum*, cujus *longitudinem juxta latitudinem*, *cubitorum* extendit: & quia similiter *alæ Cherubim viginti cubitis extendebantur*. Hæc veras eas imagines, utpote *factas* & *extensas* ostendunt; hæc doctiores omnes fatentur; hæc tamen Dallæus minime didicit, dum falsorum Deorum simulacra a Cherubim imaginibus nequaquam distinguens, hasce in judaico Templo positas esse subdole negavit: in quo quidem illam non fuisse, verum est: at hasce in ipso non extitisse, falsissimum est, non confessum, non certum, non verisimile; quod superiora evidenter demonstrant: cum Rex Salomon permanens in Mosis disciplina, qua is ex Dei præcepto *super arcam*, *duos Cherubim aureos* posuit, quamque disciplinam Dallæus generatim adlegavit, at speciatim percipere noluit, *fecit* etiam duos *Cherubim auro tectos*, & *extensos in domo Sancti Sanctorum*. Quid his certius? quid planius? quid magis proprium? Auferatur itaque illa Dallæi vera negantis confidentia.

Verum is obiicit, quod S. Lucas in Evangelio ista narret de quibusdam Judæis, ac de Servatore: „ quibusdam dicentibus de (*d*) Templo, „ quod bonis lapidibus, & donis ornatum esset; dixit: hæc, quæ videtis, venient dies, in quibus non „ relinquetur lapis super lapidem.

At

[a] *Rab. Salom. ap. Buxt. lex. Hebr. in voce* צעצעים.

[b] *Calm. in cit. lib. & cap. Paral.*

[c] Proprias Cherubim imagines eo dixi; quod in sensu improprio sacra verba de imaginibus eorum angelorum, qui spiritus sunt, & omni corpore carent, accipi nequeant; quia earum & pedes erectos, & facies, & alas extensas Scriptura describit.

[d] *S. Luc. in Evang. Cap.* XXI. *v.* 5. *& seqq.*

At nemo non videt, ex his Dallæum perperam colligere, Judaicum Templum bonis lapidibus, & non imaginibus, sed donis ornatum fuisse, nam ex ea generali quorundam locutione inferri non potest, interiorem ejusdem Templi partem & *laminis aureis*; quæ *quasi talentis sexcentis* valebant; & *velo*, quod *ex hyacintho*, *purpura*, ac *bysso* Salomon fecerat, cuique *Cherubim intexuerat*, *tectam*, atque exornatam non esse: quandoquidem hæc vel arcæ vel Templi ornamenta partim in Exodo, partim in Paralipomenis, partim etiam in novi (*a*) Testamenti scripturis habentur. Ergo ex eadem nonnullorum locutione, qua isti non speciatim, sed universim, & breviter Templi judaici ornatum attingebant, idem templum & Cherubim imaginibus, & aliis particularibus ornamentis spoliatum fuisse, falso colligitur.

Quamvis igitur Hierosolymitanam Christianorum Basilicam sanctorum imaginibus a Constantino magno exornatam Eusebius non dixerit: nihilominus veteri, & novo fædere sacrarum imaginum usum, ac fidem fundatam Ecclesia Apostolica spectans; Christi Pastoris summi effigiem in calice expressam, ac sanctorum imagines in Ecclesiis aut pictas, aut erectas optime voluit; id quod produnt Ecclesiastica vetustissima monimenta.

Sed eos Dallæi aculeos, ac tortuosum disputandi genus relinquamus: jam adductis aliquibus claris veterum textibus; S. Gregorii Nysseni testimonium, quod is auriculari ut vocant, confessioni perhibuit, impertiamur. Quamvis enim vetus ejus Epistolæ ad Lætojum interpres, quem Bellarminus secutus est ἐπιστροφὴν minus recte verterit *Confessionem*; quia illa vox græcam vel *curam* denotat vel *conversionem*: tamen alius illo recentior interpres bene vocem illam latine reddidit *conversionem*, Dallæo probante, qui ob id de illo vocabulo nullam litem facere, sed intime legere debebat illam Epistolam; ubi Nyssenus agens de baptizatorum peccantium *conversione*, & aliquos Pænitentiæ Canones addens; de illo, qui *latenti ablatione* alienum usurpat, hoc docuit, ac posuit quod is, ut curetur, *sacerdoti peccatum suum aperire* debet *per enuntiationem*, atque adeo per confessionem; neque enim aliter, quam per externam *latentis oblationis enuntiationem*, quæ est auricularis confessio; *Sacerdoti peccatum aperiri* potest: quæ Nyssenus inibi sic expressit: „ (*b*) qui autem latenti ablatione sibi alienum usu parsi deinde per enuntiationem peccatum suum sacerdoti aperuerit; vitii studio in contrarium mutato, egritudinem curabit. „

Dehinc S. Augustinus Faustum Manichæum improbe Catholicis exprobrantem, quod ii Martyrum memorias honorarent, retudit hoc modo: „ quod etiam hinc (*c*) nobis calumniatur Faustus, quod Martyrum memorias honoramus, in hoc dicens nos idola convertisse; non tam movet, ut huic calumniæ respondeamus, quam ut ipsum Faustum ostendam studio calumniandi etiam ab ipsius Manichæi vanitatibus exorbitare voluisse, & in vulgarem, „ at-

[a] *Vide quatuor Sancta Evangelia, & Epistola ad Hebr. cap. ix. v. v.*

(b) *Greg. Nyss. in Epist. ad Lætojum pag.* 222 *Tom.* 2. *edit Paris. an.* 1638.

(c) *S. August. lib.* xx. *cap.* xxi. *pag.* 546. *Tom.* 8.

„ atque poeticam Paganorum opi-
„ nionem, a quibus se alienissimum
„ cupit videri, nescio quomodo in-
„ cautum incidisse. Cum enim di-
„ xisset, nos vertisse idola in Mar-
„ tyres, *quos votis*, inquit, *simili-
„ bus colitis, defunctorum umbras vi-
„ no placatis & dapibus*, sunt ergo
„ umbræ defunctorum? nunquam hoc
„ in vestris sermonibus audivimus,
„ nunquam in litteris legimus; im-
„ mo contradicere soletis talibus opi-
„ nionibus, asserentes, animas mor-
„ tuorum malas minusve purgatas,
„ aut in revolutiones ire, aut in gra-
„ viores aliquas pænas: bonas autem
„ in naves imponi, & in cælo na-
„ vigantes transire hinc in illud phan-
„ tasma terræ luminis, pro qua pu-
„ gnando perierant, ita nullas ani-
„ mas circa suorum corporum sepul-
„ cra detineri: unde igitur umbræ
„ defunctorum? quæ substantia, ea-
„ rum, qui locus? sed maledicendi
„ cupiditate Faustus, quid profite-
„ retur, oblitus est: aut forte dor-
„ mitans, umbras somniando dicta-
„ vit: nec cum verba sua legeret,
„ evigilavit, populus autem Christia-
„ nus memorias martyrum religiosa
„ solemnitate concelebrat, & ad ex-
„ citandam imitationem, & ut me-
„ ritis eorum consocietur, atque ora-
„ tionibus adjuvetur: ita tamen, ut
„ nulli Martyrum, sed ipsi Deo Mar-
„ tyrum, quamvis in memoriis Mar-
„ tyrum, constituamus altaria. Quis
„ enim Antistitum in locis sanctorum
„ corporum assistens altari, aliquan-
„ do dixit, Offerimus tibi Petre, aut
„ Paule, aut Cypriane; sed quod of-
„ fertur, offertur Deo, qui Marty-
„ res coronavit apud memorias eo-
„ rum, quos coronavit, ut ex ipsorum
„ locorum admonitione major affe-
„ ctus exurgat, ad acuendam Cha-
„ ritatem, & in illos quos imitari
„ possimus, & in illum, quo adju-
„ vante possumus. Colimus ergo Mar-
„ tyres eo cultu dilectionis & socie-
„ tatis, quo & in hac vita coluntur
„ sancti homines Dei, quorum cor
„ ad talem pro evangelica veritate
„ passionem paratum esse sentimus:
„ sed illos tanto devotius, quanto
„ securius post certamina superata:
„ quanto etiam fidentiore laude præ-
„ dicamus jam in vita fæliciore vi-
„ ctores, quam in ista adhuc usque
„ pugnantes, at illo cultu, qui græ-
„ ce λατρεία dicitur, latine uno ver-
„ bo dici non potest, cum sit quæ-
„ dam proprie Divinitati debita ser-
„ vitus, nec colimus, nec colendum
„ docemus nisi unum Deum. „

Is est genuinus S. Augustini contextus, quem Dallæus, cum verbum, *sentimus*, in illud *censemus*, inconsulto mutaverit, ideo non requisivit, ut demortuis hominibus sanctis *religiosum*, *solemnem*, *devotum* ac *securum* Duliæ cultum, qui ab Ecclesia declaratur, quique a *latria* distinguitur, errore negaret: utque gallicam nescio quam ejusdem textus versionem, in qua *Devotio* pro *Dilectione* haud recte ponitur, & illud, *in hac vita*, omittitur, coargueret. Quis vero ferat censorem ajentem, Augustinum velle; non devotionem, quæ Francica lingua cultum religiosum sonat sed dilectionem Martyribus exhibendam esse! in quo Dallæus erravit, haud perspectis Augustini antecedentibus, & *consequentibus*; in quibus S. Doctor clare dixit, quod *populus Christianus memorias Martyrum religiosa solemnitate concelebrat, ut eorum Meritis consocietur:* quodque *colimus Martyres eo cultu dilectionis*, & *societatis, quo & in hac vita coluntur sancti homines Dei: sed illos*

tanto devotius, quanto securius post certamina superata. Hic cultus non delectarunt Dallæum; contra cujus errorem Augustinus aperte docuit, *Martyribus a Deo coronatis* non modo *cultum dilectionis*, verum etiam *religiosum*, & *devotum* cultum, atque adeo *religiosam* devotionem adhibendam. Si ergo illa *in hac vita*, singularem vim habent: certo hæc de cultu *devoto*, Martyribus tribuendo magis singularem, majoremve traditionis vim perspicue denuntiant, nam iis, qui in hac vita *ad passionem pro evangelica veritate parati* videntur, non tutus, nec solemnis, sed dubius, ac privatus *dilectionis* cultus; qui ad Ecclesiæ militantis *societatem* pertinet adhibetur: quia & isti *homines Dei adhuc pugnant*, & proinde dubia est eorum victoria. Sed *illi* Martyres, quorum *memorias religiosa solemnitate* populus Christianus concelebrat, in *vita fæliciore victores* jam sunt, ac sic non sola *dilectione*, quæ Dei *hominibus* in mortali vita *pugnantibus* exhibetur, sed etiam *religiosa solemnitate*, & *devota*, quæ sanctis in cœlo *victoribus* convenit, utique coli debent, propterea quod S. Augustinus & illam *solemnitatem* præmisit & ei *dilectioni* suo latino, veroque contextu, quanquam in Gallicanam Linguam non æque bene translato, liquidius addidit, quod iidem sancti in *vita fæliciore victores tanto devotius, quando securius colantur*. Hanc *fæliciorem vitam* a mortali *vita* secreta; hanc viventium *Dei hominum*, *victorumque* sanctorum differentiam: hanc denique cultuum distinctionem Dallæus, ut sibi erranti blandiretur, perspicere noluit, atque laudare.

Differt. V.

Sed idem censor furit de Francisco Veroni; qui ne transferre quidem de Græco in Francicam linguam, at brevi exponere eum S. Lucæ locum videtur, in quo is sacer scriptor ait: „ erant (*a*) autem in Ecclesia, quæ „ erat Antiochiæ, prophetæ, & Do- „ ctores in quibus Barnabas, & Simon, „ qui vocatur Niger, & Lucius Cy- „ renensis, & Manahen, qui erat „ Herodis Tetrarchæ collactaneus, „ & Saulus. λειτυργυν των δὲ α᾽υτων „ τω κυρίω, ministrantibus autem il- „ lis Domino, & jejunantibus, dixit „ Spiritus Sanctus: segregate mihi „ Saulum, & Barnabam, in opus, „ ad quod assumpsi eos. „

Sic ea græca verba antiquus interpres latinus bene vertit nam λειτυργέω ministrare, aut publicum munus obire, atque etiam secundum Ecclesiasticos græcos scriptores cum veteres, tum recentes sacrificare significat; quare S. Paulus Apostolus de veteris Testamenti sacerdotum officio sic loquitur: „ (*b*) omnis quidem sa- „ cerdos præsto est quotidie λειτυρ- „ γῶν ministrans, & easdem offerens „ hostias. „ ubi *ministrare* idem est, ac sacrificare, sive *hostias offerre*; quod illius *sacerdotis* munus erat. Atqui Simon Niger, Lucius, & Mana- „ hen, quos S. Lucas recenset, Episcopi, & Novi testamenti sacerdotes erant atque Doctores. Hos igitur *ministrare Domino* idem ex græco illo verbo significat ac Domino sacrificare quod de *illis* Missam dicentibus explicandum, & melius intelligendum Franciscus Veroni vulgari modo curavit: non igitur hujus, sed censoris temeritas, & impudentia, qua verecundiæ fines transit, reprimenda est.

F At

(*a*) S. Act. Apost. cap. XIII. v. 1. & 2.

(*b*) S. Paul. Apost. ad Heb. X. X. v. XI.

At ne invidia verborum labefactetur Oratio, neve græcorum grammaticorum & logicorum ignoratione vexetur: jam ſumat Dallæus in manus Theodoreti Dialogos; in quibus is contra Eutychianos agit de Chriſti Humanitate in Divinam naturam haud mutata poſt unionem, poſtve aſcenſionem in Cœlum.

Hinc Theodoretus, uti in Dialogo I. & II. perſpicitur, hæc probat, Humanitatis Chriſti & ſubſtantiam & proprietates & accidentia in Divinam naturam converſa non eſſe; præſertim cum in hac vita Humanitas eadem paſſionibus, quæ nullo pacto Divinæ ſubſtantiæ perfectiſſimæ, & immutablli congruere poſſunt, ſubjiceretur.

Atque ubi ipſius humanitatis ſubſtantiam mutatam non fuiſſe in Divinam ſcriptor ille vicit: tum ejuſdem humanitatis proprietates, & accidentia in Divinam naturam mutata non fuiſſe commonſtrat Eucharıſticorum ſymbolorum exemplo; quo cum Eutychiani abuterentur: nullumque diſcrimen inter Humanam ſubſtantiam, interque ejus proprietates & accidentia facerent: ſubinde Theodoretus aſſeruit, ea *ſymbola Myſtica* eſſe *corpus* (*a*) *Chriſti*, *&* *Sanguinem*, neque adeo illa eſſe panis, & vini ſubſtantias neque iſtas ineſſe in Euchariſtia; nec Chriſti corpus in Divinam ſubſtantiam prorſus immutabilem, ac ſpiritalem ullo modo potuiſſe converti; nec demum ipſius corporis qualitates in Divinitatem fuiſſe mutatas; ſed haſce in illo ipſo corpore manſiſſe: quemadmodum ſymbola, *myſtica manent* ἐπι τῆς προπερας οὐσίας ϗ τῆ σχήματος, ϗ τῆς εἴδις. *in prioris ſubſtantia & figura & ſpecie.* (*b*) Jam agnoſce & græcum hunc textum, & Dallæum novum gręcum fortaſſe grammaticum, ſed logicum perturbatum, vanoſque ſimulate argutationis ſumos vendentem, atque ajentem, latinam illorum verborum græcorum verſionem; qua doctiſſimus Cardinalis Perronius græco illi genitivo τῆς προτεραρχς οὐσίας *prioris ſubſtantiæ* adhæſit, græcorum ſtylo repugnare, quæ repugnantia eo evaneſcit; quia antiquiores Græci partitionis ſubjectum in gignendis caſu ſæpe collocant; quod ex græco S. Matthæi Evangelio antiquitus ſcripto oſtenditur; in cujus initio iſta leguntur: Βιβλος γενέσεως ἰησοῦ, χριστου, υἱοῦ δαβιδ, υἱοῦ αβρααμ. *liber generationis* (*c*) *Jeſu Chriſti*, *Filii David*, *Filii Abraham*: ubi in gignendi caſu *Filii* υἱοῦ υἱοῦ nomen, quod eſt præcipuarum illius narrationis partium, *David Abraham*, fundamentum, græce ponitur, ac latine transfertur. Non igitur certum, ſed falſum eſt, illam Perronii interpretationem non modo novam eſſe & inauditam; verum etiam Græcorum ſtylo, ac Theodoreti ſcopo adverſari: qui Dallæi locus a falſitate vacuus non eſt; poſteaquam enim S. Matthæus ſuum Evangelium hebraice conſcripſiſſet, ſtatim quidam Eccleſiaſticus græcus illud in græcam linguam ita optime tranſtulit: ut S. Hieronymus linguarum, Hebraicæ, Græcæ, & Latinæ peritiſſimus latinam ſuam ejuſdem Evangelii verſionem ad græcum textum exegerit, ac ſicut ipſe loquitur (*d*) *græcæ fidei reddiderit*: qua *fide*, & ingenii beneficio

(a) *Theod. Dial. 2. pag. 84. Tom. III.*
(b) *Theod. ibid.*

(c) *S. Matth. in Evang. cap. 1. v. 1.*
(d) *S. Hier. in Præf.*

cio cum vetustissimus ille scriptor græcus, tum S. Hieronymus præstantes: ad allatam *Davidis*, & *Abrahæ* divisionem *μου Filii* genitivum græce, & latine adhibuerunt, atque hunc Græcorum, latinorumque interpretum stylo haud repugnare monstrarunt: a quibus Theodoretus in re Eucharistiæ nec dissensit, nec transubstantiationi Eucharisticæ adversatus est. Nam Humanitatis qualitates, uti monuimus, in Christo manere suasurus; ex symbolis Eucharisticis, quæ qualitates, & accidentia vocantur, ac solum post consecrationem in Eucharistia remanent, aliquam similitudinem duxit, ajens in ea *manere τῆς προτέρας οὐσίας prioris substantiæ & figuram & speciem*: quæ cum sint ejusdem substantiæ partes externæ; profecto scriptor iste ex veterum more ipsam substantiam tanquam logicum illarum partium subjectum in gignendi casu græce posuit; quo in latinum verti debet; sicuti id adducti Evangelii exemplo documus; quod etiam monet, Perronium non novo, sed antiquo Græcorum stylo usum fuisse, ac Theodoretus quidem easdem partes in ipso genitivo casu græce attulit: sed tamen particulam καὶ sive & non substantiæ, sed & *figuræ & speciei* apposuit, nempe ut eas partes a substantia secretas notaret. Denique latina eadem, quam sequitur, Theodoreti versio ejus menti neutiquam adversatur: quippe qui hic tantum Eucharisticarum specierum, quas Eutychiani obtendebant, exemplo probavit, Humanitatis qualitates in Christo post unionem mansisse, uti *mystica simbola manent in prioris substantiæ figura*, ac *specie* quod de Humana Christi substantia Theodoretus nunquam protulit; ac proinde voluit, non Humanam Christi substantiam esse conversam in Divinitatem: sed panis, ac vini *substantiam priorem* extitisse, ac subinde consecratione mutatam esse in *Christi corpus, & sanguinem manentibus* tamen & *figura & specie;* quod Eucharisticæ transubstantiationi, & plano illi Theodoreti proposito favet, atque conducit.

Expositis hisce sententiis; agamus de deficiente inscriptione illius Epistolæ quam ad Miltiadem R. Pontificem, ut is concilium adversus Donatistas cogeret, Constantinus magnus misit; ipsamque ita inscripsit, ac texuit: „ (*a*) Constantinus Augustus Miltiadi Episcopo urbis Romanorum, καὶ Μάρκῳ & Marco, quoniam hujusmodi plures libelli a viro clarissimo Anulino Africæ Proconsule ad me sunt missi, in quibus continetur, Cæcilianum Carthaginensium urbis Episcopum a quibusdam Collegis suis per Africam constitutis, multis de causis insimulari, Quod quidem permolestum mihi videtur, in istis Provinciis quas divina providentia meæ devotioni spontanea devotione tradidit, & in quibus maxima est populi multitudo, plebem quasi in duas pattes divisam ad deteriora deflectere, Episopos inter se dissentire, placuit mihi, ut idem cæcilianus una cum decem Episcopis qui accusare ipsum videntur, & cum decem aliis, quos ipse ad suam causam necessarios esse judicaverit, Romam naviget, ut ibi coram vobis „ & coram Reticio, materno, ac „ Ma-

(a) *Const. Ep. ad Milt. apud Eusеb. Hist. Eccl.* lib. x. cap v. pag. 32 9.

„ Marino collegis veſtris, quos ea „ cauſa Romam properare juſſi, poſ- „ ſit audiri, quemadmodum ſanctiſ- „ ſimæ legi convenire optime noſtis, „ porro ut totius negotii pleniſſimam „ valeatis haurire notitiam exempla „ libellorum ab Anulino ad me miſ- „ ſorum, litteris meis ſubjecta ad „ collegas veſtros ſupra dictos tranſ- „ miſi, quibus lectis perpendet gra- „ vitas veſtras, quoniam modo ſu- „ pra memorata controverſia accura- „ tiſſime dijudicanda ſit, & ex pre- „ ſcripto juſtitiæ terminanda: ſiqui- „ dem nec Tuam ſedulitatem latet, „ tantam a me reverentiam ſanctiſ- „ ſimæ Eccleſiæ catholicæ exhiberi, „ ut generaliter nullum ſchiſma, aut „ diſſidium vobis relinqui velim. Di- „ vinitas ſummi Dei multis vos an- „ nis ſervet τιμιώτατε Honoratiſſime.„

Ac S. Optatus (*a*) Milevitanus Epi- ſcopus de illo Concilio hæc ſcripſit: „ ad urbem Romam ventum eſt ab „ iis tribus Gallis, & ab aliis quin- „ decim Italis. Convenerunt in do- „ mum Fauſtæ in Laterano, Con- „ ſtantino ter, & Licinio ter conſu- „ libus, ſexto nonas octobris, die „ ſexta feria. Cum conſediſſent Mil- „ tiades Epiſcopus urbis Romæ, & „ Reticius, & Maternus, & Mari- „ nus, Epiſcopi Gallicani; & Me- „ rocles a Mediolano, Florianus a „ Cæſena, Zoticus a Quintiano, ſtem- „ nius ab Arimino, Fœlix a Floren- „ tia Juſcorum, Gaudentius a Piſis, „ Conſtantius a Faventia, Proterius „ a Capua Theophilus a Benevento, „ Savinus a Terracina, ſecundus a „ Præneſte, Fælix a tribus Taber- „ nis, Maximus ab Oſtia, Evandrus „ ab Urſino, Donatianus a Foro Clau- „ dii. His decem & novem conſiden- „ tibus Epiſcopis cauſa Donati, & „ Cæciliani in medium miſſa eſt a „ ſingulis. In Donatum ſunt hæ ſen- „ tentiæ latæ: *quod confeſſus ſit ſe* „ *rebaptizaſſe, & Epiſcopis lapſis ma-* „ *num impoſuiſſe, quod ab Eccleſia* „ *alienum eſt*. Teſtes inducti a Do- „ nato confeſſi ſunt, ſe non habe- „ re, quod in Cæcilianum dicerent. „ Cæcilianus omnium ſupra memo- „ ratorum ſententiis innocens eſt pro- „ nunciatus; etiam Miltiadis ſenten- „ tia, qua judicium clauſum eſt. „

Si hæc omnia Dallæus legiſſet: nihil objectaſſet. Nam mendum in ipſa epiſtolæ inſcriptione non latet; cui deeſt aliqua pars, quæ videlicet *Marci* dignitatem non affert. Sicuti enim in illa *Miltiadis* dignitas habetur, cum *Epiſcopus Urbis Romæ* exprimatur: ita ſi integra omnino eſſet inſcriptio; etiam Marco dignitatem tribueret; aut, quis iſte fuerit, declararet: quam declarationem cum eadem inſcriptio non habeat: dubio procul mendoſa eſt; eique recens librarius imperitus Marci nomen appoſuiſſe videtur. Siquidem ille Marcus tunc Conſul non erat, quia nullus hujuſce nominis Conſul quarto ſæculo poſt cujus initia & Conſtantinus Magnus illam Epiſtolam ſcripſerat, & laudata Synodus celebrata fuerat, in faſtis Idatii reperitur; (*b*) quæ Synodus præterea non Marco, ſed Conſtantino, & Licinio Conſulibus coacta fuit, uti S. Optatus eodem quarto ſæculo illuſtris teſtatur. Valeſius (*c*) autem putat, Marcum hunc fuiſſe illum, qui poſt Sylveſtrum Pa-

(a) *S. Optat. lib. 1. cont. Parm.*
(b) *Vide faſt. Idatii in Tom. II. Sirm. pag. 247.*
(c) *Valeſ. in notis ad Euſeb. pag. 429. & ſeq.*

Papam Romanus Episcopus fuit, quemque secundum Constantini significationem eidem Romano Concilio interfuisse, anonymus auctor Synodici indigitat. Verum is noni sæculi scriptor hæc habet: (*b*) ,, Synodus ,, divina, & Sacra Provincialis, col- ,, lecta Romæ a Miltiade sanctissimo ,, Papa, & Marco Sanctissimo, & ,, Cæciliano Carthaginis Episcopo, ,, super unione Episcoporum. ,, In quibus quis non cernit illius libelli sinodici auctorem deceptum? neque ulla monimenta Ecclesiastica eo anonymo scriptore antiquiora produnt illam Romanam Synodum etiam a Cæciliano collectam fuisse: sed laudatus S. Optatus, ac S. Augustinus referunt, ipsum Cæcilianum a Donatistis accusatum, ejusque causam delatam esse ad prædictum Romanum Concilium; de quo idem Augustinus Donatistis ista dixit: ,,Scitote, (*a*) quod ,, primi majores vestri causam Cæ- ,, ciliani ad Imperatorem Constan- ,, tinum detulerunt.. Sed quia Con- ,, stantinus non est ausus de causa ,, Episcopi judicare; eam discutien- ,, dam, atque finiendam Episcopis ,, delegavit, Quod & factum est in ,, urbe Roma, Præsidente Melchiade ,, Episcopo illius Ecclesiæ cum mul- ,, tis collegis suis, qui cum Cæcilia- ,, num innocentem pronuntiassent, ,, & Donatum, qui schisma Cartha- ,, gine fecerat, sententia percussissent: ,, iterum vestri ad Imperatorem Ve- ,, nerunt, de judicio Episcoporum; ,, in quo victi fuerant, murmura- ,, runt. Quomodo enim potest ma- ,, lus Litigator laudare judices, qui- ,, bus judicantibus victus est? ,,

Nunquam igitur Constantinus, Optatus, & Augustinus aut protulerunt, aut denotarunt, a Cæciliano quoque Synodum illam Romanam collectam esse; sed id significarunt, Cæcilianum eundem, quem Donatistæ ad Constantinum *detulerunt*, rerum prætensum, ideoque ipsius *Episcopi* causam, quam jure capere ipse Imperator *ausus non est*, ad Pontificem Romanum delatam ab istoque illum innocentem *ultima sententia*, quam idem Augustinus (*c*) alibi exponit, pronuntiatum fuisse. Non igitur Cæcilianus utpote accusatus, ac reus prætensus, collegit etiam illud Concilium; ac propterea id falso auctor libelli synodici asserit. Sed Constantinus aliquos Episcopos Romam misit, eisque *causam discutiendam delegavit*, sive ejusdem causæ discutiendæ, *de qua judicare* Imperator ipse *ausus non fuerat*, onus imposuit: qui Episcopi postquam Romam venerunt: ipsos non Cæcilianus, non Marcus, sed Melchiades in unum concilium collegit, utpote quod eodem *Melchiade Præsidente factum* sit, uti Augustinus testatur, ac proinde ille anonymus scriptor *Melchiadi Marcum*, & *Cæcilianum*, qui eandem synodum *colegerint*, frustra adiecit & falso: cui synodo neque Marcus adfuit: quandoquidem optatus illorum temporum, quibus illa celebrata fuit, æqualis eos, qui eidem interfuerant, nominatim recenset; & tamen ipsi illi synodo nullum Marcum interfuisse commemorat: cujus proinde nomen multo post eadem tempora illius constantinianæ Epistolæ inscriptioni additum est, integra eadem Epi-

(a) *Auctor. libel. Synod. apud Labb. Tom. I. Concil. pag. 1427.*

(b) *S. Aug. Ep. cv. Tom. II. pag. 199.*

(c) *S. Aug. epist. 110.*

Epiſtola permanente; quam integritatem vincit ſincerus, ac beue connexus textus ipſius Epiſtolæ; ſub cujus finem Conſtantinus Melchiadem ſingulari *Honoratiſſimi*, aut Chariſſimi nomine appellavit; quod monſtrat, eam Epiſtolam a Conſtantino ad ſolum Melchiadem, cujus dignitatem inſcriptio affert, ſcrlptam fuiſſe. Et quamvis apud Nicephorum a Valeſio citatum ſcribantur τιμιωτάτοι. *Honoratiſſimi:* nihilominus recentior iſte Nicephorus audiendus hic non eſt: quippe quo antiquiora Euſebii ſcripta, quibus Valeſius ipſe utitur, habeant, τιμιώτατε; quod ſingulare nomen S. Optato reſpondet, qui Miltiadi nullum Marcum adjungit. Ex his apparet, & extat, illam inſcriptionem mendo non carere: quo quidem motus Perronius eam ipſam cor rectam voluit; quanquam ejus correctio non placeat: quoniam illud *longum tempus* non in Epiſtolarum inſcriptionibus, & initiis, ſed in earum fine olim ponebantur.

Hinc Dallæi captiones bifariam refelluntur: primum, quod illam obmendam Conſtantinus in ſuæ Epiſtolæ inſcriptione Miltiadi Marcum rea pſe nunquam adiunxit: deinde quod ſi hunc illi addidiſſet: contra decorem non peccaſſet, neque Marcum eo Romano Pontifice compoſuiſſet, atque æquiparaſſet: priorem enim Miltiadem, & Marcum poſteriorem mendoſa inſcriptio exhibens, iſtum illi haud æquatum præbet: quemadmodum (*a*) S. Matthæus primitus *Petrum*, ac deinceps *Andream* a Domino vocatos deſcripſit: nec tamen hunc illi æquatum voluit; ſed potius illum huic, & reliquis Apoſtolis antepoſitum eſſe illo modo monſtravit, docentibus Patribus, atque Theologis. Ex illo igitur Conſtantini Epiſtolæ titulo quadamtenus mendoſo nulla & Miltiadis R. Pontificis, qui S. Petri apoſtolorum (*b*) Principis ſucceſſor extitit, & Marci, de cujus dignitate inſcriptio ſilvit, æqualitas ducitur, atque timetur. Quapropter S. Optatus etſi Miltiadi Reticium, alioſque Epiſcopos addidit: tamen hos ab illo diſtinxit, cum & ab hiſce *in Donatum ſententias latas*, ac *Cæcilianum innocentem pronuntiatum*, & *Miltiadis ſententia judicum clauſum eſſe* enuntiarit: quæ enuntiatio declarat, eo addimento haud obſtante hos ipſos Epiſcopos Miltiade inferiores fuiſſe, & Miltiadis auctoritatem, ac *ſententiam* ſummam creditam eſſe, utpote qua illud *judicium* ſic *clauſum:* quæ Optati aſſertiu cum ſit conſona illi voci, qua Conſtantinus Donatiſtarum *Controverſiam terminandum* a Miltiade petit: ſequitur, ut uterque Miltiadem Pontificem Epiſcoporum omnium & reliquorum Eccleſiaſticorum Maximum noverit.

Quare, comprehenſa lingua & græca, & latina, atque etiam Critice adhibita, liquet, græcorum, ac latinorum veterum mentem, contextus, ac ſententias pleraſque obſcuras non eſſe, uti Dallæus contendit, qui ait, quod „ hinc patet, quam ſit ad pro„ be capiendam veterum mentem ne„ ceſſaria græcæ latinæque linguæ co„ gnitio: ex quo evidenter conſequi„ tur, haud facile eſſe, eorum ſcri„ pta intelligere. „ Atqui quis neſcit, hanc conſecutionem evidenter fal-

(a) S. *Mat. in Evang. cap.* IV. *v.* 18. & 19.
(b) Si iſte Marcus ille fuit, qui poſt Sylveſtrum adeptus eſt R. Epiſcopatum: regnante Miltiade aut Diaconus, aut præsbyter extat.

falsissimam esse? nam ex eo, quod ad latinos scriptores omnes cum profanos, tum Ecclesiasticos intelligendos necessaria sit latinæ linguæ absoluta cognitio; falsissime infertur, eorum omnium volumina obscuritate involvi, aut difficulter intelligi. Qui enim latinam linguam plene sciverunt: ii facile ex intellectis eorum libris historias, orationes, ac sensa exerpserunt: (a) quod S. Hieronymus, & Augustinus docuerunt de Græcis Patribus, ex quorum scriptis illi catholica dogmata, clarasque sententias adduxerunt: & græci tertiæ, quartæ, quintæ, & sextæ synodi Patres, ac Theodoretus ex latinorum voluminibus plura perspicua fidei documenta cæpere. Quæ res argumento est, utrorumque scriptorum, ac præcipue Patrum opera esse intellectu facilia, ac plerasque Patrum sententias facile percipi: quæ ut nobis constent, linguæ illæ quidem laborem afferunt; sed tamen earum fundamenta numeris omnibus absoluta, ipsæque adeo linguæ, nullo quidem negotio, at tempore, quo egent, sciri queunt: quibus intellectis, opera Patrum & mentes facile comprehenduntur; quod laudatorum Veterum, ac recentium usu firmatur. Suave est in hisce spectare, aliquot planos Patrum textus imminutos haud esse cassis Dallæi vocibus; qui etiam sæpius obtendit, in Concilio Florentino Latinos, & Græcos professos esse; se ex Patrum auctoritate pendere; ab illis totos dies in enucleandis paucis Patrum voculis consumptos esse; necdum tamen inter eos convenisse; rem denique eo deductam, ut quantumvis utrique de claris suis Expositionibus gloriarentur, Patrum tamen sensus esset obscurior, ac latini Theologi Dialectica parum imbuti viderentur.

Vitiosum sane & captiosum disputandi genus; quod cum constet multis haud connexis, quæ acervum efficiunt: neque in logica, neque in Philosophia; nec tandem in Patrum Theologia probatur.

Nam & S. Augustinus adversus Pelagium, atque Julianum, qui paucas veterum auctoritates vel nothas, vel imminutas afferebant, multum tempus vel pro adlegandis sinceris Patrum textibus, vel pro adulterinis repellendis, ut S. Doctoris opera edocent, sumpsit, plurium veterum auctoritatem secutus; quem inter & illos nebulones nunquam convenit; qui ob idipsum a Catholica veritate aberrarunt. Num autem ex hoc sequitur, ut genuina Patrum testimonia, quæ Augustinus attulit, quæque in superioribus Dissertationibus posuimus multo fiant obscuriora; offusis in res ipsas per tam longas altercationes tenebris? quis non videt falsissimas Dallæi consecutiones logicæ omnino repugnantes! etenim vel paucæ vel plures Patrum auctoritates, quas Augustinus Pelagianis opposuit, quibusque isti Hæretici abutebantur, ac longa altercatione dies, & annos consumebant; claritudine excellunt: quod ipsum similiter dicendum est de iis veterum textibus, quos latini adversus aliquos græcos errantes, & longam altercationem habentes adduxerunt, utique imbuti Dialectica, in qua Dallæus parum exercebatur, ut ejus

[a] Vides S. Hieronymi epistolas dogmaticas, & S. Augustini libros contra Julianum & Synodos generales antiquas, ac Theodoreti Dialogos.

ejus falsæ argumentationes ostendunt.

Cur autem Patrum, quos ipse citat, auctoritates non affert? ut hæc ipsius opera fallaciis constare minime agnoscantur.

Ad ea igitur destruenda primitus adducam S. Epiphanii testimonium; qui de Spiritus Sancti Divinitate, Divina cognitione, ac Processione sic egit: (*a*) neque Filium, & Patrem „ novit aliquis, nisi Spiritus Sanctus, „ qui vere celebrat, ac prædicat. „ qui docet omnia, qui de Filio te- „ stimonium dicit; ὃ περὶ τῶ πατρὸς ὃ „ τῶ υἱῶ quidem Patre qui e Fi- „ lio est. „

S. Basilius adversus Eunomium, ut multo ante retulimus, & nunc repetere cogimur, Spiritum Sanctum natura tertium a Filio non esse ita commonstrat: „ cur enim necesse „ est, si dignitate, ac ordine terti- „ us est Spiritus, natura quoque ter- „ tium esse! Dignitate quidem se- „ cundum esse a Filio, ut qui esse „ ab illo habeat, & ab ipso acci- „ piat, & annuntiet nobis, pietatis „ sermo tradit. At natura tertia uti, „ neque ex scripturis edocti sumus, „ neque ex prius dictis ulla conse- „ cutione colligi potest. „

Hæc testimonia firmissima sunt atque clarissima, quorum priori, aut simili Marcus Ephesius hanc infirmissimam cautionem adhibuit, quod videlicet, Epiphanii textui verbum *est* desit, quæ cautio ab omnium græcorum, qui sæpenumero illud verbum omittunt, consuetudine longius discedit, uti non solum in (*b*) Dominicæ Orationis initio, cui idem verbum deest, sed etiam in eo S. Epiphanii loco apparet; ubi is de Sancto Spiritu ait, ὃ περὶ τῶ Πατρὸς: in quibus etiamsi substantiæ verbum desideretur, tamen ita plane intelligitur; ut ea aperte adsignificent, Spiritum Sanctum *de Patre* esse, sive a Patre procedere, Græcis omnibus, Latinisque docentibus, secundum quos cum particula *ex* agendi principium ferat; eamque S. Epiphanius, de Spiritus sancti processione loquens *Filio* expresse attribuat is: clarissime tradit, Spiritum Sanctum *a Patre*, & *a Filio* esse, sive *procedere*: quippe qui utrique agendi principium liquido adscribat: cujus textus lucem neque Ephesius, neque Dallæus suis tenebris, & altercationibus abstulerunt.

Sed neque Basilii contextui particula *fortassis*, quam ipse Ephesius, falso ostentabat, adjuncta, claram ejus & certam auctoritatem nequaquam imminuit. Maximum enim argumentum est, contextum ipsum de sua integritate judicare, quod illa, Spiritum Sanctum *ab ipso* filio *accipere*, *& annuntiare nobis*, Basilio certissima fuerint, utpote e sacris Evangeliis desumpta, & expressa. Ergo & isthæc, Spiritum Sanctum etiam *ab illo habere esse*, atque adeo procedere, eidem dubia non fuere: quia hæc proxime voces illas antecedunt, cum illis connectuntur, illisque probatur. Basilius igitur pro certo dixit, quod utrumque *pietatis sermo* tradit, quippe qui *sermo* ad eadem ipsa omnia apertissime referatur, ac proinde idem S. Doctor particulam *fortassis*, quæ dubitationem iniicit, quæque a certis illis Evangelici

[a] S. *Epiph. hær.* 74. *n.* x. *pag.* 898.
[b] In Dominicæ orationis principio legitur πά- τερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ubi intelligitur verbum *es*, & vertitur, *Pater noster qui es in cælis*.

gelicis documentis expellitur, suo textui non addidit. Hoc argumenti in illa synodo latini proposuerunt; hoc Ephesium fælicius refutarunt; hoc ejus responsa non probabilia, sed irrita esse ostenderunt, relatis etiam antiquis, & integris S. Basilii mss. Codicibus; in quibus neque illa particula, neque aliæ a nonnullis Græcis confictæ, quas antea diximus legebantur: (a) quod ipsum Hugo Etherianus latinus, & Nicetas græcus, sæculo XII. ea de re differentes firmarunt; cum laudatum Basilii locum sine illis fictitiis additamentis attulerint; quæ proinde post sæculum XII. nonnullis Basilii scriptis sic alluta fuere, ut ab istis illi inviolati codices discernerentur. Quibus omnibus perspectis, latinorum dialectica validas illius Divinæ processionis monstrandæ causas habuit, atque rationes; ideoque jejuna, ut Dallæus blaterat, minime fuit.

Sed cave, ne decipiaris Dallæi dolis: qui adversus latinorum interpretationes ex Frontone recenset quandam orationem in Sanctum baptismaquæ oratio sive homilia (b) S. Basilio magno supposita est, & quia quædam continet quæ græca non sunt: & quoniam in diserta, inerudita, inelegans est quæ vitia a genuinis S. Basilii operibus absunt, hæc igitur est illa jejuna Frontonis, & Dallæi logica, qui fictorum operum causas nulla ratione vident, neque adeo iis figmentis contra latinorum explicationes, quibus legitimum Basilii textum recte interpretati sunt, suadere aliquid possunt.

Tandem Ephesinum concilium symbolo ea, quæ Fidei catholicæ repugnant, non particulam *filioque*, quæ ab ipsa fide traditur, adiici vetuit; cum quasdam S. Cyrilli Alexandrini Episcopi litteras, in quibus is spiritum sanctum a Patre, & a Filio procedere liquido declarabat, illa synodus adprobarit.

Itaque vel aliquæ relatorum græcorum textuum latinæ versiones haud rectæ, vel aliæ causæ, quas excussimus, non obstant, quominus pleraque Patrum loca integra, quæ illustravimus, omnibus pateant.

De argumento, quo nonnulla Fidei mysteria inter se comparantur.

Ecquid postea dicam de alia causa, qua Dallæus laborat? quippe confert Eucharistiæ sacramentum cum Filii Dei Divinitate ac vetustiores Patres de utroque mysterio obscure loqui contendit, ut suam hæresim qua verum Christi corpus in Eucharistia esse inficiatur, temere extundat. Hinc Tertullianum, & S. Augustinum de Eucharistia loquentes, & S. Justinum, Tertullianum, S. Dionysium Alexandrinum, ac Nicænam I. Synodum de Christi Divinitate plura docentes inducit, at quid est, quod de Filii Dei Divinitate, non de Eucharistiæ Sacramento, & Justinum proferat, & Nicænum Concilium? certe intuitus est, horum testificationibus illum ejus errorem liquido everti; & idcirco hosce non affert. Quare nos pro utraque causa pugnantes horum, & illorum testimonia perspicua, quibus nonulla

[a] *Hug. Eth. lib. 3. def. lat. Nic. ap. Bellar. ep. ad mmm*

(b) Tomo II. operum Basilii pag. 583 auctor illius homiliæ dicit de *Domino*; quod *Spiritum Sanctum insufflavit*: quem non *insufflaret*, nisi ab ipso etiam procederet Spiritus Sanctus: quam processionem proinde ille auctor admittit.

la sub obscura eorum dicta enucleantur, producemus adversus Dallæi contentiones.

Primitus me ad S. Justinum martyrem voco; qui de pane, ac vino, quæ primum in Eucharistia offeruntur, quorumque substantiæ dehinc sacerdotis consecratione in Corpus Christi & sanguinem mutantur, tractat his verbis: „ Neque (*a*) enim ut „ Communem panem, neque ut communem potum ista sumimus; sed „ quemadmodum perverbum Dei caro factus Jesus Christus salvator „ noster carnem, & Sanguinem habuit „ salutis nostræ causa. Sic etiam illam in qua per precem ipsius verba continentem gratiæ actæ sunt, „ alimoniam, ex qua sanguis, & carnes nostræ per mutationem aluntur, incarnati illius Jesus, & carnem & sanguinem esse edocti sumus.

Tertullianus de percipiente Eucharistiam clare ait, quod is Corpore, (*b*) & Sanguine Christi vescitur.

Idem igitur scriptor cum *panem* esse figuram Corporis Christi affirmat adversus Marcionem: profecto panem, qui tanquam figura Corporis Christi ab Hieremia antiqui Testamenti Propheta prædictus fuerat, opponit eidem Marcioni, qui veterem legem a Deo bono alienam, ac non verum Christi Corpus, sed apparens. Crucifixum esse, stulte affirmabat: contra quas hæreses Tertullianus verbis illis a Dallæo relatis adjungit *veterem figuram* a Christo Dei optimi filio non alienam fuisse panem: quippe quem Hic, dum Pascha ederet, *Corpus suum ita fecit ut veritatis esset Corpus* Cruci postea traditum; utque adeo *figura* ad veterem legem; *veritas* autem *corporis* ad Eucharisticum novæ legis Sacramentum referretur: quam assertionem vetustus ille scriptor suis consequentibus, quæ Dallæus non vidit & ideo illius antecedentia obscura esse immerito protulit, planam sic facit: „ (*c*) ut quid alienum concupisceret Deus! acceptum panem, „ & distributum Discipulis, Corpus „ illum suum fecit, *hoc est Corpus* „ *meum* dicendo, id est, figura Corporis mei. Figura autem non fuisset, nisi Veritatis esset Corpus. Cæterum vacua res, quod est phantasma, figuram capere non posset „ aut si propterea panem corpus sibi „ finxit, quia Corporis carebat veritate: ergo panem debuit tradere „ pro nobis. Faciebat autem ad vanitatem Marcionis, ut panis crucifigeretur. Cur autem panem *Corpus suum* appellat, & non magis „ peponem, quem Marcion cordis loco habuit, non intelligens, veterem fuisse istam figuram Corporis „ Christi dicentis per Hieræmiam: „ *adversum me cogitaverunt cogitationes, dicentes; venite coniiciamus lignum in panem ejus*.

Nicænum primum Concilium Canone XIV. sive, ut in versione Dionysii legitur, XVIII. jubet, ut iis, qui non offerunt, Sacerdotes διδόναι τό σωμα τῦ χριςῦ *dent Corpus Christi*.

S. Augustinus duo distincta sacrificia, quorum unum fuit secundum ordinem Aaron, alterum secundum ordinem Melchisedech, tractat hoc mo-

(a) *S. Just. in Apol. 1. n. 65.*
[b] *Tertull. lib. de resur. carn. cap 8.*

(c) *Tert. lib. IV. contr. Marc c. 40.*

modo: „ (a) Quis erat Melchisedech? „ Rex salem. Salem Civitas fuit antea „ illa, quæ postea, sicut docti prodiderunt. Jerusalem dicta est. Ergo „ antequam ibi regnarent Judæi; „ ibi erat ille sacerdos Melchisedech, „ qui scribitur in Genesi sacerdos „ Dei excelsi. Ipse occurrit Abrahæ, „ quando liberavit Loth de manu persequentium, & prostravit eos, a „ quibus ille tenebatur, & liberavit „ Fratrem: post liberationem Fratris occurrit ei Melchisedech. & „ tantus erat Melchisedech, a quo benedicceretur Abraham. Protulit „ panem, & vinum, & benedixit „ Abraham; & dedit ei decimas Abraham. Videte quid protulit, & „ quem benedixit, & dictum est postea, *tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*... De „ quo alio dicit: nisi de illo, cujus „ nostis sacrificium? sublatum est ergo „ sacrificium Aaron, & cæpit, esse „ sacrificium secundum ordinem Melchisedech. Ergo mutavit nescio quis „ vultum suum. Quis est iste nescio „ quis? Non sit nescio quis: notus est „ enim Dominus noster JesusChristus, „ in Corpore & Sanguine suo voluit esse salutem nostram. Unde autem „ commendavit Corpus, & Sanguinem „ suum? de humilitate sua. Nisi enim „ esset humilis, nec manducaretur, nec „ biberetur. Respice altitudinem ipsius; *in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum*. Ecce cibus sempiternus, sed manducant angeli, manducant supernæ virtutes, manducant cælestes spiritus, & manducantes saginantur, & integrum manet, quod eos satiat, & lætificat. Quis autem homo posset ad illum cibum? unde cor tam idoneum illi „ cibo? Oportebat ergo, ut mensa „ illa lactesceret, & ad parvulos pervenire. Unde autem fit cibus „ lac? unde cibus in lac convertitur, „ nisi per carnem traiiciatur? nam „ mater hoc facit. Quod manducat „ mater, hoc manducat infans: Sed „ quia minus idoneus est infans, qui „ pane vescatur, ipsum panem mater incarnat, & per humiditatem „ mammillæ, & lactis succum, de „ ipso pane pascit infantem. Quomodo ergo de ipso pane pavit nos „ sapientia Dei? quia verbum Caro „ factum est, & habitavit in nobis. „ Videte ergo humilitatem, quia panem Angelorum manducavit (b) „ homo; id est, verbum illud, quo, „ pascuntur Angeli, sempiternum, „ quod est æquale Patri, manducavit homo... Humiliavit se factus „ obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis, ut jam de Cruce commendaretur nobis caro, & „ Sanguis Domini novum Sacrificium ... & *ferebatur* (c) *manibus suis*. Hoc vero, Fratres, quomodo potest fieri in homine, quis intelligat? quis enim portatur in manibus suis? manibus aliorum potest portari homo. Manibus suis „ nemo portatur. Quomodo intelligatur in ipso David secundum literam, non invenimus; in Christo autem invenimus, ferebatur „ enim Christus in manibus suis, „ quando commendans ipsum corpus „ suum,

(a) *S. Aug. Enarr. 1. in Ps. 33. pag. 1. 10. & seq Tom 1.*

(b) *Ps. 7. 6.*

(c) *Reg. 21.*

„ suum, *ait*, *Hoc est Corpus meum*. „ Ferebat enim illud corpus in ma- „ nibus suis . „

Cedat censor huic apertissimo loco, atque firmissimo, ubi Augustinus ex professo vetus, ac novum sacrificium pertractat, & id asserit, quod in nova lege sublatum est sacrificium Aaron, & cepit esse sacrificium *secundum ordinem Melchisedech:* in quo sacrificio *Dominus Corpus*, & *sanguinem suum* ita *commendavit*, ut sub speciebus panis, & vini, quæ Melchisedeh protulerat, *manducaretur*, & *biberetur* mutatis eorum substantiis. Sicut enim *panis* ab aliqua *matre* editus, in *lac convertitur:* ita Dominus panis substantiam in suum corpus mutavit, dum *illud Corpus ferebat in manibus*, *suis*, cum ait, *hoc est Corpus meum:* quod, cum *secundum litteram non* de *Davide*, sed de Christo *intelligatur* clare demonstrat, vere illis Christi verbis Eucharistiæ Sacramentum institutum esse, vere mutationem illam fieri, verumque in ea Christi corpus extare.

At Dallæus alium Augustini locum causatus; in eo *figuram* falso legit, & scribit: quia S. Doctor non *figuram*, sed *signum* contra Adimantum sic protulit: „ (*a*) ex eo, quod scri- „ ptum est, sanguinem pecoris ani- „ mam ejus esse... dixi, non ad me „ pertinere, quid agatur de pecoris „ anima, possum etiam interpretari „ præceptum illud in signo esse po- „ situm. Non enim: Dominus du- „ bitavit dicere, *hoc est Corpus me-* „ *um*; cum signum daret Corporis „ sui. „

Hic S. Doctor non panem, sed *signum Corporis* Domini nuncupavit, nempe ut diserte indicaret, in Eucharistico sacramento, non panis substantiam, quæ mutata fuit, sed ejus speciem inesse, quæ sit *Signum Corporis* Christi in Eucharistia existentis; sicut Sanguis pecoris signum est sentientis, præsentisque animæ ipsius. Unde clarum *Corporis* Dominici in Eucharistia extantis indicium dedit Augustinus, sibi, & antiquioribus Patribus consonans.

Quo fit, ut Dallæus falso asserat, quæ de hoc argumento. Patres habent, ea multo esse & tenebris obsita, & soluta difficilia, quod ab ipso Justino, quem censor statim defert, refellitur, qui Martyr *Corpus* Christi in Eucharistia esse clarissime tradit, & Tertullianus declarat, panem quidem fuisse *veterem figuram*; sed in Eucharistico novæ legis Sacramento *veritatis esse Corpus*, atque adeo verum Christi *Corpus*; atque hoc in eo *dari* Nicenum Concilium apertissime docet denique Augustinus ex professo id scribit, quod Christus dicendo, *hoc est Corpus meum*, in *suis manibus ferebatur*; cujus *Corporis* indicium, ut vidimus, S. Doctor ostendit. Quæ omnia clarissima sunt, & intellectu facillima. Dallæus igitur false dicit, quod ea, quæ de isto argumento veteres habent, non minoribus sint tenebris obsita, nec solutu faciliora; quam quæ ad aliam dissertationem de Christi Divinitate pertinere videntur: quippe quam Divinitatem vetustiores Patres haud obscure tradiderint.

Imprimis S. Justinus, a quo exemplum Dallæus sinistre capit, Tryphoni Judæo Christum esse Deum sic vicit: „ Demonstrabo, Deum ante om- „ nes

(a) S. Aug. lib. cont. Adm. c. 12. n. 3. [illegible]

„ nes (*a*) res creatas, initium genuiſſe
„ ex ſeipſo virtutem quandam ratio-
„ nalem, quæ & gloriam Domini a
„ Spiritu Sancto vocatur, ac nunc
„ filius, nunc ſapientia... Hæc ipſa
„ vere ex Patre prolata progenies an-
„ te res omnes creatas una erat cum
„ Patre, & cum ea Pater colloque-
„ batur, quemadmodum ſcriptura per
„ Salomonem declaravit, hanc ipſam,
„ quæ ſapientia a Salomone dicitur,
„ & principium ante omnia opera,
„ progeniem a Deo genitam eſſe...
„ quod ſi noſſetis, (*b*) qui tandem
„ ille ſit, qui & Angelus magni Con-
„ ſilii interdum, & vir ab Ezechiele,
„ & tanquam filius hominis a Da-
„ niele, & puerulus ab Eſaia & Chri-
„ ſtus, & Deus adorandus a Davide
„ & Chriſtus & lapis a multis, &
„ ſapientia a Salomone... & ſtella a
„ Moyſe... & virga & flos & lapis
„ ſummus angularis vocatus: hoc,
„ inquam, ſi noſſetis, Trypho, non
„ eum profecto blaſphemiis appeti-
„ retis; etiam poſtquam advenit,
„ & natus, ac paſſus eſt, ac in cæ-
„ lum aſcendit; qui quidem rurſum
„ adveniet, ac tunc plangent duo-
„ decim veſtræ tribus. Nam ſi intel-
„ lexiſſetis, quæ a Prophetis dicta
„ ſunt: non eum negaſſetis Deum
„ eſſe; ſolius, & Ingeniti, & non
„ enarrabilis Dei Filium... Non exi-
„ ſtimetis, ipſum Ingenitum Deum
„ deſcendiſſe, aut aliquo ex loco
„ aſcendiſſe. Neque enim ille non
„ enarrabilis Pater, & Dominus uni-
„ verſorum in aliquem locum venit,
„ neque ambulat, neque dormit;
„ ſed in regione ſua, quæcumque
„ tandem illa eſt, manet, acutum
„ cernens, & acutum audiens, non
„ oculis quidem, nec auribus, ſed
„ virtute non enarrabili; ac omnia
„ videt, & omnia cognoſcit, nec
„ quiſquam noſtrum eum latet, nec
„ movetur, nec loco comprehendi
„ poteſt, imo ne toto quidem Mun-
„ do; quippe qui erat etiam ante-
„ quam Mundus fieret. Quomodo
„ igitur ille aut quenquam alloqua-
„ tur, aut cuiquam appareat, aut
„ in anguſtiſſima terræ parte conſpi-
„ ciatur; cum ne illius quidem, qui
„ ab eo miſſus eſt, gloriam populus
„ in Sina intueri potuerit; nec ipſe
„ Moſes tabernaculum, quod fece-
„ rat, ingredi poſſet, ſi gloria Dei
„ impletum eſset,.. Nec Abraham
„ igitur, nec Iſaac, nec Jacob, nec
„ quiſquam ex hominibus illum om-
„ nium omnino, ac ipſius Chriſti
„ Patrem, & Dominum non enar-
„ rabilem vidit: ſed eum, qui ſe-
„ cundum ipſius voluntatem & Deus
„ eſt ipſius Filius, & Angelus ex eo,
„ quod *ὑπηρέτεῖν τηγνωμηάυ τῦ* ope-
„ ram navat conſilio ipſius... ac (*c*)
„ Dominum, & Deum Dei Filium
„ eſse, & virtute prius apparuiſse,
„ ὡς uti virum & Angelum, & in
„ gloria ignis velut in rubo, &
„ in judicio de Sodomis facto, jam
„ pluribus, demonſtratum eſt... An-
„ gelos etiam ab eo fieri docemur.
„ illam autem virtutem, quam &
„ Deum ſermo propheticus.., & An-
„ gelum vocat, non ſolo nomine,
„ ut lucem ſolis numerari, ſed &
„ numero aliud quid eſse, etiam
„ ſupra breviter diſſerui, cum vir-
„ tutem illam ex Patre genitam di-
„ cerem, virtute, & voluntate ipſius,
„ non

(a) *S. Juſt. in Dial. cum Tryph. Jud. n. 6.*
(b) *ib. num. 116.*
(c) *ὑπηρετεῖν* active acceptum ſignificat operam navare, ut obſervat Andreas Junius in ſuo Lexico G. L.

„ non vero per abscissionem, quasi „ Patris substantia divideretur, quemadmodum cætera omnia, quæ „ dividuntur, & scinduntur, non „ eadem sunt, ac antequam scinderentur. „

Quomodo autem Dallæus sumit, ut ista absint a perspicuitate? ea sunt ejusmodi, quæ ab ipso censore diligentissime tractata non sunt. Fuit enim accepta ab Justino disserendi, & affirmandi ratio triplex. Una de eo, quod Dei Filius *ante res omnes creatas* a *Patre*, qui cum eo *colloquebatur*, *genitus* est *non per abscissionem substantiæ*; estque ipse Filius *principium* & *Deus adorandus*. Altera de eo, quod Pater ut *Deus*, *quippe qui erat antequam Mundus fieret*, nec possit *moveri*, nec *loco*, *imo ne toto quidem mundo comprehendi*, nec quemquam hominem alloqui, nec *cuiquam* homini *apparere*, nec tandem ipsius *Dei gloria* a quoquam homine vivente conspici queat. Tertia ratio fuit de actu apparendi, quia scilicet Patrem nemo unquam *vidit*. Filius Dei autem ab *angelis*, qui ab eo *facti*, aut creati sunt, maxime distinctus, & a Patre *missus*, *uti vir* & *Angelus* in Sina, & in rubo Moysi apparuit. Quibus argumentis claris Dallæus, a quo integra Justini loca non adducuntur, refutatur. Neque enim Justinus hanc illius apparitionis, qua filius, non Pater, *visus* est, rationem a Filio alienam attulit, quod videlicet solus Pater nec moveatur, nec quemquam alloquatur, nec loco compræhendatur. Sed ejus rei rationem istam reddidit, quia Pater ut *Deus* ne *toto quidem mundo comprendatur*, *quippe qui erat*, *antequam Mundus fieret*: quæ ratio cum S. Martyris antecedentibus, & consequentibus conferenda est, in quibus dixit, quod Filius *ante res omnes Creatas* atque adeo ante Mundum, a *Patre genitus* est sine *abscissione substantiæ*. Hac igitur generali ratione Justinus significavit, & Patrem, & Filium, & etiam Spiritum Sanctum, utpote unum *Deum* qui *ante creatum Mundum* erant, nec comprehendi loco, neque Hominibus eas tres Divinas personas ut *Deum* apparuisse: utpote quæ una *substantia indivisa* & invisibilis sint. Speciatim vero Dei Filius in apparenti *viri*, & *Angeli* specie Moysi apparuit, quia a Patre *missus* est. Speciatim ergo secundum Justinum Pater, quia a nullo mittitur, visus non fuit; sed Filius apparuit, quoniam a Patre mittitur utpote persona ab ipso *genita* ante res omnes creatas, ab eoque distincta. Et quoniam a Prophetis, & ab ipso Justino Dei Filius & Deus & magni Consilii angelus nuncupatur: idcirco Dallæus S. Martyrem iniquius accusat, quod ita obscure locutus fuerit. Etenim Justinus dictum illud explicuit, non quo denotet, Dei Filium natura Angelum esse; sed quia significet, ipsum *uti angelum*, ideoque in aliena Angeli specie Prophetis veteribus apparuisse. Quia etiam Dei Filium ab Angelis aliud quid esse, Justinus apertissime posuit his *verbis*, *docemur*, *angelos* fieri; *virtutem autem* illam *ex Patre genitam ante res omnes creatas*: e quibus clarissimis assertionibus liquet, *Angelos* ut *factos* a Dei Filio *genito* ac non adeo facto, multum differre. Dicit inde Dallæus, „ vix Justini verba resolvi posse, quin naturæ diversitas in Pa„ tre, & Filio ponatur. „ Hæccine est argumentatio? quis enim, cum sibi fingit aliquid, aut cogitatione depingit, non, simul ac se ipse commovit, atque ad se revocavit, sentit,

quid intersit inter perspicua, & inania? Inania certe sunt Dallæi argumenta, quæ perspicuis Justini antecedentibus, & consequentibus, quæ adlegavimus, quæque argutator omisit, refelluntur enimvero *voluntatis* vox tenebras Dallæo, non eruditis, offudit, qui bene viderunt Marcionis figmenta, quibus is duos esse Deos, unum veteris legis, alterum Novæ, & hunc invito illo existere, impie comminiscebatur. Hinc Justinus, qui etiam Marcionem exagitarat, unumque esse veteris, ac novi Testamenti Deum probarat, asseruit, Dei filium novæ legis conditorem *voluntate Patris* non invito videlicet Patre, & *Deum* esse *adorandum*, & e *Patre ante creatas res omnes genitum*, *non per abscissionem*, *quasi Patris substantia divideretur*, *quemadmodum cætera omnia*, *quæ dividuntur*, *& scinduntur*. Videat hæc Paulus Samosatensis: legat Socinus: solvat Dallæus, hæc ipsa namque non modo resolvi queunt, uti *voluntas* in non invitum resolvitur; verum etiam nullam naturæ, aut substantiæ diversitatem in Patre & Filio, sed ejusdem Substantiæ unitatem in utroque apertissime ponunt; quippe quæ Divina substantia in patre, & Filio *neque abscindatur*, *nec* dividatur, atque adeo indivisa, una, eademque sit in utroque. Quid clarius dici potuit pro Divinitatis Filii testimonio? quid inanius excogitare potuit Dallæus, quam ab Justino illam naturæ diversitatem positam? cum S. Martyr substantiæ abscissionem, & diversitatem visa, in *creatis omnibus rebus*, quibus Dei Filius ab impio Ario adscriptus est, plane negaverit de indivisa Patris, & Filii substantia.

Tertullianus hoc idem firmavit, dum adversus Praxeam, qui tres Divinas personas, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, unam personam esse hæresi asserebat, primitus dixit: „(*a*) „ Custodiatur æconomia Sacramenti, „ quæ unitatem in Trinitatem dis- „ ponit, tres dirigens, Patrem, & „ Filium, & Spiritum sanctum: tres „ autem non statu, sed gradu; nec „ substantia, sed forma; nec pote- „ state, sed specie: unius autem sub- „ stantiæ, & unius status, & unius „ potestatis, quia unus Deus. Dein- „ de: „ (*b*) ecce enim dico, alium „ esse Patrem, & alium Filium, & „ alium Spiritum. Male accipit idio- „ tes quisque, aut perversus hoc di- „ ctum, quasi Diversitatem sonet, & „ Diversitate separationem protendat „ Patris, & Filii, & Spiritus. Neces- „ sitate autem hoc dico, cum eun- „ dem Patrem, & Filium, & Spiri- „ tum contendunt, adversus æcono- „ miam Monarchiæ adulantes; non „ tamen Diversitate alium Filium a „ Patre, sed Distributione; nec Di- „ visione alium, sed distinctione: quia „ non sit idem Pater, & Filius, vel „ modulo alius ab alio. Pater enim „ tota substantia est: Filius vero de- „ rivatio totius, & portio..., dum „ alius, qui generat; alius, qui ge- „ neratur; dum alius, qui mittit; „ alius, qui mititur. „

En Tertullianus in Divinarum Personarum *Trinitate status*, potestatis ac *substantiæ unitatem*; *ipsasque tres* Divinas personas *unum Deum* esse ita declaravit, ut in sanctissimis *tribus distintis* personis, Patre, Filio, & Spiritu sancto, *non* sit *substantiæ diversitas nec Diversitate Filius a Patre* sit *alius:*

alius: id quod Arianam hæresim funditus, & apertius evertit. Quo idem Filius *totius* substantiæ *derivatio* a Tertulliano dicitur; quia ipsi Filio Pater æterna quidem generatione, at *non diversitate*, *nec separatione* totam substantiam suam communicat. *Portio* autem *non substantiæ diversitatem*, *non divisionem*, ac non adeo partem denotat; sed *ad Distributionem* proxime præmissam, quæ portionem spectat, refertur. Atqui *Distributio* ista est *Trium* personarum Divinarum distinctio; in quibus *nulla substantiæ diversitas*, sed ejusdem *substantiæ unitas* est, ita ut sint *unus Deus*. Portio igitur *Filii* personam a persona Patris *non divisam*, sed *distinctam nec* naturæ *diversitate*, sed hypostasi *aliam*, haud obscure, sed improprie significat. Hoc Dallæus expendat, quod intellectu facile est; quia cum proximis antecedentibus, quæ perspicuitatem tenent, connectitur; quibus Tertullianus & adversus Praxeam *trium* Divinarum personarum *distibutionem*, ac *distinctionem*; & adversus Arium *non substantiæ diversitatem*, at *unitatem substantiæ* in *Trinitate* esse, clarissime docuit.

S. Athanasius Alexandrinus Præsul defendit, de Filii Dei Divinitate, S. Dionysium olim etiam Alexandrinum Episcopum bene sensisse: propterea quod hic vocem *ποίημα opus* non de Dei verbo, sed de Christi Humanitate accepit, ipsumque Dei Filium Patri *Consubstantialem* asseruit; quod vocabulum a Nicænis Patribus optime adhibitum esse idem Athanasius ex S. Dionysio R. Pontifice, exque illo Dionysio Alexandrino ita demonstrat: „ neque tamen trecenti illi „ aliquam (*a*) novam scripsere sententiam, neque sibi ipsi confisi, „ verbis non ante scriptis patrocinati sunt: sed exemplo Patrum incitati, eorum verba usurparunt. „ Diu namque ante illos septuaginta, qui Samosatensem deposuerunt, duo Dionysii extitere, quorum alter Romæ, alter Alexandriæ „ Episcopus erat. Cum autem quidam ad Romanum Episcopum „ Alexandrinum detulissent, quod „ Filium rem factam, ac Patri non „ Consubstantialem affirmaret: Synodus Romæ coacta rem indigne „ tulit. Romanus autem Episcopus „ omnium sententiam rescripsit ad „ Gentilem suum. At ille sui purgandi causa librum horum edit hoc „ titulo, *Elenchus*, & *Apologia*: & „ his verbis ad Romanum scripsit „ Episcopum.... ea scripsi, quibus „ criminationem adversariorum re„ puli, mendacemque ostendi, qua „ ajebant, me Christum negare esse „ Deo consubstantialem.

Eusebius Cæsariensis Episcopus in Epistola, quam post Nicænum Concilium ad suam Ecclesiam scripsit, de Nicæna Fidei formula sic loquitur: „ (*b*) Imperator ipse noster Deo Charissimus eam rectissime conceptam „ esse, primus omnium testatus est, „ atque ita sentire se affirmavit, cunctosque hortatus est, ut ei assentirentur, atque subscriberent, utque „ in hanc doctrinam omnes conspirarent, una dumtaxat voce Consubstantialis adjecta, quam quidem „ vocem ipse quoque interpretatus „ est, asserens, non juxta corporis „ affe-

(a) *S. Ath. de Synodis n. 43. Tom. 1.*

(b) *Eus. in epist. ad Cæsar. apud Theod. hist Eccl. lib. 5. cap. 12. pag. 34. noviss. edit. Taur.*

„ affectiones Consubstantialem dici, „ neque per divisionem; aut sectio-„ nem quandam Filium ex Patre sub-„ sistere: fieri enim non posse, ut „ Materiæ expers & intellectualis, „ atque incorporea natura corpoream „ ullam affectionem admittat: sed „ Divinis, arcanisque rationibus id „ esse intelligendum. Ac sapientissi-„ mus quidem, & religiosissimus Im-„ perator ita tum philosophatus est... „ Hunc sensum ut nos quoque am-„ plecteremur, æquum omnino vi-„ debatur cum pia doctrina prædicet, „ Filiun ex Patre esse, non tamen „ partem esse illius substantiæ... quum „ quidem cum ita expositum fuisset; „ jure merito adprobandum esse cen-„ semus: quandoquidem nonnullos „ ex veteribus insignes Episcopos, & „ disertos scriptores in explicanda „ Patris, ac Filii Divinitate, hoc „ vocabulo Cnnsubstantialis usos esse „ cognoscimus. „

Nunc vero quid primitus dicam, de Dallæi commentis? fingit enim censor, antiochenæ synodi Episcopos, qui sæculo tertio Paulum samosatensem damnarunt, pronuntiasse, Dei Filium *non esse ejusdem essentiæ cum Patre*. ficta hæc sunt; quippe (*a*) quæ nec primum Concilium Antiochenum in epistola ad eundem Paulnm missa, neque alterum in litteris ad Dionysium R. Pontificem directis conscripserit, quod si Antiocheni illi Præsules Dei Filium Patri Consnbstantialem inficiati sunt: non idcirco Filium ipsum non esse ejusdem essentiæ cum Patre voluere; sed vocabulum illud alio sensu negarunt; quem S. (*b*) Athanasius ostendit hoc pacto: „ qui Samosatensem sustulerunt, „ hanc vocem, Consubstantiale, Cor-„ poraliter accepere, cum Paulus so-„ phisticari vellet, & dicere, si Chri-„ stus non ex homine Deus factus „ est; igitur Consubstantialis est Pa-„ tri, & necessario sequitur tres sub-„ stantias: unam quidem, quæ prior „ sit: ut princeps; reliquias vero „ duas ex ea oriundas; ideoque me-„ rito citantes illud sophisma, dixe-„ re Christum non esse Consubstan-„ tialem non enim ita se habet Fi-„ lius ad Patrem, ut ille cogitabat. „ Illi vero, qui Arianam hæresim „ Anathemate notarunt, cognoscen-„ tes non creaturam, sed genitum „ quiddam ex substantia Patris Fili-„ um esse, & substantiam Patris ori-„ ginem, radicem, & fontem esse „ Filii, & veram undecumque esse „ similitudinem Geniti cum Genito-„ re, & nequaquam eum, uti nos, „ diversæ naturæ esse; & pro se ha-„ bentes Dionysii exempla, fontem „ scilicet, & Consubstantialis asser-„ tionem, & præterea unitricem Sal-„ vatoris vocem, *ego & Pater unum* „ *sumus*, &, *qui vidit me*, *vidit &* „ *Patrem meum*: his de causis me-„ rito inducti sunt, ut Filium con-„ substantialem dicerent... quando-„ quidem enim & Samosatensis sen-„ tiebat, Filium ante Mariam non „ fuisse, sed ab ea initium suæ es-„ sentiæ accepisse; ideo Episcopi tunc „ congregati hominem hæreseos con-„ demnatum abdicarunt; & de Fi-„ lii Divinitate simplicius scriben-„ tes, non exquisitam diligentiam „ in tractatu hujus vocis, Consub-„ stantialis, adhibuerunt, sed ut ac-

(a) *Vide Antiocheni Concilii Epistolas Tom. 1 Concil. Labbe pag. 907. & alteram Epistolam in lib.* vii *cap.* xxx. *Hist. Eccl. Eusebii.*

(b) *S. Athan. Epist. cit. de Syn. Arim.*

„ ceperant de Consubstantiali, ita „ locuti sunt: in eo enim omnem „ curam habebant, ut quod Samo- „ satensis excogitaverat, tollerent, „ & docerent, ante omnia Filium fuis- „ se eumque non ex homine. Deum „ esse factum; sed, cum Deus esset „ indivisse servi speciem; atque ita „ adversus Pauli blasphemias actum „ fuit. Verum quod Eusebius, & „ Arius ante tempora quidem fuisse „ filium dicerent, sed tamen factum „ esse, & unum ex creaturis docere „ conarentur, & dictum illud, *ex* „ *Deo* non ita interpretarentur, ut „ Filium genitum ex Patre vero na- „ tum crederent, sed eum ita ex „ Deo esse, ut cætera creata, affir- „ marent, & similitudinis unitatem „ Filii cum Patre negarent essentia, „ aut natura constare.... ideo Nicææ „ congregati Episcopi; conspicati „ eorum hominum, qui ita sentie- „ bant, vafritiem, collectis in unum, „ quæ ex Sacris litteris ad sententiam „ suam tuendam facerent: liquidius „ rem exponentes, Filium Consub- „ stantialem esse asseverarunt, ut „ ingenuitas. Et vera natura Filii „ inde significaretur, nihilque cum „ eo res creatas commune habere „ edocerent. „

Tantum igitur abest, ut Antiocheni Concilii Episcopi Filium Dei non esse ejusdem essentiæ cum Patre asseruerint, ut potius contrarium adsignificarint, Nam ipsum *Filium non Deum factum*, sed, *cum ante omnia Deus esset*, *induisse servi speciem*, sive formam, *scripserunt*; quod scriptum, enuntiatumque *simplicius* liquido monstrat, Dei Filium simpliciter Deum esse, & adeo ejusdem essentiæ cum Patre proinde non isto sensu, sed alio Antiocheni illi Præsules Consubstantiale negarunt, pro ut scilicet illud *acceperant* sive audierant a Samosatensi, qui idem vocabulum *corporaliter*, nempe ut in divisis corporum substantiis cernitur, accipiens, subdole argutabatur, Dei Filium, si Petri Consubstantialis diceretur, a Patris substantia esse divisum: quam *substantiæ scissionem* atque adeo *diversitatem* in Patre & Filio Justinus, ac Tertullianus aperte negarunt: qua negatione Paulus Samosatensis, & Arius plane confutantur. Hinc Nicænum Concilium, & Constantinus docuerunt vocem illam *non juxta corporum affectiones*, *divisiones*, ac *partes* in *Divinis* accipiendam esse: quo sensu proinde, non autem illo, qui in Patre & Filio *essentiæ unitatem* ostendit, antiocheni Patres Consubstantiale negarunt unde Eusebius Constantini enodatione amplexus, patefecit, a Niceno Concilio Consubstantialis vocem ideo recte adhibitam esse, quod *insignes Episcopi*, scriptores Antiochena ea synodo antiquiores illa voce usi fuerint, atque expresse tradiderint. Dei Filium Patri esse Consubstantialem, aut certe esse ejusdem essentiæ cum Patre. Hoc idem Theodoretus probavit, cum Arianos refellit hac S. Athanasii ratione; „ (*a*) Prisci enim Episcopi, qui ante annos fere centum, „ ac viginti tum in magna urbe Roma, tum in nostra civitate sede- „ runt, eos, qui Filium Dei factu- „ ram esse dicerent, non autem Pa- „ tri Consubstantialem; reprehende- „ runt. „

Hæc ipsa observatio, qua Patres an-

(*a*) *Theod lib. 1. Hist. Eccl. cap. VII. pag. 26.*

ante Antiochenam synodum, & ante Nicænum Concilium de Filii Divinitate clare locutos esse diximus, nullo negotio adversus Dallæum probat, etiam de aliis causis, quas Ecclesia contra Macedonium, Pelagium, Nestorium, Eutychetem, & Monothelitas defendit, veteres non obscurissime sed clarissime sermocinatos fuisse, antequam eædem res in quæstionem vocarentur. Nam exempli causa Tertullianus modo relatus aperte scripsit, *Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum tres quidem esse personas, sed unius substantiæ, & unius potestatis, quia unus Deus:* qua testificatione & *Patrem*, & *Filium*, & *Spiritum Sanctum* esse *Deum* utique *unum* adversus Arium, & Macedonium plane demonstratur. Idemque Scriptor (*a*) jam alibi laudatus dixit, quod e Virgine *natus est Deus... Deus homo .... secundum utramque substantiam in sua proprietate manentem ... Videmus duplicem statum non confusum, sed conjunctum in una persona*. Nihil clarius dici potest & contra Nestorium, qui *unam* in Christo *personam*, atque e Virgine *Deum natum* inficiabatur: & contra Eutychem, qui utramque Christi naturam, Divinam, & Humanam, *confusam* effutiit. Tum (*b*) S. Hilarius, S. Joannes Chrysostomus, ac S. Ambrosins, qui multo ante Monothelitas floruere, adversus istos duplicem in Christo voluntatem, duplicemque operationem clarissime docent. Denique (*c*) S. Augustinus pluribus apertissimis S. Cypriani testimoniis, quæ is multo ante Pelagium scripserat, ejusdem Pelagii errorem liquido evertit.

Quibus ex omnibus sequitur, ut, cum Dallæus Patres illis de rebus, priusquam in quæstionem vocarentur, obscurissime locutos adstruit, falsissima ipse loquatur.

Plurimum interest. Sed id omittamus. Illud enim cernendum est, quod censor ex S. Hieronymo adfert; qui in libris Periarchon Origenis errores inesse tuebatur: cui cum Ruffinus reponeret, eos libros ab Hæreticis depravatos fuisse; idque nonnullis Clementis Alexandrini, & S. Dionysii Alexandrini Episcopi scriptis, in quibus nonnulla vitiosa legi videbantur, probare adniteretur: ei S. Doctor respondit, *quod (d) illi vel alio sensu scripserint ... vel certe ante quam in Alexandria quasi dæmonium meridianum Arius nasceretur: innocenter quædam, & minus caute locuti sunt, & quæ non possunt perversorum hominum calumniam declinare: objiciuntur Origeni crimina, & tu non illum defendis, sed alios accusas .... Nunc a te quæritur, hæc, quæ in Origenis libris scripta reperiuntur, bona sint, an mala. Taces, & pro his alia loqueris: Clemens hoc ait: Dionysius in isto errore deprehenditur. Athanasius Episcopus sic Dionysii defendit errorem: Apostolorum scripta similiter depravata sunt: quomodo & nunc ab aliis tibi hæreseos crimen impingitur, & tu pro te taces, & pro me confiteris. Ego neminem accuso, pro me tantum respondisse contentus. Non sum, quod arguis, si tu es, quod accusaris, ipse videris*.

Quæ quidem S. Hieronymi consequentia Dallæus vidit; sed propterea non attulit; quia ejus argumentatio-

H 2 nem

(a) *Vide* 3. *Differt. pag.* 43.
(b) *Vide eos in Theol. Duem. t.* 1. *pag.* 378.
(c) *S. Aug. in libris contr. Pelag. & Julian.*

(d) *S. Hier. lib.* 1. *cont. Ruff. num.* 60. *Tom.* 2. *pag.* 509.

nem refellunt. Imprimis enim Hieronymus non indefinite de Ecclesiasticis, ut Dallæus simulat; sed de Clemente Alexandrino, ac S. Dionysio verba fecit; quod Ruffinus sinistre accusabat, quod Arianis faverent: quo ex crimine eos ideo S. Doctor eripuit; quia illi nonnulla *alio sensu*, qui adeo ab Ariana hæresi differt, *scripsere*. Quare etsi iidem veteres quibusdam in libris ante Arii ortum *quædam minus caute, sed innocenter locuti sunt; quæ non possunt perversorum hominum calumniam declinare* tamen vel in eorum connexis, vel aliis in textibus caute *alio sensu* ratiocinati, calumnias coercuere; quas certe S. Dionysius Alexandrinus contudit, sicut ex ejus assertionibus *S. Athanasius* jam celebratus demonstravit: post cujus defensionem cum Ruffinus adhuc contenderet, ac diceret, *Dionysium in errore deprehendi*: ex his verbis id absonum sequi Hieronymus voluit, quod *Athanasius Episcopus errorem defendit*. Defendit autem contrarium Athanasius referens, a S. Dionysio Filium Dei *non* facturam, sed *Patri Consubstantialem* assertum esse; quæ assertio Arii errorem clarissime evertit. Nunquam igitur in Arii errore Dionysius deprehensus est, uti Athanasius ab Hieronymo contra Ruffinum laudatus defensitavit. Ac sicuti ex his, quibus, Ruffinus Origenis aliorumque veterum libros ab Hæreticis violatos comminiscebatur, Hieronymus clare argumentatus est, *Apostolorum scripta similiter depravata esse*: non quo hæc, quorum integritatem alibi S. Doctor ostendit, corrupta putaret: sed quia id absurdi sequeretur ex illo Ruffini commento: ita cum is diceret, Dionysium in errore deprehendi: hoc ejus commentum eo Hieronymus arguit, quia sic fieret, ut Athanasius errorem defendisset, qui tamen oppositum liquido docuit.

Hos omnes, aliosque Patrum contextus, quibus Dei filius ante omnia creata a Patre genitus sine substantiæ & scissione & diversitate, ac Patri Consubstantialis monstratur, intuiti Perronius, atque Petavius suam opinationem, quam de Patribus collaudatis habuerant, excusserunt, ac retractarunt,

Nunc amabo te, confer antiquissimi Justini dicta de Filii Dei æternitate, ac Divinitate cum iis, quæ de Eucharistia idem tradidit: ac videbis omnino exagitatum Dallæum, qui illa, non ista proferens, falsissime ait, *hæc ab ea, quæ nunc obtinet super posteriore capite, sententia non esse alieniora, quam illa sunt a doctrina in Concilio Nicæno illustrata, & recepta*. Ista porro Dallæi verba falsitatis ideo arguuntur; quia Concilii Nicæni decretis consona sunt utraque Justini documenta: qui sane docet, *Dei Filium esse Deum adorandum, & ante creatas res omnes a Patre genitum non per abscissionem substantiæ, ut cætera omnia, quæ dividuntur*. Atqui in Concilio Nicæno, uti Eusebius testatur, explicatum fuit, *Dei Filium esse Deum verum, & Patri consubstantialem dici: neque per divisionem, aut lectionem quandam ex Patre subsistere*.

Conferat illam Justini auctoritatem cum ista Dallæus, & certum habeat, suam argutationem a veritate procul abesse. Cum enim *Deus verus* solum sit adorandus, & Dei Filius *Deus adorandus* ab Justino expresse credatur; ob idque idem filius *ante creatas res omnes a Patre genitus sit non per substantiæ abscissionem*, neve per *divisionem*, ut etiam in Ter-

tulliano, & Constantini explicatione legitur: certo certius est, illa non modo non aliena esse ab hacce enodatione, verum huic penitus conformari; utpote quæ æternum Dei Filium esse ejusdem indivisæ substantiæ cum Patre, sive Patri consubstantialem, declarent. Jam vero Justinus, Tertullianus, & Nicæna Synodus clare tradunt, Eucharistici Sacramenti *alimoniam incarnati verbi carnem, & sanguinem esse*, & *veritatis*, sive *Christi corpus*: quibus Augustinus adjunxit, quod Dominus *dicendo*, *hoc est corpus meum*, *seipsum ferebat in manibus suis* quis ista aliena esse a doctrina Ecclesiæ Catholicæ eadem docentis. Fingere potest, nisi solus imprudens? Utrique igitur veterum sermones inter se collati, tradunt eandem doctrinam de utroque mysterio; quam Ecclesia Romana & Catholica a Christo, ab Apostolis, a Patribus, & a Synodo Nicæna percepit.

Atque etiam consubstantialis vocem, quæ Dei Filium esse ejusdem sobstantiæ indivisæ cum Patre significat, insignes Episcopi, & Scriptores ab Eusebio, & S. Athanasio concelebrati protulerunt, & commendarunt ante Antiochenum Concilium: quod subinde illud vocabulum non eo sensu absoluto, ac recto, quem etiam ipse Eusebius ostendit, sed alio, quo ipsius Filii substantiam a Patris substantia divisam esse Paulus Samosatensis errans obtrudebat, negavit: quod igitur hoc malo sensu Antiochiæ negatum est: id eodem sensu sinistro Nicææ affirmatum non est: sed quod ante Antiochenam Synodum recto sensu ab insignibus Episcopis, atque Scriptoribus traditum fuerat: hoc a Nicænis Patribus definitum fuit: qui proinde hac in re Antiochenis ob varium illum sensum haud contradixere; puriore illius vocis significatione, ac voce ipsa optime usi. Porro autem in Eucharistiæ Sacramento verum Christi *corpus* reapse esse, adlati Patres simpliciter, & liquido affirmant. Ac non ut Dallæus fingit, negant; quod ex superioribus liquet. Et quamvis Tertullianus, & S. Augustinus pronuntiarint, panem *figuram fuisse*, & a Domino *datum signum corporis sui:* non tamen sibi adversati sunt: quia Tertullianus docuit, panem figuram fuisse quidem in veteri, non in novo Testamento; cujus in Sacramento Eucharistico *veritatis est corpus*: & quoniam, ut vidimus, Augustinus panem non nominat; atque adeo ejus solas species externas vult esse signum Corporis Christi in Eucharistia existentis; cujus in institutione Dominus *seipsum ferebat in manibus suis*. Ergo isti, aliique veteres diverso sensu figuram, signum, seu species externas, & veritatem Corporis Christi accipientes; ipsum Christi Corpus reapse in Eucharistia extare, absolute affirmarunt, id nullo pacto inficiati, nec sibi etiam in specie adversati ob istarum vocum, signorum, & rei diversitatem. Jam Concilium Antiochenum non consilio quidem nullo, sed innocenter illud idem negarunt vocabulum; quo & Paulus Samosatensis abutebatur, & ipsum in alienam, ac minus rectam significationem errore referebat. Unde Antiochenæ Synodo particulari generale Nicænum Concilium Œcumenicum in specie apparenti quidem propter illam unam vocem, sed non in ipsa re contradixit; quippe quod contra Arianos aperte negaverit, consubstantia lis vocem accipiendam esse in sensu *divisionis* Divinæ substan-

tiæ; quem sensum *scissionis* S. Justinus multo ante Paulum Samosatensem, qui illum sensum male genuit, diserte negaverat. Non igitur Ariani vel eam vocis negationem Antiochiæ usurpatam ducere in suam errantem sententiam, vel consubstantialis vocabulum recto sensu sumptum negare, jure poterant; non quia, ut Dallæus falso arguit, Antiocheni Episcopi vocem illam innocenter excluserunt, sed quia; ut S. Athanasius advertit, eidem voci falsum eum sensum Samosatensis alligavit contra antiquiorum Patrum traditionem quam sequens Nicænum Concilium sententias veterum, qui Filium Dei consubstantialem Patri esse, ante Synodum Antiochenam affirmarant, attulit Eusebio, & S. Athanasio testibus. Sic igitur, quoniam adversus Dallæi falsitates adducimur veritate, possumus, ac debemus afferre laudatas Patrum sententias de Eucharistia, quas de industria, non aliis argumentis, contra recentiorum hæreticorum controversias scripsere. Et uti fidelis Athanasius a Dallæo adlegatus post Dionysium Alexandrinum hujus auctoritates, quibus is Dei Filium Patri consubstantialem professus erat, adhibuit, quo & Arianos retunderet, & quædam Dionysii, ac Synodi Antiochenæ dicta ad illam consubstantialis veritatem adduceret. Ita non heterodoxi Dallæi, sed fidelis Theologi partes sunt, Patrum testimonia, præsertimquæ ad Eucharistiæ institutionem spectant, in eaque Christi Corpus esse declarant, producere, & adversarios revincere, & aliqua veterum verba, quæ Dallæo cum fide orthodoxa de Eucharistia, aliisque capitibus pugnare falso videntur, rectius exponere. At vero Dallæi interpretatione S. Dionysius Alexandrinus non eget; utpote qui eos, a quibus Christus Dei Filius ποίημα *factura* vocabatur, *reprehenderit*, ac facturam humanitatem Christi intellexerit, S. Athanasio referente; qui sicut ex ejus connexis, exque aliis locis jam adductis lucem accepit, eaque bonum sensum habere monstravit: ita nos de utroque mysterio protulimus Patrum dicta, aliaque loca, non, ut censor false queritur, antecedentibus, & consequentibus mutila, sed hisce referta, quæ utrumque mysterium clare probant & nodum, qui Dallæo insolubilis est, solvunt, ac tollunt.

De Patrum arcanis.

PErgamus ad removendas alias Patrum obscuritatis causas, quas hic, & sequenti capite Dallæus subjecit, hasque esse perperam dixit; quod Patres & interdum animi sui sensa præsertim de Eucharistia occultent; & quæ credunt, taceant; quæ quoniam occulta censor ipse falso putavit; ideo ab aliis arcana dicta fuere.

At ne in hisce considerandis animus in confusas sententias distrahatur; neve approbet falsa pro veris: profecto a certis Ecclesiasticis ritibus distinguenda sunt Catholica Dogmata; quæ veteres aut Apologiis, aut commentariis, aut Orationibus, aut litteris, aut libris adversus Hæreticos exaratis, aut aliis scriptis mandarunt.

Hac posita distinctione, contra Dallæum asserimus, pleraque omnia Dogmata orthodoxa, quæ Patres crediderunt, ac de rebus ad fidem spectantibus, de Sacramentis, deque Eucharistia docuerunt, Ecclesiæ Apostolicæ, & Catholicæ nota, & clara fuisse; quorum tamen aliqua non semper, sed aliquando Paganis, & quæ-

dam Cathecumenis; solos autem aliquos ritus nonnullis, prudenter celarunt.

Primum illarum rerum testis S. Justinus Martyr citetur de priori Apologia: Ubi iste adversus infideles qui Christianos in Sacrificiis humana carne vesci comminiscebantur, Eucharistiæ sacrificium, & Sacramentum perspicue sic tractat: (a) *Nos autem postquam eum, qui fidem suam, & assensum doctrinæ nostræ. Testatus est, sic abluimus, ad eos, qui dicuntur fratres, deducimus, ubi illi congregati sunt, communes preces & pro nobismetipsis, & pro eo, qui illumiuatus est, & pro aliis ubique Omnibus intento animo facturi, ut veritatis cognitionem adepti, hac etiam gratia dignentur, ut rectam operibus vitam agentes, & præceptorum custodes inveniamur, quo salutem æternam assequamur. Invicem osculo salutamus, ubi desumus precari... deinde ei, qui Fratribus præest, panis affertur, & poculum aquæ, & Vini: quibus ille acceptis laudem & gloriam universorum Parenti per nomen Filii, & Spiritus Sancti emittit, & Eucharistiam, sive gratiarum actionem, pro his ab illo acceptis donis prolixe exequitur, postquam preces, & Eucharistiam absolvit: populus omnis acclamat.* Amen. *Amen autem Hebraica lingua idem valet, ac* fiat. *postquam vero is, qui præest, preces absolvit, & populus omnis exclamavit; qui apud nos dicuntur Diaconi, panem, & vinum, & aquam, in quibus gratiæ actæ sunt, unicuique præsentium participanda distribuunt, & ad absentes perferunt. Atque hoc alimentum apud nos vocatur Eucharistia, cujus nemini alii licet esse participi, nisi qui credat vera esse, quæ docemus, atque illo ad remissionem peccatorum; & regenerationem lavacro ablutus fuerint, & ita vivat, ut Christus tradidit. Neque enim ut communem panem, neque ut communem potum ista sumimus; sed quemadmodum per verbum Dei caro factus Jesus Christus Salvator noster carnem, & Sanguinem habuit nostræ salutis causa; sic etiam illam, in qua per precem ipsius verba continentem gratiæ actæ sunt, alimoniam, ex qua Sanguis, & carnes nostræ per mutationem aluntur, incarnati illius Jesu & carnem & Sanguinem esse edocti sumus.*

Deinde clemens Alexandriuus immerito oppositus est a Dallæo, qui, ut veritatem haud perspiceret, antecedentia illius antiqui scriptoris omisit; quibus is docuit, „ (b) ei, qui „ secrete ea, quæ traduntur, potest „ servare, apertum iri, quod opertum est, ut veritas, & id, quod „ multis est occultum, fiat paucis „ manifestum. Nam cur omnes nesciunt: Cur autem non est ab „ omnibus amata justitia, si est omnium justia: sed enim traduntur my„ stice mysteria, ut sit etiam in ore „ loquentis id; quod loquitur: po„ tius autem non in voce, sed in „ intelligentia. *Dedit autem Deus „ Ecclesiæ (c) alios quidem Apostolos, „ alios vero Prophetas, alios Evange„ listas; alios vero Pastores, & Do„ ctores ad perfectionem Sanctorum, „ ad opus ministerii ad ædificationem „ Corporis Christi.* Horum itaque meo„ rum commentariorum Scriptura, „ scio,

(a) S. Justini apol. 1. n. 65. pag. 82.
(b) Clem. Alex. lib. 1. Strom. pag. 275. & seq. ult. edit. Colon.
(c) Eph 4.

„ scio, quam sit imbecilla, si conferatur cum illo spiritu gratia pleno, quem ut audiremus, digni sumus habiti: sit autem imago, archetypum in memoriam revocans, ei, qui thyrso ictus fuerit. *Sapienti enim*, inquit, (*a*) *loquere*, & *erit sapientior*, quin etiam habenti adiicietur. Profitetur autem non arcana satis posse interpretari; (multum abest) sed tantum in memoriam revocare, sive aliquando obliti fuerimus, sive ne obliviscamur. Multa autem rectæ scio effluxisse propter longitudinem temporis, ut quæ absque scriptis effugerint. Unde memoriæ imbecillitatem sublevans, expositionem certis capitibus constantem, salutare memoriæ monumentum mihi comparans, hac necessario usus sum descriptione. Sunt ergo quædam, quorum ne recordati quidem sumus: erat enim apud viros beatos magna quædam vis. Sunt etiam quædam non adnotata, quæ cum tempore mansissent, nunc effugerunt, aliqua autem, quæ extinguebantur, ut quæ flaccescerent in ipsa cogitatione. Quoniam autem iis, qui non non sunt probati, non facile potest exiberi ejusmodi ministerium: hæc monimentis suscitans, nonnulla quidem consulto pretermitto, timens scribere; quæ etiam cavi dicere, non utique invidens; neque enim fas: sed iis metuens, qui in ea inciderent, ne in aliam forte partem accipientes, laberentur, & puero gladium, ut dicunt, qui proverbiis utuntur, præbere invenire-mur. „

S. Basilius magnus de dogmatibus in Ecclesia asservatis, quæ fidelibus patebant, sic egit: *ex asservatis in Ecclesia* (*b*) *Dogmatibus*, & *Traditionibus alia quidem habemus e doctrina scripto prodita, alia vero nobis in Mysterio tradita recepimus ex traditione Apostolorum. quorum utraque vim eandem habent, ac pietatem nec quisquam contradicet. Nullus certe, qui vel tenui experientia noverit, quæ sint Ecclesiæ instituta. Nam si consuetudines, quæ scripto proditæ non sunt, tanquam haud multum habentes momenti aggrediamur reiicere, imprudentes Evangelium in ipsis rebus præcipuis lædemus, immo potius prædicationem ad nullum nomen contrahemus ...... invocationis verba, cum conficitur panis Eucharistiæ, & poculum benedictionis, quis Sanctorum in scripto nobis reliquit! nec enim his contenti sumus, quæ commemorat apostolus ante Evangelium; verum alia quoque & ante & post dicimus, tanquam multum habentia momenti ad Mysterium; quæ & traditione non scripta accepimus. Benedicimus autem & aquam baptismatis, & oleum unctionis; imo ipsum etiam, qui baptismum accipit. Ex quibus scriptis? nonne a tacita, secretaque traditione? ipsam vero olei unctionem quis sermo scripto proditus docuit? jam ter immergi hominem unde haustum? reliqua autem, quæ fiunt in baptismo, veluti renuntiare Satanæ, & Angelis ejus, ex qua scriptura habemus? Nonne ex minime publicata, & arcana hac doctrina, quam Patres nostri silentio quieto, minimeque curioso servarunt. Quippe illud probe didicerant, Mysteriorum reverentiam silentio*

(a) Prov. 1.
(b) S. Basil. in lib. de Spir. S. cap. 27. pag. 54.

lentio conservari. Namque nec intueri fas est non Initiatis: qui conveniebat, horum Doctrinam scriptis vulgari? aut quid tandem sibi voluit manus ille Moses, qui non omnia, quæ erant in templo, passus sit, omnibus esse pervia? Sed Prophanos extra Sacros Cancellos statuit, ac priora quidem atria Purioribus permittens, levitas solos dignos censuit Numinis ministerio: mactationes autem Holocaustomatum, oblationes, & reliqua, quæ ad rem Sacram pertinent, Sacerdotibus assignavit: atque unum ex omnibus selectum in adyta admisit: & ne hunc quidem semper, sed uno tantum die quotannis. Quin & hujus diei certam horam qua fas esset ingredi, præstituit. Quo propter novitatem, & insolentiam cum stupore intueretur Sancta Sanctorum, probe sciens, pro sua sapientia res usu tritas, & ex se obvias, expositas esse contemptui: rebus vero, quæ sepositæ sunt, ac raræ, quodammodo naturaliter conjunctam esse summam admirationem, ac studium: ad eundem profecto modum & qui initio certos Ecclesiæ ritus præscripserunt Apostoli, & Patres; in occulto, silentioque mysteriis suam servavere dignitatem. Neque enim omnino mysterium est, quod ad populares, ac vulgares aures effertur: hæc est ratio, cur quædam citra scriptum tradita sunt, ne dogmatum notitia neglecta propter assuetudinem vulgo veniret in contemptum. Aliud utique est dogma, aliud prædicatio. Nam dogmata silentur, prædicationes vero publicantur. Est autem silentii species etiam obscuritas, qua utitur Scriptura, intellectus difficilem reddens dogmatum Sententiam idque ad legentium utilitatem. Hanc ob causam omnes spectamus ad orientem, cum precamur: pauci tamen novimus, quod id facientes, antiquam requiramus patriam, videlicet paradisum, quem plantavit Deus in Eden ad orientem. Erecti itidem perficimus deprecationes in una sabbathi: sed rationem non omnes novimus: non enim solum quod veluti simul cum Christo resuscitati, quæ sursum sunt, quærere debeamus, in die resurrectionis datæ nobis gratiæ stando precantes nosmetipsos commonefacimus, sed quod is dies videatur aliquo modo imago venturi sæculi ... necessario igitur in hoc die Ecclesia suos alumnos docet, preces suas stando absolvere, ut assidua commonitione vitæ illius nunquam desituræ, non negligamus ad eam demigrationem parare viaticum. Quin & totum illud quinquaginta dierum tempus admonitio est resurrectionis, quam in altero Sæculo expectamus. Nam unus ille, & primus dies septies multiplicatus, septem Sacræ Pentecostes hebdomadas absolvit, a primo enim incipiens in eundem desinit, per similes, qui in medio intercedunt, dies quinquagies evolutus. Unde & æternitatem similitudinem refert, dum velut in motu circulari ab iisdem orsus signis, in eadem desinit. Quo in die, corporis erecto habitu precari potius nos Ecclesiæ ritus docuerunt, nimirum per evidentem commonitionem quasi tranferentes mentem nostram a præsentibus ad futura. Insuper & quoties genua flectimus, & rursus erigimur, ipso facto ostendimus, quod ob peccatum in terram delapsi sumus, & per humanitatem ejus, qui creavit nos, in cælum revocati sumus: Deficiet me dies si Ecclesiæ Mysteria citra scriptum tra'dita pergam recensere. Omitto cætera. Ipsam Fidei professionem in Patrem. & Filium, & Spiritum Sanctum, , quibus habemus scriptis? Etenim si quoeniam ex baptismi traditione juxta pie--tatis consecutionem ut baptizamur, ita

„ ſæ repugnat, refutare, licet alias
„ verum, & admittendum. En tibi
„ Hieronymi verba. Is enim obſer-
„ vavit, (*a*) *ſimul dicimus, plura*
„ *eſſe videlicet genera dicendi, & in-*
„ *ter cætera aliud eſſe γυμναστικῶς ſcri-*
„ *bere, aliud δογματικῶς: in prioris*
„ *vagam eſſe diſputationem, & ad-*
„ *verſario reſpondentem nunc hæc,*
„ *nunc illa proponere, argumentari,*
„ *ut libet, aliud loqui, aliud agere,*
„ *panem, ut dicitur, oſtendere, la-*
„ *pidem tenere, inſequenti autem aper-*
„ *ta frons, & ut ita dicam, ingenuitas*
„ *neceſſaria eſt, aliud eſt quærere, aliud*
„ *definire: in altero pugnandum, in al-*
„ *tero docendum eſt. Tu me ſtantem in*
„ *prælio, & de vita periclitantem*
„ *ſtudioſus Magiſter doceas? noli ex*
„ *obliquo, & unde non putaris, vul-*
„ *nus infligere, directo percute gla-*
„ *dio; turpe tibi eſt, hoſtem dolis fe-*
„ *rire, non viribus, quaſi non hæc*
„ *ars ſumma pugnantium ſit, alibi*
„ *minari, alibi percutere, legite, ob-*
„ *ſecro vos, Demoſthenem. Legite Tul-*
„ *lium; ac ne forſan Rhetores vobis*
„ *diſpliceant quorum artis eſt veriſi-*
„ *milia magis, quam vera dicere:*
„ *legite Platonem, Theophraſtum, Xe-*
„ *nophontem, Ariſtotelem, & reli-*
„ *quos qui de Socratis fonte manan-*
„ *tes, diverſis cucurrere rivulis: quid*
„ *in illis apertum, quid ſimplex eſt?*
„ *quæ vera.., qui ſenſus.. Origenes*
„ *Methodius, Euſebius, Apollinaris*
„ *multis verſuum millibus ſcribunt ad-*
„ *verſus Celſum, & Porphyrium. Con-*
„ *ſiderate, quibus argumentis & quam*
„ *rubris problematibus Diaboli Spi-*
„ *ritu contexta ſubvertant, & quia*
„ *interdum coguntur loqui; non quod*
„ *ſentiunt, ſed quod neceſſe eſt, di-*
„ *cunt adverſus ea, quæ dicunt Gen-*
„ *tiles. Taceo de latinis ſcriptoribus,*
„ *Tertulliano, Cypriano, Minutio,*
„ *Victorino, Lactantio, Hilario; ne*
„ *non tam me defendiſſe, quam ali-*
„ *os videar accuſaſſe*. Neque aliud
„ volebat Baſilius, cum in reſpon-
„ ſione pro Gregorio Neocæſarienſi
„ diſtinguebat inter dogmatice diſſe-
„ rere, & diſputare. Eodem redit,
„ quod dicunt aliquid per diſpenſa-
„ tionem, vel æconomiam. „

His ergo Dallæus opponit. S. Hieronymum loqui & de S. Scripturæ Commentariis, in quibus hic S. Doctor ſententiam maxime neceſſariam, quæ ſcilicet fidem ſpectat, ſilentio prætereat: & de Polemicis adverſus Gentiles ſcriptis, in quibus quicquid aliqui veteres ſentiant, taceatur. Taceat ipſe Dallæus, qui aliquos Hieronymi textus legens, & venenato ſpiritu circumſpectans, ſi quas eorum partes neceſſarias lectori eriperet: has, ut fucum faceret, abſtulit; quas animo circumſpicere, & ipſarum aliquas e ſuperioribus locis iterum afferre neceſſum eſt; ut & argumentum refutetur, & Cenſoris invidia reprimatur.

Enimvero S. Hieronymus, ſe Origenis erroribus captum non fuiſſe, adverſus Ruffinum hoc modo ſignificat: „ (*b*) Ego enim in commenta-
„ riis ad Epheſios ſic Origenem &
„ Didymum & Apollinarium ſecutus
„ ſum, (qui certe contraria inter ſe
„ habent dogmata) ut Fidei meæ non
„ ammitterem veritatem. Commen-
„ tarii quid opus habent? alterius
„ dicta ediſſerunt; quæ obſcure ſcri-
„ pta ſunt, plano ſermone manife-
„ ſtant;

(a) *Hier. Ep ad Pam.*
[b] *S. Hier. lib. 1. contr. Ruff. num. 16. pag. 471. Tom. 2.*

ti sacro baptismate abluti essent, quibus illa *vera credentibus Eucharistia* dabatur: plane sequitur, ut istos de illis *veris credendis docuerit* Catholica Ecclesia: cui proinde non occulta, sed comperta erant *vera* dogmata Patrum ac sensa.

Et quidem Justinus ut Christianam religionem tueretur illa Ethnicis dixit; testatus tamen, quod baptizati *eadem vera* ab Ecclesiasticis *docerentur*: qua in doctrina versatos Clemens Alexandrinus, *traditam* fidei *veritatem*, quam *paucis apertam*, & *manifestam faciebat* certe perspexit in *Ecclesia* edocta ab *Apostolis*, atque a *Pastoribus*, ac *Doctoribus*; quos ex Apostolo Paulo hic idem Clemens, adlegavit; qui proinde quamvis iis, qui probati, aut baptizati non fuerant, fidei Mysteria aperire prudenter noluerit: nihilominus eadem mysteria, quæ plures Ecclesiæ Pastores non tacebant, sed *in occulto* probatis *tradebant*, in suo *commentariorum opere paucis aperta voluit*. Non igitur hisce Clemens sua sensa, nec Fidei *veritatem*, quæ *Ecclesiæ* Catholicæ, ac sic multis perfecta erat, occultavit, sed *manifestam fecit*; cujus Catholicæ veritatis dogmata ex Justino, aliisque Patribus apertius patent & latius:

Silentium igitur illud fuit, res sacras *prophanis*, ac *non initiatis* aliquando occultare, ne contemnerentur; quas tamen *Ecclesia*, in qua *traditiones*, *& dogmata asservata* fuerunt, *suos alumnos docebant*: quibus proinde nec Sacra Mysteria, nec sua *instituta*, nec *dogmata* abscondidit; quæ a Sacræ *Scripturæ obscuritate*, in qua quædam silentii species est, eo differunt, quod ista Patrum interpretationibus eget, sine quibus plane non noscitur: illa vero ut a *Majoribus* tradita *tenui experientia*, *& evidenti cognitione noscantur*, ac sic nulla involvantur obscuritate; sicuti docet Basilius; qui adiicit, eadem *dogmata*, *asservata* quidem *in Ecclesia*, *sileri*; quæ proinde non ipsi Ecclesiæ, in qua sunt asservata, sed Prophanorum vulgo, *ac non initiatis*, de quibus S. Doctor antea locutus est, celabantur, aut silebantur, quare quæ *Catholica* sunt, S. Hieronymus suis in *commentariis aperte confitetur*. Nullum ergo silentium vel de *Catholicis* dogmatibus, vel de *hæreticis* assertionibus Patres in Ecclesia fecere; sed illa *aperte confessi* sunt.

Etenim Dallæus ordinem invertens, alibi (*a*) de illo silentio iterum agit, & frustra objicit, quod S. Hieronymus dicat, (*b*) *Commentarii quid Operis habent! alterius dicta edisserunt*: „ *quæ obscure dicta sunt*, *plano sermone manifestant*, *multorum sententias replicant*, *& dicunt*, *hunc locum quidam sic edisserunt*: *alii sic interpretantur*; *illi sensum suum*, *& intelligentiam his testimoniis*, & *hac nituntur ratione firmare*, *ut prudens lector diversas explanationes legerit*; *& multorum vel probanda*, *vel improbanda didicerit*, *judicet*, *quid verius sit*, *& quasi bonus trapezita adulterinæ monetæ pecuniam reprobet*. *Num diversæ interpretationis*, *& contrariorum inter se sensuum tenebitur reus*, *qui in uno opere*, *quod edisserit*, *expositiones posuerit plurimorum!* „ *in eundem*

(a) *Dall. lib. 1. de usu Patr. cap. VI. pag. 15. & seq.*

[b] S. *Hier. in epist. ad Pam. & Marc.*

Cur ista antecedentia Dallæus omisit? Cur opinionum acervum, & farraginem S. Doctori sinistre imposuit! Nonne illa ut ab isto abrasa calliditatem clamitare videntur quamquam mihi nihil tam mirum est, quam miras commentationes fingi a Dallæo, cui erant, quæ paulo ante dixi, notissima: illud certe, quod a censore excogitatum est, debemus effugere. Nam certissima dogmata, & *Catolica* de communioribus Sacræ Scripturæ interpretationibus, quas & Patres faciunt, & ab aliis probabilibus explanationibus Hieronymus secernit, sumamus & sequamur oportet. Nullum ergo in his silentium dogmatum, nulla opinionum varietas, nulla dubitatio, nullaque obscuritas est: sed clarissimo indicio, & clarissima voce dicitur, ac demonstratur, quæ tenenda sint, quæquæ fugienda; quoniam Hieronymus *Catholica aperte confitetur*, & *hæretica* accusat; qui in tantis errorum tenebris, quantas Origenes, & Dallæus offundunt, lumen clarissimum menti præfert, ut caussam, quam S. Doctor informavit, quamque Dallæus subdole haud dixit, defendamus: etenim Hieronymus *aperte* ea docuit, ut Origenis errores evitarentur, & *Catholica* dogmata assererentur. Hinc Dallæus falsissime ait, quod, quæcumque caussa ad id eum induxerit, & facile est videre, ipsum pro suis non agnoscere, quæ in suis Commentariis ponit. Sed nihil firmamenti ista falsitas habet ut facillimum est videre in superioribus locis, in quibus Hieronymus ait, quod in *commentariis nostram sententiam explicavimus*. Quæ igitur adversus errores maxime Origenis S. Doctor in *illis* operibus tradit: hæc ut sua, sive ut *suam sententiam* tenet, ac noscit. Cumque præter *Opiniones*, aut præter probabiles aliquarum sacrarum litterarum expositiones etiam in dogmatum genere commentariorum formam statuat, in qua scilicet *Catholica* affirmari, *Hæretica* everti, & *aliorum sententia* adduci debent: tum dubium non est, quin *alii* Patres in eadem ista *sententia* de Commentariorum legibus, deque explanandis sacris dogmatibus fuerint; quam explanationem proinde ut *suam sententiam* liquido traditam habuerunt; in qua certo istos authores fuisse, plane sequitur ex Hieronymi testificatione repetita adversus Dallæum contraria errata asserentem; quippe quia *aperta Catholicorum dogmatum Confessione* S. Doctor in *Commentariis suam, aliorumque sententiam explicavit*; ac sic de hisce *Catholicis* rebus Patres neutiquam siluerunt.

Nec vero Hieronymus sepe monuit, Commentarios suos totos contextos esse ex Origenis, Didymi & Apollinaris expositionibus neque etiam utramque Commentariorum Hieronymi paginam faciunt Origenis explicationes; quarum aliquibus notam S. Doctor inussit. Hoc mirandum, quod Dallæum contraria objicientem fefellerit errans opinio; qua S. Doctoris litteras a nobis commendatas abscondidit; quibus Hierouymus præmonuerat, & *duo esse loca*, in quibus Origenem ut *interpretem*, *non* ut *dogmatisten*, *laudavit*: & se errantibus istius *dogmatibus*, cum *Commentarios* in *Ecclesiasten*, & in *Epistolam* ad *Ephesios* conscripsisset, *semper contraisse*: quæ perspicue Dallæum retundunt; ac docent, non totos Hieronymi Commentarios, neque omnes eorum paginas Origenis, ejusque fautorum explanationibus impletas fuisse, sed in aliquibus ipsorum locis quasdam morales eorum auctorum ex-

DO-

positiones videri: in aliis errantium dogmatum, quæ Origenes in Periarchon libris posuit, correctiones cerni, & contradictiones. Exinde S. Doctor in Præfatione Commentariorum in Oseæ dixit, quod *Apollinarem* (a) Laudicenum: *Origenem*, & *Didymum* ... *non in omnibus sum secutus*, *ut judex potius* operis eorum *quam interpres existerem*, *diceremque quid mihi videretur in singulis*, & *quid* ab Hebræorum *magistris vix uno*, & *altero acceperim*. Itaque Dallæus in errore versatur, cum ait, quod Hieronymus Origenis, aliorumque explicationes non temperatas lectoribus imprudentibus offert, ut in commentariis in Prophetas varias, etiam Judæorum, congerit explanationes, nosque haud monet, cujus illæ sint. Sed imprudentissimi hominis, qui otio, & litteris intemperanter abutitur, illæ sunt voces; quas scidit ipse Hieronymus, cum monens in *Commentariis* suis *hæreticas* Origenis, ejusque discipulorum assertiones, cum *Judex existens* interpretationum Oseæ, ac reliquorum prophetarum, quas vel *Origenes*, *Apollinaris*, ac *Didymus* effecerant, vel a nonnullis *Hebræis* ipse S. Doctor acceperat; qui proinde eas illorum, & istorum expositiones esse adnotavit; ipsasque suo justo judicio temperatas lectoribus scientibus obtulit, cum uti *Judex dixerit*, *quid sibi videretur in singulis*. Singulæ igitur sacrarum litterarum explanationes, præsertim *Catholicæ*, quas Hieronymus sibi, aliisque Patribus tribuit, a nonnullis Origenis aliorumque vel Hebræorum expositionibus distinguuntur, monente Hieronymo, & confusionem auferente, qui etiam de uno S. Hilario Pictavorum Episcopo scribit, quod is in aliquibus commentariis in Psalmos „ (b) imitatus Origenem, nonnulla „ etiam de suo addidit, est ejus & „ ad Constantium libellus.., & liber „ Hymnorum, & mysteriorum alius, „ & Commentarii in Matthæum & „ tractatus in Job. quos de Græco „ Origenis ad sensum transtulit, & „ alius elegans libellus contra Auxen„ tium, & nonullæ ad diversos Epi„ stolæ. Ajunt quidam scripsisse eum „ & in Cantica Canticorum; sed a „ nobis hoc opus ignoratur. „Contra Dallæum igitur critici Patres adnotarunt, cujus essent aliqui commentarii in Psalmos, & tractatus in Job: quippe quos Origenis esse, & a S.Hilario, qui *nonnulla* prioribus addidit, latine *ad sensum translatos*, observet Hieronymus, qui illis *Commentariis*, & *Tractatibus* hanc *translationem* affigit; atque adeo ab ista & *Hilarii libros*, & *ejus Commentarios* in *Matthæum* haud obscure fecernit, omnemque tollit confusionem. Cumque eam translationem non reprobet, ut alias latinam Ruffini versionem, qua is Origenis libros de principiis perperam transtulerat, reprehendit: planum est, ab Hilario commentarios illos, ac tractatus recte ad sensum translatos fuisse: quos solos eodem modo explanasse S. Ambrosius putandus est; utpote quem ipsi Hilario Hieronymus conjungat ob easque interpretationes utrumque culpandum non esse, ita Ruffino signifi-

(a) S.Hyer. præfat. in osee. Tom. v.
(b) S. H.er .in catal. vir. ill. cap. c. pag. 919.

T. 2.

gnificet: „ (*a*) nemo tibi objicit „ quare Origenem interpretatus es, „ alioqui Hilarius, & Ambrosius hoc „ crimine tenebuntur; sed quia in„ terpretatus Hæretica, Præfationis „ tuæ laude firmasti. „ Quod bene cadit, quemadmodum volumus; cum denotet, verum illud impressum in Patrum animo atque mente liquido percipi; scilicet, *Hæretica* a Patribus non raro animadversa, & *Catholica* ostensa, neque adeo silentio præterita esse.

Quocirca prætereo quæstiones, in quibus S. Hieronymus, & S. Augustinus versati fuere; quorum alter probabiliter censuit, S. Petrum a Paulo quidem reprehensum, sed revera non reprehensibilem existimatum fuisse; cujus tamen contrarium alter probabilius putavit. Verum alii Patres docent Petrum, & Paulum simplici æconomia usos esse, ut & Hebræi, & Gentiles ad Christum adducti servarentur. Denique Clemens Alexandrinus, & Eusebius scribunt, illum, qui a Paulo reprehensus est, non Petrum Apostolum, sed unum e septuaginta Domini discipulis, quem Cepham aliqui vocabant, extitisse, quæ omnia verissimilium enarrationum monumenta in veterum scriptis & præcipue in Commentariis extant, ac patent; in quibus *opinionem*, ac *moralem expositionem* a *dogmate* secernendas esse, Hieronymus docuit, ob idque in genere non illam Commentariorum rationem, quam Dallæus comminiscitur, sed hanc habuit, ut ea in Commentariis distinguantur; qua distinctione & Patrum opiniones, quas de illa reprehensione, vel de aliis rebus habuere, noscuntur; & *dogmata Catholica* constant, quæ ex Ecclesiæ Doctrina, exque suis certis, & communioribus *sententiis*, quas ad *Hæretica* convellenda Hieronymus adduxit, cuique fideli *aperte* tradiderunt.

Hoc quoque ipse S. Doctor significavit, adhortans ad polemicos veterum libros legendos. Cum enim aliqui quererentur, quod idem Hieronymus responsis suis Jovinianum vicerit potius, quam docuerit: illis S. Doctor respondit; aliud esse *dogmaticum* docendi genus, aliud genus respondendi adversario: cui nunc hæc, nunc illa argumenta proponuntur, ut libet: „ (*b*) in sequenti „ autem aperta frons, & ingenuitas „ necessaria est. Aliud est quærere; „ aliud definire: in altero pugnan„ dum; in altero docendum est ... „ Origenes, Methodius, Eusebius .. „ problematibus... interdum coguntur „ loqui; non quidquid sentiunt, sed „ quod necesse est dicunt adversus ea, „ quæ dicunt Gentiles „: quibus verbis a Dallæo allatis hæc alia quæ ab ipso censore omittuntur, Hieronymus paulo post addidit: „ (*c*) Tur„ bæ parabolas Discipuli audiunt ve„ ritatem, proponit Pharisæis Do„ minus quæstiones, & non edisse„ rit, aliud est docere discipulum, „ aliud adversarium vincere. *Myste„ rium* inquit, *meum mihi; My„ sterium* (*d*) *meum mihi*, & *meis*.

Ergo justum Dallæus nequaquam perspexit! perspexit quidem: sed ne convictus, & vi veritatis coactus videretur: idem connexum S. Doctoris argumentum reliquit: quo ipsius cen-

(a) *S. Hier. lib. 2. cont. Rufinum n. 14. pag. 504. Tom. 2.*

[b] *S. Hier. Epist. 48. ad Pamm. pag. 220. Tom. 1.*

(c) *S. Hier. ibid. pag. 221.*

(d) *Isaiæ 24. 16.*

censoris argutatio refellitur, qua ex Hieronymo falsissime objicit, mirandum non esse, si Patres, dum adversus vel Gentiles, vel Judæos, vel Hæreticos disputant, his quasi coloribus varientur, ut quicquid ad causam facit, quamvis infirmum, adhibeant; quidquid vero susceptæ causæ repugnat, confutent, licet alias verum, & admittendum: quæ argumentatio non veritatis, sed falsitatis notam habet, docente Hieronymo: ex cujus contextu evidenter apparet, quod Dominus, cum Hebræorum *turbis parabolas* proposuerit, & Judæorum dicta suæ Divinæ missioni adversantia oppugnarit: non illas quidem veluti infirmas adhibuit, nec refutavit istas ut alias vera, & admittenda: hoc enim impie diceretur & falso: sed parabolis usus est, & falsa Judæorum responsa abstulit, ut eos ad *veritatem*, quam ipsius *Discipuli audiebant*, dirigerent. Sic igitur Patres vel similitudinibus non infirmis, vel argumentis non levibus Gentilium, Judæorum, & Hæreticorum dicta non vera, sed falsa, & nullo modo recipienda, oppugnarunt, ut ii in Catholicam fidem se traderent. Verum Dallæus ore suffuso, ac sermone fallit, atque a proposito aberrat, neque enim illa, quæ censor effutit, sed hæc Hieronymus protulit: *turpe tibi est, hostem dolis ferire, non viribus*. Si quis ergo veterum adversariis infidelibus. vel Heterodoxis *respondens*, *argumentatur quærendo*, ut *libet*; & *aliud loquitur*, *panem*, ut dicitur, *ostendendo*; & aliud agit *lapidem tenendo:* ille non infirmis argumentis, sed *viribus*; neque *dolis*, quibus vera quasi falsa refutantur, eos *hostes ferit*. Non igitur veteres ab Hieronymo commendati eos dolos consuunt, dum adversus Gentiles *non quod sentiunt;* sed quod *necesse est*, dicunt: alioqui Prophetæ qui prophanis quædam sacra *Mysteria* occultarunt, dolum commoliti fuissent; id quod impium est dictu. Ergo illi ipsi antiqui scriptores sine ullo dolo quædam necessaria, non omnia fidei Mysteria, *adversus* ea, quæ *Gentiles* dicebant, protulerunt; quæ tamen universa *meis*, sive Fidelibus, quos a Gentilibus, atque ab Hæreticis Hieronymus distinguit, Patres patefecere *docendo*. Quare Basilius a dogmaticis dissertationibus disputationes propterea distinguit, quia disputare est quærendo argumentari; dogmatice vero disserere est assertione aliquid probare, atque docere. Hinc S. Gregorius Neocæsariensis civitatis Episcopus, ut hujusce urbis Ethnicos ad Fidei Christianæ veritatem adduceret, quædam necessaria primitus disputando protulit: sed æconomia usus, non omnia Fidei dogmata, quæ a Fidelibus asserebantur, manifestavit; quæ tamen universa *dogmata Ecclesia asservans*, & suos *alumnos docens*, nullum de illis silentium fecit, Basilio tradente.

Ex omnibus iis Patrum auctoritatibus notum esse debet hoc insigne veri; quo oppresso, quod tandem verum adversarius sibi videbitur attingere?

Quid autem tam false dici potest, quam cum ita loquitur: est hoc illius silentii signum Eucharistia; de cujus dogmate, aut essentia veteres siluerunt? at si censor ea, quæ dicta sunt, inspicere velit, facile, etiam tacentibus nobis, veritas se ipsa defendet, cujus paulo ante jacta sunt fundamenta. Nam S. Justinus Apostolis proximus adversus Gentilium criminationes Catholici dogmatis vim quæ est in Eucharistiæ Sacramento,

publice explicavit, dum etiam ipsis Gentilibus dixit quod *quemadmodum Jesus Carnem & Sanguinem habuit: sic Eucharistiæ alimoniam incarnati illius Jesus &, Carnem, & Sanguinem esse* edocti *sumus*. Falsum igitur est, illud dogma in silentio jacuisse; quoniam ipsum Justinus aperuit, & publicum fecit. His optimis studiis consulentes Nicæni I. Concilii Patres, & in Eucharistia dari *Christi Corpus* testati: certe eadem de re, quæ plurimis ipsorum Ecclesiis nota erant, neutiquam tacuerunt de qua re neque Siricius Romanus Pontifex siluit; qui cum de novæ legis Sacrificio (*a*) ageret: palam dixit, quod a *Sacerdotibus Corpus Christi conficitur*,

At Innocentium I. Pontificem summum de Eucharistiæ Mysterio siluisse, aliqui objiciunt: Quæ objectio ex eo refellitur, quia non de Eucharistiæ dogmate, sed ritibus ille locutus est in Epistola ad Decentium Eugubinum Episcopum; cui hæc scripsit: ,, (*b*) Si instituta Ecclesiastica ,, ut sunt a beatis Apostolis tradita, ,, integra vellent servare Domini sacerdotes; nulla diversitas, nulla ,, varietas in ipsis ordinibus, & consecrationibus haberetur, sed dum ,, unusquisque non quod traditum est, ,, sed quod sibi visum fuerint, hoc ,, æstimat esse tenendum, inde diversa in diversis locis, vel Ecclesiis aut teneri, aut celebrari videntur; ac fit scandalum populis, qui ,, dum nesciunt traditiones antiquas ,, humana præsumtione corruptas; putent, sibi aut Ecclesias non convenire, aut ab Apostolis, vel Apostolicis viris contrarietatem indu,, ctam. Quis enim nesciat, aut non ,, advertat, id, quod a Principe Apostolorum Petro Romanæ Ecclesiæ ,, traditum est, ac nunc usque custoditur, debere servari, nec superduci, aut introduci aliquid, quod ,, auctoritatem non habeat... sæpe ,, Dilectionem tuam ad urbem venisse, ac nobiscum in Ecclesia convenisse non dubium est, & quem ,, morem vel in consecrandis Mysteriis, & in cæteris agendis arcanis teneas, cognovisse. Quod sufficere ad informationem Ecclesiæ ,, tuæ, vel reformationem, si præcessores tui minus aliquid, aut ,, aliter tenuerunt satis certum haberemus, nisi de aliquibus consulendos, nos esse duxisses... pacem ,, igitur asseris ante confecta Mysteria quosdam populis imperare, vel ,, sibi inter se Sacerdotes tradere, ,, cum post omnia, quæ aperire non ,, debeo, pax sit necessario indicenda, per quam constet, populum ,, ad omnia, quæ in Mysteriis aguntur, atque in Ecclesia celebrantur, ,, præbuisse consensum, ac finita esse ,, pacis concludentis signaculo demonstrantur. De nominibus vero ,, recitandis, antequam precem sacerdos faciat, atque eorum oblationes, quorum nomina recitanda ,, sunt, sua oratione commendet, ,, quam superfluum sit, & ipse pro tua ,, prudentia recognoscis; ut cujus ,, hostiam necdum Deo offeras, ejus ,, ante nomen insinues, quamvis illi ,, incognitum sit nihil. ,,

Quocirca de nonnullis sacrificii Eucharistici ritibus, quorum aliqua diversitas non in Ecclesia Romana,

(a) *Siric. in Epist. ad Anys. Thessal. aliosque Illyr. Episc. pag. 689. Tom. I. Epist. R P. C...*

[b] *Innoc. 1. Ep. ad Dec. pag. ib. pag. 853.*

sed in quibusdam aliis *Ecclesiis* erat, Innocentius tractavit, nullam ut *varietatem* istæ Ecclesiæ in illo Sacrificio haberent, cujus tamen vim paucis Innocentius explicavit, ajens, in ipso *Hostiam Deo offerri*, videlicet Christi *Corpus*, quod in eodem Sacrificio *confici* Siricius ejus præcessor denuntiavit, significans, illud dogma notum fuisse & Fidelibus, ad quos scribebat, & *Ecclesiæ Romanæ* cui præsidebat: cujusque *morem in consacrandis Mysteriis*, atque adeo in *conficiendo Christi Corpore*, patuisse, utpote a Decentio, & ab *Ecclesia*, in qua *celebrantur cognitum*, retulit Innocentius, qui proinde *arcana*, quæ *aperire non debebat*, tantum voluit esse *nomina* iisdem in Mysteriis *recitanda*, quippe quæ Sacerdos tacita oratione commendaret, dum novæ legis sacrificium, cujus dogmata nec Siricius, neque Innocentius reticent, conficiebat.

Quæ cum ita sint: frustra Dallæus reponit, & Patres in homiliis ad populum, cui Cathecumeni miscebantur, & præcipue S. Augustinum tractatu 16. in Joannem, siluisse de Eucharistiæ Sacramento.

Hæc enim eo refelluntur, quod quidem Patres, ut Perronius, aliique advertunt, Eucharistiæ dogma Cathecumenis non manifestarunt, ut istos ad fidei veritates paulatim adducerent: sed baptizatos tamen, & plene credentes Eucharisticum *Corporis* & *Sanguinis Christi* Sacramentum Justinus, & Nicæni Patres docuerunt. Quare etsi Augustinus ipsis Cathecumenis Eucharistiam non aperuit: certe in illo tractatu, ut contra (*a*) Dallæum jam diximus, aliqua ad eandem rem pertinentia protulit; & in adducta Psalmi enarratione idem *Corporis*, & Sanguinis Domini sacramentum tractavit, edisseruit, patefecit.

Quæ igitur Patres de Fidei dogmatibus, de Eucharistia, deque reliquis Sacramentis, quorum memoriæ in legitimis ipsorum operibus conservantur senserunt, & crediderunt: ea omnia, ut Ecclesiæ alumnos docerent, non tacuerunt, sed & exemplis illustrarunt & scriptis.

Denique Dallæus falso dicit, quod Patres Eucharistiæ materiam silentio prætererunt, ac mentem suam non aperuerunt, ne illam Ethnici fastidirent, quæ tamen Justinus refellit, cujus mens ipsis ethnicis constitit, quibus ipse Eucharistiæ materiam, consecrationis formam, & ipsum *Corporis* & *Sanguinis* Christi Sacramentum sine ullo timore proposuit, quæ omnia licet Epiphanius prophanis, & cathecumenis celarit: attamen Augustinus, (*b*) Theodoretus, aliique veteres ex instituto Fidelibus patefecerunt.

De nonnullis intelligendorum veterum regulis.

Primaria intelligendorum Patrum ista regula est, potissimum res ab eis universim, ac speciatim tractatas, instituta, argumenta, antecedentia, subsequentia, & alia connexa non primo quasi adspectu videre, sed lectitare, & circumspicere quo eorum scopus, dicta, & sensa optime percipiantur.

Hinc intelligimus scripta S. Epipha-

(a) *vide Dissert.* IX.

(b) *Theod. Dial.* I.

phanii, de quo S. Hieronymus (*a*) hoc dixit: „ Epiphanius Cypri salaminæ Episcopus scripsit adversum omnes hæreses libros, & multa alia, quæ ab eruditis propter res, a simplicioribus propter verba lectitantur. „

Ad hæc idem Hieronymus adversus Ruffinum, qui eundem Epiphanium Origenis censorem inique carpebat, sic loquitur: „ (*b*) ego Philosophus, Rhetor, Grammaticus, Dialecticus, Hebræus, Græcus, Latinus, trilinguis. Hoc modo & tu bilinguis eris, qui tantam habes græci, latinique sermonis scientiam, ut & Græci te latinum, & latini te Græcum putent; & Papa Epiphanius πενταγλωττος, quia quinque linguis contra te, & Amasium tuum loquitur, simulque admiror, qua temeritate contra tantarum artium virum audeas dicere: Tu, qui tot disciplinarum oculis vigilas, quomodo venia donandus es, si erraveris & non perpetuo pudoris silentio contegendus? Quod cum legissem, & me putarem alicubi in sermone lapsum (qui enim in verbo (*c*) non peccat, iste perfectus est); & suspicarer eum aliquid meorum prolaturum esse vitiorum; subito intulit: ante biduum mihi; quam proficisceretur harum bajulus, in manus venerunt, quæ in me declamasti. „ Ubi est ergo quod minaris ..? interim audacter frueris imperitia tua.

Hæc & ad illam regulam diriguntur, & Dallæo audaciam comprimunt. Nam Epiphanii opera antiquiores *Eruditi propter res* lectitarunt, quas res proinde, earumque causas illi Dallæo eruditiores contulerunt; & judicarunt eas omnes connexas esse, & Epiphanii mentem apertam, neque hunc secum pugnare, cum hæreses & clarius exponat, & planius evertat.

Etenim Dallæus maxime erravit de S. Epiphanii verbis, & sensibus; quibus ille abusus, & de eo uno Ecclesiæ Patre locutus: etiam linguarum ignorantiam, & obscuritatem aliis Patribus, qui clari non sint, ubi obscuri esse nolunt, impudenter affinxit, dum vocavit eundem Epiphanium Grammaticæ, & Rhetoricæ admodum rudem.

Rudis sit ipse Dallæus qui adlatos S. Hieronymi admodum Critici, & doctissimi libros minime evolvit; in quibus is celebravit S. Epiphanium ut *Grammaticum*, ac *Rhetorem*, aliarumque *artium* quibus ipse Hieronymus præditus erat, virum. Quæ autem tanta potest existere ubertas ingenii, quæ tanta dicendi copia, quod tam disertum, & ad mirabile orationis genus quo quisquam possit multas *hereses*, earumque confutationes, non dicam percensere numerando, sed complecti ostendendo? id sane ab eloquentiæ studio proficiscitur; quod Epiphanius, utpote earum *artium vir*, dubio procul adhibuit; ideoque in ejus operibus rectam Syntaxin, periodorumque structuram, unicam orationis lucem, inesse, antiqui *eruditi*, & simpliciores aspexerunt; qui si qua re imperiti fuissent: non longius progressi essent, qui tamen Epiphanii scripta *propter res*, atque adeo earum seriem, ac *propter ver-*

(*a*) *S. Hier. in cat. vir, ill. c. 114. Tom. 2.*
(*b*) *S. Hier. lib. 2. cont. Ruff. num. 6. Tom. 2.*

(*c*) *Jo: 3.*

verba, horumque adeo ſtructuram utique lectitarunt; ob quod Dallæus cum nonnullis ineruditis interpretibus nullam in Epiphanium contumeliam facit, quæ non in veterum *eruditorum*, & *ſimpliciorum* orthodoxorum maximam partem conveniat: quaſi & illi *rerum* cauſas, propter quas Epiphanii libros ſæpe legebant, non caperent: & iſti ſtructuram *verborum*, propter quæ illos lectitabant, nequaquam perciperent. Cave intemperantiam Dallæi, cujus & *tellus* non omnia ferebat, & *materia* non omnis formæ capax erat; ſed vitiis cumulabatur, a quibus & S. Epiphanii ingenium & opera abſuere; quorum multi loci obſcuritatem non offerunt; in quibus videlicet *rerum* deſcriptiones, ac *verborum*, periodorumque compoſitiones rectæ ſunt atque planæ, & dilucidæ; utpote quas non modo *eruditis* verum etiam *ſimplicioribus*, ut ſæpe ex Hieronymo retuli, Epiphanius magna arte tradiderit, ac declararit. Tum Dallæus ſatis lepide crimen texit, atque in plures erudititiſſimos Patres actu exemplum capit ex allata S. Hieronymi Epiſtola ad Magnum; ubi quidem ille S. Doctor unum excipit Victorinum. Cujus libris *eruditio*, (*a*) non ei erudionis *voluntas deerat:* ſed tamen ibi uti diximus, ait; *quid Tertulliano eruditius?* ſimulque commendat eruditum S. Irenæum, qui *ſingularum hæreſum origines* e *Philoſophorum fontibus* hauſtas *explicuit:* atque etiam addit, quod & S. Cyprianus Idolorum vanitatem *hiſtoriarum omnium ſcientia*, ac *verborum ſplendore perſtringat*; & in *Julio* Africano, in *Tito* Boſtrenſi, in S. *Baſilio*, ac *Gregorio eruditio ſæculi*, ac *Scripturarum ſcientia admirentur*: & *S. Hilarius Quintiliani* libros & numero imitatus & ſtylo, *quid in litteris poſſit, oſtendat*: & *cæteri* laudentur, *quorum in ſcriptis & vires manifeſtæ ſunt, & voluntas*. Ergo mentitur Dallæus, dum ait, *alios* Patres elegantia, eruditione, & ingenio caruiſſe: quod impudens cenſoris erratum ab ipſo Hieronymo everſum eſt; qui de Victorino non lepide, ſed bene locutus, illam exceptionem *eruditionis*, quæ in ejus libris non perſpiciebatur, addidit; ſine qua tamen S. Doctor alios veteres ita laudavit, ut iis, qui elegantiæ, *ſæculi* eruditioni, & *Sacris Scripturis* ſtuduerunt, felix ſucceſſus nequaquam defuerit, quippe qui *verborum ſplendore* clari, omnis formæ, ſive eruditionis capaces, & *Hiſtoriarum omnium*, ac *S. Scripturæ ſcientia*, atque adeo optimo ingenio ornati fuerunt. Unde *Hæreſum origines*, res fidei iſtis oppoſitas, & Sacras litteras explicarunt; quorum unus Hilarius quamvis ſerius Quintilianum imitatus ſit: certe quid *litteris* contra hæreſes poſſet, oſtendit, itaque ex una Victorini exceptione Dallæus ſua errantia dicta, quibus alios Patres iniquius carperet, falliſſime cepit.

Præterea Ruffinum, cujus *imperitiam* non in latina elocutione, neque in pluribus, quæ ſcriptitaverat, ſed in latina librorum Periarcon Origenis verſione, eorumque defenſione, ut ſæpe diximus, Hieronymus expreſſe reprehendit. Cæterum dilucidam Symboli expoſitionem quam idem Ruffinus habuit, (*b*) ac fecit, Gen-

(a) S. Hier. cit. Ep. ad Mag. Tom. 1. pag 426.

(b) Genn. de vir. ill cap. 17.

Gennadius quem alibi adlegavimus, contra Dallæi opinationes merito admiratur, & laudat.

Sileo de nonnullis græcis scriptoribus, quos quidem Dallæus adduxit ex Photio: sed neque illos singullatim nominavit, neque hujus locum, vel codicem eo retulit; quia nihil concludere potuit, etenim Photius nulla dicendi, & scribendi vitia, quæ in germanis SS. Justini, Irenæi, Athanasii, Epiphanii; utriusque Gregorii, Joannis Chrysostomi, & Cyrilli Alexandrini operibus viderentur, opposuit: quin etiam clarissimis, atque optimis S. Athanasii scriptis commendatis, asseruit, hunc usum non fuisse quibusdam vocibus *ex arte* (*a*) *petitis*, *quod pueri*, *recentioresque discipuli* facere *solent*, non igitur illi antiquiores Græci Ecclesiæ Magistri, atque scriptores, *sed* pueri, *acrecentiores discipuli* vocabulis abutebantur, & quamvis Theodoretus, uti prædiximus, nonnullas translationes pene coactas interdum adhibuerit: nihilominus vocibus haud abusus, plerumque suis in scriptis *clarus*, & *grandis* est, eodem Photio monente.

Mitto, quod Dallæus in Clementem Alexandrinum inaniter commoveatur; cujus veteris libris, & rebus, quas ex professo tractat, comprehensis, nisa, ac progressa ratio hoc efficiet, nihil *in illis indoctum* esse; id quod S. Hieronymus (*b*) antea laudatus advertit, atque prædocuit. Nullæ igitur in omnibus Clementis operibus sunt indoctæ, & obscuræ allusiones ad historias, apophtegmata, & adagia litterarum prophanarum, atque ad sacræ Scripturæ sententias. Quandoquidem de ipsius stromatibus, ac reliquis libris Hieronymus ait, *quid in illis indoctum!* quod certe S. Doctor affirmare non potuit, si totum id non indoctum, quod in cunctis illius libris legit, non discernebatur, neve dilucidum erat. Dallæi igitur figmentum est, Clementem alicubi delitescere: cujus quippe pleraque omnia indocta non esse ac non adeo latere, Hieronymus intellexit. Quomodo autem moveri ad capienda etiam clara quorumque eruditorum Scriptorum sensa animus potest, si humaniores, aliasque disciplinas minime coluit? Quod igitur sine humanis litteris *eruditissimi* Clementis opera intelligere nemo possit, ac speret; id neutiquam probat, aut minimum innuit, illa volumina involvi obscuritate: quoniam absque litteris, ac disciplinis ne ullus quidem eruditorum liber, quantumvis perspicuus, legi potest, & percipi; percipiuntur autem a quolibet erudito Clementis sensa de rebus Christianæ Theologiæ, in quam neque ipse, neque alius Orthodoxus scriptor falsas, ac peregrinas prophanorum Philosophorum voces, falsasque falsorum numinum institutiones invexit, sed aliena illorum Ethnicorum verba, alienaque instituta fabulis mixta, ut antea contra Joannem Clericum Dallæi (*c*) sectatorem diximus, aperte refellit; qua in re, & in aliis Clemens plana argumenta proposuit.

Non loquar iterum de Tertulliano; qui non aspero, neve duro, sed acuto, & acri ingenio, quod adversus idola & hæreses acuebat, ita floruit, ut de eo S. Hieronymus dixerit,

(a) *Phot. cod. 32. cit.*
(b) *S. Hier. in cit. Epist. ad Magn.*
(c) *lege Dissert. 1. §. ult.*

rit, quod „ (*a*) multa scripsit volu-„ mina, quæ quia nota sunt pluri„ bus, prætermittimus: vidi ego „ quendam Paulum Concordiæ, quod „ oppidum Italiæ est, senem, qui „ se beati Cypriani, jam grandis „ ætatis, notarium, cum ipse admo-„ dum esset adolescens. Romæ vidis-„ se diceret, referreque sibi solitum, „ nunquam Cyprianum absque Ter-„ tulliani lectione unum diem præ-„ termisisse, ac sibi crebro dicere, „ *da magistrum*; Tertullianum vide-„ licet significans: „

Cum, ergo Tertulliani opera *nota* fuerint *pluribus*: ei certe & ipsa uti propria ipsius *volumina*, & adeo proprium ejus stylum, quo distinguebatur ab aliis, & quasdam novas voces, & nonnulla translata, & aliqua subtilia argumenta *noverunt*. Non igitur Tertullianus stylo Carthaginensi, quibusdam novis vocabulis, quibusdam translatis, & subtilitatibus splendorem suum, ut Dallæus comminiscitur, obscuravit; neque, ut nonnemo nimis vult, lectores ad nutum attentissime sagaces poposcit: quia & illa scripta Tertulliani esse *plures noverunt*, & Hieronymus ex ipsis aliqua gesta, aliqua argumenta, & quædam translata, quæ nos in superioribus locis vidimus, facile attulit; simulque monstravit, aliquot Tertulliani argumentationes, quas, dum orthodoxus esset, adversus ethnicos, & Hæreticos fecit, planas esse, alias quidem subtiles, ac quibusdam novis vocibus, & translatis immixtas, sed ex connexis rebus, ac doctrinis, quæ eruditis patent, intelligi quas si Cyprianus, qui stylum Carthaginensem sibi, Tertulliano, ac reliquis Africanis communem adhibuit, & clare locutus est, tenebris involtas, iisque Tertulliani lucem obscuratam vidisset: sane aliquot Orthodoxos ipsius libros nec lectitasset, nec hujusmodi adhibuisset magistrum. *Magistrum* autem eum habuit, ac voluit. Non ergo Tertulliani volumina, non stylus, non rerum argumenta, non denique plura istorum antecedentia, & consequentia ipsi Cypriano, ac *pluribus* aliis obscura fuere, Hieronymo significante.

Is etiam ad Paulinum de S. Hilario Pictavorum Episcopo hæc scripsit; „ (*b*) Hilarius Gallicano co-„ thurno attollitur, & cum Græciæ „ floribus adornetur, longis interdum „ periodis involvitur, & a lectio-„ ne simpliciorum Fratrum procul „ est. „ Rursus in Epistola ad Magnum, quam sæpe attulimus, ait, „ (*c*) Hilarius, in libello, quem „ scripsit adversus Dioscorum, „ quid in litteris possit, osten-„ dit. „ Tandem Lætam hortatur, ut „ (*d*) Athanasii Epistolas, & Hi-„ larii libros inoffensos decurrat pe-„ de. „

Hæc Dallæi animo non occurrerunt, qui si quid de Hilario dicturus erat, necesse fuit, id ei verum, quod occurrit, aliquando videri, quandoquidem Hilarius in libello adversus Dioscorum sicut in aliis libris, interdum usus Gallicano cothurno, ac longis periodis: tamen docte, & clare locutus est, quia *in litteris quid possit ostendit*: quam ob demonstratio-

(a) *S. Hier. in lib. de vir. ill. cap* 13. *Tom.* 2. *pag.* 851.
(b) *S. Hier. Ep.* 58. *pag.* 322.
(c) *S. Hier. Epist. cit.*
[d] *S. Hier. Epist.* 107. *pag.* 683. *T.* 2.

tionem, & claritudinem ipsius *libri inoffenso pede*, atque adeo faciliter *decurri* possunt, qui proinde non obscuritate, sed quadam *longa periodo interdum involuti* videntur iis *simplicioribus* qui eruditionis litteras, græcam eloquentiam, & latinam, rerumque connexa, quæ in Hilarii, aliorumque veterum scriptis elucent, perfunctorie didicerunt.

Atque ad eloquentes Patres defendendos hanc alteram regulam habemus, qua videlicet ipsi veteres judicarunt, res fidei Catholicæ simplices eloquentia tueri; & ita vel earum copiosam orationem, nimirum verborum ac sententiarum luminibus frequentatam, simulque ipsarum rationes instituere; vel breviter illarum summam exponere.

Priori modo non confusum Asiaticorum dicendi genus, sed distinctam, puram, & gravem Atheniesium eloquentiam consecuti sunt multi. Cum enim, Tullio teste, nonnulli arbitrarentur, aliquid dici posse „ (*a*) argutius tum fere Pericles primus „ adhibuit doctrinam, quæ quanquam tum nulla erat dicendi, tamen „ ab Anaxagora physico eruditus, „ exercitationem mentis a reconditis, abstrusisque rebus ad causas forenses, popularesque facile traduxerat, hujus suavitate maxime hilaratæ sunt Athenæ, hujus ubertatem, & copiam admiratæ, eandem vim dicendi, terroremque timuerunt. Hæc igitur ætas prima „ Athenis Oratorem prope perfectum „ tulit. „

Non igitur prima oratorum ætate Athenienses se ad eorum, qui *argutius* dicebant, morem finxere, sed Periclis physici documenta, ubertatem, & copiam admirati, ejus dicendi vim timuerunt; qua ille doctrinam, ac non adeo argutias, quæ a Dallæo finguntur, primus adhibuit, cum eaque eloquentiæ copiam junxit; ut & abstrusas res physicas enuclearet, & circumscriberet elocutione, & hanc mentis exercitationem ad causas forenses traduceret.

Hinc quidem vetustissimi Patres, Justinus, Irenæus, aliique sacras scripturas alicubi breviter explicarunt; sed de maximis ipsarum ac dogmatum quæstionibus simpliciter, & copiose scripserunt: quo pacto necessarium fuit, eas fidei res disponere, illustrare, illarumque dilatare argumenta contra ethnicos, contra Judæos, contraque Hæræticos.

Itaque adversus hos illi veteris, ac novi Testamenti, Apostolicæque Ecclesiæ doctrinam adhibuere; quæ sine fuco & causas, earumque summam exponebat, & simplici, aperta, absolutaque oratione exornabatur; quam Origenes in suis errantibus Periarchon libris solum mutaverat sicuti Proclo S. Methodius (*b*) narravit his verbis: „ Hoc igitur loco qui ex Fidelibus simpliciores sunt, maxime „ freti, impios negant resurrectionis „ compotes futuros ... Hæc sunt, „ ut in compendium redigam, quæ „ contra resurrectionem Origenes magno studio disseruit, in eoque argumento summam tractandi varietatem adhibuit. Tu vero quæ deinceps sequantur, diligenter considera. Hoc enim restat, ut allatæ „ e sacris litteris auctoritates, ad ea, „ quæ

(a) *Cic. de clar. Orat.* 11.
(b) *S. Meth. ap S. Epiph. Panar hæres.* 44. *pag.* 544.

„ quæ dicta sunt, adiungantur, ut „ tanquam statua quædam, sic oratio nostra suis omnibus, proportione servata, partibus constans, „ absoluta sit, penitusque perfecta: „ neque quicquam in illa ad figuram, pulchritudinemque desideretur .... sophisticis illorum rationibus resistendum nobis est, neque „ illorum rationes, quæ ignavos impetunt, ullo modo metuendæ: nihil enim in his sanum est, atque „ firmum; sed verborum dumtaxat „ ornatus ad pompam, & ad audientium admirationem instructus, ac „ persuadendi quoddam lenocinium, „ non veritatis, neque utilitatis ullius, sed ostentationis causa comparatum; ut callidos, ac solerter „ excogitatos sermones auditoribus „ exhibeant, atque hinc nonnunquam accidit, ut quæ ex verisimilibus deductæ sunt orationes, & „ ad speciem, ac voluntatem ornatæ, aliis præstantiores videantur, „ quæ ad acuratissimam veritatis „ notitiam exactæ sunt. Ex quo fit, „ ut & Doctores non tam ei, quod „ optimum sit, gravitatisque plenum „ studeant; sed id dumtaxat, quod „ placet, quodque secundo favore „ fertur, respiciant, uti sophistæ facere consueverant, qui Orationum „ suarum mercedem accipientes, doctrinæ, & eruditionis suæ laudibus, tanquam vili quodam pretio „ redimuntur, ac priscis quidem temporibus summa erat in explicando brevitas; cum in id illi potissimum incumberent, non ut oblectarent, sed ut prodessent auditoribus. Posteaquam vero explanandarum scripturarum nullo cuique „ negotio facultas est concessa, universique fastu, ac sui opinione inflati, ad id, quod rectum est, obtusi, atque hebetes facti sunt; magnos vero in ratiocinandi subtilitate progressus fecerunt, ac fucum in diceodo consectati sunt, „ perinde ac rerum omnium scientia præditi: cum & doceri se opus „ habere, confiteri erubescerent, & „ contentiose jurgari, ac prosilire „ Præceptorum instar mallent: tum „ demum accidit, ut temeritate quadam elati, ab religiosa, mansuetaque animi affectione, ac credulitate desciscerent. „

Hæc consequentia antecedentibus apte respondentia declarant, illos, de quibus Methodius loquitur Origenis errorum sectatores, falsosque Doctores fuisse; quippe qui, *fastu*, temeritate, errantique opinione sua *inflati*; explanandarum scripturarum facultate abusi, universique ratiocinandi subtilitate fucum facientes, *Præceptorum instar prosilire mallent:* ac *non* ei quod *rectum* erat, studerent; sed a *credulitate descisceren*t. En claras Methodii consecutiones cum caussis præcedentibus, nexas. Quare Dallæus falso ait, quod scribendi, scripturasque explicandi ratio, quæ ab initio apud Christianos simplex, & aperta erat, ab orthodoxis Patribus brevi immutata sit, ac subtilitatis, humanorumque ornamentorum sordes contraxerit, teste Methodio; qui tamen Dallæum retundit, disserens contra Origenistas, & Proclo, qui orthodoxa doctrina ornatus erat, hæc dicens: „ restat, ut allatæ e sacris litteris auctoritates adjungantur, & oratio nostra proportione „ servata, suis omnibus partibus constet, neque quidquam in illa ad „ figuram desideretur. „ Non igitur Proclus non Methodius non ullus scriptor Orthodoxus simplicem, & apertam probandorum dogmatum, & *fa-*

crarum auctoritatum explicandarum rationem, quæ ab antiquioribus Christianis habita fuerat, mutavere; neque eorum oratio subtilitatis, & vilium ornamentorum sordes contraxit: quippe quæ *proportionem figuris servabat*, atque, ut antea fuit, *perfecta* erat & *absoluta*, atque adeo simplex & plana, eodem Methodio asserente, quem proinde Dallæus suæ falsitatis testem & falso produxit & illius dicta *diligenter* non consideravit, quibus idem Methodius testatus est, Origenistarum *rationes metuendas non esse*, in quibus *nihil sanum est*, atque *firmum*, sed *verborum dumtaxat ornatus ad pompam instructus*, quo tanquam *vili pretio redimuntur*; ut qui *callidi ratiocinandi subtilitate*, ac *fastu fucum faciant*. Hunc ergo fastum, hanc verborum dumtaxat pompam, hunc vilem humanum ornatum nihil sani, ac firmi habentem, hanc denique ratiocinandi subtilitatem, qua fucus fit, Methodius reprehendit: qui proinde illam aliam *Orationem* Divinis auctoritatibus, rectis rationibus, *figuris*, & omnibus partibus constantem adhibuit, & simul aliqua in *compendium redegit* ut significaret, priscis temporibus sacras scripturas, & dogmata partim breviter, partim copiose exposita esse atque defensa.

Hinc S. Gregorius Nazianzenus ex professo S. Athanasii Alexandrini Episcopi doctrinam, & eloquentiam celebravit, (*a*) primum afferens eos Orthodoxos, qui *per sermonem, ac doctrinam in conspectum venerunt; vel per miracula nobilitati sunt, vel per Sanguinem consumati: Ex his Athanasius alios exæquavit, ab aliis paululum absfuit; sic videlicet se comparans, ut & dilectos actione & rerum gerendarum facultate præditos eruditione, atque eloquentia vinceret .... Deo vero, cujus causa hunc quoque sermonem instituimus, acceptum referendum erit, si quidpiam dixerimus, quod illius grandiloquentiæ, animique virtuti respondeat. Fuit quondam tempus, cum res nostræ florerent, ac præclare se haberent; cum nimirum superflua hæc, & verborum lepore, atque arte fucata tractandæ Theologiæ ratio ad Divinas res ne aditum quidem habebat, verum idem erat calculis ludere inversionis celeritate oculorum obtutum fallentibus aut omnigenis, & lascivis Corporis flexibus spectatores ludificari, quod novi quidpiam, ac curiosi de Deo vel dicere, vel audire, simplex contra, ingenuaque oratio, atque doctrina existimabatur. At posteaquam Sexti, & Pyrrones, & contradicendi libidine incitata lingua, velut gravis quidam, ac malignus morbus in Ecclesias nostras magno nostro malo irrepserunt, ac nugacitas doctrinæ, atque eruditionis opinionem tulit, quodque Actorum (b) liber de Atheniensibus narrat; ad nihil aliud vacamus, quam ut novi aliquid dicamus, vel audiamus. O quis Hieremias confusionem nostram, caliginemque deplorabit, qui solus lamentationes calamitatibus exæquare novit! Huic furori Arius quidem ille, a furore nomen habens, initium dedit; qui etiam petulantis, & effrænatæ linguæ pænas expendit, in obscænis, & impuris locis extinctus; atque orationis, non morbi viribus oppressus, ac Judæ instar ob eandem Verbi prodi-*

(a) S. Greg. Nanz. orat. 21. pag. 375. Tom. 1.

(b) Act. 17.

ditionem disruptus. Verum alii hunc morbum excipientes, impietatis artem condiderunt, nimirum qui Divinitatem Ingenito circumscribentes, non modo Genitum, sed etiam Procedentem Divinæ Naturæ finibus exturbarunt, nominis tantum societate Trinitatem honorantes, immo ne hoc quidem ipsi integrum relinquentes. At non eodem modo Beatus ille, & vere homo Dei, ac magna veritatis tuba. Quin potius cum illud perspectum haberet, & Tria hæc in numerum unum contrahere, impii erroris esse, novique dogmatis Sabellii; qui primus Divinitatis contractionem excogitavit: & rursus Tria, quantum ad naturam, distrahere, nihil aliud esse, quam portentosam Divinitatis Lectionem introducere: hanc rationem retulit, ut unum, quantum ad Divinitatem pulchre servaret, & tria, quantum ad Proprietates, pie doceret. „ Quis igitur non deplorabit erroneam confusionem a Dallæo illatam? qui integrum Nazianzeni textum minime attulit, ut quæ hic S. Doctor de impiis hominibus, Ario, & Sabellio scripserat, ea ille nuperus censor antiquis Patribus nequiter imputaret. Nam idem Gregorius dixit, quod *superflua*, & *verborum lepore fucata tractandæ Theologiæ ratio ne aditum quidem ad Divina habebat*; sed *idem erat calculis ludere*, aut *lascivi Corporis flexibus spectatores* ludificari; ac *novi quidpiam*, & *curiosi* de *Deo vel dicere*, vel *audire*. Hinc & *contradicendi libidinem*, qua Sexti, ac Pyrrhones incitati fuerant, & *doctrinæ nugacitatem*, *caliginem*, atque *confusionem secutus* est *Arius*, qui *huic furori* in Alexandrina Ecclesia *initium dedit:* quem *morbum Sabellius, aliique exceperunt*. Non ergo vetusti Patres, ut Dallæus falso supponit; sed Arius & Sabellius confusum verborum leporem, aut *superfluum* ornatum sumpserunt; quo & *caliginem* quorundam indoctorum animis offunderent, & facetiis fallerent atque perfidia. Ille autem lepos aberat a *simplici*, & *ingenua oratione*, ac doctrina olim adhibita; quæ cum in ea oratione consisteret, idcirco etiam eloquentia, quæ nihil aliud est, quam copiose loqui, constabat; cujus simplicitatem S. Athanasius non immutavit; quoniam Nazianzenus adversus Arii, & Sabellii lepores, atque impias artes probat, & affert cum illam *simplicem*, *ingenuamque orationem*, tum S. Athanasii ***Eloquentiam***, atque doctrinam: quibus quoque ipse S. Gregorius eloquens sicut Dallæus affirmat, instructus est. Omnes itaque Patres posteriores Priorum simplicem, & ingenuam eloquentiam Apostolicis doctrinis bene institutam, non aspernati sunt, sed secuti, illis fidei dogmatibus clare monstratis.

Age sume quidpiam de Rhetorica apud æquum sensorem S. Hieronymum; quem quoniam aliqui iniquius accusabant, quod in libris adversus Jovinianum Virginitatem laudans, aut prætermiserit nuptias, aut damnavit: idcirco illis S. Doctor in Epistola ad Pammachium respondet: „ (a) „ cum toties, & tam crebro lectorem admonuerim, & per singula „ tractuum millia cautus viator in„ cesserim, me ita recipere nuptias, „ ut eis continentes, viduas, virgi„ nesque præferrem; debuerat pru„ dens

(a) S. Hier. Epist. cit. 48. T. 1. pag. 219 [illegible]

„ dens & benignus lector, etiam ea, „ quæ videntur dura, æstimare de „ cæteris, & non in uno, atque eo- „ dem libro criminari me diversas „ sententias protulisse. Quis enim „ tam hebes, & sic in scribendo ru- „ dis est, ut idem laudet, & damnet, „ edificata destruat, & destructa ædi- „ ficet; & cum adversarium vice- „ rit, suo novissime mucrone feria- „ tur? Si rusticani homines, & vel „ Rhetoricæ, vel Dialecticæ artis „ ignari, detraherent mihi, tribue- „ rem veniam imperitiæ, nec accu- „ satores meos reprhenderem, ubi „ non voluntatem in culpa cernerem, „ sed ignorantiam. Nunc vero cum „ diserti homines, & liberalibus stu- „ diis eruditi magis velint lædere, „ quam intelligere; breviter a me „ responsum habeant, corrigere eos „ peccata debere non reprehendere. „

Corrige igitur Dallæi peccata, quibus S. Hieronymum inconsulto arguit, quod & suorum operum lectorem Rhetorica, ac Dialectica eruditum poscat, & idem judicium faciat de scriptis Tertulliani, Origenis, Methodii, Minutii Fælicis, Cypriani, Lactantii, Eusebii, Hilarii, aliorumque, quos eodem dicendi genere usos fuisse asseverat: qui veteres si lectorem illarum artium non imperitum cupiunt; non ideo percipi nequeunt. Nam & Hieronymi, & cæterorum opera non *ignari*, sed *eruditi*, dum velint, *intelligere* possunt.

Hinc Dallæus *Rusticanos*, quibus liberales artes tenebras afferunt, non iis disciplinis instructos appellare debuit; quippe qui sapientes inficientur, aptas, rarasque metaphoras, aptas figuras, aptaque argumenta facere, ut Patrum ratiocinationes, orationesque obscuræ videantur: nam sapientissimus Hieronymus affirmat, *Cyprianum*, (*a*) *quod Idola Dii non* sint, *verborum*, & *sensuum splendore* monstrare. Cyprianus igitur rhetor, ac reliqui Patres *liberalibus studiis eruditi*, res, quas tractabant, non obscurarunt; quippe in quibus luceat *verborum splendor* & *sensuum*.

Atque etiam ex illa S. Hieronymi Epistola ad Pammachium aliam Regulam habemus; qua *discerti* homines & in elucleandis nonnullis Patrum metaphoris, ac figuris utantur, & sua studia metiantur; dum eæ figuratæ locutiones ex *cæteris*, nimirum ex generali Patrum scopo, ex particularibus argumentis, ex antecedentibus, & consequentibus, exque aliis connexis, plane *intelligun-tur*:

At Dallæus perperam objicit S. Hieronymi somnium quasi rem Rhetorum more confictam; idque Censor ille ex Apologia, quam S. Doctor adversus Ruffinum exaravit, falso ostentat.

Cum enim Hieronymus unis litteris Eustochium monuisset, (*b*) *ne multum diserta* esse vellet; cumque etiam somnium narrasset, in quo admonitus erat, ut a legendis Gentilium Oratorum, ac Philosophorum libris abstineret: tum istud somnium, tum S. Doctorem inde Ethnicorum Opera lectitantem Ruffinus criminatus est; contra quem Hieronymus hæc protulit: „ (*c*) Nunc autem no- „ vum impudentiæ genus objicit mi- „ hi somnium meum. Utinam ce- „ le-

(a) S. Hier. in cit. Ep. ad Mag.
(b) S. Hier. Epist. 22. pag. 111. Tom. 1.

[c] S. Hier. lib. 1. Apol. cont Ruf. T. 2. pag. 487.

„ lebritas loci, & ſanctorum de toto „ orbe conventus ſineret, me Divi- „ nas ſcripturas legere! In tantum „ ſpatium non habeo externa medi- „ tandi. Sed qui ſomnium crimi- „ natur, audiat Prophetarum voces, „ ſomniis non eſſe credendum: quia „ nec adulterium ſomnii ducit me „ ad tartarum: (*a*) nec corona Mar- „ tyrii in Cælum levat... Non tibi „ ſufficiunt, quæ de vigilante con- „ fingis, niſi & ſomnia crimine- „ ris. „

Nunc adſpice, quantum tenebrarum non Rhetoricæ ornatus vero Patrum ſenſui, ſed Dallæi figmenta ejus dictis offundant, qui ipſe primum refert, S. Hieronymum in Epiſtola ad Euſtochium teſtari, quod *ſomnus* fuerit, in quo prophanorum auctorum lectio ſibi vetita videbatur: qui ſi poſtea *plagas ſenſit*; non ideo *ſomnus* non fuit: quoniam nonnulli, dum dormiunt, quaſi telis acti, etiam poſt ſomnum exagitati videntur: nemo igitur ſibi perſuadet, ipſum fuiſſe verum viſum; totam eam narrationem eſſe veram; ac verba lectioni illi contraria, prout ſonant, intelligi debere: utpote quæ *ſomnum* enarrent. Deinde ex laudata Apologia, cujus contextum Dallæus prætermittit, non certum, ſed falſum eſt, ſomnium illud Rhetorum more fuiſſe ab Hieronymo fictum, ut vehementius lectores ab Ethnicorum præſertim eloquentium ſtudio deterreret. Quid illud fingit Dallæus? Datne, ſomniis eſſe credendum? Atqui S. Doctor magis contra Ruffinum declaravit *ſomnia* fuiſſe, quibus ab ea lectione arceret; quibus tamen credendum non eſſe ex Prophetis aſſeruit. Non ergo eandem ſomnii narrationem Rhetorum more, eoque fine confinxit: ſecus illi credendum dixiſſet cujus tamen contrarium affirmavit. Quin etiam illa, quæ Ruffinus de ipſo Hieronymo *vigilante confingit*, S. Doctor ab ipſis *ſomniis* ſecrevit; quæ, quoniam a fictionibus diſtinguuntur, nullo modo ficta ſunt, quæque proinde ab Hieronymo vigilante conficta fuiſſe, Dallæus criminatur, atque mentitur.

Itaque Hieronymus vigilans docuit, ac voluit, Theologum Divinarum, Scripturarum, ac dogmatum ſtudiis deditum eſſe, ab eoque *externorum* auctorum libros, e quibus liberales artes percipiuntur, ita legi poſſe, ut *non multum*, ſed mediocriter diſertus ſit; quod etiam Tullius docet his verbis: „ (*b*) Eloquentia facul- „ tate præclara arte mediocris.

Hanc mediocrem eloquentiam S. Hieronymus probans, Malchi vitam diſerte deſcripſit; cujus fere initio ait: „ (*c*) Ego, qui diu tacui (ſi- „ lere quippe me fecit, cui meus „ ſermo ſupplicium eſt) prius exer- „ ceri cupio in parvo opere, & ve- „ luti quandam rubiginem linguæ „ abſtergere, ut venire poſſim ad la- „ tionem Hiſtoriam. „

Ecquis ſcit, an non iſte Hieronymi ſermo fuerit ſupplicium Dallæo? qui ſcribere auſus eſt, fortaſſe Malchi vitam, „ quam ille tanta arte, „ totque adhibitis ornamenris pin- „ git, ejuſdemque modi cum ejus „ tum aliorum ſcripta, ingenii lu- „ ſum eſſe.

Jam

(*a*) Hæc corona viſa in ſomnis de quibus S. Doctor loquitur, in Cœlum non levat.

(*b*) *cit. lib. 2. de orat. 4.*

(*c*) *S. Hier. in mal. vit. pag. 41 T. 1.*

Jam Dallæus non coloribus, sed ornamentis pingit constructionem suam, & phrasim absurdam, qua usus est latinorum veterum nemo. Nemo autem elegans dicendi genus, quo Cicero, & Cornelius Nepos Oratorum, & virorum illustrium gesta descripserunt, leve esse, ac non satis dignum eorum personis judicabit; ergo etiam Malchi vita, ac reliqua hujusmodi cum ipsius Hieronymi, tum aliorum opera, quæ mediocri, ac præclara eloquentia constant, non leves ingenii ludi, sed lumina sunt, quibus illud omne, quod historiæ mandarunt, prospicitur, atque a criticis adprobatur: quorum unus Hieronymus in adducto initio vitæ Malchi nequaquam dissimulans, ait „ silere me fecit, cui meus sermo supplicium est. Unde cupiit, veluti „ quandam *rubiginem linguæ abstergere*, ut venire posset ad latiorem „ historiam. „ Tum de S. Pauli primi Eremitæ vita Paulo Concordiensi, cui eam inscripserat, dixit: „ (*a*) „ propter simpliciores quosque multum in deliciendo sermone laboravimus. Sed nescio quomodo, „ etiamsi aqua plena sit; tamen eundem odorem lagena servat, quo, „ dum rudis esset, imbuta est. „ Atque etiam in Prologo vitæ S. Hilarionis, hæc verba fecit; „ (*b*) Scripturus vitam beati Hilarionis, habitatorem ejus invoco Spiritum Sanctum, ut qui illi virtutes largitus „ est, mihi ad narandas eas sermonem tribuat, ut facta dictis „ exæquentur. Eorum enim, qui „ fecere, virtus (ut ait Crispus) tanta habetur, quantum eam verbis „ potuere extollere præclara ingenia. „ Alexander Magnus Macedo, quem „ vel Arietem, vel Pardum, vel Hircum caprarum Daniel vocat, cum „ ad Achillis tumulum pervenisset, „ felicem te, ait, juvenis qui magno frueris præcone meritorum: „ Homerum videlicet significans. Porro mihi tanti, ac talis viri conversatio, vitaque dicenda est, ut „ Homerus quoque si adesset, vel „ invideret materiæ, vel succumberet. Quamquam enim Sanctus „ Epiphanius Salaminæ Cypri Episcopus, qui cum Hilarione plurimum versatus est, laudem ejus „ brevi Epistola scripserit, quæ vulgo legitur: tamen aliud est locis „ communibus laudate defunctum, „ aliud defuncti proprias narrare virtutes. Unde & nos favore magis „ illius, quam injuria, cæptum ab „ eo opus aggredientes, maledicorum voces contemnimus: qui „ olim detrahentes Paulo meo, nunc „ forte detrahent & Hilarioni: illum „ solitudinis calumniati, huic objicientes frequentiam: ut qui semper latuit, non fuisse: qui a multis visus est, vilis existimetur. „

Arce modo Dallæi, & Amerini Commentum, cui se se opponere Hieronymus neutiquam dissimulavit; cum videlicet Malchi res litteris illustravit, non quo eloquens appareret, sed *ut ad latiorem venire posset historiam*. Tolle etiam Dallæi mendacium, quo ait, non dissimulare Hieronymum; de vita Pauli Eremitæ, deque illis ornamentis idem factum fuisse judicium a quibusdam malevolis suis, quasi isti judicassent, ab

[a] *S. Hier. Epist: x. ad Paul. Conc. pag.* 24. *Tom.* 1.

[b] *S. Hier. in eod. Prol. pag.* 13. *T.* 2.

ab Hieronymi elocutione Pauli vitam obſcurari: in quibus perſpicue mendacium eſt: neque enim *maledici* illi Hieronymi eloquentiam, ſed *Pauli ſolitudinem* inique aſpernati ſunt, & *calumniati*. Quocirca S. Doctor *propter ſimpliciores in dejiciendo ſermone laboravit*, etſi ejus ſtylo imbuta fuerit illius vitæ deſcriptio: quæ proinde nimio ſermone eloquenti obſcurata non eſt. Neque Hieronymus illam Epiſtolam, in qua hoc aſſerit, declamandi modo exaravit; neque etiam vel Epiſtolam 47. quæ ad *Matrem*, (*a*) *&* *Filiam* ſcripta eſt, vel reliquas ſuas Epiſtolas eodem declamatorio more compoſuit, quo ſcilicet eloquentiæ periculum faceret: propterea quod Hieronymus & multum ſermonis, & *nimium diſertos* homines arguit, referente Dallæo: nunquam ergo S. Doctor multum declamatorium ſermonem, qui rebus tenebras affert, quemque nimis diſerti excitare ſolent, produxit; quamvis diſerte locutus ſit; ſicuti præmonuimus, atque diſtinximus. Cumque Epiſtola 47. Matrem, & Filiam ad fugienda pudicitiæ pericula S. Doctor adhortatus ſit: hinc illi Epiſtolæ declamatoriam periocham Amerinus temere appoſuit: quoniam Hieronymus *propter ſimpliciores* illas eandem Epiſtolam ſcripſit, non ut eloquentiæ periculo defungeretur, ſed ut illa pericula declinanda ſimplicioribus affatim & clare proponeret. Jam vide, quantum commentis, ac mendaciis Dallæus ſua opera onerarit, ac quantum mali ſibi fecerit, non cedens perſpicuis Veterum enuntiatis; quorum mediocris eloquentia rebus lumen ſic adhibet, ut *Eruditi intelligant* Euchariſtiæ laudatæ, aliarumque rerum dogmata, quæ Hieronymus in allata Epiſtola ad Pammachium docuit; utque *ſimpliciores* bona *ſolitudinis*, & pudicitiæ caperent documenta. Proinde magno noſtro bono factum eſt, ut & Patres non liberius, ſed mediocriter Rhetoricæ præceptis, quæ pigmenta Dallæus perperam vocat, abundarent; & Divina Chriſtianæ religionis myſteria aperirent.

Quare nullas vitioſas hyperbolas obſervarunt vel Hieronymus in Hilario, cujus *libro inoffenſo pede decurri* adſtruxit; vel S. Auguſtinus in Ambroſio, (*b*) cujus eloquentiam probavit; vel Photius in Chryſoſtomo, cujus *dictionem claram*, & ſenſa oſtendit: quos Patres proinde Dallæus iniqua vexavit cenſura.

Hic Cenſor etiam magno in errore verſatus ac veterum opera haud ſcrutatus, pertendit; eorum libros, ob Rhetoricæ pigmenta probabiliter uſui eſſe non poſſe.

Quid tam futile, quam id aſſeverare probabile quod Cenſor ipſe neutiquam ſcivit? Sciat ergo, Patrum ſcripta maximo uſui fuiſſe eidem Hieronymo; qui & in S. Cypriani Rhetoris operibus nulla pigmenta, ſed *ſenſuum ſplendorem* eſſe perſpexit: & in Hilario, cujus libros *inoffenſo pede decurri* monſtrarat, nullas obſervavit hyperbolas: quas neque vidit in Ambroſio; (*c*) quippe cujus, & *reliquorum ſententiam ſecutus* fuerit in *dogmatibus* aſſerendis. Ac S. Auguſtinus eorumdem Patrum *fidem Catholicam*, quam *apertiſſime* defenderunt,

(*a*) *S. Hier.* [*Epiſt. 47. nunc* 117. *T.* 1. *pag.* 717.
(*b*) *vide Differt.* IV.

(*c*) *S. Hier. in Ep. ad Pam. pag.* 124.

runt, tenuit; qua etiam plures Synodi generales ſæpe commendatæ ad evertendos errores uſæ fuerunt. Et Photius adductus non modo nulla pigmenta, nullaſve hyperbolas in Chryſoſtomo, aliiſque Patribus Græcis diſertis adnotavit; verum etiam illius *claram dictionem*, & horum eloquii *puritatem*, *claritudinem*, auctoritatemque adverſus Hæreticos valere prædocuit. Quare Sixtus Senenſis voluit, aliquorum amplificationes quibus populos ad vitia emendanda hortabantur, improprias hyperbolas eſſe, ac nulla involvi obſcuritate: ſiquidem ipſe Sixtus jam teſtatus eſt, quod *Interpretes*, (*a*) & *Doctores verbis* ſacra *abdita Myſteria reſerarint*, & *codicibus pie, ac perſpicue explicarint*. Cum itaque diſerti Patres & eruditi S. Myſteriis, ac dogmatibus explicandis lumen adhibeant; atque ut certi *Fidei* Catholicæ teſtes ab illis Conciliis, & a doctis Criticis producantur; ac ſic non probabilem, ſed errantem Dallæi opinionem, qua Patrum uſum in rebus dogmaticis certum non habet, convellant; dubio procul ad quælibet dogmata oſtendenda illorum libris, verbis, *ſententiis*, ſermonibus, ac *Fide* uti debemus.

De Patrum logice.

CUm Dialectica tradat affirmandi, negandi, & concludendi rationes, quæ ad res ipſas, de quibus agitur, referantur oportet: nunc ad Patrum affirmationes, negationes concluſiones, earumque cauſas, quæ primitus ad logicen pertinent, quaſque Patres tractant, rectius accedimus.

Primum ex eodem veterum loco, ex connexis, exque aliis locis ſpectanda ſunt & intelligenda, quæ Patres vel ſæpe abſolute, vel aliquando comparate aut affirmant, aut negant.

Ad iſtam Regulam nos S. Hieronymus dirigit; qui, exempli cauſa, virginitatem nuptiis exæquandam non eſſe, abſolute affirmavit: cui cum quidam objicerent, quod libris contra Jovinianum in nuptias invehi videbatur: (*b*) illis S. Doctor reſpondit: „ legimus, a Baldad (*c*) dictum „ de impio, *avellatur de Tabernaculo suo fiducia ejus, & calcet ſuper eum quaſi rex interitus, habitent in tabernaculo ejus ſocii ejus, qui non eſt*. Haud dubium, quin „ Diaboli, qui cum habeat ſocios; „ non autem haberet, niſi eſſet: tamen, quia Deo periit, *non eſſe* dicitur. Ergo ſecundum hunc comparationis ſenſum, malum diximus „ mulierem tangere, licet uxoris nulla facta ſit mentio: quia bonum „ eſt non tangere, „ ac rurſus allatis illis Apoſtoli verbis, „ ſi ſe non „ continent, nubant, melius eſt enim „ nubere, quam uri: „ S. Doctor ait: „ ideo melius eſt nubere, quia „ pejus eſt uri. Tolle ardorem libidinis, & non dicet, quia melius „ eſt nubere, quam uri melius ſemper ad comparationem deterioris „ reſpicit, non ad ſimplicitatem incomparabilis per ſe boni: velut „ ſi diceret, melius, eſt unum oculum habere, quam nullum, poſt „ paululum cum apoſtropham feciſ-

(*a*) *Vide Sixti Sen. Præfationem in Diſſ.* 2.
(*b*) *S. Hier. Ep.* 48. *ad Pam. pag.* 223. *T.* 1.
(*c*) *Job. LX.* 14.

„ fem ad Apoftolum; intuli: *fi* per „ fe bonæ nuptiæ funt; noli eas in- „ cendio comparare; fed dic fimpli- „ citer, *Bonum eft nubere*.

Tantum porro valuit Dallæi error, qui mihi jam fublatus videtur, ut ifta in Hieronymi libris contra Jovinianum, & alibi extare cum fciret; tamen fingeret, ipfum S. Doctorem, Marcionitarum, & Encratitarum, qui nuptias malas errore dicebant, æftro percitum, impotenter in ipfas nuptias invectum fuiffe. Impotens, ac nulla fit cenforis argutatio, quandoquidem in iifdem operibus Hieronymus adverfus illos Hæreticos abfolute affeveravit, *nubere fimpliciter bonum* effe, ac *nuptias per fe bonas incendio non* effe *comparandas*, cum ergo inibi ait, „ fi corruptio ad om- „ nem coitum pertinet, incorruptio „ autem proprie caftitatis eft; præ- „ mia pudicitiæ nuptiæ poffidere non „ poffunt: „ fane nuptiarum coitum improprie effe corruptionem intelligit; qua fcilicet conjuges non contaminentur, neque fpe æternæ beatitudinis excidant: quia nuptiarum coitum fignificavit non effe eam *incorruptionem*, quæ *proprie Caftitatis*, five virginitatis eft, cujus proinde refpectu & impropriam conjugum corruptionem, quæ nempe nuptiarum bonum non adimit; & Virginitatem, cujus propria eft incorruptio, fummam effe *pudititiam*, Hieronymus voluit; qui nec abfolute dixit, quod conjugii nulla funt præmia; fed comparate fcripfit, quod *præmia pudicitiæ*, five virginitatis, *nuptiæ* poffidere non poffunt: quæ virginitatis præmia cum fint altiora nuptiarum præmiis: ideo ifta inferiora funt illis; neque adeo nuptiæ, quamvis in *carne feminent*, *fpiritum*, & cæleftle præmium diffolvunt. Itaque & virginitatis dignitatem cum nuptiis non exæquari, & ipfas nuptia *fimpliciter bonas* effe, Hieronymus in utroque fcripto adverfus Marcionitas, Encratitas, & Jovinianum abfolute affirmavit, quibufdam verbis comparate intellectis.

Hanc ipfam legem illi veteres firmant, quorum vocibus Iconomachi in Nicæna II. Synodo abufi, primum opponebant. S. Joannem Chryfoftomum ita loqui: „ nos per fcriptu- „ ras Sanctorum præfentia fruimur, „ non corporum, fed animarum ima- „ gines habentes. Quæ enim ab il- „ lis dicta funt, animarum ipforum „ imagines funt. „

Hic, ut animo cernis, non de facrarum imaginum ufu, fed de Sanctorum dictis, ac *Scripturis*, quæ non corporeæ, fed fpiritalis eorum vitæ imaginem proponebant. Chryfoftomus egit: qui proinde imaginum nomine *non Corporum imagines* pictas, fed *fanctarum animarum* exempla, quæ in Sacris libris, & in *Sanctorum* actis fcripta erant, accepit; quo Fideles & a Corporeis Mundi rebus averteret, & ad legendorum illorum voluminum ftudium, excitaret: in quo quidem S. Doctor ad bona fanctorum exempla, uti feptima fynodus denotat, refpectum habuit: veruntamen de Sacris imaginibus ibi nequaquam tractavit; ac proinde Iconomachis faviffe a Dellæo inique dicitur: maxime cum alibi eos fimpliciter collaudarit, qui S. Meletii imaginem præfertim *in Calicibus* exaraverant.

Sed quid agit Dallæus? eftne fincerus, qui S. Amphilochii teftimonium a fuis connexis recifum producit? nam ita Iconomachis blanditur, de quibus illa feptima fynodus iftud optime protulit: „ Hære-

tico-

„ ticorum (*a*) ergo proprium eſt, „ reciſa producere teſtimonia. Nam ſi „ quis ſtudioſe ſcrutatus fuerit; nullo modo ſenſum Patris inveniet „ inhibente venerabilium imaginum „ formationem: ſed fortitudinem collaudans, & firmamentum animæ „ Sanctorum affectus, & præferens „ virtutum effectum, hæc locutus „ eſt Pater; ut ad imitationem nos „ erigeret converſationis eorum. Non „ enim ob carnalem amorem illos „ laudamus, aut depingimus: ſed „ ad imitationem volentes habere „ virtutum eorum: & in libris vitas ipſorum deſcribimus; & in „ imaginali ſcriptura illos depingimus; cum minus indigeant, hoc „ a nobis hiſtorice collaudari, vel „ in imagine lineamentis depingi. „ Sed ad utilitatem noſtram hoc, „ ſicuti prædictum eſt, facimus, non „ enim tantum paſſiones Sanctorum „ nos ad ſalutem noſtram erudiunt; „ ſed ipſa conſcriptio paſſionum ipſorum etiam per imaginalem pictu- „ ram oſtenſa. „

Itaque ex S. Amphilochii contextu ſeptimæ ſynodi Patres oſtenderunt, illum voluiſſe, ut *non ob carnalem amorem*, ſed ob ſpiritale *Sanctorum affectum*, ob eorum *virtutes*, ac propter iſtarum *imitationem* ſanctæ imagines depingerentur, quare, habito ad carnalem amorem reſpectu, Amphilochius non curavit ut pingerentur eædem imagines, quas tamen habita ſanctorum vivendi ratione *utilius* depingi, ille ſimpliciter innuit, monſtrante eodem Concilio.

In iſta comparatione Aſterium, qui ſeculo quarto Amaſeæ Epiſcopus extitit, propterea ſequimur, quod is quanquam docuit, Chriſtum in *Stragulis*, quæ ſternebantur, & in quibus dormiebat, ob indecentiam pingi haud debuiſſe; ideoque eorum ſumptuum expenſas pauperibus ſuppeditandas eſſe: tamen parvam S. Euphemiæ Martyris hiſtoriam ſcribens, & illius Martyris imagines in locis convenientibus pictas narravit, & pium earum cultum abſolute aſſeruit. Porro Aſterii verba idem ſeptimum (*b*) Concilium profert hoc modo: „ At vero Pictor pie agens „ & ipſe, per artem ſecundum vires, totam ejus hiſtoriam in ſindone figurans, circa ſepulchrum „ poſuit titulum. „

Eruditi igitur hæc legentes ſibi perſuadent, Dallæum, veritate minus perſpecta impudenter, & falſo dicere, quod ex Iconomachorum genere fuerint, tres Patres modo laudati: qui quidem comparate adſignificarunt, ſcriptam Chriſti, & ſanctorum vitam magis, quam imagines, ab ſtudium cognoſcendæ virtutis, paſſionis, & beneficentiæ excitare: verumtamen Sanctorum imagines in calicibus probe exarari, & in ſindone *pie* depingi, ſimpliciter affirmarunt: quæ affirmatio illorum hæreticorum errorem, quo pium ſacrarum imaginum uſum, & cultum negabant, evertit; ac proinde commonſtrat, eoſdem Patres ex eorum Nebulonum genere, haud eſſe, ſed ipſorum hæreſi liquido repugnare.

Jam ſequitur, ut de illa S. Gregorii Magni Epiſtola, in qua is pluribus Auguſtini Monachi quæſtio-

(a) *Conc. VII. act. VII. Tom. 8.*
(b) *Conc. VII. act. 6. pag. 132. Tom. 8. Conc. Lab.*

nibus respondit, quidpiam dicam, ipsamque Epistolam legitimam eo probem; quia & Beda ipsi Gregorio ferme coævus, & Zacharias, Romanus Pontifex eidem propemodum suppar illam Epistolam huic (*a*) Pontifici adscripserunt: (*b*) a qua certa critices ratione Rivetus, & Dallæus, descifcunt, dum eandem Epistola Gregorio Magno suppositam immerito volunt.

Gregorius itaque Augustino quærenti de Consanguinitatis gradibus, intra quos videlicet matrimonium contrahere Anglis recens ad Christum conversis liceret, hæc scripsit: „ (*c*) „ quædam terrena lex in Romana „ Republica permittit, ut sive fra- „ tres, sive sorores, seu duorum fra- „ trum germanorum, vel duarum so- „ rorum Filius, & Filia misceantur. Sed experimento didicimus, „ ex tali conjugio sobolem non pos- „ se succrescere, & sacra lex prohi- „ bet, cognationis turpitudinem re- „ velare. Unde necesse est, ut jam „ tertia, vel quarta generatio fide- „ lium licenter sibi jungi debeat, „ nam secunda, quam dicimus, a „ se omnimodo debet abstinere. „

His quidem summus ille Pontifex secundum sacram legem absolute prohibuit, ne vel in primo, vel in secundo Consanguinitatis gradu matrimonia contraherentur. Cum ergo eam dispensationem suscepit, ut in tertia, vel quarta generatione existentes, licite jungi possent, id comparate intellexit de nuperis fidelibus Anglis, de quibus Augustinus in Britanniam missus, qui eam insulam ad Christi fidem adduxerat, loquebatur.

Hunc sensum intellectu facillimum esse Beda indicavit; cui quoniam insitum fuit, ea, quæ ad Anglos spectabant, Historiis mandare: idcirco ipse in hisce illam Gregorii dispensationem, utpote ad Anglos missam narravit: quo diserte innuit, eandem extraordinariam dispensationem non ad omnes Fideles, sed ad Anglos recens conversos pro quibus petita, & impetrata fuerat, pertinuisse.

Alteram vero Gregorii Epistolam, quam is ad Felicem Messanæ Episcopum misit, suppositam esse, Blondellus falso asseverat, cujus argumenta non invicta, sed infirma eo confutantur, quod (*d*) Joannes Diaconus, (*e*) Hincmarus Rhemensis Episscopus, & Regino Abbas Prumiensis, sæculo nono florentes, ac sic Gregorio Magno fere suppares, ipsam Epistolam eidem Pontifici adscripserint; quorum consensu ea non ficta, sed vera monstratur; quæ quamvis in illis particulis, *specialiter*, & *generaliter*, interpolata videatur, quas glossas esse, & ita e margine in textum irrepsisse Dallæus ipse significat: nihilominus adulterina non sunt ista ipsius Epistolæ verba: „ Quod „ autem scripsi Augustino Anglorum „ gentis Episcopo de Consanguini- „ tatis conjuntione: ipsi, & An- „ glorum genti quæ nuper ad fidem „ venerat, ne a bono, quod cæpe- „ rat, metuendo austeriora, recede- „ ret, & non ceteris me scripsisse „ cognoscas. „

Atvero Dallæus ait, ea verba a quodam, cui Gregoriana indulgentia displicuerat, ficta fuisse.

Sed

(a) *Beda eod. lib. 1. Hist. Angl. cap. 29.*
(b) *Zach. in R. Conc cap. 15.*
[c] *S. Greg. M. lib. xi. indict. 4. Ep. 64. pag.* 154 T. 2.
(d) *Jo. Diac. lib. 3. vit. S. Greg. cap. 37.*
(e) *Hinc. de divor. cap. 77. Reg: in app. c.30.*

Sed confiсta potius eſt a Dallæo hæc diſplicentia, utpote quæ a nullo antiquorum laudatorum memoretur, neque enim Beda, neque ullus ſcriptor vetus, quorum temporibus Conſanguinitas uſque ad ſeptimum gradum extendebatur, illam Gregorii indulgentiam cuipiam diſplicuiſſe narrarunt; cujus rei contrarium proinde Dallæus confinxit; qui, etiam ſæcula, quæ poſt Gregorii ævum fluxerunt, indefinite, & artificioſe adduxit, prætermiſſa Lateranenſi (a) ſynodo quarta; quæ de ſeptimo Conſanguinatis gradu agens, eumque ob brevem hominum vitam facile noſci haud poſſe ſignificans, Matrimonii prohibitionem quarto conſanguinitatis gradu circumſcripſit. Non igitur propter ullam prioris Gregorianæ Epiſtolæ, & illius extrordinariæ diſpenſationis, cui ordinaria Lateranenſis concilii lex non opponitur, diſplicentiam poſterior Epiſtola eidem Gregorio ſuppoſita eſt: quoniam multo ante eandem ſynodum ſæculi XIII. initiis celebratam altera Epiſtola a productis ſæculi noni auctoribus ipſi Gregorio tributa fuit; cujus proinde verba, jam reſtricta, adulterina non ſunt; quippe quæ & Gregorii ſtylo, qui in aliis ejus litteris lucet, & priori Epiſtolæ valde reſpondeant.

Hæc nempe ad Auguſtinum Anglorum gentis Epiſcopum data, ac non adeo aliis ſcripta, ad Anglorum gentem quæ recens ad fidem ab ipſo Auguſtino adducta fuerat, ſolum attinuit, cui genti proinde, & *non cæteris*, uti in altera Epiſtola legimus, illam indulgentiam Gregorius conceſſit. Quare utraque Epiſtola ſibi conſona, & facillime intellecta, ei Gregorii inſtituto, ei diſpenſationi, eique rei geſtæ dant lucem.

Quocirca ſenſus abſolutus, ſenſuſque comparationis omnibus difficultatibus inde carent, quod utroque laudati Patres uſi ſunt ad explicandas ſcripturas Divinas, ad ſacrarum imaginun cultum declarandum, ad aliaque exponenda.

Hinc Dallæus illos duos intelligendorum Patrum ſenſus, quos oſtendimus, minime advertens; errore ducitur, dum primum abſolute affirmat, veterum ſcripta nonnunquam aliter, ac verba ſonant, & quædam loca, quæ de fidei dogmatibus afferuntur, comparate, ſive aliter, ac littera fert, probabiliter eſſe accipienda.

Contra iſta, ut erat propoſitum, de Patribus Nicænis dicatur, qui vel poſtea ab ipſo cenſore laudati celebrem illum Aſterii locum adduxerunt, in quo S. Euphemiæ imaginem *pie* depictam abſolute aſſeruit, & hanc ad ſepulchri locum, ubi poſita erat, comparatam adprobavit; quæ ſi quis aliter, ac *pii* vocabulum ſonat, acciperet; is textus veritati, pietatique adverſaretur; contra quas nimirum diceret, artificem in ea pingenda imagine, & collocanda *pie* non egiſſe; quod impium dictum expreſſo Aſterii teſtimonio abſolute, & comparate repugnat. Dallæi igitur aſſertio non probabilior, neque probabilis, ſed falſa eſt & erronea, quam etiam S. Hieronymus ſupra commendatus liquido evellit, qui *comparationem* in nonnullis ſuis dictis enucleandis ſecutus; ex pluribus Patribus allatum dogma, & alia fidei documenta ita comparate oſtendit

(a) *Conc. Lat. IV. can. 50. & 51.*

dit, ut ista etiam absolute evincantur, utque nullo modo vel probabili secus, quam fert litteralis sensus Theologicus, accipi debeant. Plerique igitur Patres in quadam Rhetoricæ, & Dialecticæ arte versati; atque in suis operibus, quæ antea distinximus, vel simpliciter, vel comparate locuti; nullas caligines Fidei dogmatibus affuderunt, sed ea perspicue declararunt.

Quare illud hic observatum volo, quod in polemicis Patrum scriptis quibus errores evertere studuerunt, quæstiones, varias rationes, & assertiones constantes distinguamus, oportet.

Primum enim quæstione disputant, quæ non affirmationibus, sed interrogationibus cum huc, & illuc trahatur, ob idque interrogandi pactum apparentia, non vera contraria involvere videatur: idcirco in quæstione illa isthæc contraria non sunt; quia in quæsito, non in assertione, disputatio, & conjectura, quæ etiam interrogandi modo fieri solet, locantur.

Deinceps Patres varias quoque quærunt rationes; quæ quoniam ad diversa quæsita respectum habent: ideo nulla contradictione implicantnr, uti Dialectica docet.

Postremo in veterum libris constantes eorum assertiones inspiciendæ sunt, quæ in Fidei dogmatibus consentiunt cum aliorum Patrum mente, atque sententia.

Id Theodoretus affirmavit; qui antequam illa, quæ a Dallæo obtruduntur, scriberet; contra Eutychianorum hæresim plura Patrum attulit testimonia; quibus produtis, ille uni Eutychiano, quocum colloquebatur, hæc dixit: „ (a) Ecce „ tibi eos, qui & Orientales: & Occidentales, atque etiam Australes, „ & Boreales Mundi partes colunt, „ inanem hæresim vestram reprehendere ostendimus, & Divinam naturam aperte impatibilem prædicare; & utramque linguam, Græcam dico & Romanam, consentientem de Fide confessionem proferre ... Miror ego horum virorum consensum, sed multam sane in eorum dictis distinctionem animadverti, noli ægre ferre, vehemens enim cum adversariis contentio fecit, ut modum excederent. Hoc & iis, qui arbores colunt evenire solet, cum enim curvam plantam viderint; non solum ad rectam normam, sed in alteram quoque partem ultra directum inflectunt, ut per nimiam in contrarium inflexionem ad rectum statum perducatur, „

Hinc non dubitabo, Dallæum inertiæ condemnare & impudentiæ; dum Theodoreti antecedentibus nequaquam perlectis, temere scribit, quod Patres non raro ea imprudentes effutierunt, quæ cum cæteris Christianæ religionis capitibus pugnant. Hæc censor audacter fingit adversus Theodoretum, qui liquido ait, *Græcos* Patres, ac *Romanos consentientem de Fide confessionem proferre*. Ergo veterum nullus, sed nuperus censor pugnam illam effutit: nam *Patres in Fidei Confessione*, quæ etiam reliqua Catholicæ religionis capita a Theodoreto inibi adducta aperiebat, *consentiunt*; sicque cum istis minime pugnant.

Jam vero idem scriptor illam *fidei*

(a) *Theod. Dial.* 3. *pag.* 161. *Tom.* IV.

dei Confessionem a Patribus prolatam ita retulit, ut ipsam a *contentione*, sive disputatione expresse secreverit; in qua cum Hæretici, ut infra videbimus contraria assererent, tum Patres de contrariorum uno, & altero disceptantes: ac nunc in illud, nunc in istud Hæreticorum levitatem flectentes, & quidem ob hanc modum excedere visi: reapse tamen non excessere, atque oppositum Hæreticorum errorem consecuti non sunt, cum disceptationem ad *recta normam*, atque adeo ad rectam *fidem* a Theodoreto præmissam, qua hæreses convelluntur, veteres ipsi *perduxerint*.

Id eodem S. Dionysii exemplo exponitur, quod Dallæus perperam petit a S. Athanasio; qui Alexandrinus Antistes illum Dionysium, qui ipsum ejusdem Alexandrini Episcopatus honore antecesserat, ita defendit: „ (*a*) Cum igitur Dionysius „ Alexandrinus Episcopus certior „ factus de Pentapolitanis, Zelo re„ligionis hanc Epistolam contra hæ„resim Sabellii ad Ammonium, & „ Euphranorem scripsisset: quidam „ ex Ecclesia, recte quidem sentien„tes, sed tamen ignari ejus causæ, „ cur ita ab eo scriptum esset: Ro„mam ascenderunt; ibique eum „ apud Dionysium ejusdem nominis „ Romanum Præsulem accusarunt. „ Re comperta Alexandrinus simul & „ contra Sabelii sectatores, & Arii „ dogmata volumen composuit. Ubi „ æquales, sed tamen contrarias hæ„reses esse docet in Sabellii dog„matibus, & blasphemiis eorum, „ qui dicunt, Dei verbum Opus, „ vel creaturam esse .... Merito igi„tur Hæreticorum improbabilitatem „ stupeas, quod Dionysium dicen„tem, Filium esse Patris Consub„stantialem, secum affirment ejus„dem esse sententiæ cum ille ista „ non obiter tractet, sed scriptis in „ id jam antea Epistolis, tum eos, „ qui eum notaverant, quasi Patri „ Filium Consubstantialem esse ne„gasset, mendacii coarguit, tum „ eos, qui illum suspicati fuerant, „ quasi verbum esse conditum di„xisset, a se excutit, & profligat, „ docens, se nequaquam ita, ut „ illi arbitrantur, sensisse, sed voces „ eas in illum usum adhibuisse, ut „ ostenderet, non Patrem esse, sed „ Filium qui creatum, conditum, „ & factum corpus induerit Agri„cola; qui alias, atque alias arbo„res pro subjecti soli ratione curat, „ minime culpari debet, quod hanc „ amputet, illam inferat, istam plan„tet; aliam rursus evellat, sed po„tius ob multiplicem solertiam in „ admiratione esse, quapropter si non „ obiter, & perfunctorie ejus viri „ scripta legerint indicent mihi, qua„le argumentum, scopumque Epi„stolæ secutus sit. Si id fecerint, „ calumniam suam, animique pra„vitatem in lucem proferent. „

Quare Dallæus ex S. Athanasio falsè objicit, quod Dionysius Alexandrinus Sabellium refutando, in contrarium Arii errorem sit lapsus: quam oppositionem refutat ipse Athanasius enarrans, eundem Dionysium *docuisse*: *contrarias hæreses esse in Sabellii dogmatibus*, & *blasphemiis eorum*, *qui dicunt*, *Dei verbum Opus esse vel creaturam*. Ecce *contraria* ab Hæreticis, non a Patribus affirmata: quorum unus Dionysius, velut agri-

[a] S. *Ath. in Epist. de S. Dionysii Alex. Episc. sententia*.

agricola, opposita evellens, & recta dogmata inserens, *coarguit Mendacii* quosdam Pentapolitanos recte quidem sentientes, sed illius causæ *ignaros*: quos docuit, se *nequaquam sensisse, verbum esse conditum*, sed contra Sabellium ostendisse, non Patrem esse, sed Filium, qui *Patri Consubstantialis creatum, conditum, & factum Corpus* humanum *induerit*. Quæ aperte declarant, a Dallæo minus vere dici, quod ille Dionysius, sibi objecta, quæ Ario verbum Dei conditum impie asserenti disertissime favebant, explicavit; quæ tamen Dionysius *Mendacii* propterea coarguit; quia Dei *verbum conditum* esse *nequaquam sensit*, sed humanum *Corpus factum*, & *conditum non* a *Patre*, sed a Filio assumptum fuisse affirmavit, nusquam in Arii hæresim delapsus, quam inde magis, magisque profligavit, Dei Filium Patri *Consubstantialem* asseverans. *Neque*, inquit (*a*) Athanasius, „ *istiusmodi scripta, quæ ne-* „ *gotiis attemperata sunt, oportuit* „ *maligne, odioseque interpretari,* „ *aut ad cujusque libidinem studium-* „ *que torqueri*: „ in quibus proinde Dionysius simpliciter cautus fuit, sive absoluta æconomia usus, est, contra quam Dallæus contendit: secus Dionysii scripta *maligne* interpretari, aut ad *cujusque libidine torqueri* possent: quod Athanasius simpliciter inficiatur, spectato illius *scopo* atque argumento.

At frustra a Dallæo Paulus Samosatensis, cujus hæresim supra retulimus, rursus adducitur; qui ne dixit quidem, unam Patris, & Filii esse personam, (*b*) ac distinctam utriusque subsistentiam: errando autem protulit, Dei verbum non esse personam, sed solam efficientiam; eamque, si Patri Consubstantialis foret, divisam esse utriusque substantiam, uti in corporibus cernitur; quo corporeo divisionis sensu vocem illam Patres Antiocheni excluserunt; qui tamen Dei Filium verum Deum æternum simpliciter affirmantes, ipsum spiritali sensu indiviso Consubstantialem Patri esse indicarunt.

Dehinc S. Basilius Dallæi methodum retundit, dum de S. Gregorii Neocæsariensis doctrina sic loquitur: „ Sabellii (*c*) malum olim quidem „ exortum, sed traditione magni „ illius viri extinctum conantur nunc „ renovare ...., quasi Gregorius in „ Fidei expositione dixerit, Patrem, „ & Filium mentis quidem cogita- „ tione duo esse, sed hypostasi unum; „ hoc autem non docendi causa „ sed decertandi in Dialogo cum „ Aliano dictum esse, intelligere non „ potuerunt, qui sibi ipsi ob inge- „ nii subtilitatem beati videntur: qua „ in disputatione multa sunt libra- „ riorum errata. „

Hanc Criticam, & Dialecticam Basilii metodum prorsus afferre noluit Dallæus, ut varia confingeret. Primum enim falso ait, sententiam, adversus quam Patres pugnant eorum omnium, quæ isti aut affirmant, aut negant, esse mensuram. Quid ergo? estne mensura Hæreticorum *contraria* asserentium varietas? estne mensura *librariorum erratum*? quis Dallæi commentum non arcet? Nam contraria, & librariorum errata regulæ, quæ sibi in omnibus consona est,

(a) *S. Ath. ib.*
[b] *vide S. Ath. sup. cit. & S. Epiph. hær. 61. & Leoni. lib. de sect. act. 3.*
(c) *S. Bas. Epist. 110. pag. 314. Tom. 3.*

est, omnino adversantur? quænam igitur ex Basilio est Patrum regula? *Traditio*; qua S. Gregorius Neocæsariensis *Sabellii malum extinxit*; quaque proinde Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum reapse & unum Deum, & tres personas distinctas esse prædocuit. quamvis igitur illo in Dialogo scriptum esset, quod hic *non docendo*, sed certando, & quærendo dixisset, *Patrem*, & *Filium cogitatione duo* & *hypostasi unum* esse: tamen hæc verba *librariorum erratis* Basilius attribuit. Non ergo Gregorius iis vocibus, quas Sabellius adhibuerat, usus, illas velut regulas habuit; sed *Traditionis* norma Sabellii *malum*, atque adeo errantes *voces extinxit*. Hac *traditione* Irenæus multo ante laudatus adversus Valentinianos, qui 32. Deos invehebant, asseruit, unum esse Deum *omnia continentem*: qua doctrina ille eorum verba, & hæreses depulit.

Legant Cornelius Musso, & Dallæus S. Augustini libros, quos is vel de Hæresibus, vel contra Maximinum Arianum, vel contra Julianum perscripsit; in quibus dum Sabellium, vel Pelagium retundit, aut Ario, aut Manichæis nullo pacto favere videtur: immo S. Doctor non solum istos, aliosque Hæreticos æque explodit & clare; verum etiam Manichæismi crimen, quod in eum Julianus, & Dallæus inique coniiciunt, expresse refellit.

Jam istud nihil negotii est; sed etiam majora molior. Quomodo? quia cum Dallæus legitimis Patrum operibus suam errantem opinionem firmare non possit; quædam volumina Patribus supposita affert; quæ quoniam & legitimi quidpiam non habent, &, ut alibi vidimus, ipse Censor eliminat: ideo is iisdem fictitiis operibus nihil probat; atque adeo operam ludit, ac perdit.

At spectandus est tractatus quidam S. Athanasio Alexandrino Episcopo adfictus; in quo auctor prius agit de distinctione duarum naturarum, Divinæ scilicet & Humanæ, in Christo, ac postea de earumdem naturarum unione secundum hypostasim. Non ergo priori in capite ad Nestorii placita deflectere videtur, quia tertio in capite istam unionem adstruere nititur: neque enim ex uno loco, sed ex pluribus cujuspiam scriptoris sensus ostenditur. Verum tractatum illum de manibus deponamus; qui & a stylo S. Athanasii maxime distat; & *varias* continet *definitiones*, ut ipse Tractatus inscribitur, *collectas a Clemente*, & *aliis sanctis viris*; & in definitione actus adlegat S. Gregorium Nyssenum; cujus opera post S. Athanasii obitum edita sunt in lucem, S. Hieronymo significante; qui S. (a) Athanasium *sub Valente* mortuum esse, & S. Gregorium Nyssenum sub *Theodosio* scripsisse, indigitavit. Ergo idem tractatus ipsi Athanasio suppositus est, tum propter inscriptionem, quæ vel Clementi perperam illud opus attribuit, tum propter magnam styli distantiam, quæ est inter genuina S. Athanasii volumina, illumque tractatum: denique propter tempus, quod jam observatum ab eodem tractatu legitima S. Athanasii opera excludit. Quare si in priore ipsius ficti tra-

(a) S. Hier. in catal. vir. ill. cap. 88 & cap. 128. & Epist. 47. ad Desid.

tractatus capite quædam minus sana dicta inveniuntur, quæ tamen ex aliis capitibus recte explicari queunt: certe in legitimis S. Athanasii scriptis non modo hujusmodi locutiones non extant; verum etiam in hisce omnis enuntiatio recta, omnis oratio orthodoxa, omnisque doctrina sibi prorsus consona elucet: Cur igitur tractatum illum utpote commentitium arcendum, & genuinos S. Athanasii libros legendos, & adlegandos Dallæus non putavit! Dicam ea, quæ mihi sunt in promptu; quod censor istos libros hic ideo prætermisit, quia iidem ipsi & catholica dogmata adstruunt, & in claro, conformique docendi genere excellunt; & adeo refutant errantia Dallæi dicta, ac maledicendi licentiam.

Atque etiam Epistola, quæ ad Dionysium scripta fertur, S. Julio Romano Pontifici, qui quarto sæculo claruit, supposita inde monstratur, quod *(a)* Valentinus primarius Apollinaris auditor, eoque sæculo quarto cadente notus, multo ante Gennadium, qui labente sæculo quinto scribebat eidem Apollinari illam Epistolam tribuit, dum istam vocem prout ab ipso *Apollinari* prolatam, quæ ejusdem Epistolæ initium est, elicuit hoc pacto: „ admiror, „ cum de quibusdam audio, confi„ teri quidem Deum in carne; la„ bi autem errore in divisione pra„ ve a Paulianistis introducta. „ Cum autem Gennadius de legitimis, certisque ipsius Julii *(b)* Litteris minime egerit, quoniam duas germanas ejusdem Julii Epistolas Athanasio relatas silentio præteriit: hinc Epistolam ad Dionysium uti genuinam Julii prolem amplecti non videtur, minus tamen diligenter inspecta falsitate ejusdem Epistolæ: cujus enuntiata non Julio, sed Apollinari Valentinus ipso Gennadio antiquior adscripsit; ob quod & *(c)* Hypatius Ephesiorum Episcopus sexti sæculi initiis florens, ideoque Gennadio non recentior, sed ei ferme coævus, & *(d)* Leontius Byzantinus eodem seculo illustris, & *(e)* Facundus Hermianensis, Eulogius Alexandrinus Præsul, ac *(f)* Photius notarunt, illam Epistolam Julio suppositam esse, atque suspectam: quorum plurium veterum consensio unius Gennadii. Negligentiæ contraria eam suppositionem ex traditis Criticæ præceptis ostendit. Non igitur Julius, uti Dallæus blaterat; se Apollinaris *Eutychianam impietatem* illa *perniciosa* Epistola invexit; cujus quidem initium, quo & *Deum in carne*. Unamve Divinam Christi personam fatebatur, & naturarum, Divinæ scilicet atque Humanæ in Christo *divisionem* a Paulianistis introductam exagitabat, *utile* visum fuit: sed tamen in ipsius Epistolæ subsequentibus earum naturarum confusionem, ac mutationem fraude molitus, oppositum Eutychianorum errorem genuit, ac proinde Gennadius deceptus ea consequentia Julio perperam tribuit; quia Valentinus multo ante ipsum Gennadium illa præcedentia ab Apollinari producta fuisse affirmavit; quam ob affirmationem veteres Critici laudati, & recentiores eandem Epistolam Julii

(a) *Valent. apud Leont. lib. de Jectis Haret. act. VIII.*
(b) *Gennad in lib. de vir. ill. cap. 2. pag. 914 T. 2. oper. S. Hier.*
(c) *Hyp. in cit. collat. Constant.*
(d) *Leont. ibi*
(e) *Fac. lib. 3. c. 2.*
[f] *Phot. cod. 320.*

lii esse merito negant, (*a*) Dallæo consentiente, qui in superioribus ait, quod & „ Eutychiani Apollinaris libros Doctoribus Orthodoxis falso „ adscripserint; & Gregorii Neocæsariensis, Julii Episcopi Romani, „ atque Athanasii nominibus abusi „ fuerint. „ Abusus ergo censor Julii nomine, ei Apollinaris Epistolam, errorem, & contradictionem temere appinxit.

Hic igitur est ille Dallæus, qui illam Epistolam Julii esse modo negat, modo affirmat adversus Dialecticæ leges, sicque velut socors navis rector in saxa incidit; quibus Patres non impegerunt, qui sine contradictione Sabellium, Paulum Samosatensem, Arium, Pelagium, Nestorium, Eutychem, aliosque Hæreticos, antequam orirentur, traditione exploserunt, ut & S. Irenæi Valentinianos, a Marcionitas exagitantis, & S. Cypriani sententiis Pelagium S. Augustinus deterruit, ostendens, priorum Patrum auctoritatibus, quæ Valentinianos, Manichæos, Apollinaristas, aliosque nebulones exterminant, posteriores, ac recentes hæreses abiici.

At Dallæus neque in prophanis, neque in Ecclesiasticis scriptoribus lucem respexit, dum ob quorumdam nominum significationem recens mutatam asseruit, etiam res, ad quas isti alludunt, quasque docent, immutatas esse, & difficulter intelligi.

Hoc falsum eo monstratur, quia Imperatoris nomen, quo & olim exercitus Dux notabatur, & nunc summus in Romano Imperio Princeps signatur, non fecit, ut vel distincta utriusque jura mutarentur, vel res a priscis scriptoribus narratæ haud caperentur. Sic ergo Papæ nomen particularibus Episcopis antiquitus, nunc autem soli R. Præsuli datum, non efficit, ut is summus Pontifex, cui omnes Episcopi subduntur, supremum jus in Ecclesia universa non teneat utque minime intelligatur: præcipue quod in Romano Episcopo summam Ecclesiasticam potestatem esse, antiquis (*b*) Patribus docentibus semper Ecclesia Apostolica tradidit; quæ etiam ob id ipsum non cuilibet particulari Episcopo, sed Romano olim, nunc & perpetuo tribuit *Pontificis Maximi* nomen. Non igitur ex eo, quod vulgus nominis Papæ significationem verterit, sequitur, ut Pontificis maximi, ejusque supremæ potestatis nomen, ac significatio versa sint alium in sensum, & Ecclesiæ facies mutata sit atque doctrina: quandoquidem ipsa Ecclesia orthodoxa non modo istud alterum nomen amplissimum semper magni fecit; verum etiam summum jus R. Pontifici maximo a Christo datum, illumque eo nomine signatum fuisse, & universis Ecclesiæ membris ut visibile caput præesse, credidit, tradente (*c*) Concilio Constantinopolitano I. Œcumenico.

Prætereo Patriarchæ nomen, quo Episcopus cuidam nationi præpositus clare notatur secundum antiquiora generalia Concilia.

Mitto etiam Processionis vocabulum, cujus significatio ex (*d*) S. Augustino apparet, qui liquido narrat, Christianorum multitudinem devote progressam fuisse; quæ partim anteibat, partim sequebatur Præjectum

N 2 Epis-

(a) *Dall. lib. 1. de usu Patr. cap. 3. pag. 13. relatus in Diss. 2. §. 3.*

(b) *S. Iren. lib. 2. adv. hær. c. 1. Tertul. lib. de præs. & de pud.*

(c) *Const. Conc. 1. in Ep. cit.*

(d) *S. Aug. lib. 22. de civ. Dei cap. 8.*

Epiſcopum, a quo S. Stephani Martyris reliquiæ afferebantur: quo ſenſu nunc Proceſſiones ſumuntur.

Admiror autem cenſorem, qui errore raptus contendit, baptiſmi, & Euchariſtiæ Myſteria, ac cæremonias, & clericorum ordinationis ritus, ac ſacra omnia defoſſa eſſe: tum Confeſſionem, miſſam, meritum, indulgentiam, aliaque nomina, quæ veteres ipſi notarunt, ſenſu non minus alieno, quam eorum ætas a noſtra diſtat, nunc accipi: tum denique Pænitentiæ canones eſſe immutatos.

Reminiſcere, quoniam es initiatus, quæ ſacris baptiſmatis Myſteriis tradantur: quippe cujus formam a Sanctis Evangeliis, & Patribus traditam ipſi Hæretici aut Calviniſtæ, aut Lutherani neque extinxerint, neque acceperint ſenſu a Patrum documentis alieno; quorum ſenſa omnia ſemper Eccleſia Catholica tenuit: quæ proinde ſicut baptiſmi, ita reliquorum Sacramentorum, quorum tamen fidem iidem Heterodoxi non ſervant, Myſteria, cæremonias, ac ſenſa, quæ antiqui Patres oſtenderunt, non depoſuit, non mutavit, non abſtulit.

Et profecto confeſſionem ſacramentalem (*a*) Tertullianus docuit, reprobando eos, *qui confiteri peccata nolunt* utique Sacerdoti; quæ *confitendi peccati* ſignificatio in Pænitentiæ, & Confeſſionis ſacramento cujus religione fideles obſtringuntur, elucet. Elucet quoque in miſſæ vocabulo (*b*) *Corporis* & *Sanguinis* Chriſti oblatio, quam (*c*) S. Gregorius Magnus explicuit. Quid de Euchariſtici Sacrificii & ſacræ ordinationis ritibus diſſeram? Horum quidem ſubſtantiam haud variam, ſed quaſdam diſſimiles circumſtantias a Latinis, & Græcis Patribus acceptas Orthodoxi non mutant; qui etiam ſtationes a (*d*) Tertulliano appellatas, & a (*e*) S. Iſidoro Hiſpalenſi explicatas ſtatutis diebus obſervant, in Sanctorum Sepulchris ſtantes, atque præcantes. Quid de ſuperna Dei gratia, de merito, ac ſatisfactione loquar? Horum ſignificationem, & ſenſum a S. Auguſtino contra Pelagianos monſtratum errantes quidam pervertunt, at Catholici tenent. Quid tandem de indulgentiis dicam? Harum tribuendarum poteſtatem in Eccleſia eſſe, Fidei haud mutabilis dogma eſt a S. (*f*) Cypriano, ac pluribus Patribus traditum, qui tamen cenſuerunt temperandos ſeveros Pænitentiæ Canones, qui pænas aliquas temporales pro gravioribus peccatis ſubeundas ſtatuebant, quique proinde ad mutabilem diſciplinam ſpectabant; in qua exinde permanſit Eccleſia quæ earum pænarum temperationem, quam indulgentia ſignificat, fecit. Quare admiratus es cenſoris impudentiam, qui & baptiſmi Myſteria, & ſacra omnia, quæ veteres tradiderunt, modo defoſſa eſſe, maximo effutiit errore. Cum itaque ſacrorum rituum ſubſtantiæ, ſacramentorum inſtituta, & ſignificationes, ac reliqua fidei dogmata, horumque ſenſa, quæ Patres græcis, & latinis litteris illuſtrarunt, nec mutata ſint, neque aliter, quam olim, nunc accipiantur: facile eſt, veterum opera, ſententias, ac doctrinam percipere.

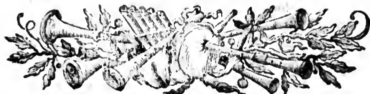
---

[a] *Tertul. de pænit. cap. x.*
(b) *S. Greg. m. lib. iv. Dial. paſſim. & lib. 11. indic. 4. epiſt. 64.*
(c) Miſſa etiam, ſacrificium incruentum a S Gregorio vocatur.
(d) *Tertul. lib. de jejun.*
(e) *S. Iſid. lib. 6. Orig.*
(f) *Lege S. Cypriani Epiſtolas de* [illegible]

DISSERTATIO VI.

DE

PROBANDORUM DOGMATUM MEDIO.

DISSERTATIO VI.

DE PROBANDORUM DOGMATUM MEDIO.

CUm Sacræ, & Criticæ Theologiæ ſtudium longe cæteris & ſtudiis, & artibus antecellat; ipſaque græcis, ac latinis veterum litteris explicetur; atque adeo ejus res, quas ipſi Patres monumentis mandarunt, ſine græca, & latina eruditione intelligi nequeant: exiſtimo, ſi qui illius ſtudio teneantur, ac ſint Orthodoxis Eccleſiaſticorum Scriptorum doctrinis eruditi, noſtra, quæ partim edidimus, partim in lucem proferremus, benigne lecturos: ſin a Criticis diſciplinis abhorreant, ne hæc quidem curaturos; quæ tamen maximam curam eo deſiderant, quod germanos Patrum libros evolvi dictitent, in quibus Catholicæ plurium eorum doctrinæ conſenſus continetur, quem Orthodoxorum dogmatum evincendorum eſſe, Theologi clare proponunt. Et quoniam in ea Fidei doctrina adhibenda apud vetuſtos Eccleſiæ Doctores ſumma fuit obſervatio: idcirco prius, quam medium iſtud ponamus, plura adnotanda ſunt ac præmonenda.

§. I.

Quædam veterum Animadverſiones excitantur ad arcenda Dallæi Commenta.

VIdeo, in Patrum Sermonibus inſignes doctrinarum notas ineſſe, quibus aliquæ Dallæi rationes, quæ extra ordinem jacent, expungantur; qua de re conſtituendum eſt hic de orthodoxis dogmatibus, quæ veteres tradiderunt, quæve Eccleſia definiit, generatim agi debere.

Obſervo quoque, inter Eccleſiaſticos auctores, qui aut Philoſophorum Ethnicorum, aut Hæreticorum errores plane coarguerunt, atque etiam ſacras litteras, ac Traditionem pertractarunt, tria differendi genera eſſe; unum rerum, quæ ad fidem vere, & expreſſe ſpectabant: alterum eorum, quæ citra jacturam pietatis non ab imperitis modo, verum etiam a doctis, ut (a) Cano advertit, ignorari potuerunt; quippe quæ per ſe quidem ad Doctrinam Catholicam

[a] *Can. de loc. Theol. lib. 7. Can. 2.*

attinebant ut ab Apostolis tradita; sed ab Ecclesia nondum definita fuerant; ante cujus definitionem facile discerni non poterant; ideoque in quæstionem ignaviter vertebantur; veluti Cypriani tempore fuit disputatio de rebaptizandis Hæreticis; quam quæstionem cum postea Ecclesia Traditione dissolverit, jam ejus decretum, quo Hæreticos non rebaptizandos explicavit, atque definiit, in dubio esse non potest. Quapropter id omne, quod in hocce posteriori genere contineri Theologi docent, & ad universa, quorum initium posuimus, & ad res prioris generis propemodum revocatur, utpote quod ea comprehendat, quæ etiamsi post illud tempus definita fuerint: nihilominus ab Apostolis tradita demonstrantur. Tertium vero genus S. Augustinus declaravit adversus Pelagium, qui ut hæreseos invidiam declinaret; quæstionem de peccato Originali præter Fidei periculum esse contendebat; cujus errorem Augustinus sic eripuit, „ (*a*) Sed multum eum ista fallit opinio, longe aliter se habent quæstiones istæ, quas esse præter fidem arbitratur, quam sunt illæ, in quibus salva fide, qua Christiani sumus, aut ignoratur quid verum sit, & sententia definitiva suspenditur; aut aliter, quam est, humana, & infirma suspicione conjicitur. Veluti cum quæritur, qualis, aut ubi sit Paradisus, ubi constituit Deus hominem, quem formavit ex pulvere; cum tamen esse, illum Paradisum Fides Christiana non dubitet; vel cum quæritur, ubi sit nunc Elias, vel Enoch, an ibi, alicubi, alibi, quos tamen non dubitamus, in quibus nati sunt corporibus, vivere ... Quis enim non sentiat, in his, atque hujusmodi variis, & innumerabilibus quæstionibus, sive ad obscurissima opera Dei, sive ad scripturarum abditissimas latebras pertinentibus, quas certo aliquo genere complecti, ac definire difficile est, & multa ignorari salva Christiana fide, & alicubi errari sine aliquo hæretici dogmatis crimine. Sed in causa duorum hominum, quorum per unum venumdati sumus sub peccato, per alterum redimimur a peccatis; per unum præcipitati sumus in mortem; per alterum liberamur ad vitam: quorum ille nos in se perdidit faciendo voluntatem suam, non ejus, a quo factus est, iste nos in se salvos fecit, non faciendo voluntatem suam, sed ejus, a quo missus est; in horum ergo duorum hominum causa proprie Fides Christiana consistit, „ Unus est enim Deus „ & unus mediator Dei, (*b*) & hominum homo Christus Jesus. Quoniam non est aliud nomen datum hominibus in quo oporteat nos salvos fieri ... *Itaque sine ista Fide, hoc est, sine fide unius mediatoris Dei, & hominum hominis Christi Jesu, sine fide, inquam, Resurrectionis ejus, quam Deus omnibus definivit, quæ utique sine incarnatione ejus, ac morte, non potest veraciter credi; sine fide ergo incarnationis, & mortis, & resurre-*

(*a*) *S. Aug. de pecc. Orig. cap. 23. pag. 264. 7.*

(*b*) *1. Tim. 2.*

rectionis Christi nec antiquos justos, ut justi essent, a peccatis potuisse mundari, & Dei gratia justificari, veritas Christiana non dubitat, sive in eis justis, quos Sancta Scriptura commemorat, sive in eis justis, quos quidem illa non commemorat, sed tamen fuisse credendi sunt, vel ante diluvium, vel inde usque ad legem datam, vel ipsius legis tempore, non solum in Filiis Israel, sicut fuerunt Prophetæ, sed etiam extra eundem populum, sicut fuit Job, & ipsorum enim corda eadem mundabantur mediatoris fide, & diffundebatur in eis caritas per Spiritum Sanctum, qui ubi vult spirat, non merita sequens, sed etiam ipsa merita faciens: non enim Dei gratia erit ullo modo, nisi gratuita fuerit omni modo .... Hæc disputantes a gratia Mediatoris justos excludere conantur antiquos. Ab hisce igitur disputationibus, quibus Pelagiani Originale peccatum, ac supernam Dei gratiam non modo in dubium periculose vocabant, verum etiam excludere hæresi conabantur, illas quæstiones, quæ *salva fide* exercentur, Augustinus distinxit.

Is quoque, contra eandem hæresim adductis Patrum sententiis ea, quæ præmonuimus, confirmavit; dum Juliano quædam S. Joannis Chrysostomi dicta, quæ depravata fuisse antea vidimus, objicienti ita respondit: *Verba Sancti (a) Joannis Episcopi audes tanquam e contrario tot, taliumque sententiis collegarum ejus opponere, eumque ab illorum concordissima societate sejungere, & eis adversarium constituere. Absit, absit hoc malum de tanto viro credere, aut dicere: absit, inquam, ut Constantinopolitanus Joannes de baptismate parvulorum, eorumque a paterno Chirographo liberatione per Christum, tot, ac tantis coepiscopis suis, maximeque Romano Innocentio, Carthaginensi Cypriano, Cappadoci Basilio, Nazianzeno Gregorio, Gallo Hilario, Mediolanensi resistat Ambrosio. Alia sunt, in quibus inter se aliquando etiam doctissimi, atque optimi Regulæ Catholicæ Defensores, salva Fidei compage, non consonant, & alius alio de una re melius aliquid dicit & verius. Hoc autem, unde nunc agimus, ad ipsa Fidei pertinet fundamenta:*

Hæc S. Augustini scriptura diligentissime eo observanda est, quod cum Fidei dogmata ex Patribus evincenda hic universim tractemus; Dallæus ut hosce ab ea re, sive ab ipsorum dogmatum probatione, excludat, errore captus asseverat, *Patres in iisdem (b) Fidei capitibus non semper perstitisse, sed e quibusdam suis sententiis nonnunquam discessisse, prout exercitatione, vel ætate eorum maturuerat judicium. Ex omnibus auctoribus Ecclesiasticis soli veteris, & Novi Testamenti scriptores rerum Divinarum notitiam afflatu cælesti sunt consecuti: reliqui institutione, lectione, meditatione eam adepti sunt. Hæc scientia iis per gradus crevit, paulatimque, prout ætate provehebantur, incrementa accepit, unde fit, ut scripta eorum ejusdem vel ponderis, vel pretii non sint omnia, quis enim non videt ea, quæ inter adolescentiæ oblectamenta effuderunt, longe minoris esse momenti, quam ea, quæ ætate maturiore scripserunt? Quis e. g.*

(a) *S. Aug. lib.* 1. *cont. Jul. cap. vi. pag.* 510 *Tom. x.*

[b] *Dall. lib.* 1. *cap.* 7. *pag.* 165. *& seq.*

Epistolam illam, quam Hieronymus, dum esset adolescens calentibus adhuc Rhetorum studiis, atque doctrinis, ad Heliodorum lusit, cum gravissimis scripris, quæ cano capite, maturo ingenio, consumatisque studiis Ecclesiæ dedit, non conferat? Patres in veritatis cognitione cum ætate, studiisque profecisse, docuit Augustinus, cum quæcumqe scripserat, in senectute excussit, in iisque bona fide notavit, quicquid animadversione dignum est. Refert (*a*) *Hieronymus, Origenem longo ante tempore, in senectute sua Epistolam scripsisse ad Fabianum Romanæ urbis Episcopum, in qua testabatur, pænitere se multorum, quæ scripserat. Nec dubitandum est, quin simile quid plerisque Patribus acciderit, ut quæ pro veris aliquando tradiderint, ea postea improbaverint. Ex hac autem observatione patet, si ex eorum sententia pugnare nobis animus est, necessarium esse, ut constet, non solum quod in ea fuerint, sed etiam quod in ea ad mortem usque perseverarint, unde* (*b*) *Vincentius Litinensis in loco de Veterum sententiis ad controversias decidendas adhibendis vult, ut ea tantum rata, & fixa habeamus, quæ ipsi* constanter docuerint, *& in quibus* permanserint. *Si omnes aut potuissent, aut voluissent Augustini modestiam imitari; minus laboris nobis incumberet; cum apud ipsum hæc legamus* „ (*c*) *non elegit Deus ope-* „ *ra* cujusquam in *præscientia, quæ* „ *ipse daturus est, sed fidem elegit* „ *in præscientia, ut quem sibi credi-* „ *turum* esse *præscivit; ipsum elege-* „ *rit, cui spiritum sanctum daret,* „ *ut bona operando etiam vitam æter-* „ *nam* “ *consequeretur.* „ Pelagianis, & Semipelagianis essent ista „ argumento, Augustinum eum ipsis „ sensisse: sed ex ejus retractatio- „ nibus, aliisque operibus discimus, „ magnum istum virum postea aliter „ judicasse. „ *Nondum*, inquit, *diligentius quæsiveram* ... (*d*) *qualis sit electio gratiæ, de qua dicit Apostolus*, reliquiæ per Electionem gratiæ salvæ factæ sunt; *quæ utique non est gratia, si eam merita ulla præcedant, ne iam quod datur, non secundum gratiam, sed secundum debitum reddatur potius meritis, quam donetur.* „ Quis scit, num e Patribus, quorum sententias adhibemus, aliquis „ non retractarit ea, quæ hodie in „ operibus eorum legimus? & annon, „ errore superstite, pænitentiæ mo- „ numenta tempus e medio sustule- „ rit? Gum ergo plerumque de hujus- „ modi rebus neque ex historia, ne- „ que ex Auctorum scriptis judicium „ firmum ferre liceat, prætereaque „ certa, & indubitata non sint, quæ „ apud scriptores ipsos occurrunt: „ concludimus, difficillimum esse, „ certo, & singillatim statuere, quid „ super controversiis, quæ hodie „ agitantur, veteres senserint. „

Quid vero? illa clarissima Fidei Orthodoxæ causa adversus Pelagianos quibus Patrum testificationibus defensa est? certe contra illos Hæreticos S. Augustinus omnium & dis- „ ciplina juris doctrinæ Catholicæ eruditissimus, & ingenio, prudentiaque acutissimus: ex scripto plerorumque Sanctorum Patrum recensitorum, qui *concordissimam* Fidei *societatem* conservarant, in eaque objerant, peccatum

(a) *Hyer Ep.* 65.
(b) *Vinc. Liri in Com. c.* 57.
(c) *S. August. in Expos. Epist. ad Rom.*
(d) *idem lib.* 1. *Retr. c.* 13.

tum originale, ac supernæ Dei gratiæ jura defendit: simulque *Regulam Catholicam*, in qua Fidei dogmata expressa habebantur, distinxit ab *aliis* eorum sententiis, *in quibus aliquando non consonant*, *salva Fidei compage*; *& alius alio de una re melius aliquid dicit*, *& verius*: in qua Augustini formula si censor versatus fuisset, errando non affirmasset, illos Patres in Fidei capitibus non perstitisse. Etsi enim ipsorum aliqui suas enuntiationes aliquando melius explicarunt, vel nonnullas suas sententias probabiles immutarunt, re maturius perpensa, nihilominus iidem sancti *Fidei compagem salvam* voluerunt; atque adeo in *Fide*, ejusque capitibus permanserunt, morte etiam affecti.

Quare quod in hujusce operis initio posuimus, ac declaravimus: id quoque nunc adducendum putamus: nimirum a Sanctis Ecclesiæ Patribus distinguimus illos scriptores antiquos, qui quidem nonnulla opera orthodoxa, dum erant Catholici, extruxerunt: sed postea in hæreses lapsi, contra expressa prioris generis dogmata, quæ exposuimus, literis maxime erroneis frustra pugnarunt: quorum Magnos ac formales errores illi iidem sancti Ecclesiæ catholicæ Patres depulerunt.

Jam vero non solum Prophetæ, verum etiam sancti Apostoli, quos singillatim appellamus, afflatu cælesti Divinam utriusque Testamenti scripturam condiderunt; quibus tamen, & præcipue posterioribus ætate, & sapientia proficientibus, Christus non unico momento, sed gradatim omnia, præsertim quæ ad Ecclesiæ fidem pertinent, revelavit, sicuti Divinum testatur Evangelium; in quo etiam adversus hæreses idem Dominus se Ecclesiæ suæ semper adstiturum promisit; cujus alumni veteres sancti Ecclesiastici auctores, Divina Fidei Catholicæ institutione, exercitatione, ætate, ac sapientia progressum facientes; ea fidei dogmata, quæ in Apostolica Ecclesia didicerant, in adolescentia, & post istam scripto mandarunt; quorum dogmatum vis in utriusque ætatis ipsorum operibus una atque eadem est; utpote quam denuntiet, ac significet una ipsius Ecclesiæ fides; quæ nunquam mutata fuit, nunquam defecit, nunquam crevit; sed magis, magisque a Patribus enucleata est & ostensa; qui proinde Adolescentes monstrandorum dogmatum scientiam consecuti, eaque deinde aucti, volumina in adolescentiæ, & maturæ ætatis temporibus ita composuerunt, ut omnia aut ad *regulam Catholicam* directa, aut hujus quidpiam enucleatius habentia, ejusdem pretii, ac ponderis essent; tametsi aliis de rebus Patres etate firma aliquid melius dixerunt & verius: qui non ætate, sed Dei gratia & ingenio sapientiam adepti; & Orthodoxæ Fidei doctrina instituti, hanc non inter adolescentiæ oblectamenta, uti Dallæus temere loquitur, effuderunt; sed id scripsere, quod, ut (a) S. Augustinus prædocuit *in Christi Ecclesia suorum rudimentorum tempore didicerunt*, & *Christi Ecclesiam suorum honorum tempore docuerunt*. Quæ igitur sancti Patres suorum *rudimentorum* tempore in *Christi Ecclesia* didicerunt: illa istam *suorum honorum tempore*, quo scilicet

O 2

(a) *S. Aug. libr. 1. contra Jul. c. 3. relatus in Diss. §. 1.*

cet vel adoleſcentes Diaconi, ac Preſbyteri conſtituebantur, vel adulti Epiſcopi conſecrabantur *docuerunt*, nullaque adoleſcentiæ oblectatione quæſita, ſed adhibitis *Eccleſiæ* doctrinis eadem ſcriptis celebrarunt. Si quæ ergo dogmata adoleſcentes ſcripſerunt ea longe minoris momenti, ſive auctoritatis non ſunt, quam illa, quæ vel adulti, vel ſenes litteris illuſtrarunt: quoniam utraque ad *Chriſti Eccleſiam*, atque adeo ad fidem Catholicam pertinent. Unde ſecundum Auguſtinum Sanctorum Patrum ætas, non Fides diſtinguitur; quia iſta & in illorum adoleſcentiæ initiis, quibus Fidei *rudimenta*, documentaque capiebant, & in plena eorum adoleſcentia, in qua ad Eccleſiaſticos honores primum perducti Eccleſiam docebant, & ſequentibus etatis confirmatæ temporibus, una fuit, atque eadem manſit: quam fidem Catholicam S. Hieronymus cum puer, tum adoleſcens, tum adultus, tum etiam ſenex, uti omnibus conſtat, ſemper ſervavit, ac tradidit; ex quo Dallæus exemplum perperam capit. Quandoquidem S. Doctor etiamſi ſecundum aliquos recentiores anno 339. vel 345. natus dicatur: certe anno 373. adeoque in plena adoleſcentia ſua, quæ ad ſummam laudem omnibus rebus ornata erat, priores litteras ad Heliodorum ſcripſit de recta vita illorum eremitarum, qui poſt eam cæleſti gloria præſtant, (*a*) ac *rogant* pro nobis: atque etiam S. Doctor maxime adultus circa annum 396. eidem Heliodoro Nepotiani avunculo ob ejus mortem aliis litteris conſolationem adhibuit; miſſiſque Rhetorum præceptis, quæ hi ad illam afferendam dabant, oſtendit, mortem, utpote a Chriſto devictam, timendam non eſſe. Age vero, hiſce omnibus obſervatis, ut in pueritia, in primaque adoleſcentia fidem Orthodoxam colere, ac retinere Hieronymus diſceret, atque ea, quæ in plena adoleſcentia compoſuit, cum iis, quæ vel excellentiori abundans ingenio, vel in ſenectute florens ſcripſit, conferret: qui tandem fieri potuit, niſi illa, quæ *in Chriſti Eccleſia* invenerat, & didicerat, quæque maximam vim Fidei Catholicæ propter vetuſtatem Apoſtolicam obtinebant, aut adultus, aut ſenex perſuadere potuiſſet? profecto nemo aliter, quam eo modo, profecit in Catholicæ veritatis ſtudiis, nemo aliter graviſſima Fidei dogmata comprobavit, nemo aliter *Chriſti Eccleſiam docuit*, Auguſtino tradente; cujus documento adverſus Dallæum ſtatuimus.

Quocirca illis in ſtudiis Sancti Patres profecerunt, ſervando, atque docendo unam fidem Catholicam; quam S. Auguſtinus amplexus, ac firmiter retinens, in Retractationum quidem libris plura, quæ antea conſcripſerat, magis explicuit; quam omnino retudit: ſed unum, de quo infra dicemus, repudiavit, quod tamen ad res in poſteriori genere adducto contentas ideo pertinebat, quid id *nondum*, inquit (*b*) S. Doctor, *diligentius quæſieram*, *nec adhuc inveneram:* illud ergo ut *nondum quæſitum*, *nec adhuc inventum* certe non afferebatur ab eo, qui proinde illam Epiſtolæ S. Pauli Apoſtoli ad Romanos

nos

(a) *S. Hier. Ep. 24. ad Hel. & Epiſt. 60. T. 1.*

[b] *S. Aug. lib. 1. Retr. c. 23. T. 1.*

nos explanationem moverat citra suæ pietatis jacturam & Fidei; a qua tamen descivit Origenes, cum in libris Periarchon præter alia veram mortuorum resurrectionem, quæ ab Ecclesiæ initio expresse credita, universisque Fidelibus explorata fuit, hæresi formali negaverint; cujus, & cæterarum hæresum inibi positarum, uti prædiximus, eum pænituit; sicut ipse propemodum senex, contra quam Dallæus putat, in Epistola ad Fabianum, qui anno 238. summum Pontificatum adeptus fuerat, declaravit. Non igitur plerique sancti Patres, sed Origenes, ac vel Tertullianus in formales errores Fidei Catholicæ expressim oppositos, postquam hi multa recte scripserant, inciderunt.

Et vero Dallæi falsitates, atque errores idem S. Augustinus coarguit; dum contra Julianum allatis complurium Sanctorum Patrum qui primis quatuor sæculis floruerant, testificationibus, quas primum produximus, (*a*) hæc illi Hæretico objecit: *Dissimula ab istis, finge te nescire quid* (*b*) *dixerint, & sanctæ Ecclesiæ tot, tantisque Doctoribus, qui vita optime gesta, debellatisque suorum temporum erroribus, gloriosissime de seculo, antequam vos ebulliretis, exierunt ..., insulta sed qua confidentia id dicere audebis homo, qui dicis, Manichæum esse sensum confiteri, ex Adam trahere nascentes originale peccatum, quod isti confessi, atque professi sunt.*

Non ignoras modo, quæ, & quanta sit Dallæi subtilitas arguit, errat, falsus est. Nam relata S. Augustini retractatione, ac præsertim Origenis erroribus, & pœnitentia exibitis; ait, „ nec dubitandum, quin simi- „ le quid plerisque Patribus accide- „ rint. „ Quid in hoc errorum genere Augustinum cogitasse arbitremur? ipse testatus est, plerosque *Doctores* Sanctos, quos eo loci singillatim recensuit, *debellatis suorum temporum erroribus exiisse de sæculo*. Non igitur plerisque illis Patribus id accidit, ut in errores quos verterant, laberentur, utque sic retractandi occasionem, quam Dallæus falso urget, haberent; qui proinde *doctissimi*, atque *optimi Catholicæ regulæ defensores*, & peccati originalis extantiam, & reliqua omnia dogmata *Catholica*, quæ ut vera suis in operibus liquido tradunt, nunquam, uti Dallæus de plerisque veteribus falsissime sumit, improbarunt, sed in eorum *Fide* semper steterunt, excepto Origene, qui in principiorum libris non vera, sicut a Dallæo false supponitur, tradidit; sed in illis enuntiationes, quas falsissimas, & hæreticas Ecclesia Apostolica noscebat, exposuit: ideoque istas ille pœnitens retractavit.

Jam vero ex adductis Magni Augustini observationibus, quæ censorem fugerunt, satis liquet, plerosque Sanctos Patres, quoniam hi *vita optime gesta*, ac *debellatis suorum temporum erroribus gloriosissime exierunt de sæculo*, in *Catholicæ regulæ*, seu Fidei sententiis, quas contra *errores* clare pronuntiarunt, usque ad illum suum *exitum* perseverasse: atque adeo ipsorum auctoritates ad revincendos Hæreticos valuisse; ac sic a nobis eas adhibendas esse, & amplificandas: quoniam in Catholicorum dogmatum rationibus bene consideratis, & adver-

(a) *Diss.* 1. §. 1.

(b) *S. Aug. lib.* 1. *contr. Jul. cap.*

versus *errores* collectis stabilis fuit atque perpetua eorum sanctorum permansio, præmonente Augustino.

Huic Vincentius Lirinensis, cujus antecedentia a Dallæo omittuntur, assentiens, de illorum Patrum sententiis contra hæreses adducendis ita tractavit: „ Cum primum mali „ cujusquam erroris putredo erumpe- „ re cæperit; (*a*) & ad defensionem „ sui quædam Sacræ Legis verba fu- „ rari, eaque fallaciter, & fraudu- „ dulenter exponere: statim inter- „ pretando Canoni Majorum senten- „ tiæ congregandæ sunt quibus il- „ lud quodcumque exurget novitium „ ideoque prophanum, & absque „ ulla ambage prodatur, & sine ulla „ Retractatione damnetur, sed eorum „ dumtaxat Patrum sententiæ con- „ ferendæ sunt qui in fide, & Com- „ munione Catholica sancte, sapien- „ ter, constanter viventes, docen- „ tes, & permanentes, vel mori in „ Christo fideliter, vel occidi pro „ Christo fæliciter meruerunt. Qui- „ bus tamen hac lege credendum est „ ut quidquid vel omnes, vel plu- „ res, uno, eodemque sensu mani- „ feste, frequenter, perseveranter, „ velut quodam consentiente sibi „ Magistrorum concilio, accipiendo, „ tenendo, tradendo, firmaverint; „ id pro indubitato, certo, ratoque „ habeatur. Quidquid vero, quam- „ vis ille sanctus, & doctus, quam- „ vis Episcopus, quamvis Confes- „ sor, & Martyr, præter omnes, „ aut etiam contra omnes senserit; „ id inter proprias, & occultas, & „ privatas opiniunculas a commu- „ nis, & publicæ, ac generalis sen- „ tentiæ auctoritate secretum sit; ne „ cum summo æternæ salutis peri- „ culo, juxta sacrilegam Hæretico- „ rum, & Schismaticorum consue- „ tudinem universalis dogmatis anti- „ qua veritate dimissa, unius homi- „ nis novitium sectemur errorem. „

Itaque ex Vincentio Lirinensi constat, *communes*, *publicas*, & *generales* vel *omnium*, vel *plurium* sanctorum scriptorum *sententias a privata* unius *opinatione secretas* esse; illisque auctoritatibus collectis quemcumque *exurgentem errorem sine ulla retractatione*, ne videlicet *antiqua veritas dimittatur*, *damnandum*, eosque sanctos in *Fidei* sententiis fuisse; in ipsaque usque ad obitum permansisse; quippe qui *in Fide*, & *communione Catholica viventes*, *docentes*, ac *permanentes*, vel *mori in Christo fideliter*, vel *occidi* pro *Christo meruerint*; & *veritatem* Catholicam suis *publicis*, *communibusque sententiis firmaverint*: a qua re alii antiqui scriptores Ecclesiastici excludendi non sunt; quorum aliqui, antequam in errores laberentur, Catholicam fidem tenebant, scriptisque illustrabant.

Quid modo negotii est, Dallæi portenta convincere? pleni sunt libri sanctorum Patrum contra errores plene disserentium; qui omnes, *vita optime gesta*, atque adeo moderatione adhibita *debellatisque erroribus*, mortem *gloriose* opperierunt; quorum virtutem, ac modestiam, imitatus S. Augustinus, illisque verbis necessario repetitis usus; labori quidem se dedit, ut veterum testimonia adversus Julianum produceret: verumtamen eo minus laboris consumpsit, quo facilius publicas, &

(*a*) *Vinc. Lir. in comm. cap.* 39. *pag.* 45. *Ven. edit. an.* 1696.

& communes eorum sententias, quas, *sine ulla retractatione*, ut Lirinensis vult, contra Hæreticos pronuntiarant, adduxit. Ubi est Dallæi acumen, & labor? vidit is Patrum volumina: vidit Augustinum sua opera retractantem: non vidit nunc ipsum, a quo plerique Patres, qui sua scripta non retractarunt, expedite laudantur; propterea quod isti illo teste *errores debellarint*, sive prorsus everterint; ac sic nullam retractationem necessariam esse voluerint, qualibet suorum temporum hæresi expugnata.

Sed quoniam ille Pelagii, & Semi-pelagianorum error, quo Fidem, qua Christiani sumus, Dei donum esse negabant, nondum plane excussus fuerat, atque sublatus: idcirco S. Augustinus quædam sua opera retractanda censuit; atque ad SS. Prosperum, & Hilarium, qui Semipelagianorum hæreses ei significaverant, id scripsit. „ (a) Prius itaque fidem, „ qua Christiani sumus, donum Dei „ esse debeamus ostendere, si tamen diligentius id facere possumus, quam „ in voluminibus tot, tantisque jam „ fecimus. Neque enim Fidem putabam Dei gratia præveniri, ut „ per illam nobis daretur, quod posceremus utiliter, nisi quia credere non possemus, si non præcederet præconium veritatis. Ut autem „ prædicato nobis Evangelio consentiremus, nostrum esse proprium, „ & nobis ex nobis esse arbitrabar, „ quem meum errorem nonnulla opuscula mea satis indicant, ante Episcopatum meum scripta in quibus „ est illud, quod commemorastis in „ litteris vestris, ubi est expositio „ quarumdam propositionum ex Epistola ad Romanos. Denique cum „ mea cuncta opuscula retractarem, „ eamque retractationem stylo prosequerer, cujus operis jam duos „ absolveram libros, antequam scripta vestra prolixiora sumpsissem, „ cum ad hunc librum retractandum „ in primo volumine pervenissem: „ sic inde locutus sum ... Ut dicerem: non ergo elegit Deus opera „ cujusquam in Præscientia, quæ ipse „ daturus est: sed Fidem elegit in „ præscientia, ut quem sibi crediturum esse præscivit, ipsum elegerit, cui spiritum Sanctum daret. „ Nondum diligentius quæsiveram, „ nec adhuc inveneram, qualis sit „ electio gratiæ ... legimus enim, „ dicente Apostolo, *misericordia consecutus sum, ut Fidelis essem:* Non „ ait, quia fidelis eram. Fideli ergo „ datur quidem, sed data est etiam, „ ut esset Fidelis: rectissime itaque „ alio loco in eodem libro dixit. „ Quoniam si non ex Operibus, sed „ Misericordia Dei & vocamur, ut „ credamus, & credentibus præstatur, ut bene operemur; non est „ gentibus ista invidenda misericordia: quamvis minus ibi diligenter de illa, quæ per Dei propositum fit, vocatione tractaverim, „ videtis certe quid tunc de Fide, „ atque operibus sentiebam, quamvis de commendanda Dei gratia „ laborarem: in qua sententia istos „ Fratres nostros esse nunc video; „ quia non sicut legere libros meos „ ita etiam in eis curaverunt proficere mecum: nam si curassent, „ invenissent istam quæstionem secundum veritatem Divinarum Scri- „ pru-

(a) *S. Aug. de Prædest. Sanct. cap.* 11. *& seq.* *Tom.* x. *pag.* 791.

„ pturarum solutam, in primo libro „ duorum, quos ad beatæ memoriæ „ Simplicianum scripsi Episcopum „ Mediolanensis Ecclesiæ sancti Ambrosii successorem in ipso exordio „ Episcopatus mei, nisi forte non „ eos noverint. Quod si ita est, facite, ut noverint. De hoc primo „ duorum illorum libro, in secundo „ Retractationum primum locutus „ sum, qui sermo meus ita se habet: librorum, inquam, quos Episcopus elaboravi, primi duo sunt „ ad Simplicianum Ecclesiæ mediolansis antistitem, qui beatissimo „ successit Ambrosio, de diversis quæstionibus, quarum duas ex Epistola Pauli ad Romanos in primum librum contuli. Harum prior „ est de eo, quod scriptum est: *quid „ ergo dicemus, lex peccatum est? „ absit* ... Et cætera, quibus caro „ contra spiritum confligere ostenditur, eo modo exposui, tanquam „ homo describatur adhuc sub lege, „ nondum sub gratia constitutus, „ longe enim postea, etiam spiritalis hominis (& hoc probabilius) „ esse posse illa verba cognovi. Posterior in hoc libro quæstio est ab „ eo loco, ubi ait: *non solum autem, „ sed & Rebecca ex uno concubitu „ habens Isaac Patris nostri*: usque „ ad illud, ubi ait, *nisi Dominus „ Sabaoth* reliquisset *nobis semen, sicut Sodoma fuissemus, & sicut Gomorrha* .. In cujus quæstionis solutione laboratum est quidem pro „ libero arbitrio voluntatis humanæ; sed vicit Dei gratia. Nec nisi „ ad illud potuit pervenire, ut liquidissima veritate dixisse intelligatur Apostolus, *Quis enim te „ discernit, quid autem habes, quod „ non accepisti? si autem & accepisti*, quid *gloriaris, quasi non acceperis*; quod volens etiam Martyr „ Cyprianus ostendere, hoc totum „ ipso titulo definivit, dicens, *in „ nullo gloriandum, quando nihil „ nostrum sit*. Ecce quare dixi superius, hoc Apostolico præcipue „ testimonio etiam me ipsum fuisse convictum, cum de hac re aliter saperem, quam mihi Deus in „ hac quæstione solvenda, cum ad „ Episcopum Simplicianum, sicut „ dixi, scriberem, revelavit. Hoc „ igitur Apostoli testimonium, ubi „ ad reprimendam hominis inflationem dixit, *quid autem habes, quod „ non accepisti*? Non sinit, quemquam Fidelium dicere, habeo Fidem, quam non accepi .. reprimitur omnino his Apostolicis verbis tota hujus responsionis elatio. „ Sed ne hoc quidem potest dici: „ quamvis non habeam perfectam fidem, habeo tamen ejus initium, „ quo in Christum primitus credidi; „ quia & hic respondetur: „ *quid autem habes, quod non accepisti? si autem & accepisti; quid gloriaris, quasi non acceperis?*

Non igitur, uti Dallæus comminiscitur, a S. Augustino in Retractationibus illud, quod pro vero tradiderat; sed id, quod falsum erat, cuique ipse *nondum erroris* notam inusserat, reprobatum fuit. Neque enim S. Doctor, cum S. Pauli Apostoli Epistolam ad Romanos exponeret, verum putabat initium Fidei, qua Christiani sumus, Dei donum non esse: nam quando illam Epistolam declarabat; *nondum quæsierat, nec adhuc invenerat veritatem*, teste ipso Augustino; qui etiam in illius Epistolæ expositionibus addidit, quod *non ex operibus, sed misericordia Dei & vocamur, ut credamus*, & credentibus, *præstatur, ut bene opere-*

mur. Istud ergo *de Fide, & operibus* tunc Augustinus *sentiebat*, quamvis *minus diligenter de illa*, quæ *per Dei propositum fit*, *vocatione* ibi tractaverit, sive *de commendanda Dei gratia laborarit*; qua tamen fidem præveniri, hujusque *initium* esse *Dei* donum, ipse S. Doctor ex Traditione *Simplicianum* docuerat, antequam Retractationum libros ederet. in quibus idipsum, quod ex *S. Cypriano* tradiderat, approbavit. Itaque Dallæus errat, insinuans, Augustinum illa, quæ ceu vera prius tradidit, in retractationibus improbasse: falsa cen sorem loqui non vides? quæ enim ex Patribus S. Doctor præsertim Simpliciano scripserat, atque tradiderat: ea utpote vera in eodem *libro*, aliisque laudatis probavit. Quæ autem in aliquibus scriptis expositionibus, quas jam citavimus, *minus diligenter tractaverat*; quæque Pelagianis, & Semi-pelagianis aliquantum favere videbantur: hæc quidem Augustinus correxit, ac retractavit; sed hanc retractationis causam plerisque Patribus Sanctis, quorum testimonia adversus eos Heterodoxos attulerat, minime adiudicavit.

Quærat nunc Dallæus illo, quem retulimus, modo; Quis scit verbi causa, num e Patribus, quorum sententia vel de peccato Originali, vel de illa Dei gratia præveniente adducitur, aliquis non retractaverit ea, quæ hodie in ipsorum monumentis extare videmus? Nonne autem isthæc interrogatio errore inflatur? Nam Magnus Augustinus & illa retractavit & plures eas Sanctorum Patrum testificationes, quæ nunc in ipsorum libris leguntur, cumque cæteris communioribus fidei sententiis constant, tribuit: & tamen easdem Fidei sententias a Patribus retractatas non modo non dixit; verum etiam hos in illis ad mortem usque mansisse, aperte significavit. Ea igitur plerorumque veterum retractatio, quam Dallæus interrogando fingit, firmissimis Fidei sententiis, quas Patres Sancti constanter dixerunt, ac S. Augustini testimoniis contraria est atque confecta ex suspicione, falsitate, & errore; quo censor ductus iterum quærit. „ Annon errore superstite. „ pænitentiæ monumenta tempus e „ medio sustuleris? „ annon igitur censor rursus per errorem labitur? etenim his falso supponit, in plerisque Sanctorum veterum libris, qui modo supersunt, errores, quos ipsis viventibus Ecclesia Catholica publice coarguisset, inesse: quæ Dallæi suppositio laudato S. Augustino adversatur, qui fere omnium veterum monumenta integra vidit, testatus, plerosque Sanctos Patres, servata *Regula Catholica*, *ac debellatis suorum temporum erroribus*, *gloriosissime* objisse: quo apertissimo S. Augustini testimonio monstratur, in plurium Sanctorum vetustorum operibus extantibus nullum *suorum temporum errorem* superstitem esse; quippe qui ab ipsis *debellatus* sit & eversus. Iisdem ergo Sanctis isti errores, ob eosque aliquæ retractationes, ac pænitentiæ monumenta ab ipso Dallæo false tributa sunt, atque supposita. Cum itaque de his falsis suppositionibus constet, illudque firmissimum judicium fiat: cumque legitimi veterum libri, præsertim ii, in quibus & ex Fide Catholica agitur, & errores redarguuntur, certissimi sint, Historicis Ecclesiasticis, ac Patribus testibus: clarum est, communioribus, & constantibus veterum auctoritatibus Fidei dogmata, quæ Ecclesia Catholica perpetuo defendit, adver-

sus priscos, ac recentes Hereticos vinci.

Hinc etiam adverto, quod Patres privatas aliquot veterum opiniones vel probabiles putarunt, vel postea evulsas exemplis supra positis ostenderunt, Communes autem & constantes aut plurium, aut omnium, sententias in Ecclesia Catholica receptas ut necessarias, hoc est, & veras habuerunt & certas.

Hæc, quæ contra Dallæum observamus, nedum adductus Vincentius Lirinensis adnotavit; verum quoque S. Augustinus edocuit; qui Juliano Originalem culpam neganti ista primum objecit: „(*a*) Puto, tibi eam „ partem orbis sufficere debere, in „ qua Primum Apostolorum suorum „ voluit Dominus gloriosissimo Martyrio coronare: cui Ecclesiæ Præsidentem beatum Innocentium si „ audire voluisses; jam tunc periculosam juventutem tuam Pelagianis laqueis exuisses. Quid enim „ potuit ille vir sanctus Africanis „ respondere Conciliis, nisi quod antiquitus Apostolica Sedes & Romana cum cæteris tenet perseveranter Ecclesia!... Sancto Innocentio vide quid respondeas, qui nihil aliud de hac re sapit, quam „ quod isti, in quorum re conventum, sitamen prodest aliquid, introduxi ... non est ergo cur provoces ad Orientis Antistes, quia „ & ipsi utique Christiani sunt, & „ utriusque partis terrarum Fides ista „ una est, & te certe.. Occidentalis regeneravit Ecclesia, quid ei „ quæris inferre, quod in ea non „ invenisti .. „ Ac posteaquam plures Patres peccati Originalis testes adversus Julianum produxisset, tum ei dixit: (*b*) audi omnes uno corde, „ uno ore, una Fide idipsum dicere, & hanc esse Catholicam fidem, „ non dissonante contestatione firmatam .. „ Et paulo post ait: „ interim habes in conspectu non „ solum (*c*) Occidentis, verum etiam „ Orientis Episcopos. Nam qui nobis deesse videbantur; plures Orientis invenimus. Omnes uno, eodemque modo credunt, per unum „ hominem peccatum intrasse in „ mundum, & per peccatum mortem, & ita in omnes homines pertransisse, in quo omnes peccaverunt. Qui modus hic est, ut, „ peccato illius unius hominis primi „ omnes nasci credantur obnoxii. Si „ hoc qui dicit, Manichæus abs te „ dicitur; istos adspice istis erubesce, istis parce, vel tibi potius, „ ne rector, & habitator illorum „ tibi forte non parcat. Si autem „ istos Manichæos esse non dicis, „ nec me poteris invenire cur dicas; „ neque enim me ob aliud hoc esse „ dicis, nisi quia de peccato primi „ hominis, cui omnes carnalis nativitas obbligavit, inde quemquam „ nisi spiritalis nativitas solvit, quod „ credunt, credo, quod tenent, teneo, quod docent, doceo, quod „ prædicant, prædico. His cæde. „

Quod igitur *antiquitus Apostolica Sedes & Romana Ecclesia cum cæteris tenet perseveranter* Ecclesiis aut in *Ecclesia* utique Catholica *antiquitus invenitur:* id *plures*, sive plerique, vel omnes Patres vetusti *tenent*, *prædicant*, *credunt*; quorum proinde documenta re-

(a) S. *Aug. lib.* 1. *con. Jul. cap.* IV. *pag.* 503. *Tom.* X.

(b) S. *Aug. lib.* 1. *contr. Jul. cap.* V. *pag.* 105. T. X.
[c] *ibid. pag.* 508.

recepta *antiquitus* in Apostolica, & Catholica Eccclesia, quæ etiam postea eorum plura definiit, simpliciter necessaria, aut vera, & certa adeo sunt, ut a probabilibus, ac verisimilibus ipsorum enuntiatis, quorum alia aliis *meliora*, ac *veriora* sunt, apertissime secernantur. Hinc non tantum dignoscendorum dogmatum medium facile proferimus; verum etiam omnia Carholica dogmata & a probabilibus veterum enarrationibus expedite distinguimus; & illa eadem dogmata necessario credenda esse certo statuimus: idque eo probamus, quod ipsa ut vera *antiquitus* recepta in Ecclesiis Catholicis, & a plerisque Orthodoxis, ac Patribus *prædicata*, atque etiam definita ab Ecclesia *Apostolica*, utpote ad *unam fidem Catholicam*, *non dissonanti* illorum veterum *contestatione firmatam*, spectantia, noscantur, atque monstrentur.

Etenim Dallæus obtendit, quod Christianæ Religionis „ (*a*) veritates „ longæ sint aliæ aliis magis necessariæ, ut clare docet Origenes homilia 27. in Matthæum. Confer inter se hasduas propositiones, hanc, „ *Christus est Deus*, & hanc alteram, „ *Christus mortem pertulit*, *natus annos triginta quatuor*, *aut triginta quinque*. Quis, etsi ambæ veræ sint, „ inter utramque tamen summum „ esse discrimen non videt? Prior „ enim necessario vera est, id est, „ ita ut fieri non potuerit, quin „ Christus esset Deus, cum hominis salus, quæ finis est religionis, „ obtineri non posset alio modo. „ Posterior vero, etsi vera sit, & „ satis aperte ex Scriptura deducatur; non est tamen necessaria. Poterat enim Christus, si sic ei visum fuisset, mortem obire quadragesimo, aut quinquagesimo ætatis suæ anno, nullo salutis nostræ, „ quam sibi finem costituerat, dispendio. Pro varietatis hujus ratione diversi in religione momenti est agnitio, aut ignoratio duarum istarum propositionum. Prior „ non potest ignorari, multo minus „ negari, quin totus pereat Christianismus; posterior ignorari, immo & rejici potest sine magno „ periculo. Ut ergo liquido nobis „ constet, quid super capitibus controversis senserint Patres, statuendum est non solum, num ea crediderint, sed præterea quo loco „ ea habuerint, num necessario, vel „ probabiliter tantum.

Hic Dallæo considerandum erat, ne quid, quod ad causam attinebat, præteriret, ne quam in aliam rem transiret, ne quid perturbate diceret & contorte. Etenim Orthodoxæ Fidei, quæ Christianæ Religionis substantia & character est, veritates, quibus adduci Dallæus noluit, adeo sunt necessariæ, atque simpliciter certæ, ut non solum a verisimili, probabili, probabiliori, atque ab omni dubio distinguantur; verum etiam aliter esse nequeant: quia ipsa fides, & ita omnis ejus veritas, variari non possunt.

At Dallæus falso contendit, Origenem homilia XXVII. in Matthæum docere, Christianæ religionis veritates alias aliis magis necessarias esse. Primum enim Homilia illa, aliæque sequentes, quas vetus Origenis interpres tractatus vocat, quæque græ-

(a) Dall. lib. 1. de usu Patr. cap. 8 pag. 170.

ce non extant, eidem Origeni suppositæ idcirco videntur, quia *Tomos xxv.* in Matthæum ab Origene scriptos fuisse, (*a*) Eusebius, & S. Hieronymus testificantur; quorum testimonia denunciant, non Homilias, neve Tractatus xxvi. aliosque additos, sed tantum *tomos xxv.* ab Origene compositos esse; ac proinde huic homiliam illam xxvii. sive tractatum adfictum fuisse.

Deinde illius Homiliæ, aut Tractatus Auctor ne ullum quidem verbum *necessarii*, quod Dallæus comminiscitur, in eadem homilia xxvii. facit; sed de Fidei veritate, ac de Sacræ Scripturæ sensu, qui ab aliquo vetere clarius, ac verius contra falsum ostenditur, tractat; dum & Evangelia de Antichristo loquentia enarrat, & de Heterodoxis hæc dicit: „ Non multi fuerunt homines in tempore Apostolorum, qui (*b*) Christos se esse dixerunt; nisi forte Dositheus Samarites, unde & Dositheani dicuntur, & Simon, de quo referunt actus Apostolorum, qui se virtutem esse Dei magnam pronuntiabat .... Sed omnis sermo, qui profitetur expositionem Scripturarum ..., non autem habet veritatem; juste Antichristus esse intelligendus est, veniens in nomine Christi, & dicens, quod ego sum Christus, mentiens, & minime potens ostendere veritatis formam in se. Et quoniam eis, qui discutiunt verba Scripturæ, ut inveniant sensum ejus, frequenter occurrunt quidam intellectus quasi veri, cum non sunt veri; aliquando autem traduntur & ab aliis verisimilibus colorati sermonibus, ut non facile inveniatur, qui verus est sensus; priusquam adversus mendaces existimationes inventus fuerit verior sensus & firmor: propterea puto, quod Christus ad interrogationem Discipulorum suorum dicentium: (*c*) *quando hæc erunt? & quod signum adventus tui, consumationis sæculi?* ita respondit: *videte, nequis vos seducat? multi enim venient dicentes, ego sum Christus, & multos seducent*...... Sciendum est autem, quoniam quantum ad veritatem impossibile est, esse aliquem innocentem manibus, & mundum, peccatis, ut non sit purus corde, & castus a dogmatibus falsis; sicut e contrario impossibile est, mundum quidem, & castum esse corde a dogmatibus falsis, ut non sit innocens manibus, & mundus a peccatis. Hæc enim alterutrum se sequuntur, & non separantur ab invicem. Sermo mundus in anima, & vita irreprehensibilis. Abundantius autem de capitulo illo tractavimus, docentes nosipsos secundum ea, quæ visa sunt nobis in loco, ut custodiamus nos ab omni errore falsorum dogmatum sive de manifestis, & principalibus capitulis, sive de his, quæ videntur minora, ut audiamus, qui dixit, (*d*) *non declinabitis ad dexteram, aut sinistram* ab eo, qui dixit, *ego sum vita.* (*e*) Nec se- „ du-

(*a*) *Euseb. lib. 6. Hist. Eccl c. 36. S. Hyer. Praet. comment. in Mat.*
(*b*) *Vide tract. 27. in Mat. Tom. 2. Oper. Orig. pag. 851. Paris. edit. an. 1740.*

(*c*) *Matt. 24. 3.*
(*d*) *Deut. v.*
(*e*) *Joan. 14.*

„ ducamur, sed vigilemus, nequis „ nos fallat eorum, qui veniunt in „ nomine Christi, dicentes, ego sum „ Christus, ego sum veritas, & sapientia, & lumen verum. „

Non ergo, uti a Dallæo fingitur, ille antiquus aut Scriptor, aut interpres clare prædocuit, Christianæ religionis veritates alias aliis magis necessarias esse; cujus necessitatis ne ullam quidem vocem ille inibi protulit: sed enuntiati, quod Dallæus sumit, contrarium indicavit, dum monuit, *ut nos custodiamus ab omni falso*, & *erroneo dogmate sive de principalibus capitulis sive de his*, quæ quidem Hæreticis, de quibus idem scriptor loquitur, *minora false videtur*; veruntamen, *quantum ad veritatem erroribus* oppositam, atque adeo ad fidem Catholicam pertinet, ista nec minora, nec minus necessaria, neve minus indubia quam illa credenda esse, idem scriptor voluit; utpote qui secundum sacras litteras de utriusque Fidei capitibus docuerit, *non declinandum ad dexteram, aut sinistram;* ac proinde non magis illa, quam ista; sed utraque æque ac simpliciter credi opportere: ideoque utrorumque sensum a Parribus ostensum comparate ad *coloratos* Hæreticorum sermones, qui videlicet specie tenus *verisimiles* videntur; sed reapse ficti, fallaces, & falsi sunt, veriorem esse, atque firmiorem; qui tamen ut falsitati contrarius absolute *verus est* ac certus. Quocirca qui utrorumque Fidei capitum veritatem negaverint ab Heterodoxis *seductus*: is in *omni errore* versabitur; ex quibus illius auctoris quanquam suppositi rationibus adversus Dallæum, qui eum citat, colligitur, omnes Orthodoxæ fidei veritates æque necessarias, sive necessario esse credendas, ut nos, a *coloratis* Hæreticorum sermonibus, seductionibus, *erroribusque* avertamus.

Hinc censor animum suum seduxit: quæ enim ad catholicam fidem non pertinent, ac Patribus doctissimis, eruditisque omnibus probabilia visa sunt: ea cum certissimis Fidei dogmatibus sinistre confundit, haud institutus laudati S. Augustini doctrina; qui a veris Christianæ religionis dogmatis distinguit illas (*a*) Quæstiones, *in quibus*, *salva fide qua Christianis sumus*, *aut ignoratur quid verum sit*, *& sententia definitiva suspenditur*, *aut aliter*, *quam est*, *humana*, *& infirma suspicione conjicitur*. Cum ergo quæritur, quo ætatis suæ anno Christus objerit: hæc Quæstio, *Salva Fide*, *qua Christiani sumus*, dumtaxat verisimilius decernitur: neque enim illum annum plures Patres dubio procul tradidere; neque de eo Ecclesia *definitivam* habuit *sententiam*; neque ex novo Testamento idem annus certo colligi, sed probabilius *conjici* potest. Poterat quidem Christus Dominus, si voluisset, anno ætatis suæ quadragesimo, vel etiam alio oppetere mortem: sed tamen non certe, non simpliciter vere, non satis aperte, sed, verisimilius, ex ipsa Divina Scriptura, exque natali ipsius Domini anno annus non quadragesimus, sed trigesimus ferme quartus mortis ejus conficitur. Unde Dallæus false supponit, hoc verum esse, quod „ Christus natus annos triginta qua- „ tuor, aut triginta quinque mor- „ tem

[a] *Vide superiora*.

„ tem pertulerit: „ in quo enuntiato expresse diviso vel pars prior est vera; ac sic altera falsa est, aut vicissim: in quibus proinde eo modo expressis veritas nequaquam apparet. Quapropter ex rebus ipsis, quas diximus, illud probabilius elicitur, Christo Domino, cum annos triginta tres, tresque menses haberet, mortem illatam fuisse: cujus anni enuntiatio ineruditis quadamtenus nota, atque ad eruditioribus non rejecta, nullam Christianæ religionis diversitatem, nullam fidei necessitatem, nullumque æternæ salutis periculum, si *aliter* putatur, adducit: non quo Christus alio anno mori potuerit, ut certe potuit: sed quia nulla habita Ecclesiæ Apostolicæ definitione, atque adeo *salva Christiana fide*, eadem assertio nostra ut verisimilior agnoscitur, atque tenetur. Adhibeat ergo Dallæus S. Augustini doctrinam: conferat eam assertionem non certo veram, sed verisimiliorem cum isto Fidei Catholicæ enuntiato, quo Christus esse Deus creditur intelligat tandem verum utriusque propositionis discrimen, quo ejus argutatio refutatur. Nam illa enuntiatio de anno mortis Christi non certe vera, sed aliis est probabilior: quæ non rejicitur quidem, nisi ab imprudente; verum & a paucis aliquantum ignoratur, & a doctis verisimillima, non certa eo censetur, quia ipsam nec plerique veteres docuerunt, nec Ecclesia definiit. Certissima vero Fidei sententia de Christo Deo, & homine, sine quo æterna salus obtineri nequit, cujusque Divinitatem Sociniani impie negantes sibi veram religionem eripiunt, idcirco necessario vera, & simpliciter credenda est; quod Christum esse verum Deum Patri consubstantialem & plures veteres tradiderint, & Nicænum I. Concilium Œcumenicum *definitiva* sententia confirmavit. Illud ergo de reliquis omnibus Fidei dogmatibus, quorum aliqua a Dallæo Catholicam religionem violante indubium false vocantur, liquido, uti statuimus, constat, ea omnia non probabilia, sed simpliciter vera, & certissima, ac necessario credenda ideo esse, quod & a plerisque Patribus tradita fuerint, & a generalibus Synodis, quas Romani Pontifices confirmavere, definita sint, atque probata. Quid igitur de controversiis jam diremptis veteres senserint, ex communibus, & constantibus eorum vel plurium, vel omnium doctrinis, quas Ecclesia adhibuit, sic liquet, ut istæ doctrinæ sint distinguendæ a nonnullis probabilibus aliquorum enuntiatis, quibus alius alio quidpiam melius dicit & verius: quæ quidem posteriora verisimilium loco haberi jam diximus. Sed tamen adversus Dallæum etiam constituimus, atque probavimus, priora dogmata, sive Catholicas doctrinas necessarias, aut certas a Patribus habitas, & creditas esse; utpote quibus ipsi & in Ecclesia instituti fuerint, & errores everterint; quod etiam illo Divinitatis Christi exemplo, atque allatis S. Augustini argumentis ostenditur: nam & Nicænum I. anteriorum Patrum doctrinam, qua Dei Filium verum Deum Patri consubstantialem tradiderant, non probabilem, sed indubitatam, ac necessario credendam statuit: & S. Augustinus docet, ac prædicat, complurium Sanctorum Patrum documentum de originali peccato esse dogma *Catholicæ Regulæ*; quæ cum Christianæ religionis veritates omnes æque certas per se se habeat: hinc æqua-

lem credendi necessitatem, ut æternam gloriam adipiscamur, imponit.

At etiam Dallæus plura miscet, & objicit: primum quod aliqui veteres „ (*a*) in dubium vocabant, „ vel etiam rejiciebant ea, quæ vera „ quidem, sed non necessaria censebant. Clare id patet ex Epistola Irenæi ad Victorem Pontificem „ Romanum, apud Eusebium in Historia. Testatur enim sanctus ille „ vir, varietatem, sive discrepantiam, quæ etiam ante Victorem „ de die Paschatis inter Episcopos „ Asiæ, & Ecclesiam Romanam fuerat, non obstitisse, quominus pacem inter se colerent (*b*) Polycarpus, & Anicetus Papa. Tertullianus de Præscriptionibus adversus Hæreticos postulat tantum, „ ut regula Fidei maneat in ratione sua, & ordine. „ Deinde obtendit, quod quidem „ Patres Tridentini, nulla necessitate salutis, „ sed probabilem tantum ob causam „ veteres, parvulos usu rationis carentes ad Eucharistiæ communionem suscepisse decernunnt: atqui „ ex Patrum monumentis certo constare videtur, ipsos parvulorum „ cunctorum communionem censuisse necessariam: sic enim de ea re „ loquitur (*c*) Augustinus; *ex antiqua, & Apostolica, traditione Ecclesia Christi insitum tenere, præter baptismum, & participationem „ Dominicæ mensæ, non solum ad regnum Dei, sed nec ad salutem, „ & vitam æternam posse quemquam „ hominum pervenire*. Quod postquam ex Scriptura confirmasset; „ subdit: *si ergo, ut tot, & tanti „ Divina testimonia convincunt, nec „ salus, nec vita æterna sine baptismo, & corpore & sanguine Domini cuiquam speranda est, frustra „ sine his promittitur parvulis*. Innocentius I. Papa æqualis ejus in „ eadem fuit sententia. Nam baptismum parvulis esse necessarium, „ ut vitam æternam consequantur, „ ex eo adversus Pelagianos probat, „ quod absque baptismo ad Eucharistiam admitti non possent. Extat „ (*d*) Innocentii Epistola, ac ut „ deesset, non sinit nos Augustinus „ ea de re dubitare: *Inocentius*, inquit, *parvulos definivit, nisi manducaverint carnem filii hominis*, (*e*) „ *vitam prorsus habere non posse*. Longo ante tempore Cyprianus in eundem sensum ea de re locutus fuerat. „ Denique opponit, quod „ hic mos apud Patres frequens est, „ maxime apud Tertullianum, Ambrosium, & Hieronymum, qui „ cum ingenio sint fervido, ac concitato, quam in partem propendent, eo tanto impetu feruntur, „ ut quos quidem laudant, eos inter „ Angelos, quos vero vituperant, „ eos inter Diabolos collocare videantur: ita quæ credenda putant, „ non aliter commendant, quam si „ totidem essent Christianismi fundamenta; quæ rejiciunt, ac refutant, non aliter explodunt, quam „ si merum Atheismum spirarent. „ Hieronymus certe, ut Furiam, nobilem viduam Romanam a secundis nuptiis avocaret, non aliter, „ agit, (*f*) quam si eam a parricidio

(a) *Dal. ib. pag. 272.*
(b) *Tert. de præf. Heret. cap. 14.*
(c) *Aug. de pecc. mer. & remiss. lib. 1. c. 24.*
[d] *Innoc. Ep. ad Milev. Syn. inter. Aug. Epistolas 95.*
[e] *Vide Aug. lib. 2. cont. 2. Epist. Pelag. c. 4. & lib. 1. cont. Jul. c. 2.*
(f) *Hier. Ep. ad. Fur.*

„ dio dehortaretur. Unica restat via, „ qua nobis constare possit, quo loco „ singula doctrinæ Christianæ capita posuerint, Symbola nempe, „ & Fidei expositiones sive totius „ Ecclesiæ, sive conventuum Ecclesiasticorum. Jam ab initio quædam „ exposuimus. Quod vero ad ea capita pertinet, quæ hodie controversa sunt: vix quidquam hac via „ promovebimus. Nullum enim eorum vel in regula illa Fidei, quam „ tanti fecit Tertullianus, vel in „ Symbolo Nicæno, vel in Constantinopolitano, vel in canonibus „ Ephesinis, vel in Chalcedonensibus comparet. Adde, quod ne „ in duobus quidem sequentibus Conciliis habentur controversa hodie „ capita. Et tamen sex illa priora „ Concilia si septimi Patribus fides „ habeatur, (a) *confirmarunt*, & „ *constituerunt quæcumque a principio temporum sive scripto, sive* „ *traditione non scripta Ecclesiæ tradita fuerant*. Unde sequeretur, ea „ Fidei capita, quæ in iis non habentur, neque scriptis, neque alia „ ratione a principio tradita fuisse. „ Octavo Sæculo in apertum erumpit ex capitibus controversis unum „ de imaginibus. Epiphanius opus „ suum adversus hæreses duabus clausit dissertationibus. Altera mores, „ & disciplinam Ecclesiæ temporis sui „ refert. Altera fusa Fidei Ecclesiæ „ expositio continetur, quam sanctus ille antistes vocat *veritatis* „ *firmamentum*. Et tamen ex omnibus capitibus, quæ sunt in controversia nullum ibi animadvertere est, præter localem Christi ad „ inferos descensum. In actis VI. Synodi extat Sophronii Patriarchæ Epistola Synodica, in qua singillatim „ fidem exponit; & tamen ne unum „ quidem capitum hodie controversorum ponit. Qui hæc attentius „ observavit, ex eo silentio argumentabitur, capita ista in Ecclesiæ „ Fide tunc temporis nulla fuisse. Mihi vero satis est, e superioribus concludere, quod institui, esse, si „ non omnino impossibile, saltem „ difficillimum, constituere, quo gradu sive necessitatis, sive probabilitatis, veteres Patres unumquoque caput eorum, quæ hodie controvertuntur, habuerint; quandoquidem ea neque in Fidei suæ „ expositionibus, neque in Conciliorum suorum capitibus, quæ sunt „ veluti Catalogi eorum, quæ necessaria censuerunt, unquam posuerunt. „

Etenim ista non attentius, sed frustra observasse, in iisque peccasse Dallæus jam judicatus est, qui primitus minime advertit, quod secundum *Catholicam regulam* ad quam non modo Tertullianus ab ipso adlegatus, verum etiam S. Augustinus supra commendatus nos dirigunt, orthodoxa fides semper in sua ratione mansit & ordine: Ritus autem celebrandi Paschatis die Dominico lunam XIV. primi mensis statim sequente, quem Ecclesia Romana, & pleræque Ecclesiæ perpetuo servarunt, ex Apostolica quidem Traditione manavit, sed pro vario tempore aliis in locis observandus, donec videlicet Judæorum mos inductus in nonnullas Ecclesias, quæ Pascha ut illi luna XIV. faciebant, paulatim abiret: quam ob causam quæstio de illo Pascha-

(a) Conc. VII. act. 6.

chatis die olim ad disciplinam, quæ a Fide distinguitur, spectare videbatur.

Hæc enim S. Polycarpo Smyrnensi Episcopo secreta fuisse, S. Irenæus, cujus verbis Dallæus abutitur, plane significavit; sicuti in historia Ecclesiastica Eusebius refert hoc modo. „ Aniceto (a) Romanæ Ecclesiæ Præsidente, Polycarpum, qui etiam „ tum superstes erat, Romam venisse ob quæstionem quandam, quæ „ de Pascha inciderat, & cum Aniceto colloquium habuisse, tradit „ Irenæus; aliam præterea idem Scriptor de Polycarpo rem narrat in „ tertio contra hæreses libro; quam „ cæteris, quæ de illo commemorantur, necessario adjungendam putavi, sic autem habet: sed & Policarpus, inquit, vir, qui non solum ab Apostolis eruditus, & cum „ multis, qui Dominum viderant, „ familiariter versatus; verum etiam „ in Asia Smyrnensis Ecclesiæ ab ipsis „ Apostolis ordinatus est Episcopus: „ quem nos quoque adhuc adolescentes vidimus; vixit enim diuturne, & in ultima senectute summa cum gloria illustre perpessus „ Martyrium, excessit e vita. Hic, „ inquam, Polycarpus ea semper „ docuit, quæ ab Apostolis didicerat, & quæ etiam nunc tradit Ecclesia, & quæ sola sunt vera: testantur hoc Ecclesiæ omnes, quæ „ in Asia sunt, & quicumque ad „ nostram usque ætatem in Polycarpi locum successerunt: qui certe „ multo Fide dignior, ac locupletior testis fuit veritatis, quam aut „ Valentinus, aut Marcion, & reliqui pravarum opinionum auctores. Idem Aniceti temporibus „ Romam veniens, multos ex supra dictis hæreticis ad Ecclesiam „ Dei revocavit, hanc unam, & „ solam veritatem se ab Apostolis „ accepisse prædicans, quæ ab Ecclesia traderetur. Et supersunt „ adhuc nonnulli, qui illum id narrantem audiverant, Joannem Domini discipulum, cum lavandi causa balneum Ephesi esset ingressus, „ viso intus Gerintho, mox illum „ e balneo profugisse; atque in hæc „ prorupisse verba: fugiamus hinc „ ne forte balneum corruat, in quo „ est Cerinthus veritatis inimicus. „ Ipse etiam Polycarpus, cum ei „ Marcion aliquando occurrisset, dixissetque, agnosce nos; respondisse fertur, agnosco Te primogenitum Satanæ. Adeo religiose cavebant Apostoli, eorumque discipuli, ne vel sermone tenus miscerentur cum ullo eorum, qui veritatem adulterabant, quemadmodum „ & Paulus dixit: Hæreticum hominem post unam, aut alteram admonitionem devita ..... (b) Et „ cum beatissimus Polycarpus Aniceti temporibus Romam venisset, „ atque inter illos de quibusdam aliis „ rebus modica esset controversia; „ statim mutuo pacis osculo se complexi sunt. Neque enim Anicetus „ Polycarpo persuadere unquam poterat, ut observare desineret, quippe qui cum Joanne Domini nostri discipulo, & cum reliquis Apostolis, quibus cum familiariter vixerat, eum morem perpetuo observasset; neque item Polycarpus

(a) *Eus. lib. IV. Hist. Eccl. cap. 14. pag. 137.*
(b) *S. Iren. apud Euseb. ibid. lib. V cap.* 14. *pag.* 216.

„ Aniceto perſuadere (*a*) conatus eſt, „ ut obſervaret, cum Anicetus eorum, qui ante ſe fuerant, Præſbyterorum morem ſibi retinendum „ eſſe diceret: quæ cum ita ſe haberent; communicarunt ſibi invicem, & Anicetus in Eccleſia conſecrandi munus Polycarpo honoris cauſa conceſſit. Tandemque „ cum pace a ſe invicem diſceſſerunt. „

Atque etiam Euſebius de Nicæno primo Concilio generali, in quo illa „ Paſchatis Quæſtio diſſoluta eſt, „ iſthæc protulit: ubi cum de ſanctiſſimo etiam Paſchæ die quæſitum fuiſſet; (*b*) communi omnium ſententia decretum eſt, eam „ feſtivitatem uno, eodemque die „ ab omnibus celebrari oportere. Quid „ enim pulchrius, quid honeſtius „ nobis eſſe poſſit, (*c*) quam ut „ hæc feſtivitas, a qua ſpem immortalitatis accepimus, uno, eodemque ordine, & certa ratione „ ab omnibus inoffenſe obſervetur? „ Ac primum quidem viſa eſt omnibus res eſſe prorſus indigna, ut „ in ſanctiſſimæ hujus ſolemnitatis „ celebratione conſuetudinem Judæorum ſequeremur, qui cum manus „ ſuas nefario ſcelere contaminarint; „ merito impuri homines cæcitate „ mentis laborant. Quippe rejecta illorum conſuetudine, poſſumus rectiori ordine, quem a primo Paſſionis die ad hæc uſque tempora „ ſervavimus, ad futura etiam ſæcula hujus obſervantiæ ritum propagare. Nihil ergo nobis commune ſit cum inimiciſſima Judæorum turba. Aliam enim viam „ a Servatore accepimus. Propoſitus eſt ſacratiſſimæ religioni noſtræ curſus legitimus, & honeſtus. „ Hunc unanimi conſenſu retinentes, ab illa turpiſſima ſocietate, „ & conſcientia nos abſtrahamus... „ Illud præterea conſiderandum eſt, „ nefas eſſe, ut in tanti momenti „ negotio, & in hujuſmodi religionis ſolemnitate diſſenſio reperiatur. Unum enim liberatis noſtræ „ feſtum diem, hoc eſt, diem, „ ſacratiſſimæ paſſionis Servator noſter nobis reliquit, unamque eſſe „ voluit Catholicam Eccleſiam, cujus membra licet variis locis diſperſa ſint; uno tamen ſpiritu, „ Dei ſcilicet voluntate foventur. „

Quæſtio igitur de Paſchatis die non ad fidem, ſed ad *obſervantiam ritus*, ad magni *momenti conſuetudinem*, ſive ad maximam Chriſtianæ religionis ſolemnitatem pertinuit: quas omnes Dallæus ſiniſtre confundens, id minime animadvertit, quod & Irenæus *Paſchæ Quæſtionem*, *ob quam S. Polycarpus Romam venerat*, a Fidei dogmatibus aperte ſecreverit; & hæc *ſola eſſe vera* eatenus declararit, quatenus eadem erroribus, ac falſitatibus, quas *Hæretici* proferunt, opponuntur. *Iſta* ergo *vera* quidem putata, ſed haud neceſſaria a veteribus judicata fuiſſe, Dallæus ex S. Irenæo falſiſſime refert: quippe qui ſanctus vir affirmarit, *ſola* eſſe *vera*, atque adeo neceſſario credenda Catholica dogmata, utpote *ab Apoſtolis accepta* & *Eccleſiæ tradita*, ac *veritatis inimicis* Heterodoxis, quorum communionem Sanctus Joannes Apoſtolus, & Po-

(*a*) Hæc S. Irenæi verba ſunt, quæ ex ejus Epiſtola ad Victorem R. P. Euſebius excerpſit.

(*b*) *Euſeb. de vit. Imp. Conſt. lib. 3. cap. 18; pag. 528.*

(*c*) Hæc Conſtantini Magni ſunt dicta, quæ Euſebius ex illius Epiſtola *ad Eccleſias* attulit.

Polycarpus non tulerunt, omnino contraria. Nec vero idem Polycarpus illum morem celebrandi Paschatis die Dominico lunam 14. sequente aut in dubium revocavit, aut repulit. Quamquam enim inter Asianos Episcopos, interque Ecclesiam Romanam, aliasque Ecclesias illius *ritus* varietas fuit, quæ non ad fidem, sed ad summam ejus festi *observantiam* spectabat; & ideo Polycarpus Asianorum ritum tenere voluit, quod eum *antea observasset:* attamen is ab Aniceto Summo Pontifice *pacem* accepit, quoniam ille huic Ecclesiæ Romanæ *morem retinendum* diserte censuit, qui proinde Aniceti morem non in dubitationem adduxit, neque rejiciendum putavit, uti Dallæus confingit: sed eundem morem a S. Petro Apostolorum Principe antiquiori cuique Romanæ Ecclesiæ *Presbytero* vere *traditum* esse, ac sic necessario observandum pro variis temporibus posuit, usque dum de Judæorum more, quem Ecclesiæ initiis S. Joannes Apostolus in Asia toleravit, Asiani decederent: quandoquidem non hunc Asianorum ritum Judaicum, sed illum *Aniceti morem retinendum* esse, Polycarpus denuntiavit, referente Irenæo, qui in eadem Epistola, quam ad Victorem R. Pontificem scripsit, cujusque verba a Dallæo subdole omissa nos partim alibi, partim hic ex Eusebio protulimus, non modo idipsum testificatus est; verum etiam *Pascha die* illo *Dominico celebrandum defendit*; quod tuitus non esset, nisi pro vario tempore & loco illud festum eo die necessario celebrari debere ex Apostolica traditione novisset.. Quæ igitur Fidem Catholicam spectant: ista semper eadem manent, Tertulliano declarante, & Dallæo concedente. Quod ergo aliqui Asiani postea inciderunt in perturbationem veteris disciplinæ: in hac certe Ecclesia Romana, & pleræque Ecclesiæ ita permanserunt, ut post ejusdem Victoris, & concilii Nicæni statuta illo ipso Dominico die Pascha ab omnibus celebrari debeat & recoli.

Mitto Origenis Apologiam a Dallæo hic rursus adductam; utpote quæ, sicut antea vidimus, & Pamphilo Martyri supposita sit, & erroribus magnis non careat.

Venio ad Eucharistiæ communionem, quam parvulis necessariam a S. Cypriano putatam fuisse, Dallæus falsissime dicit, nullo adducto legitimo loco ipsius Cypriani, qui quidem illam necessitatem nullibi attigit, sed in libro de Oratione Dominica S. Joannis Evangelium, in quo agitur de edendo Domini Corpore, pertractavit: & cum idolorum, falsorumque numinum vanitatem alibi explosisset; etiam, contra quam (*a*) Dallæus false arbitratur de adultorum communione, qua verum Christi Corpus recipiunt, sic egit: „Christus eorum, (*b*) qui Corpus ejus „contingunt, panis est. Hunc autem panem dari nobis quotidie „postulamus, ne qui in Christo sumus, & Eucharistiam quotidie ad „cibum salutis accipimus, intercedente aliquo graviore delicto, „dum abstenti, & non communicantes a cælesti pane prohibemur,

(a) *Dal. lib. 1. c. 2.*

[b] *S. Cypr. in lib. de orat. Domin. pag. 421.*

„ a Christi corpore separemur, ipso „ prædicante, & monente, (a) *ego* „ *sum panis vitæ, qui de cælo descendi; si quis ederit de meo pane* „ *vivet in æternum: Panis autem,* „ *quem ego dedero, caro mea est* „ *pro sæculi vita*. Quando ergo dicit, „ in æternum vivere, si quis ederit „ de ejus pane, ut manifestum est, „ eos vivere, qui Corpus ejus attingunt, & Eucharistiam jure Communicationis accipiunt, ita contra timendum est, & orandum, „ ne dum quis abstentus separatur „ a Christi Corpore, procul remaneat a salute, comminante ipso, „ & dicente, *nisi ederitis carnem* „ *Filii hominis, & biberitis sanguinem ejus;* (b) *non habebitis vitam in vobis*. Et ideo panem nostrum, id est Christum dari nobis quotidie petimus.

Hoc *jus communicationis* Eucharisticæ, quod adulti baptizati habent, etiam parvulis solo baptismate tribui, S. Augustinus, & S. Innocentius I. Pontifex volunt, adversus Pelagianam hæreresim differentes.

Cum enim parvuli sine baptismo morientes, propter originale peccatum non perducantur ad vitam æternam; quam tamen Pelagius errans & iisdem parvulis eo modo defunctis pollicebatur, & a Dei regno secludebat: tum istum errorem S. Augustinus ita coarguit. (c) „ Consentiamus auctoritati Sanctæ Scripturæ, „ quæ nescit falli, nec fallere; & „ sicut nondum natos ad discernenda merita eorum aliquid boni, „ vel mali egisse non credimus; ita „ omnes sub peccato esse, quod per „ unum hominem intravit in mundum, & per omnes homines pertransiit, a quo non liberat, nisi „ gratia Dei per Dominum nostrum „ Jesum Christum, minime dubitemus: Unde nisi ex antiqua, ut „ existimo, & Apostolica traditione, qua Ecclesiæ Christi insitum tenent, præter baptismum, „ & participationem mensæ Dominicæ, non solum ad regnum Dei, „ sed nec ad salutem, & vitam æternam posse quemquam hominum „ pervenire. Hoc enim & Scriptura „ testatur, secundum ea, quæ supra „ diximus. Nam quid aliud tenent, „ qui baptismum nomine salutis appellant, nisi quod dictum est, (d) *salvos nos fecit per lavacrum regenerationis*, & quod Petrus ait, sic (e) „ *& vos simili forma baptisma salvos* „ *facit?* Quid aliud etiam, qui Sacramentum mensæ Dominicæ vitam vocant, nisi quod dictum est, „ (f) *Ego sum panis vivus, qui de Cælo descendi, & panis, quem ego dedero,* (g) *Caro mea est pro sæculi vita,* & (h) *si non manducaveritis carnem filii hominis, & sanguinem* „ *non biberitis, non habebitis vitam* „ *in vobis?* Si ergo ut tot, & tanta Divina testimonia concinunt, „ nec salus, nec vita æterna sine baptismo, & corpore, & sanguine „ Domini cuiquam speranda est: „ frustra sine his promittitur parvulis. Porro si a salute ac vita „ æterna hominem nisi peccata non „ se-

(a) *Jo.* 6.
(b) *Jo.* 6.
(c) *S. Aug. lib.* 1 *de peccat. merit. & remiss. cap.* 23. *& sequ. pag.* 15. *& sequ. Tom.* x.
(d) *Tit* 3. v. 5.
(e) 1. *Petr.* 3. 21.
(f) *Jo.* 6.
(g) *ib. v.* 52.
(h) *ib.* 54.

„ ſeparant; per hæc Sacramenta non niſi peccati reatus in parvulis ſolvitur: Non itaque dubitemus etiam pro infantibus baptizandis ſanguinem fuſum, qui prius, quam funderetur, ſic in Sacramento datus eſt, & commendatus, ut diceretur, (*a*) *Hic eſt ſanguis meus, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*. Negant enim illos liberari, qui ſub peccato eſſe nolunt fateri. "

S. Innocentius I. Pontifex Summus in epiſtola ad Concilium Milevitanum ait: (*b*) „ illud vero, quod eos veſtra Fraternitas aſſerit prædicare, parvulos æternæ vitæ præmiis etiam ſine baptiſmatis gratia poſſe donari, perfatuum eſt. Niſi enim manducaverint carnem filii hominis, & biberint ſanguinem ejus, non habebunt vitam in ſemetipſis. (*c*) Qui autem hanc eis ſine regeneratione defendunt, videntur mihi ipſum baptiſmum velle caſſare, cum prædicant, hos habere, quod in eos creditur nonniſi baptiſmate conferendum.

Deinde Alypius, & ipſe Auguſtinus contra nonnullos illo Pelagii errore captos iſta ad Paulinum ſcripſerunt: (*d*) „ Pelagius in Eccleſiaſtico judicio, ut aliquo modo Catholicus pronuntiaretur, anathematizare compulſus eſt, infantes, etiamſi non baptizentur, habere vitam æternam: hac enim negata, quid, niſi mors æterna remanebit? ac per hoc contra ſententiam Domini diſputabit dicentis, *Patres veſtri manducaverunt manna* (*e*) *in deſerto, & mortui ſunt. Hic eſt panis, qui de Cœlo deſcendit, ut ſi quis ex ipſo manducaverit, non moriatur*. Non enim de iſta morte loquebatur, quam neceſſe eſt patiantur etiam, qui de ipſo pane manducant. Et paulo poſt: *amen, amen dico vobis, niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*, utique illam, quæ poſt hanc mortem futura eſt: Et contra Apoſtolicæ (*f*) Sedis auctoritatem; ubi de hac ipſa re cum ageretur, hoc teſtimonium adhibitum eſt evangelicum, ne parvuli non baptizati vitam poſſe habere credantur: & contra ipſius Pelagii verba apud Epiſcopos, a quibus audiebatur, expreſſa, ubi anathematizavit eos, qui dicerent, infantes non baptizatos habere vitam æternam, quod propterea commemoravimus, quoniam quidem apud vos, vel in veſtra potius Civitate, ſi tamen verum eſt, quod audivimus, tanta pro iſto errore quidam obſtinatione nituntur, ut dicant, facilius eſſe, ut etiam Pelagium deſerant, atque contemnant, qui hæc ſententientes anathematizavit, quam ab hujus ſententiæ, ſicut eis videtur, veritate diſcedant, ſi autem cedunt Sedi Apoſtolicæ, vel potius ipſi Magiſtro, & Domino Apoſtolorum, qui dicit, non habituros vitam in ſemetipſis niſi manducaverint carnem Filii hominis, & biberint ſanguinem, quod niſi baptizati non utique poſſunt. Nempe aliquando fatebantur, parvulos non baptizatos vitam habere

„ non

(a) *Math. 26. v. 28.*
(b) *S. Innoc. 1. Epiſt. 30. pag. 898. edit. Pariſ. ann. 1721.*
(c) *Io. 6.*
(d) *S. Aug. Epiſt. 186. Tom. 2. pag. 867.*
(e) *Io. 6*
[f] *Innoc. in Epiſt. cit.*

„ non posse. “

Demum S. Augustinus adversus duas Pelagianorum epistolas, & hæreses disputans; de illa Innocentii I. epistola hæc protulit: „ quid illud, „ (a) quod idem Papa de hac ipsa cau- „ sa etiam Numidiæ rescripsit Epi- „ scopis, quia de utroque Concilio, „ & de Carthaginensi scilicet, & de „ Milevitano scripta susceperat; non- „ ne apertissime de parvulis loqui- „ tur? hæc enim ejus verba sunt; „ *illud vero, quod eos vestra frater-* „ *nitas asserit prædicare, parvulos æ-* „ *ternæ vitæ præmiis etiam sine ba-* „ *ptismatis gratia posse donari, per-* „ *fatuum est. Nisi enim manducave-* „ *rint carnem Filii hominis, & bi-* „ *berint sanguinem ejus, non habe-* „ *bunt vitam in semetipsis: qui au-* „ *tem hanc eis sine regeneratione de-* „ *fendunt; videntur mihi ipsum ba-* „ *ptismum velle cassare: cum prædi-* „ *cant, hoc habere, quod in eos cre-* „ *dimus non nisi baptismate conferen-* „ *dum*. Quid ad hæc dicit ingratus, „ cui Sedes Apostolica jam sua pro- „ fessione quasi correcto benignissi- „ ma lenitate pepercerat? Quid ad „ hæc dicit? Utrum post hujus vi- „ tæ finem parvuli, etiamsi, dum „ vivunt, non baptizentur in Chri- „ sto, in vita æterna erunt, annon „ erunt? Si dixerit, erunt, quomo- „ do ergo quæ de nomine ejus ja- „ ctata sunt, secundum sententiam „ beatæ memoriæ Innocentii se da- „ mnasse respondit? Ecce beatæ me- „ moriæ Innocentius Papa sine ba- „ ptismo Christi, & sine participa- „ patione Corporis, & Sanguinis „ Christi vitam non habere parvu- „ los dicit. Si dixerit, non erunt: „ quomodo ergo non accipicentes „ æternam vitam, utique consequen- „ ter æterna morte damnantur, si „ nullum trahunt originale pecca- „ tum? quid ad hæc dicunt isti, „ qui suas calumniosas impietates „ audent etiam scribere, audent & „ Orientalibus Episcopis mittere? Te- „ netur Cælestius litteris Venerabilis „ Innocentii præbuisse consensum. „ Leguntur ipsæ memorati Anti- „ stitis litteræ scribentis, non ba- „ ptizatos vitam parvulos habere „ non posse. Quis autem negabit „ id esse consequens, ut mortem „ habeant, qui non habent vitam? „ Unde ergo in infantibus ista mi- „ serabilis pæna, si nulla origina- „ lis est culpa? „

Vide nunc, aliqua Magni Augustini pronuntiata a Dallæo omissa, alia corrupta, alia subdita esse.

Ecce S. Augustinus ait, ex *antiqua, ut existimo, & Apostolica traditione Ecclesiæ tenent* parvulorum communionem. At Dallæus prætermisit illud *existimandi* verbum, quo S. Doctor & censoris dolos amolitur, & Concilii Tridentini Patres bene locutos ostendit, declarans, sibi illam *traditionem* non certam, sed dubiam, ac verisimilem, atque adeo parvulorum communionem non necessariam visam fuisse. Nam *existimandi*, sive putandi vox dubitationem haud tollit, sed *insitam* habet. Ac Dallæus quoque alias S. Augustini dicta partim depravavit, partim supposuit. Ubi enim S. Doctor advertit, quod *Innocentius Papa sine baptismo Christi, & sine participatione corporis, & sanguinis Christi vitam non habere parvulos dicit*: hæc verba Dallæus

(a) S. Aug. lib. 2. cont. duas Pelag. Epistolas c. 4. pag. 435. & seq. T. 2.

læus ita fallaciter transcripsit: *Innocentius parvulos definivit, nisi manducaverint carnem Filii hominis, vitam prorsus habere non posse:* cujus textus pars maxima neque in adducto capite IV. libri II. contra duas Pelagianorum Epistolas, neque in capite II. libri I. adversus Julianum, quos libros, & capita Dallæus adlegat, reperitur; ac proinde illa S. Augustini verba ab ipso Dallæo violata sunt, atque supposita. Nunquam enim Innocentius, ut ex allata ejus Epistola constat, definivit, parvulos, nisi manducaverint carnem Filii hominis, vitam habere non posse: Nunquam id ab eo definitum esse protulit Augustinus: nunquam ergo Eucharisticam parvulorum Communionem necessariam esse, Innocentius, & Augustinus senserunt, quorum quidem posterior ait, *Corporis Christi participationem*, quæ parvulis eo tempore non negabatur, dummodo baptizati essent, ab Innocentio *dici*: sed hoc dictum a vera ejus prescribente definitione eo secrevit, quod Cælestius, qui parvulos non baptizatos post mortem in æterna vita futuros errore asserebat, *se netur præbuisse consensum litteris Innocentii scribentis, non baptizatos vitam parvulos habere non posse*. Hæc igitur *scriptio* ab eo *dicto* distincta, illique errori opposita, in qua *Corporis Christi participatio* non ponitur, fuit definiens Innocentii præscriptum; quippe cui *præbere consensum* Cælestius *tenebatur*. Non igitur Eucharisticam parvulorum baptizatorum Communionem quarto, & quinto sæculo usitatam, sed Innocentii præscriptum ab illa *Corporis Christi participatione* seclusum, quo scilicet *parvulos non baptizatos vitam* æternam *habere non posse* statuerat, necessario *tenendum* esse, credidit Augustinus.

Causæ constitutione reperta, considerare, licet, jus communicationis, quod S. Cyprianus baptizatis omnibus tribuit, a parvulis baptizatis obtineri; quod Innocentius suis illis litteris voluit, etiam enuncleante Augustino; qui in adducta Epistola plures illo Pelagiano errore deceptos ex professo retudit, simulque ea Domini verba, *nisi manducaveritis carnem Filii hominis, non habebitis vitam in vobis*, atque ipsum Innocentii decretum & de *vita post mortem futura*, & de accipiendæ Eucharistiæ potestate, sive jure, quod baptizati omnes habent, explicuit; & affirmavit, illum errorem *contra sententiam Domini dici, & contra Apostolicæ Sedis auctoritatem, ubi de hac ipsa re cum ageretur, hoc testimonium adhibitum est evangelicum; ne parvuli non baptizati vitam posse habere credantur: cedant Sedi Apostolicæ, vel potius* ipsi *Domino Apostolorum, qui dicit, non habituros vitam in semetipsis, nisi manducaverint carnem Filii hominis, & biberint sanguinem; quod nisi baptizati non utique possunt, nempe aliquando fatebuntur, parvulos non baptizatos vitam habere non posse*.

Posse autem non usum Eucharistiæ, sed hujus accipiendæ jus dicit, & potestatem; quam Augustinus universim baptizatis secundum sententiam Catholicam tradit ea ratione, quod *manducare* Christi *Corpus* in Eucharistia vere existens, *nisi baptizati non possunt*, ex quo S. Doctor hæc duo non infert, nempe parvulos non baptizatos, & ipsius Corporis Christi non participes vitam æternam non habituros: sed ex illo hoc unum dumtaxat colligit, *parvulos*

non-

non baptizatos vitam habere non posse. Non ergo, ut quidam parvuli defuncti vitam æternam adipiscantur, Eucharistiam eis dandam, sed baptismum ipsis, dum vivunt, necessario tribuendum esse, Innocentius, & Augustinus, contra Pelagianos docuerunt.

Porro S. Cyprianus ante hos clarus, & ideo antea laudatus, contra quam Dallæus, & aliqui recentiores comminiscuntur, eum sensum non tenuit, ut vel parvulis baptizatis Eucharistiæ Sacramentum necessitate salutis æternæ, dari debuerit, vel iidem tribus prioribus sæculis Eucharistiam perceperint. Neque enim S. Martyr de infantibus, sed de adultis, qui ob *graviora peccata* ab Eucharistiæ Communione sejungebantur, verba fecit, non de Eucharistiæ usu, quo ipsi parvuli fruerentur, sed de *jure Communicationis* expresse locutus: quod jus posteriorum sæculorum aliqui Patres baptizatis infantibus non ob Eucharistiæ usum, quem ii postea habebant, sed ob baptisma, quo donati fuerant, necessario tribuerunt, usum illum non necessarium putantes.

Pergat vero reliquis censor; cui errorem istum eripiam, quo Patrum auctoritates, quæ ad probanda Catholica dogmata vim maximam afferunt, frangere frustra conatur.

Imprimis hoc certissimum est, ut, quæ Patres credenda frequenter proponunt, ea totidem sint Christianismi fundamenta: quæ vero passim refellunt; non ita rejiciunt, ut merum sæpe spirent atheismum, sed ut vel errorem, vel hæresim imbibant.

Nam & S. Justinus martyr in Dialogo cum Tryphone Judæo, Tertullianus in opere adversus Judæos, & S. Hieronymus in Prophetarum commentariis, Messiæ, sive Christi Divinitatem, & Humanitatem a verbo assumptam, passionem, mortem, resurrectionem, ad novæ legis sacrificium ex Prophetis ostendunt; eaque ut Christianæ fidei fundamenta docent credenda, & Judæorum non atheismum, sed perfidiam fervido quidem, ac pio ingenio, piisque vocibus increpant, ac similiter quosdam veram Christi resurrectionem negantes ut Hæreticos, non ut Atheos, refutant. Ac S. Ambrosius, qui Prophetarum, Apostolorum, ac superiorum maxime sanctorum Patrum auctoritatem susceperat, eosque veluti Angelos fidem nuntiantes laudarat, Filii Dei, & Spiritus Sancti Divinitatem adversus Hæreticos, qui ceu Dæmones ab inferis surgebant, tuitus est.

Et vero ex rebus creatis per se se dependentibus, exque mundi ordine, Deum existere, Patres aliquoties demonstrant: qua demonstratione sicut non Hæreticos, sed Atheos refellunt, ita summis rationibus, quas ex Catholicæ regulæ dogmatibus colligebant, non Atheos, sed Hæreticos improbant.

Ad hanc Fidei regulam S. Hieronymus, cujus sensa de continentia Dallæus in Parricidij crimine iniquius ponit, animum suum direxit, quo Montani errores a Fidei regula multum differre confirmavit, Marcellæ ita scribens: „ (*a*) Primum „ in Fidei regula discrepamus. Nos „ Patrem, & Filium, & Spiritum „ Sanctum in sua unumquemque per„ sona ponimus, licet substantia co„ pu-

(*a*) S. Hier. Ep. 41. pag. 186. Tom 1.

„ pulemus. Illi Sabellii dogma ſe-
„ ctantes, Trinitatem in unius per-
„ ſonæ anguſtias cogunt. Nos ſe-
„ cundas nuptias non tam appeti-
„ mus, quam concedimus, Paulo
„ jubente, ut viduæ adoleſcentulæ
„ nubant: illi in tantum putant
„ ſcelerata conjugia iterata, ut qui-
„ cunque hoc fecerit, adulter ha-
„ beatur. „

Quare S. Doctor in Epiſtola ad Furiam viduam non ſcripſit, iterata conjugia ſceleris, & parricidii, quæ a Dallæo finguntur, eſſe damnanda: ſed illam tantum admonuit, ut in continentis viduæ ſtatu conſiſteret: quod ipſum S. Doctor in Epiſtola ad Algeruchiam viduam, cujus animum iiſdem monitis advertebat, hoc clariori modo ediſſeruit: „ (a) Quid igitur? Damna-
„ mus ſecunda Matrimonia? Mini-
„ me. Sed prima laudamus. Abji-
„ cimus de Eccleſia Bigamos? abſit.
„ Sed monogamos ad continentiam
„ provocamus. „

Quid ergo vel Atheiſmi, vel parricidii, vel ſceleris excogitari poteſt, quod Dallæus non fingat? Hieronymus Sabellium, & Montanum reprehendit, non quod iſti Nebulones Deum exiſtere vel aliquando inficiarentur; ſed quia Divinarum perſonarum *Trinitatem in unius perſonæ anguſtias cogebant*, quæ hæreſis non illud Atheiſmum, ſed Sabellianiſmum exprimebat, declarante Hieronymo; cui etiam falſo cenſor affingit, quod a ſecundo matrimonio tanquam a Parricidio Furiam viduam avocaret; quam tamen S. Doctor ad continentiam dumtaxat provocavit, nunquam ſecundis nuptiis conceptis ut ſceleribus, & parricidiis; quia *ſecunda matrimonia minime damnavit*, ſed *conceſſit*, redarguens Montaniſtarum errorem; quo hæretici iſti *putabant*, *ſcelerata* eſſe *iterata conjugia*. Quis non cernit, hanc hæreſim, quam Hieronymus abjecit, ab Atheiſmo multum diſtare? Quis ergo cenſoris diverſa ſtudia, & figmenta in diſſimili errore non perſpicit? Hujus igitur commentum eſt, ab Hieronymo, aliiſque Patribus frequenter plures hæreſes non aliter exagitari, quam ſi merum Atheiſmum ſpirarent. Huc adde, quod Patres omnium eruditiſſimi magnum Atheiſmi errorem ab aliis erroribus, aliaſque hæreſes ab aliis plane ſecernentes, eos omnes errores diſtinctis diſputationibus, quas Dallæus in ipſorum Operibus inveſtigare poterat, exagitarint: quorum proinde vel plurium vel omnium communis doctrina hæreſibus confutandis, & credendis Fidei dogmatibus adhibenda eſt.

Equidem video cenſorem de via deflectentem, qui e ſuis illis commentis fallaciter colligit, unicam reſtare viam, nempe antiquiora generalia Concilia, e quibus ſingula Chriſtianæ religionis capita conſtare queant.

Hanc fallacem Dallæi argumentationem, qua & Patres Synodis univerſalibus vetuſtiores, & ſubſequentes in probandis dogmatibus falſiſſime excludit, eo primitus refutamus, quod, quanquam in antiquioribus Conciliis æcumenicis non omnia quidem, ſed aliquot Catholica dogmata adverſus quaſdam natas hæreſes declarata, ac definita fuere: nihilominus S. Auguſtinus in ſupe-

(a) S. Hier. Ep. 123. pag. 901. T. 1.

rioribus sæpe laudatus S. Irenæum, ac S. Cyprianum, qui Concilium I. Nicænum, & Constantinopolitanum I. ætate præiverant, & S. Ambrosium, ac S. Hieronymum, qui iisa Concilia subsecuti fuerant, quosque Dallæus perperam taxat, adlegavit, ex iisque peccati originalis extantiam ostendit adversus Julianum non Athei, sed Pelagii errore imbutum. Non ergo illa unica via patet; sed pleraque omnia Fidei dogmata ex plerisque Patribus, quorum testificationes ad illud Fidei caput, & ad alia monstranda Augustinus attulit, ac quædam dogmata ex Concilis illis evincuntur.

Age jam Dallæus hanc aliam viam ex iisdem Synodis, quæ ab ipso appellantur, dignoscat; quarum prior Nicæna Synodus Filium Dei esse Patri consubstantialem ex Patribus anterioribus demonstravit; & consubstantialis particulam Fidei expositioni, ac Symbolo inseruit, testibus Eusebio, ac S. Athanasio, quorum testimonia antea produximus. Concilium quoque & Ephesinum I. Œcumenicum, & Chalcedonense, & quintum, & sextum, & septimum, quorum verba sæpe protulimus, contra Hæreticos plura dogmata ex multis Patribus adprobarunt, & definierunt. Sibi igitur veri judicium Dallæus adulterat, dum singula Christianæ Religionis capita ex Concilis, eorumque Symbolis, & Fidei expositionibus unice constare posse contendit, exclusis videlicet anterioribus, & posterioribus Patribus, qui tamen cum ab ipsis Synodis non excludantur, immo ut Fidei testes producantur, quod in priori dissertatione probavimus: certe Dallæus hos Patres isto loco excludens, maxime errat.

Sed & illud idem septima Synodus generalis sensit in *Refutatione* Iconomachorum, qui objicebant, quod in sanctorum imaginibus idola colerentur; quam erroneam oppositionem Synodus ipsa primum ita coarguit: „ (a) Tam secundum scri„ pturas, quam mores Patrum scru„ tabiliter, ac syllogistice contra „ stultiloquia venientes, secundum „ Phinees mucrone spiritus, una re„ dargutionis plaga hos, qui sibi „ in hac impietate conglobati sunt, „ simul pungere studeant. „ Ac deinceps hæc de sacrarum imaginum cultu protulit: „ (b) Postquam san„ cta, & universalis sexta Synodus „ facta est; usque dum ipsi (c) con„ gregati sunt contra venerabiles ico„ nas, non plusquam septuaginta „ præterierunt anni. Unde omnibus „ liquet, quod nequaquam in his „ annis imaginum picturæ sunt tra„ ditæ; sed in temporibus sextam „ Synodum præcedentibus; & reve„ ra ab Apostolorum fuerunt præ„ dicatione, quemadmodum in omni „ loco ex ipsa visione sanctorum tem„ plorum ediscimus, & Patres San„ cti testati sunt, & historiarum „ perhibent relatores, salvanturque „ hactenus conscriptiones eorum. In „ primo enim & quingentesimo post „ expleta quinque annorum millia, „ Christus Deus noster ad homines „ veniens, & per triginta tres annos, „ & menses pene quinque nobiscum „ con-

[a] *Conc. vii. act. vi. pag.* 1043. *Tom.* 8. *Concil. Labb.*
(b) *ib. pag.* 1055.

(c) Hoc de Iconoclastis dicitur, non de Synodo sexta

„ conversatus, magnum, & salutare Mysterium nostræ redemptionis
„ operatus est, sicque ad cælos iter
„ effecit, ascendens procul dubio,
„ unde descendit, præcipiens Apo-
„ stolis docere omnia, quæ illos ipse
„ docuerat. A temporibus ergo istis
„ usque ad Constantinum Impera-
„ torem, qui primus ex Christianis
„ regnavit, transierunt anni quasi
„ trecenti, cum prius tyrannidem
„ pagani exercerent, quando scilicet
„ plurimi Christianorum bonum cer-
„ tamen certantes, Martyrio sæcu-
„ lum hoc derelinquebant, adver-
„ sus idola insurgentes. Christiano-
„ rum vero copia divino zelo com-
„ mota, templaque construentes qui-
„ dam in nomine Christi, quidam
„ vero in honore Sanctorum, alii
„ humanitatis in eis Christi Dei no-
„ stri acta, alii autem certaminis
„ Martyrum narrationes coloribus
„ exarabant: alii autem in tabulis
„ semper memoriam ferre volentes,
„ in eis desiderati Martyris imagi-
„ nem depingebant, vel etiam ipsius
„ Christi. Sed & in sacris vestibus,
„ & cimeliis imagines tam a Sanctis
„ Patribus nostris, quam a piis vi-
„ ris depingebantur, & ipsis incruen-
„ ta sacrificia celebrabant: & usque
„ ad nos hæc omnia liquido demon-
„ strata sunt, & permanent in æter-
„ num. Et certe etiam hæresibus
„ exortis, felle, ac amaritudine ple-
„ nis adversus Ecclesiam, sed & sex
„ Synodis universalibus Dei nutu
„ per diversa tempora in earum ever-
„ sionem congregatis, πάντα (a) τὰ
„ Παραδοθέντα ἐν τῇ καθολικῇ ἐκ-
„ κλησίᾳ omnia hæc tradita in
„ catholica Ecclesia, sive scripto,
„ sive sine scripto ab antiquis tem-
„ poribus, una cum sanctarum quo-
„ que imaginum demonstratione,
„ corroborata sunt & statuta."

Ac mihi quidem in ista omnia intuenti quærendum videtur, quid sit, cur Dallæus eorum contextum omittat! Nam quocumque iste se animo, & cogitatione converterit: semper cum *Patres Sanctos*, qui *sanctarum imaginum picturas ab Apostolorum prædicatione* fuisse *testati* sunt, tum *Historiarum relatores*, a *sex Synodis universalibus* distinctos, *eorumque conscriptiones* ab ipsarum *statutis* secretas videbit: quibus scriptis septima Synodus sacrarum imaginum usum *antiquum*, & cultum evicit; qui octavo sæculo in apertum erupisse a Dallæo errante dicuntur; cum illos & *Apostoli* prædicarint, & *testati sint Sancti Patres* eo sæculo anteriores, quos nempe eadem septima Synodus eo sæculo celebrata ut se antiquiores, sicut antea vidimus, in medium proposuit. Tantum igitur veterum auctoritates apud septem priora generalia Concilia valuerunt, ut isthæc illas non excludentia, sed maxime adhibentia, aliquod Fidei dogma, de quo in hæreticos agebant, apte firmarint.

Ex iis porro non sequitur, ut ea Fidei capita, quæ in antiquis sex Conciliis non habentur, Ecclesiæ sive scripto, sive sine scripto tradita haud fuerint. Neque enim Dallæus illa *quæcumque* de actorum græcorum septimi Concilii medio sumpsit, sed commentus est. Nam eadem Synodus, ait, πάντα τὰ παραδοθέντα *omnia* hæc tradita: *hæc* autem ad priorem proximum textum necessario

R 2 re-

(a) Interpres latinus perperam τὰ vertit *quæ*; cum τὰ significet *hæc*.

referuntur, ab eoque adeo restringuntur, ut aperte denotent, *omnia hæc*, quæ in illis sex Synodis continentur, quæque *exortarum hæresum* eversionem inferunt, *Ecclesiæ Catholicæ antiquitus tradita* esse: quæ proinde simpliciter non sunt omnia, & quæcumque Fidei decreta, sed aliquot adversus quasdam *hæreses exortas statuta* ac sic alia Fidei dogmata, quæ nec omnino, nec quadamtenus in sex prioribus universalibus Conciliis habentur, ab antiquis Patribus tradita sunt; quorum traditione, & auctoritate etiam Synodus septima sacrarum imaginum cultum vicit, atque definiit.

Itaque non omnia Fidei dogmata, sed plura in celebrato Symbolo, & in Concilii Nicæni, Constantinopolitani, Ephesini, Chalcedonensis, quinti, ac sexti canonibus reperiuntur; quæ Concilia non tam & ad Fidei regulam a Tertulliano laudatam, & ad expositionem illam, quam vetustatis testamentum S. Epiphanius apellat, & ad Synodicam Sophronii Epistolam, in quibus aliqua tantum Fidei capita sunt; quam ad constantem Patrum doctrinam palam suas direxerunt sententias, ut constaret, pleraque omnia Fidei Catholicæ dogmata ex illorum Patrum præcedentium, & subsequentium documentis, & quædam ex illis regulis, exque vetustis æcumenicis Conciliis demonstrari; quorum unum (*a*) Nicænum primum de Sacramentorum maximo, quod Dallæus errore in controversiam, & dubium vocat, haud siluit, affirmans, in *Eucharistia dari Corpus Christi*. Hic Dallæus ab artificio suo non recessit, dum falso dixit, quod veterum Synodorum Præsules, nullum illorum dogmatum, quæ hodie creduntur, posuerint in suis Conciliorum capitibus, quæ veluti catalogi eorum sunt, quæ necessaria censuerunt. Cum autem Nicæna I. Synodus canone XVIII. illud dogma, quo *Corporis Christi* extantia in Eucharistiæ Sacramento creditur, diserte protulerit; nullaque die eo silentia, quæ Dallæus simulat, egerit: profecto idem dogma necessario credendum, uti etiam Dallæus ipse illis suis verbis significat, docuit. Ac si quis superiora, in quibus de eodem Nicæno Concilio, deque Patribus isto anterioribus locuti sumus, attentius observaverit: iterum argutatorem retundet; qui & Patres, a quibus Catholica dogmata hodieque credita traduntur, temere excludit, & ex eo, quod illæ breves Tertulliani, aliorumque regulæ, sive Fidei expositiones de horum dogmatum aliquibus sileant, falso arguit, hæc in Ecclesiæ fide olim non fuisse; quod falsissimum esse ex illa Tertulliani regula evincitur; in qua minime habetur, Dei Filium Patri esse consubstantialem; quo ex silentio non fit, ut id in Ecclesia Apostolica creditum haud fuerit; cum, ut dixi, Nicænum Concilium a Patribus anterioribus, atque, ut Eusebius loquitur, a *veteribus* ipsum Consubstantialis dogma traditum fuisse docuerit. Sic aliæ Synodi æcumenicæ, præsertim Ephesina, & Calcedonensis, sua fidei decreta, quæ in iisdem brevioribus expositionibus non extabant, ex plerisque Patribus patere monstrarunt: qua demonstratione Dallæi ar-

(*a*) *Vide Canonem 18. Nicæni I. Concilii pag. 42. Tom. 2. Concil Lab.*

argumentum premitur, ac refutatur: etsi enim quædam fidei capita in illis brevibus regulis non apparent: tamen in veterum libris extant, ac proinde olim & semper credita fuisse in Ecclesia sic evincuntur, ut non in probabilitatis, sed necessitatis gradu collocanda sint, atque tenenda; quod facillime constituitur, eaque firma ratione concluditur; quia sicuti laudatæ Synodi generales Fidei statuta de Christo Deo, & Homine fecerunt, eademque necessario credenda ostenderunt ex multis antiquioribus Patribus: ita, quoniam passim ipsi Patres plerique, & quadamtenus ex illarum Synodorum aliquæ extantiam Corporis Christi in Eucharistia, & alia Sacramenta, aliaque Fidei capita docuerunt; hæc certe non in probabilitatis, sed necessitatis gradu poni debent & credi.

Atque ut reliqua, quæ Dallæus in suis sequentibus capitibus repetit, & obtrudit, brevi diluam: rursus adnoto, tria dissertationum genera, de quibus primum diximus, sejungi oportere; quorum prius ea Fidei dogmata continet, de quibus Christiani omnes non dubitabant, sed ipsa universi firmiter asserebant: in altero autem genere res illæ ponuntur, quas quidem ab Apostolis traditas fuisse, Christianorum plerique affirmabant: sed, cum ab Ecclesia nondum discretæ essent ac definitæ: idcirco unus, aut alter scriptor privatus de illarum aliqua ante Ecclesiæ decretum aliquantum ambegit, easdem res haud plene discernens.

Quare vel omnes Catholicos Patres, vel plerosque, hoc est, majorem eorum partem hic simul accipimus: atque ipsorum plerosque ab uno, & altero privato Scriptore distinguimus: ac priori sensu illos conjunctim sumimus; posteriori autem seorsim, sive plerosque ab uno, vel alio secretos intelligimus; quibus auctoribus aut omnibus, aut plerisque in probando quolibet Fidei dogmate uti debemus; quando quidem iidem seu priori, seu posteriori modo accepti, sunt pro testimonio publico doctrinæ a Christo, & ab Apostolis institutæ.

„ At Dallæus ait, (a) cum agitur de „ rebus judicatis, & diserte ab Ec„ clesia receptis, & creditis: „ Pa„ tres documenta Ecclesiæ publica „ ignorasse, aut cognita secutos non „ fuisse, parum fit verisimile. E. g. „ cum Athanasius, Ambrosius, Hie„ ronymus, Augustinus, & alii, „ cum de Filio Dei agunt, Fidem „ Ecclesiæ in his secuti sunt; nam „ de hoc capite certa, & indubita„ ta erat Ecclesiæ sententia, adeo „ ut, quicquid de eo dicunt, pro „ Fidei Ecclesiæ testimonio haben„ dum sit. Eadem est ratio reliquo„ rum omnium capitum, seu in sym„ bolis haberentur, seu in quocum„ que alio publico Fidei Ecclesiasti„ cæ monumento extarent. Verum „ in rerum veritate inquirenda ne„ cesse habuerunt ingenii sui luce „ uti, & in medium privatam suam „ sententiam afferre; ex qua Roma„ næ Ecclesiæ Doctores varios e Pa„ tribus objectos locos solvunt, qui „ Joannem XXII. hac ratione ex„ cusant. Is animas Deum non vi„ suras, nisi post omnium resurre„ ctionem, dixerat " sine periculo „ hæreseos, cum nulla adhuc præ„ cef-

[a] *Dall. lib. 2. de usu Patr. c. 1x. pag. 108. & seq.*

„ cessisset Ecclesiæ definitio. Eandem „ methodum adhibet Nicolai I. sententia concedentis baptismum in „ nomine Jesu Christi. Hieronymus „ Tobiam e canone rejicit, quia „ nondum aliquid statutum fuerat. „ Cum ergo liquido constet, Patres „ privatas suas opiniones in medium „ attulisse, quas non aliunde, quam „ a seipsis habuerant, neque ex Ecclesiæ schola hauserant: quis non „ videt, antequam eorum sententiis „ fidem habeamus, oportere, ut nobis constet, cujusnam indolis sint, „ an ex sua ipsorum privata, an vero ex recepta sui sæculi sententia „ locuti sint? (a) Cum ergo hic de „ Fide agatur; nobis necesse est de „ universalis Ecclesiæ sententia constare, quod in hoc argumento parum valeat singularum seorsim Ecclesiarum sententia. Hanc autem „ Ecclesiæ universalis a particulari „ distinctionem necessariam esse, ex „ eo manifestum est, quod cum opiniones, tum mores, & instituta „ Patrum, & apud plerosque Christianos recepta, non semper tamen „ in quibuslibet particularibus Ecclesiis locum habuerunt, ut ex historia constat, (b) Ecclesias minoris Asiæ alio, quam cæteros Christianos, die Pascha celebrasse. „ Maxima Christianorum pars Hæreticorum baptisma valere existimabat, neque eos, qui abdicata „ hæresi in communionem suam concedebant, rebaptizabat, (c) ut ex „ eo patet, quod Cyprianus agnoscit, in ipsis Africans Ecclesiis „ eum morem alias obtinuisse. Et „ tamen ex omni ætatum memoria „ in contraria fuisse cum sententia, „ tum praxi Cappadocum Ecclesias (d) „ testatur Firmilianus Cæsareæ Archiepiscopus. Tertulliano superstite Romæ, scortatores, & adulteri „ pœnitentia quadam, quæ ipsis imponebatur, defuncti, ad communionem admittebantur. Tertullianus Montanista factus reclamat vehementissime; librumque, qui „ etiam num extat, pro contraria „ sententia edidit. Quis eum legens, „ non existimet, apud omnes tum „ Catholicos usu receptum fuisse, „ hujusmodi peccatores ad pœnitentiam, & pacem Ecclesiæ admittere? (e) Et tamen ex quadam Cypriani Epistola constat, nonnullos „ Catholicos Africæ Episcopos in „ contraria sententia fuisse. Pacianus Barcinonensis Episcopus veniæ, & absolutionis Ecclesiasticæ „ spem omnem præcidit Idololatris, „ homicidis, & adulteris, ut cuilibet ex ejus ad pœnitentiam Parænesi constare potest. Synodus „ Laodicæna decernit, ut Ecclesiis „ libri, qui sunt extra Canonem non „ legantur, solos Canonicos veteris „ & novi Testamenti legendos definiens, quos deinde recenset; veteri „ Testamento nonnisi viginti duos „ adscribens: suppressis Ecclesiastico, „ Sapientia, Macchabæis, Judith & „ Tobia. Non sic tamen visum est „ Patribus Africanis Carthagine in „ (f) Synodo congregatis anno Domini 397. Nam inter libros, quos

in

[a] *Dallaus hæc addit ibidem cap. x. pag. 286.*
[b] *Eus. lib. v. c. 21. Hist. Eccl.*
(c) *Cyp. Epist. 79.*
(d) *Firm. Epist. 71. apud Cypr. ep.*
(e) *Cyp. Epist. ad ant.*
(f) *Syn. Carth..1.*

„ in Ecclesiis legi concedunt, Macchabæos, Judith, Tobiam, Ecclesiasticum, & Sapientiam recensent. Possem huc multa alia exempla congerere: sed hæc sufficiunt, ut doceamus, sententias, & consuetudines a quibusdam Ecclesiis receptas, non statim omnium fuisse. Satis est, quod ex eo sequitur, tibi, priusquam Patris cujuspiam sententia uti possis, probandum esse, non solum quod is cum sui temporis Ecclesia senserit, sed eam, cum qua sensit, Ecclesiam universalem fuisse. Cum (a) Patres eo consilio scripserint, ut nos docerent, non tam quæ sui sæculi esset, quam quæ omnium esse deberet Fides, pro certo tenendum est, non esse ab iis prodita quæcumque de sui temporis scitis, ac placitis cognita habebant. Huc accedit, quod dissimulasse eos verisimile, est, quæcumque aliorum dogmata ipsi velut falsa respuebant, fecisseque eos in dogmatis, quod a se in ritibus factum testatur Augustinus: (b) *quod* inquit, *instituitur præter consuetudinem*, ut *quasi observatio Sacramenti sit, approbare non possum*, *etiamsi multa hujusmodi propter nonnullarum, vel sanctarum, vel turbulentarum personarum scandala improbare non audeo*. Atque huc pertinet illud Hieronymi de quorumdam magni nominis Patrum placitis, (c) *quæ licet*, inquit, *non sequamur*, tamen *damnare non possumus*. Patrum istorum, de quibus (d) agimus, nonnemo docuit, *plerumque clerum erravisse*, *Sacerdotes nutavisse*, *populum fidem propriam reservavisse*. (e) Cyprianus quidem docet, Ecclesiam sui temporis magnam variis in locis ejus rationem habuisse, adeo ut nihil, quod esset alicujus momenti absque populi sententia gereretur, ut in ejus Epistolis videre est. Certe quæstio de baptismo hæreticorum in Synodo Carthaginensi, præsente etiam plebis maxima parte, agitata fuit. Sed, quod nuper æstimavi, id nunc aliquot exemplis illustrandum est. Epiphanius adversus (f) Aerium, quem in hæresiarcharum numerum refert, Episcopum ex Pauli sententia, & rei ipsius institutione Præsbytero antecellere probat, singillatimque objectiones confutat. Facile Epiphanio credes in ea tum sententia fuisse omnes Ecclesiæ Doctores. At ecce Hieronymum Epiphanii æqualem, qui liquido docet, (g) *veteres eosdem Episcopos*, & *Præsbiteros fuisse*, *quia illud nomen Dignitatis*, *hoc ætatis erat*. Objicis, Hieronymum religiosum reliquiarum cultum laudare, & probare. (h) Sed ipse, testatur, Episcopos fuisse, qui contra cum vigilantio sentirent. Quis scit, qui, qualesque viri fuerint, & annon digni, qui pluris fierent. Quam longe hoc pateat: lectori expendendum relinquo. Cum ergo fieri nequeat, ut nobis ex Patribus certo constet, quæ fuerit sententia veteris „ Ec-

[a] *Dall. ib. cap. 11. pag. 191.*
(b) *Aug. Epist. ad Januar.*
(c) *Hier. lib. IV. in Hier.*
(d) *Ambr. serm. 57.*
(e) *Cypr.*
(f) *Epiph. hær. 75.*
(g) *Hier. Ep. 81.*
[h] *Hier. in Vig.*

„ Ecclesiæ, seu eam pro omnibus „ Fidelibus, seu pro Præsulibus accipias: concludo, ad probandam „ veritatem eorum capitum, quæ „ hodie vocantur in controversiam, „ veterum scripta parum valere. „

Expendat Dallæus, ac cernat, quam confusa, quam erronea, quamque nulla sit ista argumentatio, qua ipse primum fatetur, Definitionem illam, quam de Filio Dei Nicæni Præsules ediderunt, quamque posteriores veteres secuti sunt, certam esse & indubitatam veteris Ecclesiæ sententiam, &, quod SS. Athanasius, Ambrosius, Hieronymus, & Augustinus de eodem Dei Filio, deque reliquis omnibus Fidei Capitibus dicunt, pro Fidei Ecclesiæ testimoniis habendum esse; sive quæ in Symbolis haberentur, sive quæ in quocumque monumento Ecclesiastico exstarent. Evolvat igitur censor libros Patrum modo laudatorum, qui aut definita Fidei capita, quæ in Symbolis, ac generalium Synodorum Canonibus continentur, aut cætera dogmata Orthodoxa, quæ publicis scriptis Ecclesiasticis illustrantur, ex plurium antiquiorum sanctorum authoritate probarunt; quæ certo ad ostendenda illa, & reliqua dogmata, quæ adversus recentes hæreticos Catholica Ecclesia statuit, plurimum valet ea ratione, quod sicut illa, ita hæc publicis vetustisque Ecclesiasticæ Fidei monumentis, quæ Dallæus generatim hic præbet, mandata fuere.

Quocirca Romanæ, & catholicæ Ecclesiæ Doctores non tam ingenii sui luce quam multis veteribus Ecclesiasticis auctoribus usi: ad vincenda sacra dogmata, & ad veritatem pernoscendam non privatas, sed publicas, atque communes eorum sententias in medium afferunt, dum Justorum animas, quibus post mortem nihil luendum superest, statim Deum visuras evincunt ex (a) SS. Ignatio Martyre, Polycarpo, Justino, Cypriano, Basilio, utroque Gregorio, Nazianzeno, & Nysseno, Joanne Chrysostomo, Hieronymo, Augustino, ac demum ex S. Bernardo.

Quam firmam Patrum vetustiorum sententiam Joannes XXII. minime fregit; qui, antequam ea res definiretur, ipsam causam ingressus est, nihil asserendo, sed quærendo tantum, ac disputando, sicut (b) Ulricus Doctor Germanus testatur his verbis: „ Si sermo Papalis pie, & „ sane intelligitur, non proprie ser„ mo, nec definitio, nec determi„ natio, sed magis quasi quædam „ scholastica disputatio, aut dispu„ tantium collatio esse perpenditur. „ Id ipsum (c) Theologi Parisienses significant, affirmantes, se multorum Fide dignorum relatione audivisse, quod quicquid in hac materia Sanctitas sua dixit, non asserendo, sed opinando protulerit. (d) Ac Ptolomeus Lucensis hæc de eodem Joanne conscribit: „ In Consistorio pro„ testatus est coram Cardinalibus, „ Prælatis, & Capellanis, quod in „ hac prædicta quæstione nihil de„ finiendo, sed recitando dixerat. „ Denique ipse Joannes in Professione

(a) *Legere est horum textus apud Tournel. Tom. 1. pag. 273.*

(b) *Ulr. lib. 24. apud Raynal. ad an. 1331. num. 45.*

(c) *Vide Nangii continuatorem Tom. 2. spicil.*

(d) *Ptol. Luc. lib. 24. Hist. cap. 42. apud Raynal. ib.*

ne (*a*) Fidei, quam morti proximus edidit, ait: „ Fatemur, & credimus, quod animæ purgatæ separate a corporibus sunt in cœlo... & vident Deum, ac Divinam essentiam facie ad faciem clare. „ Nullam igitur privatam sententiam Joannes pronuntiavit; sed primum eadem de re, quæ tunc definita non fuerat, private *opinando*, *non asserendo*, atque adeo sine hæresis periculo ita *disputavit*, ut postea morti proximus *fassus sit*, & *crediderit*, quod *animæ purgatæ*, & *separatæ clare videant Divinam* essentiam facie ad faciem, quemadmodum Sacræ Scripturæ, ac Patres loquuntur.

Aliam vero explicandi methodum adhibemus Nicolai I. doctrinæ, qui nomine Christi baptisma a Christo institutum intellexit secundum Acta Apostolorum, & SS. Ambrosium, & Augustinum, e quibus latiores quædam ad inveniendam enodationis rationem viæ reperiuntur.

Nam S. Petrus Apostolorum Princeps quibusdam Judæis qui se in Christi fidem tradiderant, dixit (*b*): „ Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus Sancti. „ S. Ambrosius unam, eandemque Patris, & Filii, & Spiritus Sancti potestatem esse demonstrans, ista perscribit: „ (*c*) Qui benedicitur in Christo, benedicitur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: quia unum nomen est, potestas una... Cum enim dicitur in nomine Domini nostri Jesu Christi; per unitatem nominis impletum Mysterium est, nec a Christi baptismate spiritus separatur. „

S. Augustinus Paganorum ritus improbans, ait: „ (*d*) in multis Idolorum sacrilegis bapizari homines perhibentur. „

Tandem Nicolaus I. cuidam interrogationi Bulgarorum, qui Christianam religionem nuper amplexi erant, hoc dedit responsum: „ (*e*) a quodam Judæo, nescitis, utrum Christiano, an Pagano, multos in patria vestra baptizatos asseritis; & quid de his sit agendum consulitis. Hi profecto si in nomine sanctæ Trinitatis, vel tantum in nomine Christi, sicut in actis Apostolorum legimus, baptizati sunt; unum quippe idemque est, ut Sanctus exponit Ambrosius... Constat, eos non esse baptizandos. „

Cum itaque Bulgari *nescirent*, *utrum Judæus* ille, qui Gentilibus, sive infidelibus idololatris immixtus multos baptizarat, *Christianus* esset, *an Paganus*: cumque Pagani *idolorum sacrilegis baptizare perhiberentur*: idcirco Nicolaus particula *tantum*, quæ ad superiorem dubium baptismi ministrum refertur, rejecit baptisma a *Pagano* confictum, & aliud in *Christi nomine*, sive auctoritate institutum, sicut ea verba in *Apostolorum actis* extantia exponuntur, *tantum* admittendum insinuavit: quod *baptisma Christi*, ut Sanctus Ambrosius exponit, & Nicolaus subjungit, *unum*, *idemque est* atque illud *in nomine Sanctæ Trinitatis* statutum a

[a] *Ap. Rayn. num. 36, ad an. 1336.*
[b] *Act 2. v. 32.*
[c] *S. Ambr. lib. 1. de Spir. San. cap. 3.*

(d) *S. Aug. lib. 6 de bapt. contr. Don. cap. 25.*
(e) *Nicol. I. in Resp. ad consf. Bulg.*

Christo. Ac proinde Nicolaus non in solo Christi nomine, sed in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, *sive Sanctæ Trinitatis*, baptisma conferendum, prout *Christus* præstituerat, ea consequenti ratione adsignificavit.

Dehinc ad Tobiæ librum, aliosque quod attinet: ii sacri demonstrantur ex majori parte Ecclesiasticorum auctorum, quorum *plerorumque* rationem (*a*) Eusebius supra commendatus adhibuit, quo nonnullos novi Testamenti libros, de quibus aliqui ante conditum Canonem disputabant, Divinos ostenderet. Hoc igitur modo Judith, Tobiæ, Ecclesiastici, Sapientiæ, & Macchabæorum libri, quos Dallæus extra ordinem repetit, sacri evincuntur. Primum enim ex (*b*) Judith libro ut sacro S. Paulus Apostolus, (*c*) S. Clemens I. Romanus Pontifex, (*d*) Clemens Alexandrinus, (*e*) Origenes, (*f*) S. Ambrosius, (*g*) S. Hieronymus, (*h*) S. Augustinus, aliique testimonia attulerunt; eumque librum in sacris Concilium Carthaginense (*i*) tertium, ipse Augustinus, & (*k*) Innocentius I. Pontifex summus numerarunt. (*l*) Librum autem Tobiæ ut *Divinam Scripturam* S. Cyprianus, (*m*) S. Basilius, (*n*) S. Ambrosius, Concilium Hipponense, idem Carthaginense, (*o*) Augustinus, & Innocentius I. laudarunt ac (*p*) S. Hieronymus ipsum Tobiæ librum ab *Hebræis* inter *Hagiographa* numeratum testatur: qui proinde cum istum, ac reliquos libros, qui a SS. Matthæi, & Joannis Evangeliis, atque a multis Patribus adlegantur, in Canone receptos non fuisse dixerit: certe priorem Canonem ab Esdra obsignatum intellexit, eosque *Sacrorum* librorum numero non exemit. Quamvis enim de illis aliquando disseruerit, antequam in Ecclesiæ Canone ponerentur: non tamen privatam suam opinionem quasi firmam in medium attulit, sed ex antiquorum *Hebræorum*, & Ecclesiasticæ Theologiæ fonte ipsos libros repetiit, fassus, eos *Hagiographos* esse (*q*) atque *Divinos*; in quo Hieronymus Evangeliis illis, & antiquis Patribus consonus extitit. Atenim Dallæus nunquam suorum dictorum congeriem in ordinem cogens; postea Africanæ, sive Carthaginensi illi Synodo Laodicenam opponit, & ab ista XXII. veteris Testamenti libros tantum numeratos falso contendit; quippe quem numerum Laodicena (*r*) Synodus in canone suo, quem antea exibuimus nequa[illegible] posuerit, sed generatim veteris, ac novi Testamenti libros legendos dumtaxat edixerit.

Quare illud advertendum est, quod priora Ecclesiæ sæcula non in privatam opinionem, quam unus, vel alter scriptor ante Ecclesiæ definitionem habuit, sed in complurium Patrum sententiam adducta fuere, utpote quam Eusebius, S. Athanasius, S. Augustinus, Vincentius Lirinensis, quos supra laudavimus, cer-

[a] *Vide Differtat. 11. §. 3.*
[b] *Ap. 1. ad Cor. c. 10.*
[c] *Clem. 1. in prima Ep. ad cor.*
[d] *Clem. Alex. 3. str.*
[e] *Orig. hom. 19. in ter.*
[f] *S. Amb. lib. 3. de offic.*
[g] *S. Hier. Ep. ad Fur.*
[h] *S. Aug. lib. 2. de d. ch. Chr.*
[i] *Carth. 111. can. 57.*
(k) *Innoc. I. in Ep. ad Exup.*
(l) *S. Cyp. in lib. de op & Elem.*
(m) *S. Basil. hom. de avar.*
(n) *S. Ambr. lib. 6. Hex. c. 4. conc. Hip. can.*
(o) *Carth. can. 47.*
(p) *S. Hier. Præfat. in Tob.*
(q) *Hier. in cit. Præf. & in Epist. ad Jul.*
(r) *Videsis Diss. IV. §. 1. pag.*

certo tenuerint. Hinc Dallæus frustra pertendit, sibi constare debere, utrum hæc privata fuerit, an recepta eorum sæculorum sententia: frustra, inquam, id quærit: nam ex prædictis veteribus liquet, consonam plerorumque Patrum sententiam de Catholicis dogmatibus, quæ sententia ab illa privata aliquorum opinatione secernitur, prioribus Ecclesiæ sæculis receptam fuisse, atque adeo huic ante omnia, contraquam censor obtrudit, fidem tribuendam esse: quod etiam ipse Dallæus confirmat, dum in subsequentibus asserit, " instituta Patrum ,, apud plerosque Christianos recepta fuisse. ,, Cum igitur hic de Fide, ut ipse censor scribit, agatur sane illud observandum est atque credendum, quod *plerique* Patres Catholici docent.

Atque ut idipsum nonnullis illis exemplis, quæ Dallæus adjicit, exponamus. Jam Ecclesiam universalem, sive majorem ejus partem, quæ Romanam Ecclesiam, & plures Catholicas orbis Ecclesias complectitur, distinguimus a nonnullis Ecclesiis particularibus, ut fuerunt relatæ Asiæ minoris Ecclesiæ, quæ alio, quam plerique Christiani, die Pascha celebrabant; cui celebrationi (*a*) Constantinus Magnus Nicænorum Patrum decretum opposuit his verbis: ,, id æquum, rectumque esse omnes ,, judicaverunt, quod & vobis placiturum esse spopondi, ut scilicet, ,, quod in urbe Roma, perque omnem Italiam, Africam, Ægyptum, ,, per Hispaniam, Gallias, Britannias, Libyas, per universam Achajam, per Asianam, & Ponticam, ,, Diœcesim, per Ciliciam denique ,, concordi sententia observatur, id ,, vestra quoque prudentia libentibus animis amplectatur: illud nimirum attendens, non modo majorem esse numerum Ecclesiarum ,, in locis supra memoratis, verum ,, etiam æquissimum esse, ut omnes ,, in commune id velint, quod stricta ratio exigere videtur, nec ullam cum Judæorum perjurio societatem habere. ,,

Ex hisce primum id liquet, quod Ecclesia universalis bifariam accipitur: vel ut a particularibus Ecclesiis nequaquam distincta, ac sic *omnes* Ecclesias *in Commune* complectitur: vel ut a particularibus secreta sumitur; & ita in *majori Ecclesiarum numero* ducitur. Cum ergo Dallæus Ecclesiam universalem a particularibus Asiæ minoris Ecclesiis secernat: illam in *majori Ecclesiarum numero*, ut Constantinus docuit, ponere cogitur, ut agnoscat, Patrum institutum, qui Pascha die Dominico post mensis primi lunam 14. celebrandum tradiderant, a compluribus Ecclesiis servatum esse, & ab Asianis, *ne ullam cum Judæorum perjurio societatem haberent. observandum* fuisse; quod ex *majori* Patrum, & Ecclesiarum *numero* Synodus Nicæna decrevit, quæ etiam, ut diximus, Dei Filium Deum esse Patri consubstantialem ex plurium veterum traditione constituit: quibus in rebus proinde vera plerorumque Patrum sententia spectanda est ac tenenda.

Sed falsam Cypriani, Firmiliani, & quarundam Ecclesiarum sententiam de Hæreticis iterum baptizandis Dallæus rursum adducit. Num ergo eos

(a) *Constant. in Ep ad Eccl. apud Euseb. lib. 3. de vit. Const. cap. 19 pag. 1779.*

rebaptizandos putat? Maxime errat ideo, quod pars maxima Patrum, Ecclesiarum, & Christianorum, quos ipse censor, laudat, Hæreticos recte baptizatos, non esse rebaptizandos tradiderit, quam majorem eorum partem Eusebius, & (*a*) S. Augustinus antea commendati adlegarunt. Majoris itaque Patrum partis instituta in Catholicis dogmatibus probandis sequi debemus.

Exinde Dallæus & Tertullianum aliquando Orthodoxum cum Tertulliano errante, & mutabilem disciplinam Ecclesiasticam cum Fide Catholica, quæ mutari non potest, temere confundit; siquidem Tertullianus prius Catholicus, dum Romæ esset, aspexit, mæchos pœnitentia functos ad Ecclesiæ communionem admissos fuisse, quod ad disciplinam, cujus severitatem temporum mutatio non sustinebat, attinuit: at postea Tertullianus Montanista factus ipsos mæchos pœnitentes ad communionem recipiendos non esse ita errando affirmavit, ut Ecclesiæ potestatem remittendi graviora peccata negaverit; quo errore Tertullianum captum fuisse, (*b*) Dallæus videat in ejus libro de pudicitia; quem adversus *Ecclesiam* inique composuit.

Hunc vero errorem ex professo S. Cyprianus in Epistola ad Antonianum coarguit; ubi contra Novatianos Hæterodoxos, qui in Ecclesia remittendarum culparum potestatem haud esse, & pœnitentibus veniam denegandam errore asseverabant, sic loquitur: „ (*c*) Miror quosdam sic „ obstinatos esse, ut dandam non „ putent lapsis pœnitentiam, aut pœ„ nitentibus existiment veniam de„ negandam: cum scriptum sit, me„ mento, unde cecideris, & age pœ„ nitentiam, & fac priora opera: „ quod utique ei dicitur, quem con„ stat cecidisse & quem Dominus ex„ hortatur, per opera rursus exur„ gere ... quod si invenimus, pœ„ nitentia agenda neminem debe„ re prohiberi, & deprecantibus, at„ que exorantibus Domini Miseri„ cordiam, secundum quod ille Mi„ sericors, & pius est, per sacerdo„ tes ejus pacem posse concedi: ad„ mittendus est plangentium gemi„ tus, & pœnitentiæ fructus dolen„ tibus non negandus. „

Ecquis modo ea legens, non percipit, Dallæum falsa loqui & commentitia? Nam Tertullianus Montanista in libro de pudicitia remittendorum peccatorum graviorum, atque etiam commutandæ disciplinæ potestatem Ecclesiæ Catholicæ esse factam inficiatus est: cui hæresi Orthodoxi omnes adversati, fatebantur, eam potestatem Ecclesiæ datam, & peccatores universos pænitentes ad Communionem esse admittendos: cui Orthodoxo dogmati non aliqui Catholici Africæ Episcopi, quos ad contrariam sententiam censor falso traducit, sed Novatiani in errore versati se se opponebant. Cypriano significante: utpote qui in illa Epistola, quam Dallæus affert, docuerit, peccatoribus pœnitentiam agentibus *per sacerdotes* Dei *pacem posse concedi*; quam potestatem non illi Catholici Præsules, sed isti Hæretici inficiabantur. Ac proinde S. Martyr ibi non de percipienda Ecclesiæ dis-

(a) *vide* 1. *Dissertationem*
(b) *Tertul. de pudicitia cap.* 1.

[c] *S. Cypr. Epist.* 52.

disciplina, sed de depellendo istorum errore tractavit. Quamquam igitur agendæ pœnitentiæ aliqui Episcopi disciplinæ severitatem adhibebant, alii vero istam mitigabant ex Romanorum Pontificum præscripto: nihilo secius Romanæ, & Catholicæ Ecclesiæ fides, præsertim quam illi dogmati habuit, nec imminuta fuit nec fracta.

Hanc fidem S. Pacianus Barcinonensis Episcopus non infirmavit, sed Epistolis suis adversus Novatianos scriptis defendit; qui in Parænesi quidem Idololatris, homicidis, ac Mæchis haud pœnitentibus disciplinæ Ecclesiasticæ severitatem adhibendam arbitratus: tamen illis, si pœnitentiam agerent, ac sacerdotibus peccata sua non tacerent, veniæ spem nullam eripuit; imo ipsos absolutionis beneficio afficiendos sic protulit: „ (a) Qui Fratibus peccata sua non tacet, Ecclesiæ lacrymis adjutus, Christi precibus absolvitur. „

Possem alios Patres hujus dogmatis, ac cæterorum testes producere: sed hi satis ostendunt, Catholicorum dogmatum sententias, quas plures veteres pronuntiant, plerisque omnibus Ecclesiis acceptas fuisse. Et sicuti ex *majori* illo *Ecclesiarum numero* gravissimam celebrandi Paschatis consuetudinem retinendam esse credidit omnis Ecclesia: ita Orthodoxa dogmata non solum ex uno quodam scriptore, sed ex plerisque Patribus evincuntur: quo adversus Dallæum probatum est, a majori Patrum parte non unius sæculi, sed plurium Ecclesiæ universæ sæculorum sensa de Fidei rebus facile ostendi: cujus rei rationem hanc Dallæus ipse iniit, quod scilicet „ Patres eo consilio scripserunt, ut nos docerent, quæ esset sui cujusque sæculi Fides; „ in qua cum steterit, ac maneat Ecclesia universa: profecto nobis probandum non est, uti Dallæus contendit; sed satis ex ipso, exque propositis exemplis probavimus, non modo unius cujusdam scriptoris, verum etiam plurium veterum auctoritatibus ejusdem Ecclesiæ fidem, ac dogmata vinci.

Cum autem, Dallæo fatente, Patres scriptis suis nos docuerint, quæ omnium fides esse deberet: pro certo illud ei, quod censor perperam infert, oppositum tenendum est, nimirum a Patribus reliquorum veterum scita, quæ ad fidem attinebant, quæque ipsi cognita habebant, memoriæ prodita esse; neque etiam verisimiliter ab iisdem falsa, & erronea quorundam nebulonum dogmata, quæ illi veteres respuebant, dissimulata fuisse: alioquin iidem Patres vera Fidei doctrina, quæ istis erroribus adversatur, cuique credamus oportet, omnes institutos haud voluissent; cujus contrarium & ipse censor affirmat, & ex veteribus, quos idem Dallæus affert, eruitur.

Nam S. Augustinus supra adlegatus plerorumque Patrum sententias de peccato Originali, ac de superna Dei gratia palam adduxit, ac quæcumque falsa, & erronea Pelagianorum, ac Semi-Pelagianorum dogmata refellendo patefecit, & credenda proposuit. Exinde in Epistola ad Januarium, qui de nonnullis aliquarum Ecclesiarum consuetudinibus multa quærebat, has contu-

(a) *S. Pac. in Parænesi, sive adhortatione ad Pœnitentiam Tom.* III. *BB. PP.*

ſuetudines a Fidei dogmatibus ita ſecrevit. „ (a) Primo itaque tenere „ te volo, quod eſt hujus diſputa- „ tionis caput, Dominum noſtrum „ Jeſum Chriſtum, ſicut ipſe in Evan- „ gelio loquitur, leni jugo ſuo nos „ ſubdidiſſe, & ſarcinæ levi, unde „ Sacramentis numero pauciſſimis, „ obſervatione facillimis, ſignifica- „ tione præſtantiſſimis ſocietatem no- „ vi populi colligavit, ſicuti eſt ba- „ ptiſmus Trinitatis nomine con- „ ſecratus, Communicatio corporis, „ & Sanguinis ipſius, & ſi quid aliud „ in Scripturis Canonicis commen- „ datur, exceptis iis, quæ ſervitu- „ tem populi veteris pro congruen- „ tia cordis illorum, & prophetici „ temporis onerabant, quæ & in „ quinque libris Moyſis leguntur. „ Illa autem, quæ non ſcripta, ſed „ tradita cuſtodimus, quæ quidem „ toto terrarum orbe ſervantur, da- „ tur intelligi, vel ab ipſis Apoſto- „ lis, vel plenariis Conciliis, quo- „ rum eſt in Eccleſia ſaluberrima „ auctoritas, commendata, atque „ ſtatuta retineri, ſicuti quod Do- „ mini Paſſio, & Reſurrectio, & „ adſcenſio in cælum, & adventus „ de cælo Spiritus Sancti, anniver- „ ſaria ſolemnitate celebrantur, & „ ſi quid aliud tale occurrit, quod „ ſervatur ab univerſa, quacumque „ ſe diffundit, Eccleſia .... miror „ ſane, quid ita volueris, ut de iis, „ quæ varie per diverſa loca obſer- „ vantur, tibi aliqua ſcriberem, cum „ & non ſit neceſſarium, & una in „ his ſaluberrima regula retinenda „ ſit, ut quæ non ſunt contra fidem, „ neque contra bonos mores, & ha- „ bent aliquid ad exhortationem vitæ „ melioris, ubicumque inſtitui vi- „ demus, vel inſtituta cognoſcimus, „ non ſolum non improbemus, ſed „ etiam laudando, & imitando ſe- „ ctemur, ſi aliquorum infirmitas „ non ita impedit, ut amplius de- „ trimentum ſit... Quod autem in- „ ſtituitur præter conſuetudinem, ut „ quaſi obſervatio Sacramenti ſit, „ approbare non poſſum, etiamſi mul- „ ta hujuſmodi propter nonnullarum „ vel ſanctarum, vel turbulentarum „ perſonarum ſcandala devitanda li- „ berius improbare non audeo ... „ ſed Eccleſia Dei inter multam pa- „ leam, multaque zizania conſtitu- „ ta, multa tolerat, & tamen quæ „ ſunt contra fidem, vel bonam vi- „ tam non approbat, nec tacet, nec „ facit. Itaque illud, quod ſcripſiſti, „ quoſdam Fratres ita temperare ſe „ a carnibus edendis, ut immundas „ arbitrentur, apertiſſime contra Fi- „ dem, ſanamque doctrinam eſt. „

Has diſtinctas rerum cauſas, atque rationes Dallæus minime tenuit, quo aliquorum veterum placita, & ſcita, præſertim quæ ad Fidem, ac Traditionem ſpectant, a nonnullis Patribus occultari venditaret. Atqui Auguſtinus maximos Baptiſmi, & Euchariſtiæ ritus, quibus Catholica Eccleſia fidem habet, quique eorum Sacramentorum ſubſtantiam demonſtrant, haud celavit, ſed illum *Trinitatis nomine conſecrari*, & iſtam eſſe *Communicationem Corporis*, & *Sanguinis Chriſti*, apertiſſime aſſeruit: quibus adjecit, quod illa, quæ *non ſcripta*, *ſed tradita cuſtodimus*, quæque *toto terrarum orbe ſervantur*, *vel ab ipſis Apoſtolis*, *vel* a *plenariis Conciliis commendata* fuerint, *atque ſta-*

(a) S. *Aug. Epiſt.* 55. *pag.* 134. *& ſequ.*

statuta: ob quæ *retineri* debet universæ Ecclesiæ consuetudo, qua Domini Passio, & Resurrectio, & alia hujusmodi *anniversaria solemnitate* celebrantur. Itaque a Patribus aliorum placita, ac scita memoriæ prodita haud esse, Dallæus ex illa S. Augustini Epistola fallaciter intulit, atque proposuit; cum S. Doctor *Apostolorum*, *plenariorumque Conciliorum* scita, quæ ab ipsis *tradita* fuerant, & universim, & singillatim scriptis mandarit.

Quid igitur Patres Dallæus sinistre in invidiam vocat? quo spectat illud, cum ab eis quæcumque falsa dogmata verisimiliter dissimulata esse, ex eadem Augustini Epistola falsissime colligit? in eo ipso, quod S. Doctor in elementis dogmaticis docuit, ab isto Dallæus maxime dissidet. Nam Augustinus quidem & universales, ac particulares consuetudines Ecclesiasticas adprobavit; & quod *præter consuetudinem instituitur*, neque *approbare* voluit, *neque improbare* ausus est: sed istud ab erroribus distinxit, propterea quia idipsum *Ecclesia tolerat*; *ea* autem, quæ *sunt contra fidem bonamque vitam non approbat*, *nec facet*, *nec facit*. Quare quod *carnes immundas quidam arbitrarentur*: hoc Augustinus ea Epistola non dissimulavit, sed idem ipsum *apertissime contra fidem*, *sanamque doctrinam esse*, scripsit, ac docuit. Quamvis igitur Ecclesia, & Patres aliquas consuetudines recens invectas, quæ ab erroribus differunt, tolerarint: nunquam tamen errantia dogmata dissimularunt; utpote qui ista *neque approbarint*, *neque tacuerint*; *sed contra fidem esse*, *apertissime pronunciarint*, Dallæi verisimilitudine eversa.

Is vero adjicit S. Hieronymum; qui tamen illis Jeremiæ Prophetæ verbis „ conteram populum istum, „ & (a) Civitatem hanc, sicut con- „ teritur vas figuli, quod non potest „ ultra instaurari, „ iis, inquam, refellit Judæos, qui false putant, Jerusalem restituendam, & regnum in terris Domini Salvatoris. Quæ licet, *inquit* Hieronymus, „ (b) non „ sequamur; tamen damnare non „ possumus. Quia multi Ecclesiasti- „ corum virorum, & Martyres ista „ dixerunt. „

Falsam itaque opinionem Judæorum, qui Jerusalem restituendam effutiunt, Hieronymus dissimulante silentio non præteriit, sed eam perspicuo illo Jeremiæ oraculo evulsit. Illa autem, quæ de Christi *regno in terris multi Ecclesiastici viri dixerunt*, apte eis respondent, quæ S. Irenæus multo ante laudatus de eodem regno ita protulit, (c) *sicut Presbyteri dicunt*: ipse vero Irenæus ex *Traditione* Apostolica post judicii diem *Gloriam æternam* in cælis futuram commendavit. Illa eadem igitur non erant Patrum placita, ut Dallæus occentat, sed falsa Papiæ, & aliquot *præsbiterorum dicta*, quæ Apostolicorum Patrum, plerorumque veterum Christianorum sententiæ repugnant. Unde Hieronymus eadem dicta, utpote veritatis notam non habentia, *secutus non* est; tametsi illa damnare noluerit: & quia aliqui vetu-

[a] *Jerem. xix. v. 11.*
[b] *S. Hier. lib. iv. in Jerem. cap. 19. pag. 925. Tom. iv.*

(c) *S. Iren. lib. 1. & v. adv. Har. cit. in Differt. 1. SS. ultim.*

tuſtorum aliter, atque alii *dicebant*, ex Traditione ſenſerunt: & quoniam illa *dicta* de *ſpiritalibus* (*a*) deliciis, atque adeo de ſpiritali Chriſti regno intelligi poſſunt, ac tolerari, S. Auguſtino docente.

Poſtea Dallæus de ſuo addit, quod S. Ambroſius ſermone 57. dixerit, plerumque clerum erraviſſe, ac Sacerdotes nutaviſſe: ille enim ſermo, & quilibet alius, S. Ambroſio ſuppoſitus eſt, ut qui ab ejus ſtylo maxime abhorreat. Nunquam ergo Ambroſius, ſed quidam Impoſtor illa verba protulit; quibus Dallæus abutitur, ut *populo*, qui ibi propriam fidem retinuiſſe dicitur, poteſtatem judicandi res fidei tribuat maximo errore, quem & ſacra Scriptura, & Eccleſiaſtica antiquitas, & Ambroſius ipſe coarguit; qui in ſua legitima, ac certiſſima Epiſtola 42. refert, Jovinianum Heterodoxum in Concilio Mediolanenſi damnatum fuiſſe *ſecundum judicium* Siricii Romani Pontificis. Non igitur populo quantumvis fidem retinenti, ſed Romano Epiſcopo ſumma dirimendarum Fidei controverſiarum poteſtas a Chriſto data eſt. At Dallæus ex Cypriani litteris, quas alibi attulimus, quaſdam populi ſententias adducit; quæ tamen non propriæ ſententiæ, ſed teſtimonia fuerunt; quæ de ordinandorum moribus perhibebat populus Carthaginenſis; qui quidem non judicans, ſed præſens adfuit illi particulari Concilio turbulento, in quo de rebaptizandis Hæreticis actum eſt, quodque *ſchiſmatis periculo* haud caruit, quemadmodum S. Auguſtinus ſignificat. Illud ergo Concilium Cyprianus coegit populo præſente, qui nullam in eo ſententiam dixit, uti ex illius actis apud Cypriani opera extantibus conſtat. Ac proinde Dallæus falſe dicit, quod abſque populi ſententia nihil, quod alicujus momenti eſſet, egerit Cyprianus. Nulla etiam præſentia plebis, nulla ſententia, nullumque judicium a Nicæno I. Concilio quæſita fuere: nihil enim de iis Euſebius, S. Athanaſius, aliique veteres referunt, ut ex horum ſilentio clare appareat, quod & Plebis præſentiam perorandis Fidei cauſis neceſſariam Dallæus falſo declaret, & errore illam judicandi poteſtatem populo tradat.

Sed mitto has Cenſoris confuſiones, quo ad S. Hieronymum redeam; qui in eo Catholico dogmate, quod Epiſcopos ſimplicibus Presbyteris ſuperiores eſſe demonſtrat, a S. Epiphanio nequaquam diſſenſit. Cum enim (*b*) Præsbyteri nomen ſeniorem ex Græca lingua ſignificet; ob idque Epiſcopi aliquando Præsbyteri, ſive ſeniores appellati ſint; quoniam ætate antiquiores Eccleſiaſtici Epiſcopatum adipiſcebantur: ſane Hieronymus in Epiſtola ad Oceanum voluit, nomine tenus *Epiſcopos eoſdem fuiſſe ac Præsbyteros; quia hoc nomen ætatis erat*, uti refert ipſe Dallæus; cujus argumentum refellit idem Hieronymus Epiſtola ad Evangelum: ubi errorem quorumdam, qui Diaconos Præsbyteris æquabant, depulit; ſimulque Epiſcopos Præſbyteris majores eſſe ex ſacris Pauli Apoſtoli litteris, atque adeo ex Divina inſtitutione probavit, rationem hanc afferens, quod *Præsbyter minor in Epiſcopo majori contineatur;* quam ad rationem Dallæus ſe neutiquam re-

(a) *S. Aug. de civit. Dei lib. 20. cap. 7.*

(b) A πρέσβυς, ſenex, fit πρεσβύτερος, ſenior.

revocavit, dum non credidit S. Epiphanio ſignificanti, in ea tum ſententia fuiſſe omnes Eccleſiæ Doctores. At ecce Hieronymum ipſius Epiphanii ætate florentem ei maxime aſſentiri; qui quidem nomine tenus Epiſcopos eoſdem fuiſſe ac Præsbyteros dixit; ſed reapſe utroſque differre, illoſque iſtis majores eſſe ita monſtravit: „(a) Præsbyter, & Epiſcopus, aliud ætatis, aliud dignitatis eſt nomen. Unde & ad Titum, & ad Timotheum de ordinatione Epiſcopi, & Diaconi dicitur; de Præsbyteris omnino reticetur: quia in Epiſcopo & Præsbyter continetur: qui provehitur, de minori ad majus provehitur. „

Idem Hieronymus his Divinis inſtitutis eruditus, Vigilantium Hæreſiarcham, qui ſanctarum reliquiarum cultum errore negabat, & aliquos Epiſcopos ſui ſceleris conſortes habere dicebatur, exagitavit hoc pacto: „(b) Proh nefas! Epiſcopos ſui ſceleris dicitur habere conſortes, ſi tamen Epiſcopi nominandi ſunt, qui non ordinant Diaconos, niſi prius uxores duxerint; nulli cælibi credentes pudicitiam.. quid facient Orientis Eccleſiæ? quid Ægypti, & Sedis Apoſtolicæ, quæ & Virgines Clericos alit? ... Nimirum reſpondet generi ſuo, ut qui de latronum, & convenarum natus eſt ſemine ... audes dicere, illud neſcio quid, quod in modico vaſculo transferendo colis?.... ergo ſacrilegi ſumus, quando Apoſtolorum Baſilicas ingredimur? ſacrilegus dicendus eſt & nunc Auguſtus Arcadius, qui oſſa Beati Samuelis longo poſt tempore de Judæa tranſtulit in Thraciam? omnes Epiſcopi non ſolum ſacrilegi, ſed & fatui judicandi, qui rem viliſſimam, & cineres diſſolutos in ſerico, & vaſe aureo portaverunt: ſtulti omnium Eccleſiarum populi, qui occurrerunt ſanctis reliquiis, & tanta lætitia, quaſi præſentem, viventemque Prophetam cernerent, ſuſceperunt, ut de Palæſtina uſque Chalcedonem jungerentur populorum examina, & in Chriſti laudes una voce reſonarent ... Mortuum ſuſpicaris, & iccirco blaſphemas. Lege Evangelium: (c) *Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Jacob: non eſt Deus mortuorum, ſed viventium*. Si ergo vivunt, honeſto juxta te carcere non clauduntur .... male facit ergo Romanus Epiſcopus, qui ſuper mortuorum hominum Petri, & Pauli, ſecundum nos oſſa veneranda, ſecundum te vilem pulviſculum, offert Domino ſacrificia, & tumulos eorum Chriſti arbitratur altaria: & non ſolum unius Urbis, ſed totius orbis errant Epiſcopi, qui cauponem Vigilantium contemnentes, ingrediuntur Baſilicas mortuorum, in quibus pulvis viliſſimus, & favilla, neſcio quæ, jacet linteamine convoluta, ut polluta omnia polluat, & quaſi ſepulchra phariſaica foris dealbata ſint, cum intus immundo cinere, juxta te, immunda omnia oleant, atque ſordeſcant. Et poſt hæc de barathro pectoris ſui cæ-

(a) S. Hier. Epiſt. 46. ad. Evan. pag. 1076. Tom. 1.

(b) S. Hier. in lib. contr. vigil. pag. 350. & ſeq. Tom. 2.

(c) Math. 12.

„ nosam spurcitiam evomens, audet „ dicere: ergo cineres suos amant „ animæ Martyrum, & circumvo„ lant eos, semperque præsentes sunt, „ ne forte si aliquis precator adve„ nerit, absentes audire non possint. „ O portentum in terras ultimas de„ portandum! Rides de reliquiis „ Martyrum, & cum auctore hu„ jus hæreseos Eunomio, Ecclesiis „ Christi calumniam struis, nec tali „ societate terreris, ut eadem con„ tra nos loquaris, quæ ille contra „ Ecclesiam loquitur. „

Anne sentit Dallæus, anne *tali societate terretur? eadem contra* S. Hieronymum *loquitur*, *quæ Eunomius*, & Vigilantius *contra Ecclesiam Christi loquuntur*. Neque enim illud, quod Dallæus lectori expendendum subdole relinquit, a S. Hieronymo prætermissum est, qui diserte exposuit, quales illi errantes Episcopi, quos Vigilantius deceperat, fuerint, dum digni non erant, qui pluris fierent, atque *Episcopi nominarentur:* nam contra *Sedis Apostolicæ*, & *Ecclesiarum Orientis*, atque *Ægypti* instituta, quibus eæ *virgines clericos alebant*, iidem illi *scelerum* Vigilantii *consortes*, & *nulli cælibi credentes pudicitiam*, *non ordinabant Diaconos*, *nisi uxores duxissent*. Isti ergo errantes Præsules ad paucos redacti, de *latronum*, *vectonum*, & *convenarum genere* erant, quippe cui Vigilantius *respondebat*; cujus proinde socii errantes illi Præsules propter ejus *scelus*, & *hæresim*, qua capti erant, nec pluris faciendi sunt, nec audiendi.

Illi vero Episcopi pauci fuerunt; utpote quibus Hieronymus opposuerit *totius orbis Episcopos*: ob quem S. Doctoris contextum *tota* Ecclesia hic pro maxima parte tum Fidelium, cum *Episcoporum Romano* Pontifici subditorum, atque Orthodoxorum, ut qui contra Vigilantium, ejusque scelerum consortes aliquos Episcopos sentirent, accipitur: quo argumento irritæ, ac falsæ Dallæi consecutiones, quas ex illo Hieronymi textu perperam elicit, apertissime refelluntur: quarum in priore ait, quod fieri nequeat, ut ex Patribus certo liqueat, quæ fuerit veteris Ecclesiæ sententia de illo dogmate, ac reliquis Fidei capitibus. Quis unquam ita temere, ac sine ratione obloquetur? nam *omnes Ecclesiæ sanctas reliquias venerabantur*, ac *Romanus Episcopus*, & *totius orbis Episcopi Vigilantium contemnebant:* quorum proinde sententia de *sanctarum reliquiarum veneratione*, quam Dallæus hæresi negat, *omnibus* certo constabat, & nunc procul dubio patet; quoniam ex certissima fide Catholica, quæ omnia sua dogmata credenda docet, *contemnitur hæresis*, ob quam Dallæus illam falsissimam eruit consecutionem, atque etiam in altera errat, dum ad probandam veritatem eorum Fidei dogmatum, quæ ipse hæresi in dubium vocat, veterum scripta parum valere eo contendit, quia veteris Ecclesiæ documenta in illis minime habeantur. Itane vero? Patrum opera maxime valent ad convincendum *Eunomium*, qui suis hæresibus, quarum una Dei Filium verum Deum esse impie negavit, & altera sanctarum reliquiarum venerationem inficiatus est, *contra Ecclesiam* loquebatur; cujus Ecclesiæ antiquæ sensa erroribus illis, quorum in posteriore Dallæus versatur, contraria in Hieronymi, ac plurium Patrum operibus ostenduntur; quæ proinde ad perspiciendam, atque monstrandam illorum, ac cæ-

terorum dogmatum, Hæresibus istis, aliisque oppositorum veritatem plurimum valent.

Itaque plerique Patres, *debellatis*, ut S. Augustinus ait, *suorum temporum erroribus*, ob idque non dissimulatis, uti Dallæus falso putat, erroneis dogmatibus, sua volumina eo scopo exararunt, ut Catholicam fidem sive in multis documentis expressam, sive in quibusdam implicitam magis exponerent: ad quam servandam aliqui veteres in priori Dissertatione adlegati consonas plurium Patrum auctoritates attulerunt, utique denotantes, non divisim, sed uniter eosdem Patres ut testes fide dignos accipiendos esse ac producendos, quatenus scilicet major, aut maxima eorum pars, ut sæpe observavimus, in eadem Fidei sententia constat, atque consentit.

§. II.

Probandorum Orthodoxorum dogmatum medium adversus Dallæum profertur, atque ex Veteribus ostenditur.

CUm illud monstrandorum Catholicorum dogmatum medium a Theologis ponatur, quo consona plurium Patrum testimonia primitus afferuntur, e quibus deinceps conclusio aliquam orthodoxæ fidei veritatem ostendens elicitur; jam ad hoc ipsum, de quo & multa præmonuimus, & nunc agemus, nobis erit revertendum.

Enimvero (*a*) Dallæus in errorem raptus affirmat, „ Patrum allegationes non esse medium idoneum & sufficiens ad demonstrandam veritatem eorum de Religione capitum, quæ Ecclesia statuit, atque definiit. „

Adversus hunc errorem assevero, illud probationis genus, quo plurium, aut plerorumque omnium Patrum allegationes laudantur, & concordes eorum sententiæ adducuntur, medium idoneum esse ac sufficiens ad ostendendam Fidei dogmatum ab Ecclesia definitorum veritatem.

Age hoc vincamus auctoritate Caii Romanæ Ecclesiæ Præsbyteri sæculo tertio florentis; cujus esse librum contra Arthemonis, & Theodoti Coriarii hæresim compositum ex Photio monstravimus: quo in libro istos Heterodoxos, qui Christum non esse Deum, sed merum hominem impie asserebant, propterea retudit, quod *eis refragarentur primum quidem Divinæ* (*b*) *Scripturæ, deinde Fratrum quorundam scripta, Victoris ætate antiquiora; quæ illi adversus Gentes, & contra sui temporis hæreticos pro veritatis defensione scripserunt: Justinum intelligo, & Miltiadem, & Tatianum, ac Clementem, aliosque quam plurimos, in quorum omnium libris Christi Divinitas adstruitur.*

S. Athanasius quarto sæculo celebris, quem sæpe laudavimus, (*c*) in Epistola ad Afros testatur, quod Nicæni I. Concilii Præsules definierunt, *Consubstantialem esse Patri Filium ... Episcopi vero nequaquam voces illas excogitarunt; sed Patrum testimoniis freti ita scripserunt.*

(*a*) *Dall. lib. 2. de usu Patr. cap. 1. pag. 204.*
(*b*) *Cajus apud Euseb. Hist. Eccl. lib. v. cap. 28. pag. 219.*
[*c*] *S. Athan. Epist. ad Afr. pag. 841. & seq. Tom. 2.*

S. Hieronymus eodem quarto sæculo illustris, Helvidio Hæresiarchæ, qui sanctam Dei Matrem Mariam Virginem post partum non fuisse hæresi affirmabat, & Tertullianum, ac Victorinum Petabionensem Episcopum opponebat, hoc modo respondit: (*a*) *De Tertulliano nihil amplius dico, quam Ecclesiæ hominem non fuisse. De Victorino vero id assero, quod & de Evangelistis, Fratres eum dixisse Domini, non Filios Mariæ: Fratres autem eo sensu, quem superius exposuimus, propinquitate, non natura. Verum nugas terimus, & fonte veritatis omisso, opinionum rivulos consectamur. Numquid non possum Tibi totam veterum scriptorum seriem commovere: Ignatium, Polycarpum, Irenæum, Justinum Martyrem, multosque alios Apostolicos, & eloquentes viros, qui adversus Ebionem, & Theodotum Byzantinum, Valentinum, hæc eadem sentientes, plena sapientiæ volumina conscripserunt: quæ si legisses aliquando, plus saperes.*

S. Augustinus labente sæculo quarto, & quinti initiis celeberrimus, (*b*) postquam adversus Julianum ea testimonia, quæ initio produximus, attulit: illi hæretico dixit: *ut melius de te credam, si nunc primum ista cognoscis, si de peccato primi hominis, quod eo sint obligati qui carnaliter generantur, infantes, nec eo, nisi spiritali regeneratione solvuntur, nunc primum adspicis, hoc didicisse, & docuisse tot Sanctos, quod & nos didicimus, & docemus, muta jam istam mentem, oblivi∫cere hujus erroris, & propemodum furoris, quo in tot, ac tales Patres Manichæum jacularis opprobrium. Si nesciens hoc fecisti, cur non miseram respuis imperitiam? Si sciens, cur non sacrilegam deponis audaciam? Convinceris undique: luce clariora sunt testimonia tanta Sanctorum; in quorum conventum te introduxerim, conspice.*

Vincentius Lirinensis medio quinto sæculo clarus, de Patrum sententiis adversus errores adducendis sic tractat: (*c*) *Exemplum adhibuimus sancti* Concilii, quod ante triennium ferme in Asia apud Ephesum celebratum est U. U. CG. Basso, Antioquoque Consulibus, ubi cum de sanciendis Fidei regulis disceptaretur, ne qua illic forsitan prophana novitas in modum perfidiæ Ariminensis obreperet, universis sacerdotibus qui illo ducenti ferre numero convenerant, hoc catholicissimum, fidelissimum, atque optimum factu visum est, ut in medium Sanctorum Patrum sententiæ proferrentur, quorum alios Confessores, omnes vero Catholicos Sacerdotes fuisse, & permansisse constaret; ut scilicet rite, atque solemniter ex eorum consensu, atque decreto antiqui dogmat is religio confirmaretur, & prophanæ novitatis blasphemia condemnaretur. Quod cum ita factum foret, jure, meritoque impius ille Nestorius Catholicæ vetustati contrarius, beatus vero Cyrillus sacrosanctæ antiquitati consentaneus judicatus est. Et ut ad fidem rerum nihil deesset, tam nomina, & numerum, (licet ordinem fuissemus obliti) edidimus eorum Patrum, juxta quorum ibidem continentem, sibi concordemque

(a) S. Hier. in libro adversus Helvidium pag. 5. Tom. 2.

(b) S. Aug. lib. 1. cont. Jul. cap. 7. 515 T. x.

(c) Vinc. Lirin. in Comm. cap. penult. pag. 462.

que sententiam & legis sacræ proloquia exposita sunt, & Divini dogmatis *regula constabilita est*.

S. Leo I. Pontifex summus, eodem sæculo quinto illustris, Eutychetis impietatem a Patribus olim destructam sic in Epistola ad Paschasinum Episcopum pronuntiavit: *abominanda* ergo (*a*) est Eutychetis impietas, olim a Patribus in præcedentibus hæreticis damnata, atque destructa ... Ut autem in omnibus plenius tua sit instructa dilectio: Sanctorum Patrum nostrorum, de sacramento Incarnationis Domini quid senserint, & quid Ecclesiis prædicaverint ut evidenter agnosceres, aliqua ad dilectionem tuam scripta transmisi, quæ nostri quoque apud Constantinopolim cum mea Epistola allegarunt: & totam Constantinopolitanam Ecclesiam cum Monasteriis omnibus, & multis Episcopis noveris præbuisse consensum; & subscriptionibus suis Nestorium, atque Eutychen cum suis *anathematizasse* dogmatibus.

Concilium Chalcedonense illam S. Leonis Epistolam, quam is ad Flavianum scripserat, cuique *SS. Hilarii*, *Grægorii Nazianzeni*, *Ambrosii*, *Augustini*, & *Cyrilli Alexandrini* testificationes adnexæ erant, legi edixit, istasque recitari. (*b*) *Post lectionem autem*, inquiunt ejusdem Synodi acta, *prædictæ* Epistolæ reverendissimi Episcopi clamaverunt: Hæc Patrum Fides: omnes ita credimus: Orthodoxi *ita credunt*.

Denique Stephanus Dorensis Episcopus in Concilio Lateranensi II. quod fere medio sæculo septimo celebratum est, Sophronium Patriarcham Hierosolymitanum, qui adversus Monotholitarum hæresim volumina exaraverat, ita laudavit: (*c*) *Ipse*, *dum adviveres*, superius dictis temeratoribus in Oriente validissime contradixit contestans eos, & admonens, ut a propria hæresi quiescerent, & ad rectam Patrum fidem remearent: dans in duobus libris sexcenta Testimonia Patrum ad evictionem impietatis eorum, & *veritatis ostensionem*.

§. III.

Ex iis argumentum accipitur.

PORro ex laudatis veterum textibus Catholicorum dogmatum magnitudo existit, argumentique amplitudo excitatur; quo primitus proponitur, in *quorumdam Fratrum antiquiorum scriptis adstrui Christi Divinitatem*; quam etiam Nicænæ primæ Synodi Episcopi *Patrum testimoniis freti* ostenderunt. Ergo *Patrum* adlegationes, aut *testimonia* ut validissima ad probandum maximum Christianæ Religionis dogma, quo Dei Filius Deus Patri Consubstantialis creditur, allata fuerunt: ac proinde Patrum allegatio, qua scilicet plures conformes eorum testificationes producuntur, ad reliqua omnia dogmata evincenda, quæ Ecclesia definiit, medium omnino sufficiens est & aptissimum.

Qua propter Hieronymus *totam veterum scriptorum seriem*, sive maximam eorum partem, quæ erranti Tertulliano jam Montanistæ opponebatur, contra Helvidium, cujus er-

(a) *S. Leo 1. Epist. 69. pag. 258. & sequ. T. 3.*
(b) *Concil. Chalc. act. 2. pag. 1235*

[c] *Steph. Dor. in Conc. lat. 1. Secret. 2. pag. 107. Tom. 7. Con. Labb.*

errore Dallæus afficitur, bene *commovit*, & singillatim aliquot veteres adlegavit; quorum proinde adlegationes errorem coarguunt, ac *veritatem* ostendunt. Hinc Julianus Pelagianus, cujus hæresi Sociniani innitantur, *undique convincitur sanctorum testimoniis luce clarioribus*, quæ *dantur ad evictionem impietatis*, atque *ad veritatis ostensionem:* ad quas certe laudatorum testimoniorum vires sufficiunt; utpote quibus Hæretici *convincuntur*.

Quare Concilium Ephesinum Œcumenicum *prolatis* plerorumque Patrum *sententiis* concordibus, quibus consentiebant, *prophanam* Nestorii *novitatem damnavit*, & *antiqui dogmatis religionem confirmavit*. *Confirmandi* igitur cujuslibet dogmatis Catholici vim habent plerorumque veterum auctoritates.

Demum Leo Magnus docuit, Nestorii, & Eutychetis hæresim a *Patribus* in præcedentibus Hæreticis *damnatam* fuisse, atque *destructam:* quod ut *evidenter agnosceretur*; eorum *scripta* ipsius Pontificis Legati apud Constantinopolim, & Chalcedonensem Synodum expresse *adlegarunt*; quæ Synodus, illis lectis, *clamavit*, *Hæc Patrum Fides*; quam tamen Dallæus temere violavit, dum contrarium asseruit. Nam si Patrum allegationes, ut ipse vult, ad probanda ea Fidei dogmata, quæ adversus recentes Hæreticos Ecclesia constituit, idoneæ, ac sufficientes non essent: ex hoc sequeretur, ut neque ad *destruendam* illorum Nebulonum *hæresim*, neque ad firmandum ipsius Fidei dogma veterum auctoritates valerent: quod cum S. Leoni *Patrum scripta adleganti*, & Concilii Chalcedonensis *Episcopis*, qui *Patribus fidem* præbuerunt, & secundum istos *crediderunt*, directe adversetur: etiam illa Dallæi assertio eidem *Patrum adlegationi*, & *Fidei*, quas Leo Magnus, & laudata Synodus tenuerunt, opponitur, ac sic nulla est & erronea. Itaque concordes plurium, aut plerorumque omnium veterum simul sumptorum sententiæ, & *consensus* ad firmandum quodque Fidei dogma media idonea sunt, & sufficientia.

§. *Ultimus*, *Dallæi oppositio diluitur*.

„ DUo, (a) inquit iste, sunt lo-
„ corum, quæ apud Patres oc-
„ currunt, genera. Nam vel ut te-
„ stes narrant quæ in sui sæculi Ec-
„ clesia credebantur, aut gereban-
„ tur, vel ut Doctores, quid sen-
„ tiant, exponunt. De priori dubi-
„ tare me coegit, quod cum Patrum
„ admiratores concedere videam, eos
„ licet de jure vel nunquam, vel ra-
„ rissime errent; falli tamen, & er-
„ rare sæpissime, ubi de facto quæ-
„ ritur. Scire autem, quæ singulis
„ sæculis fuerit Ecclesiæ sententia,
„ cognitio facti est, non juris. Vi-
„ dentur ergo Patres falli potuisse,
„ dum, quæ hujusmodi fuerit, ex-
„ ponunt. Unde sequitur, eorum
„ in hoc rerum genere testimonia
„ nequaquam esse admittenda ut ab-
„ solute vera. Patres interdum sen-
„ tentiæ alicujus studio tenebantur:
„ interdum & ab alia aliqua abhor-
„ rebant. Facile hac ratione indu-
„ cebantur, ut Ecclesiam in ea esse
„ sententia existimarent, in quam
„ ipsi arcano animi motu propen-

„ de-

[a] Dall. lib. 2. de usu Patr. cap. 1. pag. 204.

„ derent eamque ab iis abhorrere sibi „ fingerent, quæ ipsi odissent, maxime cum non deesset probabilis „ ratio, quæ, id ut crederent, suaderet. Ita Philastrius Brixiensis „ Episcopus, quæ ipse non probabat, „ in hæreseon censum, veluti a publica Christianorum fide aliena, „ retulit. Nam & hæretici fuerunt, „ qui Pauli Epistolam ad Hebræos „ non Pauli, sed aut Barnabæ Apostoli, aut Clementis Romæ Episcopi esse dicunt. Huc quoque pertinet, quod (a) Hieronymus testatur, Christi Ecclesiam credidisse, animam humanam immediate a Deo creari, cum eam in corpus infundit. Atqui de eo ambigit Augustinus, quin & palam „ propendet in adversam sententiam. Sed Hieronymus commotiore in Ruffinum animo sententiam, „ in qua plerosque esse videbat „ ejus temporis Doctores, a tota „ Christi Ecclesia receptam facile „ sibi persuaderi passus est: id vero aliis adeo non persuasit, ut „ annis post ejus mortem amplius „ quadrigentis Prudentius Tricassinus Episcopus scripserit, (b) *utrum anima de anima, ut caro de carne, nascatur, magna quæstio est a Patribus diu, multumque discussa, sed absque definitione relicta*. Ex „ eodem fonte manavit Joannis Thessalonicensis Episcopi error dicentis, (c) *Ecclesiam censere, Angelos non omnino esse incorporeos, & invisibiles*: nec minus tamen a septima Synodo magni factus est „ auctor ille, immo inter Patres citatus. „

Quam multa ab errante censore in antecessum collecta sunt de ostendendorum dogmatum genere! Quam multa falso asseverata sine propria, ac certa rerum, de quibus agimus, nota! Quam multa irrita! nam per errorem labitur, dum de priori Testium veterum genere dubitat, istosque in eo errare potuisse contendit, quod ea, quæ in Ecclesia credebantur, ac gerebantur, narrarint, ac sciverint, quæ fuerit ipsius Ecclesiæ doctrina de Fide: scire autem, quæ fuerit illa doctrina, ad purum factum, in quo Patres errare potuerint, pertinere, falso asseverat: nam universale jus fidei a puro quidem, & singulari facto secernitur: sed factum connexum cum ipso Fidei jure, quamvis particulare, tamen jus ipsum Fidei, a quo præscindi non potest, includit: sic scire, quæ fuerit Ecclesiæ & Patrum doctrina de Filio Dei, factum est cum jure Fidei, qua idem verus Deus Patri consubstantialis creditur, certo connexum: in quo agnoscendo, & credendo prisci Patres errare non potuerunt: neque illam, quam ipsi certe tenebant, Ecclesiæ fidem esse finxerunt. Si enim vel errare, vel arte falli potuissent: eorum testificationem uti certissimam Nicæna Synodus non attulisset: quæ tamen cum *Patrum testimoniis freta* illud dogma, quod sæpe exposuimus, definierit; aliæque laudatæ Synodi Generales Patrum auctoritatibus definitiones suas evicerint: plane sequitur, ut & scire, quæ fuerit Ecclesiæ doctrina de fide, non ad simplex factum, quo falli aliqui potuerunt, sed ad factum con-

(a) *Hier. Ep. 61. de Error. Joan.*
[b] *Prud. lib. de Prædestin.*

(c) *Syn. VII. act. V.*

conjunctum cum ea Fide, in qua Sanctorum Patrum major, aut maxima pars errare nequiit, dubio procul spectaret: quos plerosque Patres Sanctos in adhibenda Fidei doctrina semper indeficientes fuisse, ex eo *evidenter agnoscitur*, quod consententia ipsorum *testimonia* commendatæ Synodi Œcumenicæ, & SS. Athanasius, ac Leo Magnus ita *adlegarunt*, ut *Fidei* dogmata ipsorum *testimoniis* comprobarint; quæ proinde sunt inerrantia, & absolute vera, hoc est, omni falsitate, & errore carentia; cum veram *Patrum Fidem*, atque indeficientem, cui *Orthodoxi credunt*, exibeant; quam orthodoxam veritatem Dallæus reliquit, dum Patrum testimonia, quæ hi de Fide Catholica perhibent, absolute vera non esse, ac non admittenda contendit; in quo is idcirco erravit; quia eadem plerorumque veterum testimonia a Synodis Generalibus ad veram *Fidem*, quæ singulis Ecclesiæ sæculis servata est, ostendendam data fuere, atque adeo absolute vera credita sunt; ob quam rem illa ut simpliciter vera ad Catholicorum dogmatum probationem afferenda sunt, & admittenda.

Hinc quidem Dallæus per errorem dubitat de illo priori Testium genere, quo nimirum plerique Patres consentientes creduntur certi Fidei testes, qui sine dubio ea, quæ ab Ecclesia credebantur, reapse sciverunt, immo quid de *Hæresibus destruendis senserit*, *Ecclesiis prædicarunt*. Ob idque duo Testium, & Doctorum loca in quorumdam Ecclesiæ Doctorum *scriptis*, quæ S. Leo *adlegavit*, secernenda non sunt, neque unum illud genus distingui debet ab altero. Etenim ipsi Patres Fidem, qua *hæreses destruebantur*, Ecclesiis *prædicarunt*; atque prædicando, ac docendo fidem ipsam testati, Fidei Doctores iidem fuerunt ac Testes; unde neque in fide, neque in facto connexo cum jure falli potuerunt, nec reapse plerique ipsi Patres a vero aberrarunt.

Hisce perspectis, priusquam de S. Philastrio agamus, ex Scriptoribus Ecclesiasticis antiquissimis ostendendum est, S. Pauli Epistolam ad Hæbræos esse ipsius Apostoli prolem.

Primum Eusebius (a) Divinas novi Testamenti scripturas ita recenset: „ Primo igitur collocanda est sacra „ Evangeliorum quadriga, quam deinde consequuntur Actus Apostolorum. Post hos numerandæ sunt „ Pauli Epistolæ. „

Eusebius quoque hæc scribit de Clemente Alexandrino: „(b) Idem in „ libris ὑποτυπωσεων omnium, ut uno „ verbo dicam, utriusque Testamenti scripturarum compendiosam instituit enarrationem, ne illis quidem prætermissis, de quibus inter „ multos ambigitur ... Epistolam „ autem ad Hæbræos Pauli quidem „ esse affirmat, sed Hebraico sermone, utpote ad Hebræos primum scriptam fuisse: Lucam vero eandem græco sermone studiose interpretatum, Græcis hominibus edidisse. „

Eusebium etiam adlegat Theodoretus, dum adversus Arianos illam Epistolam Pauli esse fætum sic probat: (c) Nihil faciunt admirandum

(a) Eus. lib. 3. Hist. Eccl. c. 25. pag. 104.
[b] Eus. lib. vi. Hist. Eccl. cap. 14. pag. 239.

(c) Theod. in pag. Epist. ad Hebr. Tom 2. Edit. Col. p. 178.

„ dum, qui morbo Arrianico laborant, si adversus litteras Apostolicas furant, & Epistolam ad Hebræos a reliquis separent, & eam adulterinam appellent. Qui enim adversus Deum & servatorem nostrum linguas movent, quid non ausi fuerint adversus ejus benevolos & grandiloquos veritatis præcones! ipsius enim Domini vox est, si me persecuti fuerint, & vos persequentur. Oportebat autem ipsos, etsi nihil aliud, temporis quidem diuturnitatem revereri, quo hanc Epistolam in Ecclesiis perpetuo legerunt alumni veritatis ... Eusebio quidem certe oportebat eos Palæstino credere, quem Patronum suorum decretornm appellant. Dum is etiam divinissimi Pauli hanc esse Epistolam confessus est. „

S. Hieronymus ubi Melchisedech non Spiritum Sanctum, neque Angelum, sed merum hominem fuisse ex plerisque Patribus demonstravit: tum de eodem Melchisedecho ait „ (*a*) plenius esse tractatum in Epistolam ad Hebræos, quam omnes Græci recipiunt, & nonnulli Latinorum. „

S. Augustinus Sacrarum Scripturarum Canonem descripsit hoc modo, tenebit igitur hunc modum in scripturis Canonicis, ut eas „ (*b*) quæ ab omnibus accipiuntur Ecclesiis Catholicis, præponat eis, quas quædam non accipiunt: .... Totus autem canon scripturarum, in quo istam consideratiouem versandam dicimus, his libris continetur: Quinque Moyseos ... Novi autem quatuor libris Evangelii secundum Mathæum, secundum Marcum, secundum Lucam, secundum Joannem: quatuordecim Epistolis Pauli Apostoli, ad Romanos, ad Corinthios duabus, ad Galatas, ad Ephesios, ad Philippenses, ad Thessalonicenses duabus, ad Colossenses, ad Thimotheum duabus, ad Titum, ad Philemonem, ad Hæbræos. „

Denique S. Philastrius de eadem Epistola ita tractavit: „ Sunt alii quoque, qui Epistolam Pauli ad Hebræos non asserunt esse (*c*) ipsius, sed dicunt aut Barnabæ esse Apostoli, aut Clementis de urbe Roma Episcopi. Alii autem Lucæ Evangelistæ ajunt: Epistolam etiam ad Laodicenses scriptam. Et quia addiderunt in ea quædam non bene sentientes, inde non legitur in Ecclesia; & si legitur a quibusdam, non tamen in Ecclesia legitur populo, nisi tredecim Epistolæ ipsius, & ad Hebræos interdum. Et in ea quia scripsit sermone plausibili; inde non putant esse epistolam Apostoli. „

Quæ est igitur illa Dallæi argutatio? Nam ex hisce omnibus constat, sacram Epistolam ad Hebræos S. Pauli Apostoli esse fætum, ac S. Philastrium nihil finxisse.

Certe Clemens Alexandrinus Apostolorum temporibus proximus *affirmat*, *Epistolam ad Hebræos Pauli esse*, & *Hebræo sermone ad Hæbræos primum scriptam* fuisse; quam Clementis assertionem cum Eusebius post al-

latas *S. Pauli* Epiſtolas diſerte exhibuerit: profecto eandem Epiſtolam a *Paulo* Hebraice *ſcriptam* eſſe, cum eodem Clemente faſſus eſt, ſive *affirmavit*: quin etiam controverſias nonnullorum dirempſit, qui ante Sacrarum Scripturarum Canonem a S. Innocentio I. Pontifice Maximo conditum, in quo is (*a*) *quatuordecim Pauli Epiſtolas* recenſuit, de eadem Epiſtola ob græcam interpretationem, quæ vel Barnabæ Apoſtoli, vel Clementis I. Romani Epiſcopi eſſe eis videbatur, dubitabant; quam dubitationem Euſebius evulſit, dum ſcripſit, quod *S. Lucas* Evangeliſta *eandem* Epiſtolam *græco ſermone interpretatus*, *Græcis* illam ediderit, referente Clemente. Quapropter plerique veteres, nimirum *omnes Græci*, & *nonnulli Latinorum*; atque etiam S. Auguſtinus, & Innocentius I., *Epiſtolam ad Hebræos* ut S. *Pauli* Apoſtoli prolem *recipiunt*.

Jam vero Dallæi errorem iidem plerique veteres auferunt, qui, ut fidei dogmata propugnarent, non alicujus particularis & propriæ ſententiæ, aut probabilis rationis ſtudio tenebantur, ſed ab erroribus atque a falſis ſententiis abhorrebant: qua ratione inductis Eccleſiæ Catholicæ doctrinam adhibebant ac non adeo putabant, Eccleſiæ Maximam partem ab iis, quæ Dallæus comminiſcitur, abhoruiſſe. Nam illa Apoſtoli Pauli ad Hebræos Epiſtola, & ab *omnibus Græcis*, & ab *omnibus Eccleſiis*, ſive a maxima parte earum, quas a *quibuſdam* aliis Auguſtinus diſtinguit, *accepta* fuit, & credita. Non igitur plerique Patres defendendis Fidei dogmatibus alicujus particularis ſententiæ ſtudia adhibuerunt; neque arcano animi motu in eam ſententiam, in qua Eccleſiam eſſe fingerent, inclinarunt: ſed a fictionibus, falſitatibus, & erroribus palam averſi, ac fidei rationem non probabilem, ſed certam, qua Catholica dogmata credebantur, habentes; communiorem Eccleſiæ ſententiam attulerunt.

Atque ut uno verbo omnia complectar: Cenſor errando, & fingendo, dicit, quod Patres aliquam particularem ſententiam, cujus ſtudio occulto tenebantur, & ab alia aliqua diſcedebant, Eccleſiæ ſenſum eſſe exiſtimarint; iſtamque ab iis, quæ ipſi ſpeciatim odiſſent, abhorruiſſe confinxerint. Ficta iſthæc ſunt, atque falſa. Plerique enim veteres, quorum ratio hic habenda eſt, vel falſas aliquorum opiniones, vel errores coarguerunt & probabiles nonnullorum ſententias cuique erudito manifeſtas a certa doctrina Catholica ſecreverunt, odio remoto: ideoque aliquos ſcriptores, non univerſam Eccleſiam, in quadam probabili ſententia fuiſſe patefacientes, Eccleſiam ipſam ab iis, quæ probabilia viderentur, abhorruiſſe non confinxerunt, neve fingendo narrarunt. Sic Auguſtinus in ſuperioribus obſervationibus laudatus *Catholicam regulam* a probabilibus & *melioribus* quorundam dictis aperte diſtinxit, iſtaque ut veriſimilia, vel etiam *veriora* non odit, ſed commendavit: ac proinde eadem probabilia nonnullorum dicta eſſe certiſſimæ Catholicæ regulæ pronuntiata non arbitratus; tamen Eccleſiam ab illis probabilibus dictis averſam fuiſſe commen-

[a] *Vide eum Canonem in*

mentus non est. Commentitia igitur sunt, quæ Dallæus obtrudit.

Verum ut ad propositum redeam: profecto magnus Augustinus publicam plerarumque *omnium Ecclesiarum Catholicarum* sententiam ad probandum sacrarum scripturarum *Canonem*, in quo *S. Pauli Epistola ad Hebræos* erat, adduxit.

S. Philastrius Brixiensis Episcopus, eidem Augustino coævus indigitavit, dum de eadem Epistola habuit sermonem; quo *alios* falſe opinantes *alios* errantes, secrevit: ac priores eos esse voluit, qui eandem Epistolam, antequam canon ille conditus esset, non Paulo, sed vel Barnabæ, vel Clementi Romano asserebant; quæ quidem nonnullorum opinio falsa erat, quia plerisque veteribus, qui illam Paulo Apostolo adscripserunt, opponebatur: nec tamen ei opinioni, uti a Dallæo false supponitur, heresis notam Philastrius inussit; quippe qui illos falso opinantes *alios* ab *aliis non bene sentientibus* expresse distinxerit. Non igitur is omnia, quæ ipse non probabat, in hæresum censum retulit; neque eos, qui illam Epistolam aut Barnabæ, aut clementi false attribuebant, in hæreticis numeravit: sed dumtaxat voluit, eos *alios* posteriores, qui nothæ Epistolæ ad Laodicenos quædam aliena a Christianorum fide addiderunt, simulque Epistolam ad Hebræos Pauli Apostoli esse credidit, ideoque eam publice *legit*. Quare Theodoretus *Arianos* hæreticos *furere* propterea narravit; quia isti eandem Epistolam *adulterinam* esse effutiebant contra *alumnos veritatis*, qui ipsam *in Ecclesiis perpetuo legerunt*.

Cum itaque Philastrius alia hæresum censui tribueret; alia in falsarum, & errantium opinionum numero duceret: tum illos, qui omnes Psalmos, sive (*a*) maximam eorum partem Davidi minime attribuebant, errasse eo innuit, quod sacræ litteræ, ac Patres plerosque Psalmos ipsi Davidi adscribant. Præterea bene adstituit, illos, qui stellas *Dei jussu*, & *dispositione in vesperum procedere* inficiabantur, (*b*) errore neutiquam caruisse: qui error cum manifestus sit, inde S. Philastri documenta (*c*) Dallæus perperam carpit.

Venio autem ad aliam Quæstionem de humanarum animarum origine; de qua S. Hieronymus contra Origenis hæresim, qua humanas animas ante corpora creatas, atque e cælo lapsas, & in corpora detrusas esse asserebat, ita ratiocinatus est;
„ (*d*) Hoc nunc interrogo: anima ista,
„ Dei conditio, liberi arbitrii, ra-
„ tionalis, neque de substantia Crea-
„ toris, quando facta sit: utrum eo
„ tempore, quo de limo factus est
„ homo, & (*d*) insufflatum est spira-

„ turas multo jam tempore versabatur. Nihil horum loqueris: producis nobis Manichæum, & abscondis Origenem: & sicut parvulis cibum poscentibus ludicra quædam offerunt gerulæ, ut avocent mentes eorum, sic tu nos rusticos avocas ad alia, ut dum alterius personæ novitate tenemur, quod volumus, non quæramus... Cain, & Abel primi ex primis hominibus unde habuere animas? omne deinceps humanum genus quibus animarum censetur exordiis. Utrum ex traduce juxta bruta animalia, ut quomodo corpus e corpore, sic anima generetur ex anima! an rationabiles creaturæ desiderio corporum ad terras delapsæ, novissime etiam humanis illigatæ sint corporibus? an certe, quod Ecclesiasticum est, secundum eloquia Salvatoris, Pater usque modo operatur, & ego operor, & illud Zachariæ, qui format spiritum hominis in ipso, & in Psalmis, qui fingit per singulos corda eorum, Deus quotidie fabricetur animas, cujus velle fecisse est, & conditor esse non cessat. „

Idem Hieronymus adversus Ruffinum Origeni addictum de ea re hæc scripsit. „ (*a*) Animarum & Corporum Conditorem fatetur Dominum sive animæ ante corpora fuerint, sive cum corporum nascantur exordiis, sive jam formatis in utero, figuratisque corporibus immittantur, in omnibus novimus auctorem Dominum. Nec de hoc nunc Quæstio est, utrum Deus, an alius eas fecerit, sed e tribus, quas posuit, quæ est illarum sententia vera, nescire se dicit. Vide, ne statim tibi objiciatur, idcirco te trium ignorantiam confiteri, ne unum damnare cogaris: & Tertulliano, & Lactantio ideo parcere, ne Origenem cum illis jugules ... & miraris, si contra te Fratrum scandala concitentur, cum id nescire te jures, quod Christi Ecclesiæ se nosse fateantur. „

Demum S. Augustinus illam animarum originem, de qua antea dubitaverat, rursus suis Retractationibus in hoc judicium vocavit: (*b*) „ Alio loco de animo cum agerem, dixi, *securior rediturus in cælum*. Iturus autem, quam rediturus, dixissem securius propter eos, qui putant, animos humanos pro meritis peccatorum suorum de Cælo lapsos, sive delectos in corpora ista detrudi. Sed hoc propterea non dubitavi dicere, quia ita dixi, *in Cælum*, tanquam dicerem, ad Deum, qui ejus est auctor. & conditor, sicut beatus (*c*) Cyprianus non cunctatus est dicere. Nam cum corpus e terra, spiritum possideamus e Cælo: ipsi terra, & Cœlum sumus; & in libro Ecclesiastæ scriptum est, *spiritus revertatur ad Deum*, *qui dedit illum*. Quod utique sic intelligendum est, ut non resistatur Apostolo dicenti, nondum natos nihil egisse boni, aut mali. Sine controversia ergo quædam originalis regio beatitudinis animi Deus ipse est, qui eum non quidem de seipso genuit, sed de nulla re alia condidit, sicut condidit corpus e terra. Nam quod

(a) S. Hier. lib. 2. cont. Ruff. pag. 499. T. 2.
(b) S. Aug. lib. 1. cap. 1. pag. 4. T. 1.
(c) S. Cyp. de Orat. Dom.

„ quod attinet ad ejus originem, „ qua ſit, ut ſit in corpore, utrum „ de illo uno ſit, qui primum creatus eſt, quando factus eſt homo „ in animam vivam; an ſimiliter „ ita fiant ſingulis ſinguli, nec tum „ ſciebam, nec adhuc ſcio. „

Ergo Dallæus S. Hieronymo falſe tribuit, quod is in Ruffinum valde commotus, de humanarum animarum origine, qua videlicet ſingulæ omnium hominum animæ a ſolo Deo creantur, contenderet: quæ contentio Hieronymo affingitur, utpote qui aperte dixerit, *nec de hoc nunc quæſtio eſt*, *utrum Deus*, *an alius eas fecerit:* e quo clare apparet, quod Dallæus quæſtiones confundit, ut S. Hieronymum commotiore animo in Ruffinum fuiſſe effutiat: quem quidem animum S. Doctor non habuit, ſed Origenis hæreſim, quam Ruffinus ſe *neſcire* ſimulabat, auferre ſtuduit. Nam Origenes errando aſſeruit, humanas *animas ante corpora fuiſſe*. *Hoc unum* Hieronymus in Queſtionem vocabat: hoc unum hæreticum eſſe, patebat: *hoc unum damnare cogebatur* Ruffinus; *contra* quem *Fratrum ſcandala* juſte *concitabantur*, *cum id ſe neſcire juraret*, *quod Chriſti Eccleſiæ ſe noſſe fatebantur*. Quam proinde ſententiam, in qua plerique antiquiores fuerunt, a tota Eccleſia receptam eſſe, Hieronymus adeo defendit, ut falſi aliquid ſibi perſuderenon fuiſſe probaret: eas figuratis in utero corporibus a Deo creari, ex ſacris ſcripturis oſtendit; idque effatum *Eccleſiaſticum* eſſe conſcripſit, haud damnata S. Auguſtini dubitatione; qui demum non de abſoluta origine animæ pro ut hæc a ſolo Deo creatur; ſed de ea, *qua ſit*, *ut ſit in corpore*, ambegit; quam du- „ bitandi rationem Prudentius Tricaſſinus non ſatis expoſuit. Unde Auguſtinus e ſacris litteris, exque *S. Cypriano* enuntiavit quod e cœlo ita *animum poſſidemus*, ut *Deus* ſit *ejus auctor*, *&* *conditor*, qui illum *de nulla re alia*, ac non adeo de Traduce, *condidit;* quod ex Sanctis Scripturis, & ex Patribus dogma *Eccleſiaſticum* eſt atque Catholicum.

Tandem cenſor (*a*) Angelos profert; quos tamen incorporeos eſſe patet ex S. Scripturis, ex Origene, ac SS. Gregorio Nyſſeno, Baſilio Magno, Joanne Chryſoſtomo, Hieronymo, Auguſtino, Leone, & Gregorio Magno, ex aliiſque veteribus.

Hos ſeptimum generale Concilium ſecutum eſt in ſua Fidei confeſſione, cujus partem ſic allego: „ (*b*) Sancta Synodus legente Eutymio Epiſ- „ copo Sardis pronuntiavit ſubter ad- „ nexa .. Pretioſas, & venerabiles „ Iconas, ut prædictum eſt, hono- „ ramus ... Sanctorum etiam, & „ ἀσωμάτων incorporalium Angelo- „ rum: ut homines enim Juſtis an-

lorum imagines pingendas voluerat, prolata essent: statim Tharasius Constantinopolitanus Præsul dixit: (a) „ Ostendit vero Pater, quod & Angelos oporteat pingi, quoniam circumscripti sunt, & veluti homines apparuerunt multis. „

Ex hisce liquido apparet, quod septima Synodus Joannis dictum non ex aliis partibus vel falsis, vel sub obscuris, sed tantum ex ea parte, quæ adductæ Confessioni responderat, approbarit. Qua in approbatione non inclusit eam partem, in qua Joannes dicebat, *Ecclesiam docere*, *Angelos non esse omnino incorporeos*, eosque *aerea corpora* habere: quæ pars cum Synodi Confessioni, qua hæc *Angelos incorporeos pronuntiavit*, contraria esset: tum ipsa Synodus in illa adprobatione hanc minime inclusit; ac propterea falsum, & erroneum, utpote suæ Confessioni oppositum illud dictum e suis adprobantibus verbis exclusum voluit, ac non adeo comprobavit. Quare Joannem uti *Patrem* eo dumtaxat laudavit, magniquefecit, quia is *ostendit Angelos pingi oportere*, *quoniam velut homines multis apparuerunt*. *Apparentia* igitur corpora ab Angelis assumpta fuisse, ac non ita istos illis vel subtilibus aereis constare corporibus, idque Joannem illum *ostendisse*, Tharasius probavit, Synodo consentiente. Unde aliquot veteres, quos ibi Joannes adlegat, voluerunt, apparentia etherea corpora ab Angelis assumi posse, non autem hos illis vere præditos esse: quippe quos *incorporeos Spiritus* esse, Sacræ litteræ, plerique Patres, Synodus septima, Concilium Lateranense IV., atque Ecclesia Catholica, perpetuo tradiderunt.

Itaque in Epilogo pro defendendis Catholicis dogmatibus dicimus, plerorumque Patrum instituta generalia, & particularia, quibus Ecclesiæ fidem, & Sacramenta ex professo tuiti sunt, quæque clara esse vicimus, capienda esse; eorumque auctoritates afferendas; quæ ad Dallæi, aliorumque Hæreticorum errores coarguendos, ad Orthodoxa dogmata propugnanda, ad ipsamque Catholicam Ecclesiam celebrandam, maxime valent.

(a) *Idem Concil. act. v. pag.* 1006.

QUÆDAM OBSERVATIONES

Observatio prior *Pro pag.* 55. *&* 56.

Dei Filius non diversitate substantiæ, sed propriarum Divinarum Personarum distinctione alius est a Patre. *Portionem* autem Tertullianus impropria locutione sic accipit, ut *portionem* ipsam improprius loquendi modus, quo is Scriptor utitur, tantum respiciat, salvis *Trium* Divinarum Personarum proprietatibus, ac salva Unitate Essentiæ Divinæ, quæ in *Tribus* distinctis Personis Una, Indivisa, atque Eadem est. Unde idem Tertullianus adversus Praxeam significat, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum *Tres* proprias Personas *distinctas* esse & *unum Deum*.

Observatio altera *Pro pag.* 141. *col. secunda lin.* 40.

S. Augustinus contra Pelagianos, & Semi-Pelagianos attulit Patrum testimonia, hisque illorum errores coarguit, & peccatum Originale, ac Supernam Dei Gratiam, præsertim prævenientem, credenda proposuit.

ERRATA CORRIGENDA.

PAg. 1. col. 2. lin. 12. ratiocinemus *leg.* ratiocinemur. p. 2. col. 1. lin. 18. aigumenti *leg.* argumentia p. 5. col. 1. lin. 36. clares *leg.* clare. p. 7. col. 2. lin. 20. dixerit *leg.* direxit. p. 11. col. 2. lin. 25. Magistram *leg.* Magistrum. p. 23. col. 2. lin. 19. at *leg.* ac. p. 26. col. 2. lin. 6. promitis *leg.* promptis. p. 27. col. 1. lin. 29. quempe *leg.* quemque. p. 30. col. 1. lin. 23. crasla *leg.* crassa. p. 30. col. 1. lin. 42. Selecuiæ *leg* Seleuciæ. Ibid. col. 2. lin. 24. præterrim *leg.* præsertim. p. 31. col. 2. lin. 24. auctoritatem *lee.* auctoritarem Ibid. lin. 26. osserendas *leg.* offerendas. p. 32. col. 1. lin. 5. in iia illo *leg.* in illo. Ibid. lin. 15. adlegari *leg.* adlegati. Ibid. col. 2. lin. 34. argutio *leg.* argutatio. p. 34. col. 1. lin. 30. movet *leg.* movent. Ibid. col. 2. lin. 3. auctorinate *leg.* auctoritate. Ibid. lin. 32. condemnas se *leg.* condemnasse. p. 35. col. 1. lin. 18. *Prælulibus* *leg.* Præsulibus. Ibid. lin 26. veterit *leg.* vertetit Ibid. col. 2. lin. 17. consubstanrialis *leg.* consubstantialia. Ibid. lin. 18. idem *leg.* iidem. p 36. col. 2. lin. 23. nulla *leg.* nullas. p. 37. col. 2. lin. 34. tranitul *leg.* transtulit. p. 39. col. 2. lin. 20. oblationis *leg.* oblationes. Ibid. lin. 25. usu parsi *leg.* usurparit. p. 42. col. 2. lin. 15. in gignendia casu *leg.* in gignendi casu. Ibid lin. 19. & seqq. *μν* *leg.* *ὖν*. p. 43. col. 2. lin. 35. pattes *leg.* partes. Ibid. lin. 36. Episopos *leg.* Episcopos. p. 44. col. 1. lin. 11. vestras *leg.* vestra. Ibid. quoniam modo *leg.* quonam modo. Ibid. lin. 37. Juscorum *leg.* Tuscorum. p. 45. col. 2. lin. 7. rerum *leg.* reum. p. 46. col. 2. lin. 16. judicum *leg.* judicium. Ibid. lin. 18. addimento *leg.* additamento. Ibid. lin. 22. sic *leg.* fit. Ibid. lin. 23. assertiu *leg.* assertio. Ibid. lin. 26. terminandum *leg.* terminandam. p. 47. col. 1. lin. 11. exerpserunt *leg.* excerpserunt. p 48. col. 1. lin. 9. Professione *leg.* Processione. Ibid. col. 2 lin. 22. adiuncta, claram *leg.* adiuncta fuit, & claram. p. 49. col. 1. lin. 17. alluta *leg.* affuta. p. 52. col. 1. lin. 13. Melchisedeh *leg.* Melchisedech. Ibid col. 2. lin. 15. soluta *leg.* solutu. p. 53. col. 1. lin. 3. gloriam *leg.* gloria. p 55. col. 2. lin. 27. distinstione *leg.* distinctione. Ibid. lin. ult. nec diversitate *leg.* nec naturæ diversitate. p. 57. col. 1. lin. 23. cnnsubstantialis *leg.* consubstantialis. Ibid. lin. 33. Paulnm *leg.* Paulum. Ibid. lin. 36. eonscripserit *leg.* conscripserit Ibid. lin 37. consnbstanrialem *leg.* consubstantialem. Ibid. col. 2. lin. 9. reliquias *leg.* reliquas. Ibid. lin. 11. citantes *leg.* vitantes. p. 58. col. 1 lin. 8. indivisse *leg.* induisse. Ibid. col. 1. lin. 9. Perri *leg.* Patri. Ibid. lin. 24 enodarione *leg* enodationem. p. 60. col 2. lin 28. cretas *leg.* creatas. Ibid. lin. 35. lectionem *leg* sectionem. p 63. col. 2. lin. 31. justia *leg.* justitia. p. 64. col. 2. lin. 19. consititur *leg.* conficitur. p 65. col. 1 lin. 4. manus *leg.* magnus. Ibid. col. 2. lin. 44. quoeniam *leg.* quoniam. p. 66. col 2. lin. 12. pon *leg.* non. p 67. col. 1. lin. 12. versatos *leg.* versatus. Ibid. lin. 29 perfecta *leg.* perspecta. p. 69. col 1. lin 7. in prioris *leg.* priori. p 75. col. 1. lin. 33. fuerint *leg.* fuerit. p. 78. col. 1. lin. 19. offerunt *leg.* afferunt. Ibid. lin. 34. erudionis *leg.* eruditionis. p. 80 col. 1. lin. 16. ei *leg.* ii. Ibid. col. 2. lin. 30. inoffensos *leg.* inoffenso. p. 82. col. 2 lin. 4. diceodo *leg.* dicendo. p. 84. col. 1. lin. 19. lectionem *leg.* sectionem. Ibid. col. 2. lin 31. sensorem *leg.* censorem. Ibid. lin. 35. damnavit *leg.* damnarit. p 85. col. 2. lin. 14. disceрti *leg.* diserti. Ibid. lin. 15. elucleandis *leg.* enucleandis. Ibid lin. 41 geuus *leg.* genus. p. 86. col. 2. lin. 33. lationem *leg.* latiorem. p. 87. col. 2. lin. 19. laudare *leg.* laudare. p. 88. col. 1. lin 33. illas *leg* illis. p. 90. col. 1. lin. 36. puditiтiam *lee* pudicitiam. Ibid. lin. 43. iliis *leg.* illis. Ibid. col. 2. lin. 2. nuptia *leg.* nuptias p. 91. col. 2. lin. 28. ab studium *leg.* ad studium. Ibid. lin 44. Epictola *leg.* Epistola. p. 92. col. 1. lin. 9. Epistola *leg.* Epistolam. p. 93. col. 1. lin. 21. extrordinariæ *leg.* extraordinariæ. p. 94. col. 1. lin. 45. produtis *leg.* productis. p. 95. col. 1. lin. ult. improbaliratem *leg.* improbitatem. Ibid. col. 2. lin. 11. condictum *leg.* conditum. Ibid. lin. 18 induerit Agricola *leg.* induerit: Agricola. p. 96. col. 1. lin. 34. libidine terqueri *leg* libidinem torqueri. p. 97. col. 2. lin. 25 Sactis *leg.* Sanctis. p. 98. col. 1. lin. 13. non putavit ! *leg.* non putavit ? Ibid. col. 2. lin. 19. Genadii Negligentiæ *leg.* Genadii negligentiæ. Ibid. lin 25. unamue *leg.* unamque. p. 99. col. 1. lin 23. a *leg.* ac. p. 103. col. 1. lin. 4. profferemus *leg.* proferemus. Ibid. lin. 23. evincendorum esse *leg.* evincendorum medium esse. Ibid. col. 2. lin. 17. differendi *leg.* differendi. p. 108. col. 2. lin. 24. documento *leg* documenta. p. 109. col. 1. lin. 8. negaverint *leg.* negaverit. Ibid. col 2. lin. 3 acciderint *leg* acciderit. Ibid. lin. 10. quos verterant *leg.* quos everterant. p. 110 col. 2 lin. 36.